

Πάνος Κολιόπουλος

Ο παρ' ολίγον Βασιλέας των Ινδιών
και άλλες ιστορίες από παλιά

P. Coliopoulos
18

Midnight Publishing

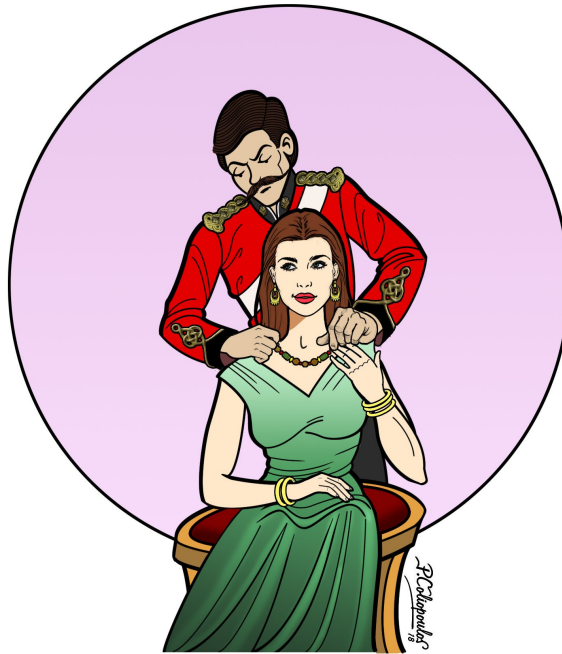
Ο παρ' ολίγον Βασιλέας των Ινδιών
και άλλες ιστορίες από παλιά

Πάνος Κολιόπουλος

Ο παρ' ολίγον Βασιλέας των Ινδιών
και άλλες ιστορίες από παλιά

Εικονογράφηση: Πάνος Κολιόπουλος

Midnight Publishing

Κέρυρα 2018

© Copyright 2018 Panos Coliopoulos
S. Dousmani 44
Corfu 49100
email: panflynn@otenet.gr

Αν δεν υπήρχες σε ποιόν θα έλεγα αυτές τις ιστορίες;

Οι Ιστορίες

Κόκκινη κλωστή... καλησπέρα σας.....	11
Ο Αλεξέϊ Ορλώφ και η «Λαίλαψ του Καυκάσου».....	17
Ο μυστηριώδης Λοχαγός και η Ωραία των Κορυφών.....	31
Ο παρ' ολίγον Βασιλέας των Ινδιών.....	51
Παναής και παπά-Γιώργης.....	67
Εκείνη η υπόθεση με τους Ευζώνους.....	81
Η... Θεία Δίκη!.....	99
Καραγκούνηδες, άτιμη φάρα!.....	115
Τουρουμπαμπιές.....	131
Ο Παναής και οι Ιππότες των Ορέων.....	157
Οι Τρεις Μανάδες.....	175
Καπουλέτοι εναντίον Καπουλέτων.....	197
Η «Μπλε Αλουπού».....	207
Ο... Σωφέρης.....	223
Ο Ατυχήσας Ρωμαίος.....	237
Ο... Μαίητζορ.....	253
Αντί Επιλόγου: Tante Marushka.....	275

Κόκκινη κλωστή... καλησπέρα σας.

Ο χειμώνας τότε, στα χρόνια πριν ψευτίσει η ζωή, είχε τη γεύση του ψημένου κάστανου, τη μυρωδιά του καμένου ξύλου, την εικόνα ενός μολυβένιου ουρανού, όπου έκοβαν βόλτες οι καλιακούδες και τον ήχο του παραμυθιού.

Το σπίτι μας ζεσταινόταν με ξυλόσομπες. Κάθε βράδυ πάνω στο σκέπασμά τους, από μαντέμι, ψήναμε κάστανα που μας έστελναν από το χωριό της Αννούλας, της παραμάνας μου κι αληθινής κυρίας του κάστρου. Οι καλιακούδες είχαν φτιάξει φωλιές στο διπλανό σπίτι, τον «Καραβασαρά», όπως το είχε βαφτίσει υποτιμητικά η μάνα μου (που δεν χώνευε τις γειτόνισσες) κι εκεί, όλη μέρα, απήγγειλαν ποιήματα του Καρυωτάκη. Ο δε παραμυθάς, ο καλύτερος στην πιάτσα, ζούσε μαζί μας, κάτω από την ίδια στέγη.

Ο πατέρας μου ήταν ο πιο επιδέξιος, ο πιο ταλαντούχος απ' όσους μυθοπλόκους γνώρισα στη ζωή μου –κι έχω γνωρίσει μερικούς. Του άρεσε να διηγείται, να πιάνει μια πραγματική ιστορία και να την απλώνει, να τη στολίζει, να την εμπλουτίζει σε βαθμό που δεν της απέμενε παρά ένας εντελώς χαλαρός σύνδεσμος με την πραγματικότητα, όπως την αντιλαμβάνονται οι συνηθισμένοι άνθρωποι, και να σε περ-

νάει σ' ένα εντελώς διαφορετικό συμπαντικό επίπεδο, όπου όλα ήταν εφικτά κι όπου οι χαρακτήρες του μπορούσαν να ξεδιπλώσουν τα χαρίσματά τους ανεπηρέαστοι από συμβατικότητα και περιορισμούς –όρια δεν υπήρχαν.

Είχε το χάρισμα! Ένα χάρισμα που δίνεται σε λίγους ανθρώπους. Και ήταν αυτό μια από τις πολλές αντιφάσεις που τον χαρακτήριζαν. Γιατί, όταν έπιανε τις ιστορίες του έπαυε να είναι ο αυστηρός μονάρχης ενός σπιτιού όπου ο λόγος του ήταν νόμος και η θέλησή του θρησκεία και γινόταν ο σύντροφος που όλοι θα 'θελαν να έχουν μαζί τους. Ίσως αυτός να ήταν και ο αληθινός του χαρακτήρας, δεν ξέρω.

Οι ιστορίες του ήταν απίστευτες! Οι ήρωές του θεόρατοι, δεν χωρούσαν σε μια «κανονική ζωή», σ' έναν τακτοποιημένο κόσμο. Γι' αυτό και συχνά του ξέφευγαν. Ενώ δηλαδή ήταν φανερό πως προσπαθούσε να τους εντάξει σ' ένα κάδρο συμπεριφοράς, που θα μπορούσε να χρησιμεύσει σαν διδακτικό παράδειγμα (για μένα ας πούμε), εκείνοι, από τη φύση του χαρακτήρα τους, του ατίθασου κι αντισυμβατικού, τον παρέσυραν σε περιοχές όπου το παράδειγμα προς μίμηση διαλυόταν και γινόταν καπνός, σαν αυτόν που έβγαινε από τον μπουχαρή της σόμπας. Ήταν αυτό ακριβώς που έκανε τη μάνα μου, μια γυναίκα χωρίς καθόλου φαντασία και με τέλεια έλλειψη κάθε αίσθησης χιούμορ, να δυσανασχετεί.

–Ναι, πες του (σε μένα αναφερόταν με το «του») γι' αυτούς τους αγριανθρώπους (αυτοί ήταν οι εκ του πατρός πρόγονοι), για να γίνει κι ο ίδιος (εγώ) κανίβαλος!

Για να λάβει τη στάνταρ απάντηση:

–Πάψε εσύ, δεν ξέρεις.

Κι όντως δεν ήξερε, η άχαρη!

Νομίζω πως ο πατέρας μου ζούσε μέσα από τα «κατορθώματα» των δικών του τη ζωή που θα ήθελε ίσως να έχει

κι ο ίδιος και που ο χαρακτήρας του –καθώς και μια πέρα ως πέρα λαθεμένη (κατ’ εμέ) αίσθηση του «καθήκοντος»– δεν άφηνε να έχει. Κάτι που ευτυχώς δεν συνέβη με μένα, γιατί φαίνεται πως οι κληρονομικές ιδιαιτερότητες προσπερνούν μια γενιά, αλλά σπάνια δύο στη σειρά.

Στην οικογένεια της μάνας μου –αν όντως ήταν αυτή η αληθινή μου μητέρα, που αμφιβάλω– μυστήριοι και ανησυχητικοί τύποι δεν υπήρχαν. Δάσκαλος ο πατέρας της, νοικοκύρης και συντηρητικός μέχρι μουχλιάσματος. Πριν απ’ αυτόν δεν ξέρουμε (γιατί προφανώς θα επρόκειτο για ανθρώπους που έλαμψαν δια της απουσίας τους). Τ’ αδέρφια της τραπεζικοί υπάλληλοι και παντρεμένες (με προξενιά) στην Αμερική αδερφάδες, άνευ σημασίας και ειδικού βάρους όλοι και μόνο ο πρεσβύτερος τους κάπως ξέφυγε από τον γενικό κανόνα, γι’ αυτό και μνημονεύεται εδώ πιο κάτω. Ωστόσο, με μια εξαίρεση, όλοι αυτοί οι τίποτα είχαν μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους (είχαν αυτοανακηρυχθεί σε... «αριστοκράτες») και δεν καταλάβαιναν γιατί ο πατέρας μου αρνιόταν πεισματικά να παίξει το χαρτί της καταγωγής, όπως θα δικαιούταν, για να έχουν κι εκείνοι να επωφεληθούν, έστω εξ’ αγχιστείας, από μια «λάμψη» που δεν τους ανήκε μεν, αλλά που θα βόλευε μια χαρά τη ματαιοδοξία τους. Για τον λόγο αυτό, αλλά και για τη διαγωγή του στην Κατοχή, όταν επέλεξε ν’ ανεβεί στο βουνό με τον ΕΛΑΣ¹, τον υποπτεύονταν για κρυφο-μπολσεβίκο και –για σιγουριά– κρατούσαν τις αποστάσεις τους.

Το υπέροχο στις ιστορίες του πατέρα μου ήταν ότι ενώ η καθεμιά τους επαναλαμβανόταν άπειρες φορές καμιά εκδοχή δεν ήταν όμοια με την προηγούμενη. Σαν να είχε θυμηθεί στο μεταξύ λεπτομέρειες που είχε παραλείψει στην τε-

---

¹ Νά μια ειρωνεία της τύχης. Γιατί, ενώ οι περισσότεροι φίλοι του ήταν εμικρέδες απ’ την παλιά πατρίδα, που μιλούσαν για τον πατερούλη τον Τσάρο κι έκλαιγαν, εκείνος πήγε να πολεμήσει στο πλευρό του προαιώνιου εχθρού, των απεχθών «Κόκκινων». Και το σπουδαιότερο: δεν μιλούσε ποτέ γι’ αυτό. Όχι από φόβο αλλά από σεμνότητα.

λευταία διήγηση. Ωστόσο η βάση παρέμενε η ίδια και τα κεντρικά στοιχεία αναλλοίωτα.

Για χρόνια πίστευα πως αυτές οι διηγήσεις ήταν επινοήσεις ενός δημιουργικού μυαλού, για να διασκεδάσει την ανία της μακριάς χειμωνιάτικης νύχτας. Όταν όμως αργότερα μου δόθηκε η ευκαιρία να ψάξω κάπως τα «μυθικά» γεγονότα κατάπληκτος διαπίστωσα πως ο «μύθος» πατούσε στέρεα πάνω σε αληθινά συμβάντα. Η πλήρης ιστορική επαλήθευση θα ήταν βεβαίως προβληματική, γιατί, όπως όλοι οι παραμυθάδες, έτσι κι ο δικός μου, μπέρδευε ημερομηνίες, εποχές, πρόσωπα και καταστάσεις, όπως τον βόλευε για να κάνει τη διήγησή του συναρπαστική. Αλλά την καρδιά του κάθε γεγονότος δεν την επινοούσε, απλά κένταγε πάνω της, χωρίς να δίνει εξηγήσεις και χωρίς να αιτιολογεί.

Για παράδειγμα, δεν ξέρουμε αν ο προπάππος Αλεξέϊ Σεργκέγιεβιτς Ορλώφ ανδραγάθησε, με τον τρόπο που ανδραγάθησε, επί βασιλείας του πατερούλη Τσάρου (Πασών των Ρωσιών) Αλέξανδρου του Δεύτερου ή του Τρίτου. Ο πατέρας μου αναφερόταν στον «συνονόματο Τσάρο», χωρίς να διευκρινίζει –μπορεί και να μην ήξερε. Αργότερα, μιλώντας με τη θεία Μαρούσκα, στο σπίτι της οποίας είδα για πρώτη φορά το πορτραίτο του προγόνου, έβγαλα το συμπέρασμα πως μάλλον για τον Β' «συνονόματο» επρόκειτο –μ' αυτόν έβγαιναν οι ημερομηνίες– αλλά η αμφιβολία εξακολουθεί να υπάρχει.

Μια άλλη περίπτωση είναι η μυστήρια θητεία του παππού του Παναή στον... Βρετανικό Στρατό! Δεν έχουμε ιδέα πώς βρέθηκε εκεί ο παππούς. Όταν γεννήθηκε ο πατέρας μου είχε ήδη αποστρατευθεί από καιρό. Ωστόσο είχαμε ακόμα τη στολή, τα παράσημα και το σπαθί του, που δεν βρέθηκαν πουθενά μετά τον θάνατο του πατέρα μου. Ίσως η μάνα μου να τα «ξεφορτώθηκε» μαζί με άλλες τέτοιες «παλιατζούρες». Όταν αργότερα έκανα μια απόπειρα να διερευνήσω την υπόθεση με τους Εγγλέζους με πληροφόρησαν

πως δεν υπήρχε στα αρχεία τους αξιωματικός με το όνομα Κολιόπουλος ή Ορλώφ για την εποχή που μας ενδιαφέρει. Τρέχα γύρευε λοιπόν τώρα με ποιο όνομα και με ποια υπηκοότητα είχε υπηρετήσει αυτός ο τυχοδιώκτης! (Κι επειδή υπάρχει το μεταγενέστερο «δεδικασμένο» του εγγονού του, ως Αμερικάνου Brown και ως Κύπριου Ιωάννου, δεν εκπλησσόμεθα ιδιαιτέρως).

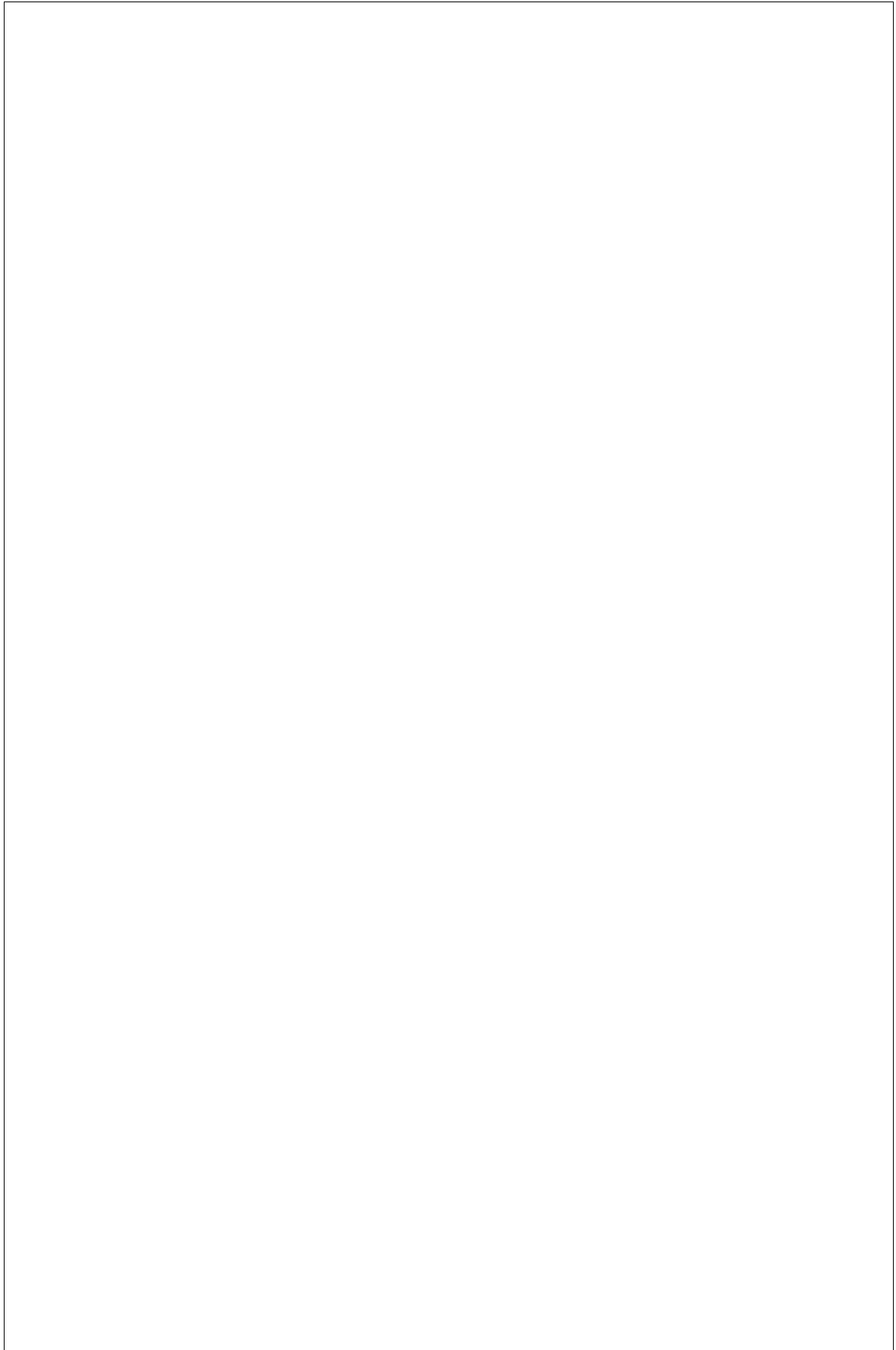
Όμως εδώ δεν μας ενδιαφέρει η Ιστορία, αλλά ο μύθος. Και είναι αυτός ακριβώς ο μύθος που βοήθησε στο να γίνουν τα παιδικά μου χρόνια μια περιπέτεια συναρπαστική. Αν αυτοί οι άνθρωποι, που μ' έκαναν να ονειρεύομαι, υπήρξαν έτσι ακριβώς ή περίπου έτσι μικρή σημασία έχει. Υπήρξαν μέσα από τη διήγηση ενός γεννημένου παραμυθάκι αυτό εμένα μου φτάνει.

Νά λοιπόν που ήρθε και για μένα η στιγμή να μοιραστώ μαζί σου τη μυρωδιά του καμένου ξύλου, τα κάστανα στη σόμπα και το πέταγμα των καλιακούδων που συνθέτουν το φόντο του καμβά πάνω στον οποίο ζωγραφίζονται σκιές ανθρώπων με μέγεθος μεγαλύτερο του κανονικού και άλλων που χωρούν με άνεση μέσα σ' ένα σπιρτόκουτο, απ' αυτά του «Ελληνικού Μονοπωλίου» που βρίσκονταν πάντα πρόχειρα δίπλα στη σόμπα για ν' ανάβουμε τα κούτσουρα.

Κι όπως έλεγε η αγαπημένη Αννούλα...

«Αν ακούσ'ς του βράδ' τ' μανιά να σι κρέν'ει απόξου «Πάνου... Πάνου...» ισύ να μην απουκρένισι, παρά μόνου αν σι κρέν'ει τρεις βουλές... γιατί αλλιώς είναι η λάμια κι θα σ' πάρ' τ' φουνή».

Ο ΑΛΕΞΕΪ Ορλώφ
και η "Λαίλαψ του Καυκάσου"

Τα παιδιά έχουν μια στενή, μια μυστική θα 'λεγα, σχέση με την εικόνα. Στην πραγματικότητα όλα γι' αυτά είναι εικόνες. Στα σύννεφα διακρίνουν πρόσωπα, μυθικούς δράκοντες, καράβια..., στο χώμα βλέπουν χώρες εξωτικές, στο γρασίδι ζούγκλες, στη σούπα τους θάλασσες αταξίδευτες. Όλα είναι εικόνες. Και κείνα τα χρόνια, τα παλιά, που δεν είχε μπει ακόμα στο σπίτι το άθλιο κουτί με τις έτοιμες, ύπουλα προγραμματισμένες εικόνες, τις εικόνες έπρεπε να τις φτιάξουμε εμείς οι ίδιοι.

Ανακαλύψαμε το διάβασμα. Μέσα από τα φυλλάδια τα εβδομαδιαία της παιδικής παραλογοτεχνίας κυρίως... χάρτινοι ήρωες προς δραχμάς 2... αλλά και μέσα από κάθε έντυπο που μας έπεφτε στα χέρια. Από τον «Θησαυρό» και το «Ρομάντζο» της μαμάς ως τα βιβλία που μας χάριζαν τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και στην ονομαστική μας εορτή. Όλα αυτά είχαν εικονογράφηση βέβαια, ήταν απαραίτητο τότε, όμως αυτές οι εικόνες δεν ήταν ποτέ αρκετές. Χρησίμευαν ωστόσο σαν οδηγός, για να συμπληρώσουμε μετά εμείς το ανάγνωσμα με τις δικές μας, νοερές εικόνες, γιατί την ιστορία που διαβάζαμε τη ζούσαμε οι ίδιοι, σε σκηνοθεσία, casting και σενάριο δικά μας, ξεπατικωμένα φυσικά από τις αρχικές κατευθύνσεις που μας έδιναν ο συγγραφέας και ο εικονογράφος του.

–Ακόμα να τελειώσεις τα μαθήματά σου, ρε;

-Τα τελείωσα, μπαμπά. Τώωωωωραααα!...

-Και τι διαβάζεις εκεί;

-Ένα βιβλίο.

-Να σου αστράψω μια να σου πω εγώ! «Ένα βιβλίο»... Το βλέπω ότι είναι βιβλίο. Τι βιβλίο είναι ρωτάω.

-«Το Νησί των Θησαυρών».

-Όλα τα τρομακτικά! πετάγεται η μάνα μου. Αυτά τον χαλάνε και δεν έχει συμμαζεμό μετά.

Οι άντρες του σπιτιού την αγνοούμε. «Αυτή δεν ξέρει».

-Και τι λέει αυτό το «Νησί των Θησαυρών»;

-Είναι πολύ ωραίο, μπαμπά. Με πειρατές κι έτσι!

-Πειρατές, ε;

-Τι είπα εγώ;... Όλα τα τρομακτικά!... (η μάνα πάλι). Την ξανα-αγνοούμε.

-Ναι... Με τον Μπιλ Μπόουνς... τον Λόνγκ Τζων Σίλβερ...

-Χμμμ... Για τον καπετάν Τρομάρα Ορλώφ λέει;

Τον κοιτάζω παραξενεμένος. Ορλώφ ήταν το όνομα της οικογένειας πριν φύγει από την παλιά πατρίδα, αλλά για καπετάν Τρομάρα δεν είχα ξανακούσει –ως τώρα.

-Ποιος είναι αυτός; απορώ.

Χαμόγελο μυστηριώδες.

-Ο προπάππος σου, ο πειρατής.

Ο... ποιος;;;!!!...

-Πειρατής!!! Είχα εγώ παππού πειρατή;;;!!!

-Αμέεε... Τον ξαχουστό καπετάν Τρομάρα Ορλώφ που αλώνιζε τις θάλασσες με το μπρίκι του «Η Λαίλαψ του Καυκάσου» και είχε γίνει ο φόβος και ο τρόμος των ναυτικών.

–Ωχ καημένε! Πάλι θα του πάρεις τα μυαλά με τους... αγροίκους!... (η μάνα).

–Πάψε εσύ, δεν ξέρεις. Πρέπει να μαθαίνει το παιδί.

–Όλα τα τρομακτικά!

–Πες, μπαμπά... Πες...

Αυτάρεσκο χαμόγελο του παραμυθά, που ήξερε πως είχε κερδίσει το κοινό του πριν καν αρχίσει τη διήγηση.

–Μα τώρα.. Μη σου διακόπτω το διάβασμα...

–Πες... πες... Διαβάζω μετά... Είχα αλήθεια παππού πειρατή;

–Εμ τι λέμε τόση ώρα; Εξακριβωμένα πράγματα! Τον ξέραν ως και οι κάβοι που δέναν τα καράβια στα λιμάνια.

–Πες... Έλα... Πες...

Αναστεναγμός του τύπου «Αντε, τι να κάνουμε;... μην σου χαλάσουμε το χατήρι...».

–Για την οικογένεια που ήρθε από την παλιά πατρίδα έχουμε πει, ε;

–Ναι, ναι... (δεν μας νοιάζουν αυτά... για τον πειρατή θέλουμε να μάθουμε).

–Δεν έχουμε πει όμως γιατί φύγαμε από εκεί...

–Έχουμε πει, αλλά δεν θυμάμαι... Πες...

–Τα μαθήματά σου τα έχεις κάνει όλα, ε; Σίγουρα.

Ψυχοβγάλτη!

–Όλα. Πες...

–Ο προπάππος σου ο Αλεξέϊ ήταν διοικητής της Φρουράς των Κοζάκων του πατερούλη του Τσάρου Αλεξάνδρου. Ήταν βλέπεις και συνονόματοι κι επίσης οι πρώτοι φίλοι. Αλεξέϊ Σεργκέγιεβιτς Ορλώφ! Από τη μεγάλη οικογένεια των Ορλώφ, που έγραψε χρυσές σελίδες στην Ιστορία.

- Σφάζοντας κόσμο... (η μάνα μου).
- Όταν το καλούσε η κατάσταση, κυρία Πιπή. Δεν ξέραμε δηλαδή... να γυρίσουμε και το άλλο μάγουλο; –σαν κάτι άλλους, όνομα και μη χωριό;
- Όλα τα τρομακτικά!... Τι του λες τώρα του παιδιού;
- Ξέρω εγώ τι λέω. Έχουν γνώση οι φύλακες...
- Ο παππούς ο Αλεξέϊ ήταν Ρώσος, μπαμπά;
- Κοζάκος Ρώσος, έχει διαφορά. Σαν να λέμε όπως οι Κρητικοί εδώ. Πρώτα Κρητικός και μετά Έλληνας.
- Κι εμείς δηλαδή είμαστε Κοζάκοι;
- Από πάππου προς πάππο. Κατευθείαν από τις στέπες της Κεντρικής Ασίας.
- Και γιατί είμαστε εδώ;
- Εμ αυτό πάω να σου πω. Αλλά μ' αφήνεις; Δεν μ' αφήνεις.
- Εγώ;!!! Η μαμά.
- Ε, η μαμά τι να πει; Σάματι έχει Κοζάκους πειρατές στην οικογένεια τη δική της;
- Εμείς δεν είμαστε αγροίκοι. Είμαστε καλλιεργημένοι άνθρωποι, με θέση στην κοινωνία και υπόληψη.
- Και μπράβο σας. Εμείς όμως έτυχε να είμαστε αλλιώς.
- Πειρατές, ε, μπαμπά;
- Και πειρατές. Αλλά στο σχολείο πάντα αριστούχοι. Πάντα με δέκα το ενδεικτικό!
- Τρομάρα σας! (η μάνα μου).
- Πες, μπαμπά... Πες...
- Πού ήμασταν;
- Στον παππού τον Αλεξέϊ...

–Μάλιστα. Αλεξέϊ Σεργκέγιεβιτς Ορλώφ. Ένα θερίο ως εκεί πάνω. Περπάταγε κι έτριζαν οι πλάκες. Κι ο Τσάρος τον είχε εικόνισμα! Φίλος γκαρδιακός σου λέω! Ένας ύπνος τους χώριζε.

»Αλλά...

»...βλέπεις ο διάολος έχει πολλά ποδάρια. Κι όταν δεν έχει δουλειά σκαρφίζεται ανακατωσούρες. Οπότεν διοργανώνει ο Τσάρος εκεί μια επίσημη γιορτή, στο Πέτρογκραντ, στα ανάκτορα... Ξέρεις, βρε, πού είναι το Πέτρογκραντ;

–Στη Ρωσία.

–Α, μπράβο! Τώρα το λένε αλλιώς, αλλά δεν μας ενδιαφέρει. Εμείς Πέτρογκραντ το ξέρουμε και μια μέρα, να μου το θυμηθείς, θα επιστρέψουμε εκεί στο άλογο καβάλα, όπως όταν φύγαμε.

–Πες για τον πειρατή.

–Όλα με τη σειρά τους, μη βιάζεσαι. Έχει λοιπόν ο πατερούλης ο Τσάρος τη γιορτή... Καλεί τον δικό μας, τον Αλεξέϊ, που ήταν όπως είπαμε Διοικητής των Κοζάκων...

«Αλεξέϊ» του λέει «μεθαύριο, πρώτα ο θεός, έχω μια γιορτή στα ανάκτορα».

«Με το καλό, πατερούλη» του λέει ο Αλεξέϊ. «Εμείς, η Φρουρά, θα φυλάμε τα μπόσικα, μη γίνει καμιά στραβή. Να ξεγνοιάσεις».

«Όχι, βρε αδερφέ» του λέει ο Τσάρος. «Θα βάλουμε τους άλλους, τους σκάρτους, να φυλάνε. Εσάς σας θέλω για άλλη δουλειά».

«Σαν τι δουλειά, πατερούλη;» απορεί ο προπάππος σου.

«Μωρέ να... Σκέφτηκα, εσείς που είσαστε άσσοι καβαλάρηδες, να κάνετε καντιντίς, μια επίδειξη, βρε παιδί μου, να μας διασκεδάσετε».

«Σαν τι δηλαδή, πατερούλη;» ρωτάει ο Αλεξέϊ.

«Ξέρω κι εγώ; Εσύ είσαι ο αρμόδιος. Τ' αφήνω πάνω σου» του λέει ο συνονόματος. «Κάτι θα σκαρφιστείς εσύ. Κατάπληξέ με».

–Και να δεις που πράγματι ο προπάππος σου τον κατέπληξε τον Τσάρο.

–Δηλαδή; Τι έκανε; Πες, βρε μπαμπά! Μ' έσκασες!

–Υπομονή. Οι ιστορίες χρειάζονται ρέγουλα. Λοιπόοον... Πιάνει ο προπάππος σου τους δικούς του, τους Κοζάκους, και τους δασκαλεύει.

«Το και το» τους λέει. «Μεθαύριο, με το καλό, ο πατερούλης ο Τσάρος έχει γιορτή στο παλάτι. Θα βρίσκειται εκεί καλεσμένο το ανφάν γκατέ, που λέει ο λόγος, της αριστοκρατίας. Εμείς, θέλει λέει, να κάνουμε μια επίδειξη με τα αλόγατα, να τους καταπλήξουμε. Αλλά... πού 'σαστε, ρεμάλια... επειδής σας ξέρω από την καλή... Σεμνά. Δεν θέλω παρατράγουδα, γιατί θα σας πάρει ο διάολος τον πατέρα. Συνεννοηθήκαμε;».

«Καταλάβαμε, έννοια σου» του λένε τα ρεμάλια. «Να ξεγνοιάσεις».

–Όλοι δηλαδή «να ξεγνοιάσεις» λέγανε στους άλλους. Ο Αλεξέϊ στον Τσάρο και οι Κοζάκοι στον Αλεξέϊ. Αλλά όπου ακούς πολλά ξεγνοιάσματα να κρατάς μικρό καλάθι, γιατί είπαμε, δεν είπαμε; ο διάολος έχει πολλά ποδάρια. Και κείνο το βράδυ φαίνεται ότι ο γέρο-διάολος είχε κέφια.

–Μα τι του λες τώρα του παιδιού για διαόλους και τριβόλους –θε μου σχώρα με! (η μάνα μου).

–Να μαθαίνει το παιδί. Ξέρω εγώ.

Μάθαινα, αλλά μου είχε βγει η ψυχή.

–Τι έγινε, μπαμπά; Πες...

–Να πω... Σίγουρα τα μαθήματά σου τα 'χεις κάνει όλα; Και την αριθμητική;

–Δεν έχουμε αριθμητική αύριο. Πες...

–Δεν έχετε αριθμητική αύριο; Μωρέ σε ωραίο σχολείο σε στέλνω! Κάθε μέρα πρέπει να 'χετε αριθμητική.

–Μπαμπά!...

–Καλά... καλά... Λοιπόσον... Έρχεται η βραδιά της εορτής. Το παλάτι όλο φωταγωγημένο! Με κεριά βέβαια, γιατί δεν υπήρχε ακόμα ηλεκτρικό τότε. Το ανφάν γκατέ της αριστοκρατίας καλεσμένο, με τα καλά τους, τα μεταξωτά και τα βελούδινα... και νά οι μεζέδες και νά τα φοντάν... και νά οι βότκες και τα κρασιά... η μουσική να παίζει τα δικά μας τα ωραία, τα νοσταλγικά... Και κει, γύρω στα μεσάνυχτα που λες, ανοίγουν διάπλατα οι πόρτες της σάλας και μπουκάρουν μέσα καλπάζοντας οι Κοζάκοι με τα γιαταγάνια στα χέρια και να φωνάζουν τις πολεμικές τους κραυγές, να σου κόβονται τα ήπατα. Όπως στο σινεμά, μόνο που εκεί ήταν στ' αλήθεια. Κάνουν το λοιπόν ένα γύρο της σάλας πάνω στ' αλόγατα και περνώντας από τους πολυέλαιους με τα γιαταγάνια κόβουν τα κεριά... Σκοτάδι πίσσα η σάλα και οι Κοζάκοι όπως ήρθαν φεύγουν καλπάζοντας μέσα στη νύχτα... Αλλά... χμμμ... όχι ακριβώς όπως ήρθαν, γιατί τώρα πήραν μαζί και ό,τι κυρίες της αριστοκρατίας βρήκαν στο δρόμο τους εύκαιρες... Χειροκρότημα οι καλεσμένοι... Μπράβο... πολύ ωραία επίδειξη... και τι συγχρονισμός!... τι τελειότητα!... Και περίμεναν τώρα να επιστραφούν οι κυρίες... Και περίμεναν, και περίμεναν... Και οι κυρίες είχαν γίνει άφαντες, όπως άφαντη είχε γίνει και η Φρουρά.

–Μα... τι λες τώρα του παιδιού;!!! (η μάνα μου πανικόβλητη, κάνοντας νοήματα, που εγώ, ως θεόστραβος ή βλαξ ή και τα δύο, δεν θα έβλεπα).

Απορημένος βαθιά εγώ –«το παιδί».

–Γιατί τις πήραν τις κυρίες, μπαμπά;

Αμήχανος ο παραμυθάς, που μόλις συνειδητοποίησε ότι είχε παρασυρθεί από τη διήγησή του, χωρίς να το κατα-

λάβει, πέραν των ορίων του «καταλλήλου δι' ανηλίκους» και δεν ήξερε πώς να τα μπαλώσει τώρα.

–Εεεε... γιατί... Για να τις πάνε περίπατο...

–Μέσα στα μαύρα μεσάνυχτα;!

–Εεε... Είχε ένα ωραίο φεγγάρι... Άνοιξη ήταν... καλός ο καιρός... δεν έβρεχε...

–Και τι έγινε;

Αναστεναγμός ανακούφισης.

–Χμμμ... Μερικοί από τους καλεσμένους στεναχωρήθηκαν... «Εδώ εμείς ήρθαμε να διασκεδάσουμε, να χορέψουμε, να φάμε και να πιούμε... δεν είπαμε για περιπάτους και τα ρέστα». Οπότεν πιάκαν τον Τσάρο και παραπονέθηκαν. Κι αυτός φώναζε τον Αλεξέι και τον έβαλε πόστα... «Δεν είπαμε κι έτσι, ρε συνονόματε. Τι θα πω εγώ τώρα στους κερα... στους ανθρώπους; Οποία η θέση μου; Σε ερωτώ». Τι να του πει τώρα ο Αλεξέι, ο έρμος; «Μπαρδόν, έγινε λάθος»; Το πήρε πάνω του το φταίξιμο. «Τα παιδιά δεν κατάλαβαν καλά, πατερούλη» του λέει του Τσάρου. «Ε, παιδιά είναι, ζωηρά είναι... πού να τα συμμαζώξεις; Εγώ φταίω κι εγώ να τιμωρηθώ».

»Οπότεν, το κουβέντιασαν από 'δώ, το κουβέντιασαν από κει το πράγμα... μια λύση μόνο υπήρχε. Να παραιτηθεί ο προπαππούλης σου και να σταλούν οι Κοζάκοι της Φρουράς σε άλλες μονάδες, να ξεχαστεί το πράγμα και να λήξει το σκάνδαλο εδώ.

–Τι θα πει «σκάνδαλο», μπαμπά;

–Εδώ σε θέλω κάβουρα! αναφώνησε θριαμβευτικά η μάνα μου. Να δω τι θα του πεις τώρα!

Αλλά ο πατέρας μου δεν κώλωνε με κάτι τέτοια. Όπως έλεγε κι ο ίδιος, έξι χρονών (άλλοτε οχτώ) έφυγε από την Πελοπόννησο νύχτα στο γαϊδάρο καβάλα, ήξερε από δυσκολίες παιδιόθεν.

–Το σκάνδαλο είναι από τη σκανδάλη του όπλου, μου εξήγησε με ολύμπια ηρεμία και σοβαρότητα. Όταν πατάμε τη σκανδάλη το όπλο εκπυρσοκροτεί κι αυτό δημιουργεί μια ανησυχία κι έναν θόρυβο. Γι' αυτό και λέμε όταν συμβεί κάτι σοβαρό που προκαλεί έκπληξη ότι συνέβη σκάνδαλο. Κατάλαβες;

Δεν κατάλαβα και δεν είναι περίεργο, αλλά δεν είχα καμιά όρεξη για ετυμολογικές αναλύσεις. Εγώ ήθελα ν' ακούσω για τον πειρατή που ξεκινήσαμε να λέμε και που δεν έβλεπα να φτάνουμε έτσι που πήγαινε το πράγμα.

–Και μετά τι έγινε;

–Μετά ο Αλεξέϊ πήρε την οικογένειά του, τη γυναίκα του τη Γεκατερίνα και τον γιο του Ηλία και πήγαν στην Οντέσσα. Εκεί εγκαταστάθηκαν κι ο προπάππος σου, με κάτι οικονομίες που είχε άνοιξε έναν οίκο εμπορίου...

Αν μιλάμε για απογοήτευση!

–Δηλαδή... έγινε έμπορος; Ο Κοζάκος;...

–Μα γιατί; Καμιά δουλειά δεν είναι ντροπή. Τι θα πει; Κι ο έμπορος άνθρωπος είναι.

–Μα... έμπορος!...

Ο πατέρας μου μ' αγριοκοίταξε.

–Περίμενε, μη βιάζεσαι. Σου έχω πει τόσες φορές να μη βιάζεσαι ποτέ για να βγάλεις συμπεράσματα. Όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

Αλλά η απογοήτευση η δική μου δεν είχε όρια. Έναν πρόγονο της προκοπής είχα βρει κι αυτός μου βγήκε... έμπορας! «Ένα τάλαρο ό,τι πάρετε! Περάστε κόσμε! Τα πιο εκλεκτά υφάσματα, κυρία μου. Μην σπρώχνεστε, όλοι θα πάρετε!»...

–Ναι, καλά...

–Καλάμια. Στην Οντέσσα το λοιπόν ο Αλεξέϊ αγόρασε ένα μπρίκι τρικάταρτο. Για το εμπόριο, που δεν σ' αρέσει,

κύριε. Για να ταξιδεύει στο Μισίρι, στην Πόλη κι όπου αλλού και να φέρνει εμπόρευμα στο μαγαζί.

Είχα κατεβάσει τα μούτρα κι άκουγα με μισό αυτί. Τι μ' ένοιαζε εμένα κι αν έφερνε φουρκέτες και μανταλάκια από το Τουμπουκτού;

—Το μπρίκι το ονόμασε «Λαίλαψ του Καυκάσου», πέταξε θριαμβευτικά την κρίσιμη στιγμή ο παραμυθάς και κέρδισε το ακροατήριό του πίσω —αύτανδρο.

—Το... πειρατικό! αναφώνησα.

—Ακριβώς! γέλασε ο πατέρας μου. Τι σου είπα να μη βιάζεσαι;

—Πες, πες...

—Κείνα τα χρόνια το εμπόριο δεν ήταν όπως τώρα, με χαρτιά, σφραγίδες και τιμολόγια. Τότε πήγαινες με το πλεούμενο να φέρεις μπαχαρικά, από την Περσία ας πούμε, κι αν σου τύχαινε στο δρόμο κανένα σκαρί κάπως αφύλαχτο έκανες ρισάλτο και δώθε πάνε οι άλλοι. Ο έμπορος από τον πειρατή δεν ξεχώριζε εύκολα. Κι αν ο άλλος ήταν κάπως ανήσυχη ιδιοσυγκρασία, όπως ο προπαππούλης σου —θιος σχωρέστον—, ε, τότε πιο πολύ πειρατεία έκανε παρά εμπόριο.

—Δηλαδή... ο καπετάν Τρομάρας;...

—Ναι, γειάσου! Ο καπετάν Τρομάρας Ορλώφ δεν ήταν άλλος από τον Αλεξέϊ, τον τέως Διοικητή της Φρουράς των Κοζάκων του Τσάρου!

—Μωρέ κύριοι ήσασταν όλοι σ' αυτό το σόϊ! Κύριοι! (η μάνα μου).

Αλλά ποιος την άκουγε!

—Σαν τον Μπιλ Μπόουνς και τον Λονγκ Τζων Σίλβερ, ε, μπαμπά;

—Ανώτερος! Πολύ ανώτερος. Καθόσον Ορλώφ. Κι όχι

που να το περηφανευτούμε, αλλά βγάλαμε λεβέντες εμείς, κυρία Πιπή.

–Αγριάνθρωπους, ναι. Εγκληματίες!

–Για πες, μπαμπά. Τι έγινε μετά;

–Μετά... Δυστυχώς η ιστορία δεν είχε καλό τέλος. Γιατί σ' ένα από τα ρισάλτα που κάνανε ο Αλεξέϊ διαφώνησε με το τσούρμιο στη μοιρασιά. Κι όπως αυτοί ήταν πιο πολλοί... ο προπάππος σου κατέληξε στον πλωριό παπαφίγκο.

–Δηλαδή;

–Δηλαδή τον κρέμασαν. Οι αχάριστοι! Γιατί να το ξέρεις, παιδί μου, όλα ο θεός τα συχώρεσε, την αχαριστία ποτέ. Τους πήρε ξυπόλυτους τους λέτσους από το δρόμο και τους έκανε κυρίους με γραβάτα... Και ποιο ήταν το ευχαριστώ;... Ορίστε, αυτή είναι η αχαριστία των ανθρώπων.

–Ενώ θα έπρεπε να ανακηρυχθεί άγιος, ο... ληστής! (η μάνα μου).

–Πειρατής, διόρθωσε ατάραχος ο πατέρας μου. Έχει μεγάλη διαφορά.

–Όπως ο Ερροφλύν! ανέκραξα κατενθουσιασμένος.

–Α, γειάσου! Αυτό θα έλεγα κι ο ίδιος.

–Και μετά;

–Ε, μετά η χήρα, η Γιεκατερίνα, πήρε τον μονάκριβο γιο της και ήρθαν στην Ελλάδα, όπου μάλλον είχε συγγενείς η ίδια. Μπορεί να ήταν κι Ελληνίδα, δεν ξέρουμε. Εκεί στον Μωριά το παιδί υιοθετήθηκε από τους Κολιοπουλαίους –που ήταν συγγενείς των Κολοκοτρωναίων, μην το ξεχνάμε– κι έτσι βρεθήκαμε εμείς με τ' όνομα.

–Οπότε γίναμε Έλληνες;

–Χμμ... όχι εντελώς. Γιατί, κοίτα να δεις πώς τα 'φερε πάλι ο διάολος...

–Αμάν πια με τον Εξαποδώ! Λειτουργία του έχετε κάνει απόψε –θε μου σχώρα με! (η μάνα μου).

–Τα ’φερε λοιπόν ο διάολος και ο Ηλίας παντρεύτηκε κι εκείνος Ρωσίδα, που κι αυτή τη λέγαν συμπτωματικά Γιεκατερίνα, όπως τη μάνα του. Κάναν τρία παιδιά, εκ των οποίων ο παππούς σου ο Παναής, που κι αυτός, τα ’φερε ο διά... η τύχη έτσι να παντρευτεί Ρωσίδα, τη γιαγιά σου τη Βασιλική... Μεγάλη ιστορία κι αυτή!... Θα στην πω καμιά φορά...

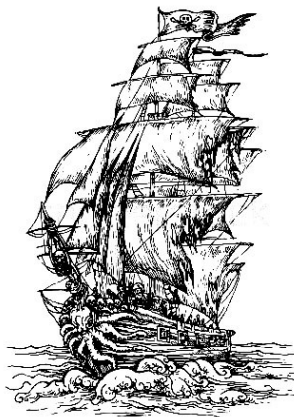
–Μα τότε... Μόνον εσύ...

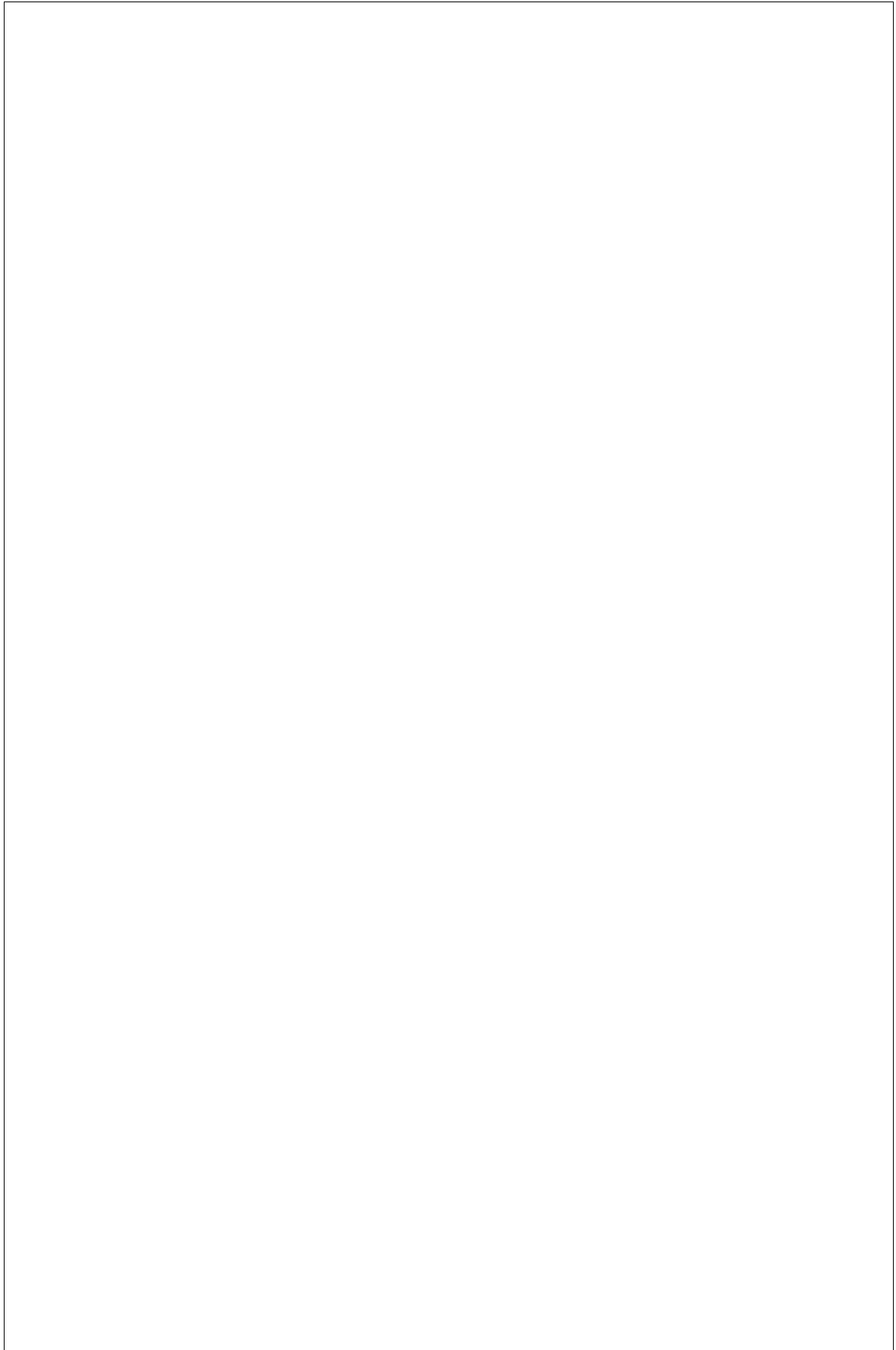
Ο πατέρας μου κούνησε το κεφάλι του δήθεν λυπητερά.

–Ναι, παιδί μου, είπε με προσποιητή συντριβή. Μόνο σε μένα έπεσε το λαχείο, η μάνα σου, καλή της ώρα όπου κι αν βρίσκεται.

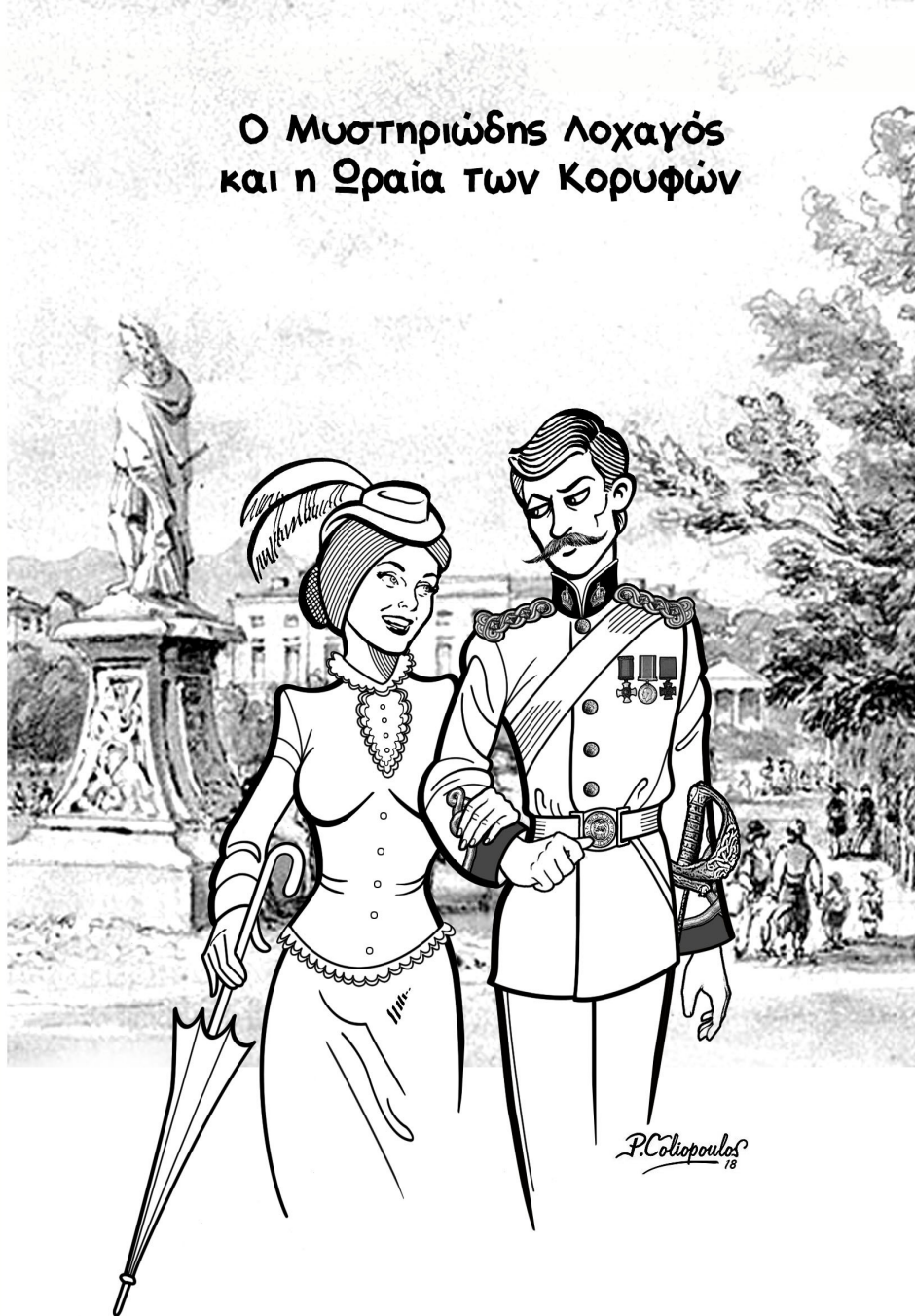
–Βρε δεν με ξεφορτώνεστε λέω εγώ! φρούμαξε εκείνη και βγήκε από το δωμάτιο φουριόζα.

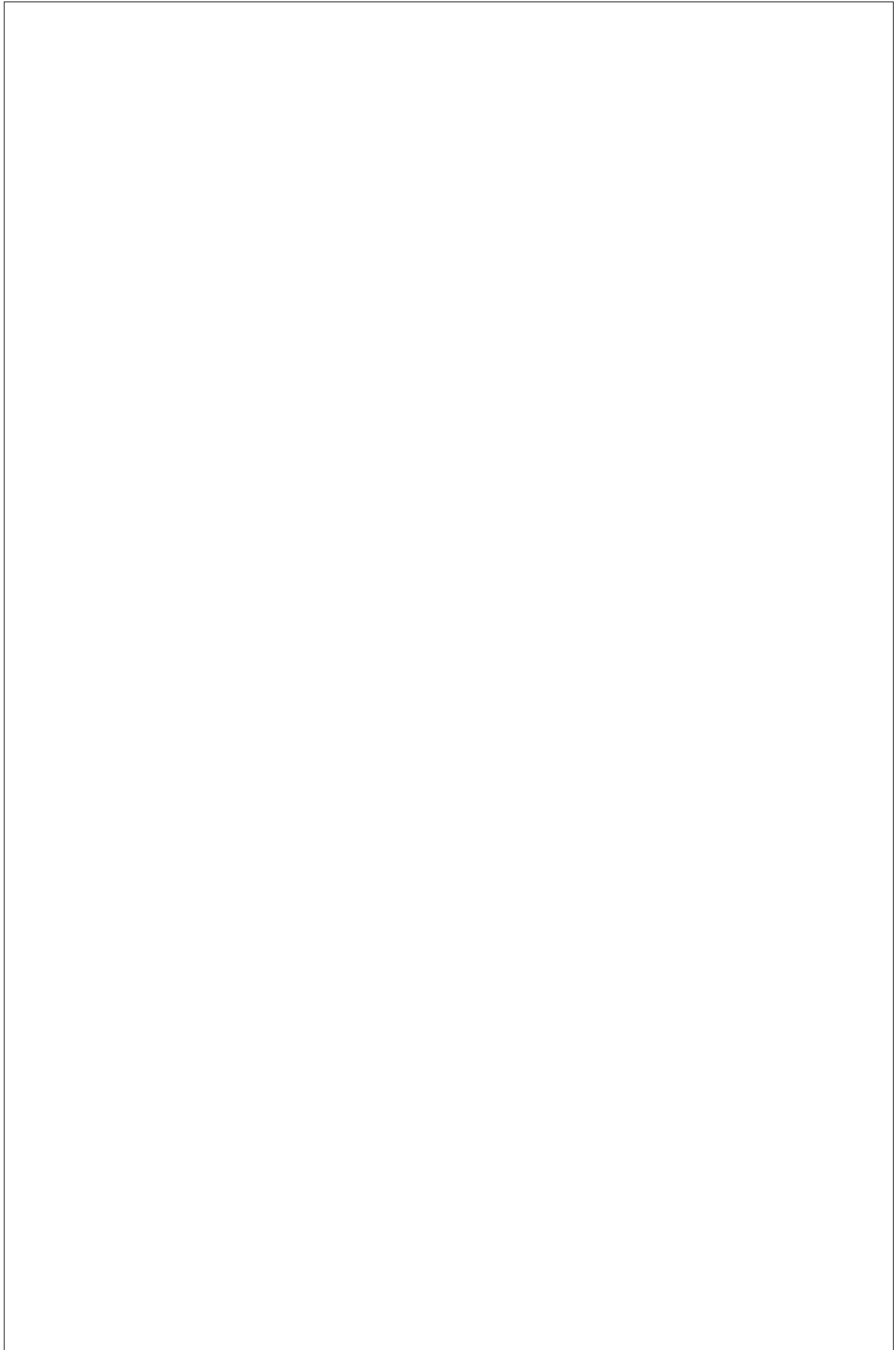
Αλλά πρόλαβα να δω ένα από τα σπάνια χαμόγελά της να της ομορφαίνουν την όψη –ή έτσι μου φάνηκε.

Ο Μυστηριώδης Λοχαγός
και η Ωραία των Κορυφών

Όπου ο παππούς ο Παναής πηγαίνει να συνειδίσει τους ατίθασους Μπόερς στην Αφρική και καθ' οδόν συναντά το ένα κορίτσι στον κόσμο.

Το πρώτο μου ταξίδι στο εξωτερικό –κι ένα από τα σπάνια με την οικογένεια σε πλήρη σύνθεση– το έκανα όταν ήμουν πέντε χρονών. Να πω την αμαρτία μου, πολλά πράγματα από δαύτο δεν θυμάμαι, θυμάμαι όμως, με σκανδαλιστικές λεπτομέρειες τα πάντα από τον πρώτο μας σταθμό.

Πρωτοαντίκρισα την Κέρκυρα να αναδύεται από τη θάλασσα ένα Σεπτεμβριάτικο πρωινό και δεν θα ξεχάσω ποτέ αυτή την αίσθηση του ταξιδιού σ' ένα παραμύθι καθώς το πλοίο γλιστρούσε πάνω στα ήρεμα νερά κι ο ήλιος έβαφε χρυσά τα χορταριασμένα τείχη του Παλαιού Φρουρίου των Ενετών. Δεν την ξέχασα γιατί κάθε φορά που επιστρέφω εκεί από τη θάλασσα την ίδια αίσθηση έχω. Χρειάζεται να πιέσω τον εαυτό μου για να θυμηθεί να πάρει αναπνοή.

Ήταν τότε από τις ελάχιστες φορές –ίσως η μοναδική– που είδα τον πατέρα μου φανερά συγκινημένο.

–Το νησί της γιαγιάς, μου είπε χαμηλόφωνα, σαν να φοβόταν μην μας ακούσουν αυτιά που δεν θα 'νιωθαν το ίδιο και που δεν θα καταλάβαιναν.

Αφήσαμε τη μάνα μου και τη μαντάμ Νίνα, που τις είχε ξεμπερδέψει το ταξίδι στη θάλασσα (με απόλυτη νηνεμιά!!!) στην «Pension Suisse» όπου καταλύσαμε –εκτός κι αν λεγόταν αλλιώς τότε και μπερδεύω τα ονόματα και τις εποχές– και βγήκαμε en garçons να περιδιαβούμε στην πόλη.

Μια πόλη που όμοιά της δεν είχα δει ως τότε. Εδώ που τα λέμε μόνο τη Λάρισα και την Αθήνα ήξερα, αλλά και πάλι, τούτη εδώ έμοιαζε να βγαίνει από μια αλλιιώτικη ιστορία.

Επί μήνες στο σπίτι άλλη κουβέντα δεν γινόταν παρά για το προγραμματισμένο «ταξίδι στο εξωτερικό», που δεν ήξερα τι ακριβώς ήταν αλλά που φανταζόμουν σαν κάτι εντελώς διαφορετικό από τη γειτονιά στη Λάρισα... Νά, κάτι σαν ετούτο εδώ!

–Είμαστε στο εξωτερικό, μπαμπά; ρώτησα.

Χαμογέλασε.

–Μπορείς να το πεις κι έτσι, είπε. Όταν αυτοί εδώ είχαν πανεπιστήμια, ωδεία, βιβλιοθήκες, όπερες, θέατρα, εμείς απέναντι πετάγαμε πέτρες για να μαζέψουμε τα πρόβατα. Μετά ενώθηκαν με τη «μητέρα Ελλάδα» και πρόκοψαν κι αυτοί.

Σεργιανίσαμε στα καντούνια της πόλης, που στ' αλήθεια δεν έμοιαζε με τίποτα απ' ό,τι είχα δει ως τότε, και καταλήξαμε στο Λιστόν, όπου ο μπαμπάς παρήγγειλε τζιτζιμπύρες και για τους δυο μας.

–Θα πιω μπύρα, μπαμπά; απόρησα. Μεγάλωσα τόσο;

Έβαλε τα γέλια.

–Αυτή εδώ είναι άλλου είδους μπύρα, μου εξήγησε. Μπορούν να την πίνουν και οι μεγάλοι και τα παιδιά. Είναι το εθνικό πιστό των Κερκυραίων.

Μου το χάλασε λίγο, γιατί μου άρεσε η ιδέα να έχω μεγαλώσει τόσο ώστε να πίνω μπύρα με τους μεγάλους, αλλά

και πάλι δεν ήμουν σίγουρος κατά πόσο επιτρεπόταν αυτή εδώ η μπύρα στα παιδιά κι αν δεν ήταν αυτό ένα μυστικό που μοιραζόμασταν εμείς οι άντρες σε τούτο το ταξίδι, ερήμην των γυναικών.

–Θα το πούμε στη μαμά; ρώτησα για να σιγουρευτώ.

–Μπα, καλύτερα όχι, απάντησε ο πατέρας μου χαμογελώντας. Μάλλον δεν θα καταλάβει.

«Ως συνήθως» σκέφτηκα, αλλά το κράτησα για τον εαυτό μου, γιατί δεν ξέρεις ποτέ με τους μεγάλους... Εκεί που είναι φιλικό και καλόβολο, εκεί παίρνουν ανάποδες και βρίσκεις εσύ, ο μικρός, το διάολό σου.

Πάντως τον πατέρα μου έτσι δεν τον είχα ξαναδεί.

Αλλιώτικος μου φαινόταν. Λίγο σαν αλλοπαρμένος. Λες και το νησί της γιαγιάς είχε κάνει το θαύμα του και είχε μαλακώσει όλες του τις σκληρές γωνίες.

Η τζιτζιμπύρα δεν μ' άρεσε. Πίκριζε και κολλούσε, αλλά δεν είπα τίποτα γιατί καταλάβαινα πως ήταν πρόνομο «να τα πίνω» με τον μπαμπά μου και ίσως άλλη ευκαιρία να μη μου δινόταν.

–Εδώ ήταν που ο πατέρας και η μητέρα γνωρίστηκαν, μου είπε σε μια στιγμή σαν να σκεφτόταν φωναχτά.

Αμέσως τ' αυτιά μου τεντώθηκαν σαν του λαγού. Οι ιστορίες με τον παππού τον Παναή ήταν οι αγαπημένες μου, γιατί πάντα είχαν παληκαριές και μπιστολίδια κι επειδή διαόλιζαν τη μάνα μου, που σίγουρα ζήλευε, επειδή ο δικός της πατέρας ήταν ένας λαπάς.

–Ήρθε ο παππούς ο Παναής εδώ για να κλέψει τη γιαγιά; ρώτησα με κρυφή ελπίδα.

Γιατί δεν μου περνούσε από το μυαλό ότι ολόκληρος Παναής θα συμπεριφερόταν σαν τζιτζιφιόγκος, να πάει να τη ζητήσει με ανθοδέσμη και σοκολατάκια –ρεζιλίγια πράγματα!

–Γιατί να την κλέψει; απόρησε ο πατέρας μου.

–Αμ πώς αλλιώς; Έτσι δεν γίνεται στα έργα;

Χαμογέλασε.

–Σ’ αυτό το έργο έγινε αλλιώς, είπε.

–Δηλαδή πώς;

Με κοίταξε σκεπτικός.

–Άσε να μεγαλώσεις λίγο και θα σου πω μετά, προσπάθησε να ξεφύγει. Τώρα δεν θα καταλάβεις.

Κατέβασα τα μούτρα.

–Ναι, εγώ όλο δεν καταλαβαίνω, μουρμούρισα. Λες και είμαι κανένας βλάκας!...

–Δεν είσαι βλάκας, μικρός είσαι. Και είναι κάποια πράγματα που καταλαβαίνει κανείς μόνο όταν μεγαλώσει.

Δεν είπα κουβέντα. Αυτός είναι ο κόσμος των μεγάλων. Από τη μια σου δίνουν μπύρα γιατί μεγάλωσες κι από την άλλη δεν σου λένε τα μυστικά γιατί είσαι μικρός.

Ο πατέρας μου μπορεί να μην είχε ιδέα πώς σκέφτονται τα παιδιά, καταλάβαινε όμως όταν άλλαζε η διάθεση των ανθρώπων.

–Θες να σου πω την ιστορία; ρώτησε χαμογελώντας.

Έκανα «ναι» με το κεφάλι. Κρατούσα πόζα, γιατί δεν είναι λίγο να σε λένε «μικρό» όταν είσαι μικρός.

Αναστέναξε.

–Ο παππούς σου ήταν τότε αξιωματικός στον Βρετανικό Στρατό, άρχισε. Λοχαγός! Με τη στολή του, τα παράσημά του και με τα όλα του. Έχεις δει τη στολή και τις μπότες του, που τα έχω φυλαγμένα.

–Και το σπαθί, συμπλήρωσα.

Γιατί το σπαθί το είχε κρύψει όταν μας έπιασε με το

Γιώργο να παίζουμε ξιφομαχία, ο ένας με το σπαθί (που ήταν ασήκωτο!) κι ο άλλος με τη θήκη –άγιο είχαμε!

–Και το σπαθί, είπε. Ήταν λοιπόν την εποχή που οι Εγγλέζοι είχαν ντράβαλα με τους Μπόερς, κάτω στη Νότια Αφρική. Ξέρεις πού είναι;

–Εκεί που είναι ο Ταρζάν, απάντησα χωρίς δισταγμό (μην μας πάρουν και για εντελώς αστοιχείωτους!).

–Εκεί, συμφώνησε ο πατέρας μου. Για να καταλάβεις τι έγινε –γιατί ό,τι μαθαίνεις για καλό είναι– στη Νότια Αφρική πήγαν πρώτα οι Ολλανδοί, που τους λέγαν Μπόερς, και μετά ήρθαν οι Άγγλοι. Κι ο καθένας έπαιρνε ότι πρόφταινε, αλλά υπήρχαν και μέρη όπου πήγαιναν συγχρόνως και τότε τσακώνονταν ποιανού είναι. Δυο γαϊδάροι μαλώνανε σε ξένη αχυρώνα δηλαδή, γιατί τους ντόπιους δεν τους ρώτησε κανείς... Τέλος πάντων... Κάποια στιγμή λοιπόν τσακώθηκαν για τα καλά κι έτσι άρχισε ο πόλεμος. Ο πόλεμος των Μπόερς, όπως θα μάθετε αργότερα και στο σχολείο –αν μάθετε.

–Εμείς με ποιους είμαστε, μπαμπά; ενδιαφέρθηκα.

Ο πατέρας μου κόμπιασε.

–Εμ... εμείς;... Χμμμ... με τους Εγγλέζους υποθέτω – την τύχη μου μέσα!– μιας και ήταν ο παππούλης σου στον στρατό τους...

–Κι ο Ερροφλύν, συμπλήρωσα.

–Εεε;

–Στην «Επέλαση της Ελαφράς Ταξιαρχίας»... Δεν θυμάσαι; Αφού μαζί το είδαμε.

–Α, ναι... Μπράβο! Κι ο Ερροφλύν. Ο παππούς κι ο Ερροφλύν –το αχτύπητο δίδυμο!

–Ήταν κι ο Ερροφλύν εκεί; ενδιαφέρθηκα.

–Μπορεί. Δεν αποκλείεται.

–Ωραία. Πες...

–Λοιπόσον... Αυτοί οι Μπόερς ήταν σκληρά καρύδια που λες, ήταν και περισσότεροι και οι Εγγλέζοι τα βρήκαν μπαστούνια. Μάζευαν λοιπόν ότι στρατό είχαν στην Ευρώπη να τον στείλουν εκεί κάτω να πολεμήσει. Ένα μέρος λοιπόν των στρατευμάτων από την περιοχή της Μεσογείου θα μαζευόταν εδώ, στην Κέρκυρα, που ήταν τότε Εγγλέζικη αποικία, θα τους έβαζαν στα πλοία και θα τους έστελναν.

–Τι θα πει «αποικία»;

–Αποικία είναι όταν έρχονται ξένοι στον τόπο σου και σου λένε: «Κύριε, εσύ μόνος σου δεν μπορείς... Οπότε εμείς θα κάνουμε κουμάντο κι εσύ θα κάνεις ό,τι σου λέμε και θα πεις κι ένα τραγούδι».

Δεν κατάλαβα, αλλά κούνησα το κεφάλι μου περισπούδαστα, όπως κάνουν οι σοφοί όταν δεν ξέρουν κάτι για να μην καρφωθούν.

–Ήρθε λοιπόν ο παππούς σου να δηλώσει το παρόν και περίμενε πότε θα του δώσουν φύλλον πορείας για να μπαρκάρει στο πλοίο, να πάει στον πόλεμο.

–Πολέμησε ο παππούς στην Αφρική με τον Ταρζάν;

–Πολέμησε και παραπολέμησε! Δυο παράσημα του έδωσαν, να θυμηθείς να στα δείξω.

Εμένα το σπαθί μ' ενδιέφερε, τα παράσημα τι να τα κάνω; Αλλά δεν είπα τίποτα.

–Περιμένοντας το λοιπόν ο παππούλης σου γνωρίστηκε και με άλλους αξιωματικούς από την εδώ Φρουρά και κάναν παρέα, για να περάσει η ώρα.

Μπιστολίδι δεν έβλεπα ακόμη σ' αυτή την ιστορία, αλλά έκανα υπομονή. Ίσως αργότερα.

–Είχαν λοιπόν οι αξιωματικοί τις γνωριμίες τους... χμμμ... τις φίλες τους που έβγαιναν μαζί στη βόλτα... ο παππούς δεν ήξερε κανέναν... ξένος εδώ... μόνος του ήταν...

Είπε λοιπόν ένας από τους φίλους του στη... χμμ... φίλη του: «Δεν έχεις καμιά φίλη, καμιά ξαδέρφη, να φέρεις μαζί για τον Παναή, μην είναι μόνος του γιατί δεν κάνει;». «Έχω» λέει εκείνη. «Πώς δεν έχω...». «Ε, να τη φέρεις μαζί στη βόλτα» λέει ο άλλος.

»Και την έφερε η φίλη τη φίλη της στη βόλτα ένα απόγευμα που είχαν βγει όλοι οι φίλοι οι αξιωματικοί με τις... εεεε... χμμμ... φίλες τους...

–Κι ο παππούς μαζί;

Ο πατέρας μου είχε ιδρώσει από την υπερπροσπάθεια.

–Ναι, μαζί κι ο παππούς. Και η φίλη που έφερε η φίλη του άλλου φίλου ήταν ένα κορίτσι όμορφο σαν τα κρύα τα νερά κι όλοι έμειναν με το στόμα ανοιχτό και πιο πολύ απ' όλους ο Παναής, γιατί τέτοια καλλονή κανείς δεν είχε ξαναματαδεί.

–Τι θα πει «καλλονή», μπαμπά;

–Καλλονή θα πει η πιο όμορφη από τις πιο όμορφες.

–Κι αυτή η καλλονή ήταν η γιαγιά;

–Ναι, μπράβο! Η γιαγιά σου. Και με το που τη βλέπει ο παππούς σου... έπαθε!

–Είχε και το μπιστόλι μαζί;

–Το μπιστόλι στη βόλτα; Τι να το κάνει;

–Μήπως φανεί κανένας κακός.

–Όχι, δεν είχε μπιστόλι.

Αυτό που φοβόμουν! (Αλλά μπορεί να είχε μαχαίρι. Δεν ξέρεις ποτέ... Υπομονή!).

–Και λοιπόν;

–Τι λοιπόν; Ε, γνωρίστηκαν... «Πώς είσθε;». «Πολύ καλά, ευχαριστώ. Εσείς;». «Ας τα λέμε καλά...»... Ό,τι λένε τέλος πάντων σ' αυτές τις περιπτώσεις. Τώρα, κοίτα να δεις

πώς τα φέρνει ο διάλογος καμιά φορά... Εκεί που περπατούσαν της πέφτει της γιαγιάς το ομπρελίνο... Τζέντελμαν ο παππούς σκύβει και το σηκώνει...

«Σπασίμπα» του λέει η γιαγιά αυθορμήτως, που στα Ρώσικα θα πει «ευχαριστώ».

»Ο παππούς μένει κόκκαλο!

«Είστε Ρωσίς;» τη ρωτάει στα Ρώσικα.

«Μάλιστα» του απαντάει εκείνη. «Η οικογένειά μου ήρθε στους Κορυφούς επί Ουσάκωφ κι έκτοτε παρέμεινε».

«Οποία σύμπτωσης!» αναφωνεί ο παππούς σου. «Κι εγώ Ρώσος είμαι την καταγωγή».

«Σας αντελήφθη εκ του χειρισμού της γλώσσας» απαντάει η γιαγιά σου.

«Είμεθα λοιπόν συμπατριώτες» λέει ο παππούς.

«Απολύτως» απαντάει η γιαγιά.

Ναι, κι αν το συνεχίζαμε έτσι θα μας έπαιρνε ο ύπνος. Αυτό εδώ ήταν χειρότερο κι από τα έργα όπου μ' έσερνε η μάνα μου κι όπου οι κυράτσες βγάζαν τα μαντηλάκια για να κλαψουρίσουν. Ούτε μπιστολίδι, ούτε τίποτα!

–Και μετά πήγε να πολεμήσει ο παππούς με τον Ταρζάν και τον Ερροφλύν;

–Ναι. Πριν πάει όμως...

–Τι έγινε;

–Πάει εδώ σ' έναν χρυσοχόο κι αγοράζει ένα ασημένιο δαχτυλίδι. Σαν βέρα δηλαδή, αλλά όχι ακριβώς. Ότι βρήκε ο άνθρωπος... δεν είχε και την οικονομική επιφάνεια για κάτι πιο ακριβό... Τέλος πάντων... Στη βόλτα το ίδιο απόγευμα κάνει έτσι και το δίνει της γιαγιάς σου.

«Αν γυρίσω πίσω θα μου δώσεις κι εσύ ένα όμοιο» της λέει.

–Και πήγε στον πόλεμο.

–Πήγε. Και παραλίγο να μη γυρίσει πίσω.

Επιτέλους! Το ενδιαφέρον κομμάτι!

–Για πες... για πες...

–Όπως έχουμε ήδη πει αυτός ο πόλεμος των Εγγλέζων με τους Μπόερς ήταν καυγάς σε ξένη αχυρώνα. Η χώρα για την οποία τσακώνονταν δεν ήταν δική τους αλλά άλλων. Κι αυτοί οι άλλοι βρήκαν την ευκαιρία και ξεσηκώθηκαν μήπως και καταφέρουν τίποτα μέσα στην αναμπουμπούλα. Πήραν λοιπόν οι φυλές τα όπλα και βγήκαν στο κλαρί. Έξυπνοι οι Μπόερς είδαν εδώ μια ευκαιρία να τους τη φέρουν των Εγγλέζων. Οπότε πιάνουν τους φύλαρχους των Ζουλού και των άλλων και τους λένε: «Εμείς είμαστε οι καλοί και σας αγαπάμε. Οι Εγγλέζοι είναι οι κακοί κι αυτούς να κυνηγήσετε». «Μωρέ τα ίδια κουμάσια είσαστε» τους λέει ο βασιλιάς των Ζουλού. «Έλα όμως που κωλύομαι γιατί δεν γίνεται να τα βάλω και με τους δυο σας! Οπότεν κάτσε να κυνηγήσουμε πρώτα τους Εγγλέζους και μετά βλέπουμε τι θα κάνουμε με σας». Και πιάσαν στο κυνηγητό τους Εγγλέζους.

–Κι ο Ταρζάν; Πού ήταν ο Ταρζάν;

–Ο Ταρζάν είχε δουλειά αλλού και δεν ευκαιρούσε, οπότεν ότι έκανε ο παππούλης σου από μόνος του.

–Και τι έκανε;

–Ό,τι καλύτερο μπορούσε. Γι' αυτό του δώσαν και τα παράσημα. «Επ' ανδραγαθία»! Για να ξέρεις. Όμως σε κάποια στιγμή τα πράγματα ζόρισαν πολύ. Ο παππούλης σου βρέθηκε σε μια πόλη... τι πόλη δηλαδή, ένας μεγάλος οικισμός ήταν τότε... που λεγόταν Μπουλαγουάγιο² όταν

---

2 Από μια παραξενιά της μοίρας, 82 χρόνια αργότερα ένας εγγονός του Παναή πέρασε από το ίδιο εκείνο μέρος, το Bulawayo, καθ' οδόν για μια άλλη περιπέτεια «στη χώρα του Ταρζάν»/

οι φυλές των ξεσηκωμένων ιθαγενών ήρθαν να την πολιορκήσουν. Χιλιάδες και χιλιάδες ήταν. Μια απέραντη θάλασσα από λόγγες. Οι Εγγλέζοι από μέσα τα χρειάστηκαν. Σου λέει: «Πώς θα τους κάνουμε ζάφτι όλους αυτούς; Έναν ντουφεκάμε και δέκα ξεφυτρώνουν». Δύσκολη η κατάσταση, τελείωνε και το φαγητό σώνονταν και οι σφαίρες και οι μαύροι απέναντι, αντί να βαρεθούν και να φύγουν, κάθε μέρα έρχονταν και πιο αγριεμένοι. Ο παππούς σου ένωσε πως είχε έρθει η ώρα του. Κάθισε λοιπόν κι έγραψε μια επιστολή στη γιαγιά σου:

«Αγαπημένη μου Βασιλική,

Πρώτον έρχομαι να ερωτήσω δια την καλήν σας υγείαν και δεύτερον αν ερωτάτε δι' ημάς καλώς βαίνομεν, πλην όμως πολύ φοβούμαι όχι επί μακρόν διότι είμεθα περικυκλωμένοι από χιλιάδες επίβουλων ιθαγενών οι οποίοι, ως φαίνεται, σκοπόν της ζωής των έχουν τον τερματισμόν της ιδικής μας ζωής παντοιοτρόπως. Δυστυχώς, Βασιλική μου, δεν εστάθη δυνατόν να τηρήσω την υπόσχεσιν που σας έδωσα, λόγω ανωτέρας βίας, και τοιουτοτρόπως δεν θα δυνηθείτε να μου προσφέρετε κι εσείς δαχτυλίδι παρόμοιον εκείνου που ο ίδιος σας προσέφερε κατά την αναχώρησίν μου. Θερμώς παρακαλώ να μου συγχαρήσετε την αδέτησιν αυτήν και να με θυμάστε κάποτε με χαμόγελον, διότι, μάθετε Βασιλική μου, ότι σας ηγάπησα σφόδρα και η μοναδική μου επιθυμία ήτο να σας καμαρώσω μίαν ημέραν νυφούλα παρά το πλευρόν μου.

Σας αποχαιρετώ,

ειλικρινώς υμέτερος...» και τα λοιπά και τα λοιπά.

Δεν είχα καταλάβει τίποτα, αλλά δεν ήθελα και να ρωτήσω γιατί έβλεπα τον πατέρα μου που ήταν συγκινημένος κι αυτό ήταν ένα γεγονός άνευ προηγούμενου.

–Και μετά;

Ο πατέρας μου ήπια μια γουλιιά τζιτζιμπύρα για να καθαρίσει τον λαιμό του.

–Μετά, ευτυχώς, ήρθαν οι ενισχύσεις που περίμεναν οι Εγγλέζοι και πήραν τους άγριους φαλάγγι, οπότε σώθηκε η Φρουρά κι ο παππούς σου μαζί.

–Και μετά ο παππούς ήρθε εδώ, να κλέψει τη γιαγιά;

–Βρε μανία με το κλέψιμο! Είπαμε, δεν θα την έκλεβε, θα την παντρευόταν. Αλλά ναι, όταν τελείωσε ο πόλεμος και οι Εγγλέζοι, με τη βοήθεια του παππού σου τσάκισαν τους Μπόερς και τους Ζουλού, μπήκε στο καράβι κι επέστρεψε.

–Και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα; γκρίνιαξα.

Ο πατέρας μου γέλασε.

–Τι σου έχω πει να μη βιάζεσαι; Βιάζεσαι κι όποιος βιάζεται σκοντάφτει. Να το έχεις σαν αρχή στη ζωή σου, βρε. Δεν βιαζόμαστε. Περιμένουμε να δούμε τι γίνεται παρακάτω.

–Έχει και παρακάτω;

–Αμ δεν έχει; Και τι παρακάτω!... Διότι επέστρεψε ο παππούς στην Κέρκυρα να βρει τη γιαγιά σου, πλην όμως τα πράγματα δεν ήταν όπως τα άφηκε. Γιατί οι δικοί της την παντρολογήσαν μ' έναν άλλο γαμπρό!

–Τι θα πει «παντρολογήσαν», μπαμπά;

–Την προξένευαν...

–Τι θα πει «προξένευαν»;

–Την προξένευαν θα πει όταν οι γονείς, για το καλό των παιδιών, τους βρίσκουν γαμπρό ή νύφη, ανάλογα αν είναι αγόρι ή κορίτσι.

Τι μαθαίνει όμως κανείς ρωτώντας! Το ευτύχημα βέβαια που είχα να κάνω με τον πατέρα μου, γιατί αν ήταν η μάνα μου θα με απόπαιρνε μ' ένα «μη ρωτάς πράγματα που δεν είναι της ηλικίας σου» κι έτσι θα έμενα με την απορία. Αυτό το «προξενεύουν για το καλό των παιδιών» όμως

δεν μου καθόταν καθόλου καλά. Γιατί, από προσωπική, πικρή πείρα, ήξερα πως όταν οι γονείς κάνουν κάτι «για το καλό των παιδιών» τα παιδιά κλαίνε με μαύρο δάκρυ.

–Γιατί να προξενεύουν και να μην αφήνουν τα παιδιά να διαλέξουν μόνα τους; ρώτησα.

Ο πατέρας μου με κοίταξε ξαφνιασμένος.

–Γιατί... Τι θα πει «γιατί»;... Γιατί οι γονείς πάντα ξέρουν ποιο είναι το καλό των παιδιών, ενώ τα παιδιά δεν ξέρουν.

–Ο παππούς ο Παναής δεν ήξερε;

Κόμπιασε ο υπέρμαχος του προξενιού.

–Εεεε... άλλο ο παππούς σου... Ο παππούς σου ήξερε.

–Και η γιαγιά; Δεν ήξερε;

Ξεροκατάπιε ο πατέρας μου.

–Εεεε... και η γιαγιά ήξερε.

–Κι αφού ήξερε και η γιαγιά γιατί οι δικοί της ξέραν καλύτερα και ήθελαν να την προξενέψουν;

Εδώ τα πράγματα δυσκόλευαν, γιατί η πατρική θεωρία κατέρρεε.

–Οι γονείς της γιαγιάς σκέφτηκαν, οι άνθρωποι, πως θα ήταν καλύτερα να την παντρέψουν μ' έναν πλούσιο και μορφωμένο κύριο, αντί με τον παππού, ο οποίος δεν διέθετε τέλος πάντων μεγάλη οικονομική επιφάνεια.

–Τι θα πει «οικονομική επιφάνεια», μπαμπά;

–Όταν έχει κανείς λεφτά.

–Όταν είναι πλούσιος δηλαδή;

–Εεεε... ναι...

–Ο παππούς ήταν φτωχός;

–Φτωχός δεν ήταν, αλλά δεν ήταν και πλούσιος. Ενώ ο

άλλος, ο γαμπρός, είχε σπίτια, χτήματα, χρυσές λίρες, θέση στην κοινωνία... κύρος...

–Τι θα πει «κύρος»;

–Κύρος θα πει να σε σέβονται και να σου βγάζουν το καπέλο όταν σε συναντούν στο δρόμο.

–Εμείς έχουμε κύρος, μπαμπά;

–Ε;... Ναι, βέβαια, έχουμε κύρος.

–Και η μαμά που της βγάζουν το καπέλο οι κύριοι έχει κι αυτή κύρος;

–Αυτό δεν είναι κύρος, βρε. Είναι ευγένεια.

–Άλλο η ευγένεια, άλλο το κύρος;

–Άλλο.

–Κι εγώ πώς θα ξέρω αν μου βγάζουν το καπέλο από ευγένεια ή από κύρος;

–Γι' αυτό να φροντίσεις να είσαι αριστούχος, να σπουδάσεις και να γίνεις ένας λαμπρός επιστήμων και άνθρωπος. Τότε θα έχεις κύρος.

–Ο παππούς δεν είχε κύρος;

–Ο παππού, βρε, δεν είχε κύρος; Που περπατούσε στο δρόμο και του κάναν τεμενάδες ως κάτω;

–Επειδή ήταν αριστούχος και είχε σπουδάσει επιστήμων και άνθρωπος;

Ο πατέρα μου διαολίστηκε.

–Θες, βρε, να σου πω την ιστορία ή θα με ζαλίζεις με τις σοφίες σου;

–Πες, πες...

–Ωραία. Πού είχαμε μείνει;

–Που προξένευαν στη γιαγιά έναν με κύρος.

–Ναι, μπράβο. Λοιπόν σκούρα τα πράγματα για τον παππού σου, γιατί εκείνη την εποχή τα κορίτσια έκαναν ότι τους έλεγαν οι γονείς και οι συγγενείς τους, όχι όπως τώρα που έχουν σηκώσει δικό τους μπαϊράκι. Οπότε τι να κάνει τώρα ο Παναής, φροντίζει να συναντήσει τη γιαγιά σου κρυφά στη βόλτα, αφού μεσολάβησε μια ξαδέρφη της.

«Ήρθα» της λέει της γιαγιάς σου.

«Καλώς όρισες» του λέει εκείνη.

«Όμως δεν με περίμενες» της λέει ο παππούς σου.

«Εγώ δεν περίμενα;» εξανίσταται η γιαγιά. «Πώς δεν σε περίμενα; Εγώ άναβα κάθε μέρα κερύ στον Άγιο να σ' έχει καλά».

«Ναι, αλλά αλλιώς τα συμφωνήσαμε...»

«Πώς δηλαδή τα συμφωνήσαμε;»

«Αν ερχόμουν πίσω... Τι είχαμε πει;...»

«Ε, ναι... Ενθυμούμαι...»

«Πλην όμως, νά 'μαι πίσω και τι βρίσκω εδώ να με περιμένει; Παντρολογήματα!»

«Οι δικοί μου, όχι εγώ» του λέει η γιαγιά σου, που άμα ήταν έβγαζε μια γλώσσα νάααα... γιατί ήξερε βλέπεις ότι ο γέρος της είχε αδυναμία.

«Κι εσύ γνώμη δεν έχεις;» της λέει ο παππούς σου.

«Έχω, πώς δεν έχω.»

«Και τι λέει η δική σου η γνώμη, βρε Βασιλική; Να πάρεις τον... φιόγκο;»

«Μα τι να κάνω; Αυτό απαιτεί το καθήκον. Μπορώ να σηκώσω κεφάλι στην οικογένειά μου;»

«Πέρα από το καθήκον υπάρχει και η καρδιά όμως.»

«Ε, ναι...»

«Και η καρδιά σου εσένα τι λέει;»

Κοκκίνισε η γιαγιά σου, χαμήλωσε τα μάτια, δεν μίλησε. Κατάλαβε ο παππούς.

«Καλά» της λέει. «Άσε, θα το κανονίσω εγώ. Εσύ μόνο να μου πεις αν με θέλεις για άντρα σου.»

«Σε θέλω, πώς δεν σε θέλω;» του απαντάει η γιαγιά.

«Τότε 'τοίμασε το δαχτυλίδι που λέγαμε» της λέει ο παππούς.

Εδώ υπήρχε επιτέλους ελπίδα για μπιστολίδι! Θαμπουκάρριζε ο παππούς στο σπίτι της γιαγιάς, θα μπιστόλιζε τους γονείς, «που θέλαν το καλό της» και θα την έκλεβε! Ωραία πράγματα! Εγώ έτσι θα 'κανα –όταν μεγάλωνα.

–Βάζει λοιπόν ο παππούλης σου ο Παναής τη μεγάλη στολή, με τα σειρήτια και τα παρασήματα, τις γυαλισμένες μπότες και τις εξαρτήσεις...

–Και το σπαθί.

–Και το σπαθί. Και μια και δυο πάει στο σπίτι της γιαγιάς. Ένα θηρίο ως εκεί πάνω και ωραίος σαν αρχάγγελος, τον βλέπουν στην πόρτα οι Ρωσοκερκυραίοι και τους κόβονται τα ήπατα.

«Έχω να σας πω δυο κουβέντες» τους λέει.

«Βεβαίως... Μετά χαράς... Περάστε... Να σας τρατάρουμε ένα φοντάν;... ένα λικέρ;... μια σουμάδα;...».

»Ο παππούς σου δεν ήξερε από πολλά λόγια και βενετσιάνικες τζιριτζάτζολες.

«Εγώ θέλω τη Βασιλική, την κόρη σας, και ήρθα να την πάρω» τους λέει.

«Μα πώς;» του λένε. «Αφού τη Βασιλική την έχουμε λογοδοσμένη...».

«Να τη ξελογοδώσετε» τους λέει ο Παναής. «Εγώ θα την πάρω ο κόσμος να χαλάσει. Ή μου τη δίνετε με το

καλό ή σας ξαπλώνω όλους κάτω και την παίρνω με το έτσι θέλω. Διαλέξτε.».

–Τα χρειάστηκε το σόϊ. Σου λέει: «Μ' αυτόν τον παλαβό που μπλέξαμε όλα είναι δυνατά. Δεν θες να βρούμε κάναν διάολο, να μας πηγαίνουν τέσσερις στην κάσα;». Οπότε έδωκαν τόπο στην οργή και είπαν το «ναι». Με βαριά καρδιά, αλλά το είπαν, τι να 'καναν!

Απογοήτευση! Ούτε έναν δεν ξάπλωσε κάτω ο παππούς για να πάρει το κορίτσι; Ούτε έναν, για δείγμα!

–Κι έτσι, την άλλη μέρα το πρωί πήγε η γιαγιά σου στον ίδιο χρυσοχόο, που είχε φτιάξει το δαχτυλίδι της και τον έβαλε να της φτιάξει ένα όμοιο για τον παππού σου – όπως τα 'χαν συμφωνήσει. Οπότε έγιναν οι αρραβώνες και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα.

–Κι ο τζιτζιφιόγκος;...

–Ποιος τζιτζιφιόγκος;

–Ο προξενιός, ντε... Αυτός με το... κύρος.

Ο πατέρας μου γέλασε.

–Α, αυτός έγινε μεγάλος και τρανός. Τον κάναν μέχρι καθηγητή Πανεπιστημίου να φανταστείς. Κι όταν ο πατέρας ήθελε να πειράξει τη μητέρα της έλεγε:

«Στραβώθηκες, βρε Βασιλική, που πήρες εμένα. Νά, τώρα θα ήσουν γκοτζάμ κυρία καθηγητού!»

«Ναι» απαντούσε η μητέρα –πάντα ετοιμόλογη. «Αλλά δεν θα ήμουν το ένα κορίτσι στον κόσμο.»

–Τι πράγμα;...

–Χμμμ... Κάτι δικό τους... Όταν γνώρισε τη γιαγιά σου ο παππούς της είχε πει αυτές τις κουβέντες:

«Σε κάθε άντρα αναλογεί ένα κορίτσι. Ένα κορίτσι σ' ολόκληρο τον κόσμο. Και για μένα, Βασιλική μου, αυτό το κορίτσι είσαι εσύ.»

Τον κοίταξα κατάπληκτος γιατί είδα στα μάτια του μια γυαλάδα μυστήρια. Δεν τον είχα δει ποτέ ως τότε δακρυσμένο.

–Είναι αλήθεια αυτό, μπαμπά;

Χαμογέλασε και σκούπισε με τρόπο τα μάτια του –νομίζοντας πως δεν τον είχα πάρει είδηση.

–Για τον παππού και τη γιαγιά σου ήταν αλήθεια, είπε και η φωνή του δεν είχε τη συνηθισμένη της σταθερότητα. Τέτοια αγάπη σε ανθρώπους δεν αξιώθηκα να ξαναδώ. Λες και ήταν φτιαγμένοι ο ένας για τον άλλο! Δεν χρειαζόταν να μιλήσουν. Κοιτάζονταν στα μάτια και καταλαβαινόταν.

Άναψε ένα τσιγάρο και φύσηξε τον καπνό αφηρημένος.

–Έξι βδομάδες μετά που πέθανε ο παππούς σου τον ακολούθησε η γιαγιά, είπε σιγανά. Δεν είχε τίποτα. Καμιά αφορμή, καμιά αρρώστια. Απλά δεν ήθελε μια ζωή χωρίς εκείνον.

Στην περατζάδα του Λιστόν ένα νεαρό ζευγάρι προχωρούσε αγκαλιασμένο. Το παληκάρι κάτι έλεγε και το κορίτσι γελούσε κοιτάζοντάς τον στα μάτια. Να ήταν άραγε κι εκείνη το ένα κορίτσι στον κόσμο; Σαν τη Βασιλική;

Ο παρ' ολίγον Βασιλέας των Ινδιών

Όπου ο Παναΐς τζογάρει με Ινδό Μαχαραγιά κι έχοντας κερδίσει την κόρη του στο παιχνίδι προτιμά να επιστρέψει στην αγαπημένη του που τον περιμένει.

Μέχρι που τελείωσα το Δημοτικό, γιατί μετά μεγάλωσα και τα πράγματα άλλαξαν, μια φορά τη βδομάδα, το απόγευμα, βγαίναμε με τον πατέρα μου en garçons.

Πηγαίναμε στο «Πικαντίλυ», το ξακουστό ζαχαροπλαστείο του φίλου του, του κυρίου Βαδάση, που βρισκόταν στην Κεντρική Πλατεία κι εκεί εγώ παρήγγελνα πάντα μια πάστα πυραμίδα, που ήταν η σπεσιαλιτέ του καταστήματος, κι ο πατέρας μου τον καφέ του και τα λέγαμε οι δυο μας, αντρικά και χωρίς τα παράσιτα που δημιουργούσε ο πλειοψηφών γυναικείος πληθυσμός στο σπίτι.

Αυτή ήταν μια παράδοση που ξεκίνησε από την Πρώτη Δημοτικού κι έφτασε ως το τέλος του, χωρίς παρεκκλίσεις και διακοπές παρά μόνο όταν ο εις εκ των δυο απουσίαζε σε ταξίδι για δουλειές. Ποτέ δεν πηγαίναμε αλλού, ποτέ δεν κάναμε κάτι άλλο. «Πικαντίλυ», πυραμίδα, καφές και κουβέντα.

Τη φορά αυτή όμως η έξοδός μας κατ' ιδίαν ήταν πιο σημαντική από τις προηγούμενες. Πήγαίνα στην Τετάρτη τότε και μόλις δυο μέρες πριν είχα αποπειραθεί να... κατα-

ταγώ στη Λεγεώνα των Ξένων! Ερωτική απογοήτευση φυσικά. Που προέκυψε όμως, όπως εκ των υστέρων απεδείχθη, από μια περίεργη παρεξήγηση, τουτέστιν λανθασμένη πληροφορία από έναν εκ των επιστήθιων φίλων μου –ο οποίος πιθανώς να είχε ίδιον όφελος (δεν διευκρινίστηκε ποτέ αυτό).

Πήγα λοιπόν ο καλός σου γραμμή από το σχολείο στο ΚΤΕΛ και ρώτησα τον σταθμάρχη για τα δρομολόγια προς το... Σίντι Μπελ Αμπές. Όπου, όπως όλοι γνωρίζουμε, βρισκόταν η έδρα της Λεγεώνας των Ξένων, του καταφύγιου δηλαδή του κάθε κατατρεγμένου, απογοητευμένου και προδομένου –όπως καλή ώρα εγώ.

Ο σταθμάρχης, που με γνώριζε, ψύχραιμος τηλεφώνησε του πατέρα μου κι εκείνος ήρθε να με παραλάβει –ψύχραιμα κι εκείνος– και να με φέρει, επιτυχώς, στα σύγκαλά μου. Για το κάζο αυτό, κοινή συναινέσει, δεν είπαμε κουβέντα στη μάνα μου, η οποία έτσι κι αλλιώς δεν θα καταλάβαινε.

Προς τιμή του ο πατέρας μου δεν με είχε ρωτήσει τότε, στη βράση του δράματος, τι ήταν αυτό που με εξώθησε στο απονενομημένο διάβημα. Είχε αρκεστεί να μου επισημάνει ότι στη Λεγεώνα δέχονται μόνο απόφοιτους Γυμνασίου κι απ' αυτούς μόνον τους... αριστούχους! Οπότε τζάμπα κόπο θα 'κανα γιατί θα μ' έστελναν πίσω συστημένο. Ήξερα όμως πολύ καλά πως θα 'ρχόταν η ώρα να δώσω εξηγήσεις. Και τι καλύτερη ευκαιρία γι' αυτό από την κοινή μας έξοδο en garçons;

Ευτυχώς είχε μεσολαβήσει στο σχολείο η διαλεύκανση του μυστηρίου, που απέδειξε περίτρανα ότι αδίκως θεώρησα εαυτόν απατημένο και προδομένο, οπότε μπορούσα πλέον ν' αντιμετωπίσω την κατάσταση με μυαλό ψύχραιμο.

–Για πες... Κείνη η ιστορία με τη Λεγεώνα... Πώς σου προέκυψε;

Κατάπια μια κουταλιά πυραμίδα και πήρα ύφος πολύπαθου πλην στωικού παληκαριού, που έχει βάσανα και

βάσανα κι από πού ν' αρχίσει κανείς και πού να τελειώσει!...

-Κάτι προβλήματα, μπαμπά.

-Με τα μαθήματά σου;

-Όχι, όχι... Εκεί όλο δέκα παίρνω.

-Ε, τότε;

-Τι να σου λέω τώρα...

-Γιατί; Λες να μην καταλάβω;

-Εμ, θα καταλάβεις;

-Με λίγη βοήθεια... πού ξέρεις; Μπορεί.

-Κάτι δικά μου πράγματα... Εντάξει... λάθος έγινε... Δεν τρέχει τίποτα.

-Βιάστηκες να βγάλεις συμπεράσματα δηλαδή.

-Δεν φταίω εγώ... Αυτός ο κόπανος ο Βασίλης!...

-Λάθος πληροφορίες, ε;

-Τελείως! Τα 'χε λείει με το Σταύρο, από το Πρότυπο, που έρχεται και την παίρνει κάθε μέρα από τη γιαγιά της... Κι ο Σταύρος βγαίνει να 'ναι ξάδερφός της! Τον πλακώνεις τώρα στις μπουνιές ή δεν τον πλακώνεις;

-Τον Σταύρο;

-Τον Βασίλη, βρε μπαμπά. Που τα 'κανε θάλασσα.

-Κι εσύ τον πίστεψες.

-Ε, αφού ήταν σίγουρος...

-Γιατί δεν ρώταγες την ίδια;

Μόλις τη στιγμή εκείνη συνειδητοποίησα πως είχα καρφωθεί από μόνος μου κι έλεγα του πατέρα μου τα... αισθηματικά μου!!! Κοκκίνισα σαν παντζάρι (ξέρω, μου συμβαίνει ακόμη).

-Μα τι να ρωτήσω; Αφού...

Ο πατέρας μου κούνησε το κεφάλι του με (ψεύτικη) κατανόηση.

–Τα πράγματα συχνά δεν είναι όπως φαίνονται, μου λέει. Γι’ αυτό και δεν βιαζόμαστε να βγάλουμε συμπεράσματα. Αν σκεφτόταν έτσι η γιαγιά σου θα τον είχε χωρίσει τον παππούλη σου, τότε με κείνη την ιστορία στις Ινδίες.

–Στις Ινδίες! Ο παππούς;!!!

–Εμ, ναι. Όταν υπηρετούσε στον Βρετανικό Στρατό... Τι, δεν σου ’χω πει την ιστορία με τον Μαχαραγιά;

’Ηταν ύπουλος σαν μαύρος πάνθηρας. ’Εριχνε το δόλωμα και ήξερε πολύ καλά πως δεν υπήρχε περίπτωση το θύμα να μην τσιμπήσει. Ειδικά όταν το θύμα ήμουν εγώ και το δόλωμα ο παππούς ο Παναής.

–Δεν μου έχεις πει τίποτα, φώναξα αγανακτισμένος. Δεν ήξερα καν ότι είχε πάει ο παππούς στις Ινδίες.

–Και πήγε και μεγαλούργησε. Αλλά τι να σε κουράζω τώρα... ’Εχεις κι εσύ τα δικά σου βάσανα... Άσε, καμιά άλλη φορά.

–Τι βάσανα; διαμαρτυρήθηκα. Δεν έχω βάσανα. Δεν είπαμε; Όλα καλά. Έλα, βρε μπαμπά, μην είσαι ψυχοβγάλτης...

–Να πούμε την ιστορία τότε λες;... Θα προλάβουμε;

Κι έβγαζε το ρολόϊ του, δήθεν να συμβουλευτεί την ώρα.

–Θα προλάβουμε, θα προλάβουμε... Πες...

–Καλά... Να την αρχίσω και βλέπουμε. Αν δεν προλάβουμε δεν πειράζει, άλλη φορά...

–Πειράζει. Θα προλάβουμε... Πες εσύ...

–Λοιπόσον... ’Ηταν είπαμε την εποχή που ο παππούλης σου υπηρετούσε στον Βρετανικό Στρατό. Πριν γεννηθώ εγώ... Τώρα ποια χρονιά ήταν... θα σε γελάσω.

–Άσε τη χρονιά, δεν μας ενδιαφέρει... Πες...

–Τον είχαν λοιπόν μεταθέσει στις Ινδίες, που τότε ήταν ακόμα Εγγλέζικη αποικία και χρειάζονταν στρατό για να κρατάει τα μπόσικα, γιατί κάθε τόσο όλο και κάποια εξέγερση σκάρωναν οι Ινδοί και οι Εγγλέζοι τα 'χαν βρει σκούρα. Εκεί λοιπόν ο παππούς σου, που ήταν κοινωνικός άνθρωπος κι όχι μουντρούχος σαν εσένα, γνώρισε έναν Μαχαραγιά. Οι Μαχαραγιάδες στις Ινδίες είναι περίπου ότι ο βασιλέας εδώ σε μας, αλλά αντί για όλη τη χώρα αυτοί κάνουν κουμάντο σε μια επαρχία μόνο. Σαν να λέμε στα καθ' ημάς, αν είχαμε κι εμείς δηλαδή: Ο Μαχαραγιάς της Θεσσαλίας, ο Μαχαραγιάς της Ηπείρου, ο Μαχαραγιάς της Μακεδονίας... Κατάλαβες;

–Κατάλαβα. Πες...

–Το οποίο ο Μαχαραγιάς αυτός έγινε πολύ φίλος με τον παππούλη σου τον Παναή. Φίλος αδελφικός. Ένας ύπνος τους χώριζε.

Όπως όλοι οι φίλοι του παππού του Παναή!

–Ο Μαχαραγιάς κι ο παππούς σου λοιπόν αχώριστοι. Στα γλέντια μαζί, στις εκδρομές μαζί, στο κυνήγι μαζί... Είπαμε, ένας ύπνος τους χώριζε.

–Κυνηγούσε ο παππούς στις Ινδίες; Εκεί διάβασα ότι κυνηγάνε τίγρεις.

–Και τίγρεις και λεοντάρια³ κι ελέφαντες κι απ' όλα! Μα γι' αυτό τον είχε εκτιμήσει κι ο Μαχαραγιάς. Γιατί κυνηγός σαν τον παππούλη σου δεν υπήρχε δεύτερος. Να φανταστείς ξεκρεμούσε το ντουφέκι κι έλεγε της γιαγιάς σου: «Βασιλική, λάβε τα μέτρα σου. Το βράδυ θα φάμε λαγό στιφάδο». «Μπα, τόσο σίγουρο το 'χεις, μάτια;» τον κογιονάριζε κερκυραϊκά η γιαγιά σου. «Τόσο σίγουρο» της έλεγε εκείνος. Και το βράδυ... ένα μυστήριο πράγμα, βρε παιδί μου!... πάντα της έφερνε λαγό! Μα πάντα!

3 Ποητική αδεία ο πατέρας μου έβαλε λιοντάρια και στις Ινδίες! Αλλά εμάς τι μας πειράζει;

Τώρα πώς από τις τίγρεις ξεπέφταμε στους λαγούς δεν ξέρω, αλλά τι να 'λεγα; Έτσι τις πήγαινε τις ιστορίες του. Σου 'βγαζε την ψυχή μέχρι να φτάσει στο ζουμί.

–Λοιπόν;

–Λοιπόν, αυτός ο Μαχαραγιάς, καλός, χρυσός, επιστήμων και άνθρωπος, πλην όμως είχε ένα κακό ελάττωμα. Άλλοι έχουν το πισοτί, άλλοι τον... χμμμ... ποδόγυρο..., αυτός ήταν χαρτοπαίχτης. Μόλις έβλεπε τράπουλα τα άφηνε όλα κι έπεφτε με τα μούτρα. Κι όχι μόνο χαρτιά, να πεις πάει στο διάολο, θα παίξει μια ξερή, μια κοντσίνα, θα του περάσει... Όσοχι. Έπαιζε και ζάρια και Θανάση και τάβλι κι ότι άλλα τυχερά παιχνίδια παίζουν τέλος πάντων στις Ινδίες. Μεγάλο ελάττωμα αυτό! Ευχή και κατάρρα σου δίνω... μακριά από την τράπουλα. Έχουν κλείσει σπίτια κι έχουν χαθεί περιουσίες από τον τζόγο. Μακριά!

–Και της μαμάς που της αρέσει το χαρτί;

–Η μαμά παίζει για διασκέδαση, με δεκαρούλες, βρε. Κι όπως είναι τσιγκούνα δεν έχει φόβο.

Η τσιγκουνιά της μάνας μου, στο χαρτί ειδικά ήταν παροιμιώδης. Όταν μαζεύονταν οι συγγενείς την Πρωτοχρονιά να παίξουν πόκα «για το καλό», με πενταροδεκάρες, όλοι ήξεραν ότι η μάνα μου για ν' ακολουθήσει στο ποντάρισμα θα είχε τουλάχιστον φουλ του άσσου –και πηγαίναν όλοι πάσο, κάτι που την έκανε παπόρι! «Μια φορά μου ήρθε το σκασμένο το φύλλο και δεν μπαίνει κανείς;» διαμαρτυρόταν. «Αμ δεν παίζεις καλύτερα με τα χαρτιά ανοιχτά, καημένη; Έτσι κι αλλιώς προδίδεσαι από μόνη σου όταν σου έρχεται χαρτί» την πείραζε ο πατέρας μου.

–Για τον Μαχαραγιά λέγαμε...

–Α, ναι... Χαρτόμουτρο και τζογαδόρος λοιπόν ο Μαχαραγιάς, είχε χάσει περιουσίες ολόκληρες στο παιχνίδι, αλλά δεν έλεγε να βάλει μυαλό, να σταματήσει. Γιατί έτσι και σου μπει το μικρόβιο, πάει, δεν βγαίνει με τίποτα. Με-

γάλη αρρώστια! Τον έβλεπε ο παππούς σου και τον λυπόταν η ψυχή του. Χρυσό τον έκανε να 'ρθει στα συγκαλά του, να συμμορφωθεί.

«Βρε καλέ μου, βρε χρυσέ μου, βρε υψηλότατέ μου... («υψηλότατους» τους λένε τους Μαχαραγιαδες, για να ξέρεις), βρε κάτσε καλά, μην παίζεις, θα καταστραφείς...».

»Τίποτα ο υψηλότατος. Εκεί, το βιολί του!

«Κάτσε να παίζουμε» του έλεγε.

«Να παίζουμε, αλλά με φασούλια» του έλεγε ο παππούς σου, για να τον προφυλάξει.

«Όχι, με λεφτά. Τα φασούλια είναι για σούπα, όχι για να παίζουμε».

«Βρε θα χάσεις...».

«Θα ρεφάρω, πού θα πάει» απαντούσε εκείνος. «Έχω προαισθημα πως θα ρεφάρω. Θα δεις...».

–Γιατί όλοι οι χαρτοπαίχτες, οι άρρωστοι, πιστεύουν ότι θα ρεφάρουν. Και περιμένοντας χάνουν και το σώβρακο που φοράνε.

»Έτσι κι ο υψηλότατος. Που μη ο παππούς σου, που ήταν λεβέντης άνθρωπος και μπεσαλής, ο Μαχαραγιας θα είχε καταλήξει ζητιάνος στη Βεγγάλη, σαν αυτούς που βλέπουμε στα έργα και τους λυπόμαστε. Κοίτα τώρα να δεις τι είχε σκαρφιστεί ο παππούλης σου –την ευχή του να 'χουμε– για να προστατέψει τον φίλο του...

»Επειδή εκείνος δεν έπαιρνε από λόγια κι από νουθεσίες και δεν ήθελε να παίζει στα ψέματα, αλλά με λεφτά, ο παππούς σου δεν έλεγε τίποτα, καθόταν κι έπαιζε, κέρδιζε – γιατί ξέχασα να σου πω ότι παίχτης σαν τον παππού σου δεύτερος δεν έχει ματαγεννηθεί στον κόσμο– κι έπαιρνε τα λεφτά και τα 'δινε κρυφά στην κόρη του Μαχαραγια, η οποία τα έβαζε στην τράπεζα χωρίς να το ξέρει ο πατέρας της κι έτσι εκείνος νόμιζε ότι είχε, αλλά μη ο παππούς σου τον κακό του τον καιρό θα είχε.

–Ποια κόρη του Μαχαραγιά;

–Α, ναι... Ξέχασα να σου πω ότι ο Μαχαραγιάς είχε μια κόρη σαν τα κρύα τα νερά. Σωστό ρόδο του Ισπαχάν, που λένε. Αυτή λοιπόν η κόρη είχε...χμμμ... πάρει με καλό μάτι τον παππού σου, γιατί είπαμε... ήταν ομορφάντρας και λεβέντης και μαγνήτιζε τα θήλεα... και... χμμμ... είχαν γίνει φίλοι. Μη φανταστείς τίποτα πονηρό, γιατί ο παππούς ο Παναής δεν είχε μάτια και μυαλό παρά για...

–Το ένα κορίτσι στον κόσμο.

–Ακριβώς! Που ήταν η γιαγιά σου η συχωρεμένη. Οπότε και σ' αυτή την περίπτωση υπήρξε κύριος.

–Κι αν τον ερωτευόταν η κόρη του Μαχαραγιά;

Ο πατέρας μου με κοίταξε ξαφνιασμένος.

–Τι;... Πώς;... Εεεε... Θα της έλεγε: «Συγγνώμη, δεσποινίς, πλην όμως εμένα με περιμένει η γυναίκα μου στην Ελλάδα κι ως εκ τούτου κωλύομαι».

–Σε τι γλώσσα θα της το 'λεγε;

–Τι θα πει σε τι γλώσσα; Στη δική της. Στα Ινδικά. Οχτώ γλώσσες μιλούσε ο συχωρεμένος, δεν θα ήξερε και Ινδικά;

–Εσύ ξέρεις Ινδικά, μπαμπά;

Με αγριοκοίταξε.

–Θα μιλήσουμε για γλώσσες τώρα ή θες να μάθεις τι έγινε παρακάτω;

–Παρακάτω. Πες...

–Α, μπράβο! Το λοιπόν ένα βράδυ που είχαν μαζευτεί μερικοί Εγγλέζοι και Ινδοί, του καλού κόσμου, για χαρτί λέει ο Μαχαραγιάς του παππούλη σου:

«Παναή, απόψε το διαισθάνομαι ότι θα κερδίσω. Καλύτερα εσύ να μην παίζεις, γιατί θα τα χάσεις όλα και είναι αμαρτία, ένεκα που είμαστε φίλοι και σε πονάω».

»Αναστέναξε ο παππούς σου γιατί τις είχε ξανακούσει αυτές τις μπαρούφες.

«Βρε υψηλότατε» του λέει. «Δεν τ' αφήνουμε το παιχνίδι, να πάμε καμιά βόλτα, να χτυπήσουμε καμιά τίγρη, κανένα λεοντάρι⁴, να πιούμε και κανένα τσίπρο μετά, να διασκεδάσουμε;».

«Όχι, θα παίξουμε» του λέει ο Μαχαραγιάς.

—Οπότε έπαιζαν. Και περίμενε ο Μαχαραγιάς να του 'ρθει η ρέντα... και περίμενε... και περιμένοντας του τα πήραν όλα οι επιτήδευτοι κι αν δεν ήταν ο Παναής, να τους τα πάρει πίσω αριστοτεχνικά, ο Μαχαραγιάς θα είχε μείνει στον άσσο.

»Τέλος πάντων, είδαν κι απέιδαν οι άλλοι... σου λέει «Με τούτον εδώ τον Γκρέκο προκοπή δεν γίνεται»... σηκώθηκαν, έκαναν τεμενά και πήγαν στα σπίτια τους, ταπί και καθόλου ψύχραιμοι —που λέει ο λόγος.

—Τους τα πήρε ο παππούς;!

—Όλα! Μέχρι την τελευταία δεκάρα! Έμειναν λοιπόν ο παππούς σου, ο Μαχαραγιάς κι η κόρη του —που της είχε κάνει νόημα ο Παναής «Έννοια σου και τους το μάζεψα το χρήμα. Θα στο δώκω μετά». Αλλά ο υψηλότατος, τρομάρα του, αμετανόητος!

«Να παίξουμε ακόμα ένα γύρο» λέει του παππού σου.

«Με φασούλια αν θες πολύ ευχαρίστως» του απαντάει ο συχωρεμένος.

«Όχι» λέει ο άλλος. «Εσύ θα βάνεις όλα να λεφτά κι εγώ θα βάνω την κόρη μου. Αν κερδίσεις στη δίνω για γυναίκα σου, με την ευχή μου».

«Βρε καλέ μου, βρε χρυσέ μου... βρε σύνελθε...» του λέει ο παππούς σου.

»Τίποτα αυτός.

---

4 Τι μανία κι αυτή με τα... «Ινδικά λιοντάρια»!

«Όχι, θα παίξουμε» του λέει. «Σε διατάσσω!».

«Μα το κορίτσι τι φταίει;» του κάνει ο παππούς σου.

«Να το ρωτήσουμε» λέει ο πονηρός Μαχαραγιάς, που είχε καταλάβει το αίσθημα που έτρεφε κρυφά η κόρη του για τον Παναή. «Κι αν αυτή μας πει όχι, τότενες δεν παίζουμε».

–Πιάνει το λοιπόν και ρωτάει την κόρη.

«Δέχεσαι, κόρη μου, να σε παίξω στα χαρτιά κι αν χάσω να γίνεις γυναίκα και σκλάβα, που λέει ο λόγος, του Παναή απ' εδώ;».

»Τώρα ο παππούς σου να της κάνει νόημα με τρόπο να πει «όχι»... αλλά είπαμε... τα θήλεα έχουν διαφορετικά μυαλά από τα δικά μας.

«Δέχομαι» λέει το κορίτσι.

–Τώρα ο Παναής βρέθηκε σε δύσκολη θέση. Γιατί δεν ήταν μόνο που ήταν ταμένος στη γιαγιά σου τη Βασιλική κι ούτε σκέψη για άλλη γυναίκα, ήταν που και η κόρη του Μαχαραγιά ήταν στ' αρραβωνιάσματα με το γιο ενού άλλου Μαχαραγιά. Κι εκεί, όταν δίνουν το λόγο τους τον κρατάνε, αλλιώς ο παραλίγο συμπέθερος θα το 'φερνε βαρέως και θα 'κανε πόλεμο στον δικό μας τον Μαχαραγιά κι έτσι φαλιρισμένο που θα τον έβρισκε θα του το 'κανε καλοκαιρινό το βασίλειο. Αλλά τι να 'κανε; Να πει «δεν παίζω», μπορεί τούτος εδώ να φώναζε τους αραπάδες της Φρουράς να του πάρουν το κεφάλι. Κάθισε λοιπόν να παίξει με βαριά καρδιά. Και φυσικά... κέρδισε!

–Βρε μπαμπά;...

–Τι;

–Μήπως ο παππούς έκλεβε;

Ο πατέρας μου θύμωσε.

–Αυτή την κουβέντα μην την ξαναπείς, είπε αυστηρά. Ο παππούλης σου δεν έκλεβε ποτέ. Ήταν τύπος και υπο-

γραμμός! Αλλά δεν έχανε και ποτέ. Και να προσπαθούσε να χάσει του 'ρχόταν το φύλλο σαν στραβό. Να χάσει προσπάθησε και με τον Μαχαραγιά και του 'ρθαν, όπως μας έλεγε, τέσσερις άσσοι! Έλεος!

–Και τι έγινε;

Ο πατέρας μου χαμογέλασε και το πρόσωπό του φωτίστηκε.

–Α, αυτό που έκανε ήταν μεγαλείο! Λέει του φίλου του του Μαχαραγιά:

«Φίλε μου υψηλότατε, σε κέρδισα και πρέπει να τηρήσω τη συμφωνία μας. Πλην όμως εγώ είμαι ήδη νυμφευμένος πίσω στην πατρίδα μου και οι νόμοι οι δικοί μας δεν επιτρέπουν να παίρνεις δυο γυναίκες, μόνο μία. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Εγώ τη γυναίκα μου την αγαπάω και δεν έχω μάτια για άλλη, μακάρι και τι! Όμως κάναμε μια συμφωνία και πρέπει να βρούμε έναν τρόπο να τηρηθεί. Έχω λοιπόν μια ιδέα...».

«Τι ιδέα;» απορεί ο Μαχαραγιάς.

«Αντί για την κόρη σου θα πάρω για ενθύμιο ένα από τα κοσμήματα που φοράει» λέει ο παππούς σου. «Έτσι θα ξεπληρώσεις και το χρέος σου και δεν θα προσβάλουμε ούτε τα συμπεθέρια σου, ούτε τους νόμους τους δικούς μου».

«Διάλεξε όποιο θες, Παναή, αδερφέ μου» του λέει συγκινημένος ο Μαχαραγιάς.

–Κι ο παππούς σου, άρχοντας, διάλεξε το πιο απλό, το πιο ευτελές απ' όλα. Κι ήταν όλοι ευχαριστημένοι, εκτός ίσως από την κοπέλα, αλλά αυτή δεν τη ρώτησαν –έτσι είναι τα έθιμα εκεί.

Η ιστορία δεν είχε μπιστολίδι, ξιφομαχίες και παληκαρισμούς, αλλά –ίσως λόγω του δικού μου πρόσφατου αισθηματικού κάζου– μου έκανε παραδόξως μεγάλη εντύπωση.

–Και τι έγινε μετά; ρώτησα με πραγματικό ενδιαφέρον.

–Θα σου πω στο σπίτι, απάντησε ο πατέρας μου.

* * *

Επιστρέφοντας με πήγε στο γραφείο του. Άνοιξε με το κλειδί ένα συρτάρι κι έβγαλε από μέσα ένα κουτί. Μέσα στο κουτί βρισκόταν ένα ινδικό κολιέ, με χάντρες περασμένες σ' ένα δερμάτινο κορδόνι.

–Αυτό είναι το περί ου ο λόγος κόσμημα, είπε.

–Δεν είναι χρυσό, είπα με κάποια απογοήτευση.

–Είναι πιο πολύτιμο από χρυσό, απάντησε ο πατέρας μου. Είναι το τεκμήριο αγάπης ενός ανθρώπου για το ταίρι του.

–Το ένα κορίτσι στον κόσμο! ψιθύρισα.

–Ναι.

Έκλεισε το κουτί και με κοίταξε μ' ένα βλέμμα ανεξιχνίαστο.

–Η γιαγιά σου το φορούσε με καμάρι στις γιορτές, είπε. Κι έλεγε στις φίλες της που ρώταγαν:

«Του δόθηκε η ευκαιρία να γίνει βασιλέας της Ινδίας κι αυτός –τρομάρα του– διάλεξε εμένα».

Έβαλε το κουτί στο συρτάρι και κλείδωσε.

–Λίγο πριν πεθάνει η μακαρίτισσα με φώναξε κοντά της και μου το εμπιστεύθηκε.

«Να το δώσεις σ' εκείνη που θα σ' αγαπήσει όπως εγώ τον πατέρα σου» μου είπε.

Με κοίταξε για λίγο σκεπτικός και χαμογέλασε.

–Όταν πεθάνω αυτό το χρέος θα έρθει σε σένα, είπε χαϊδεύοντάς μου τα μαλλιά –μια κίνηση σπάνια για κείνον.

★ ★ ★

Κατάλαβα πως ο ίδιος «εκείνη» που εννοούσε η γιαγιά
δεν τη βρήκε. Η ελπίδα του ήταν για μένα.

Είμαι σίγουρος πως τώρα θα χαμογελάει από κει
πάνω. Η εντολή, που ήταν ευχή, εκτελέστηκε.

Παναής και παπά-Γιώργης

Όπου ο παππούς ο Παναής, ευλαβικά και με χριστιανική αλληλεγγύη, αποτρέπει παραπλανημένο ιερέα από το να αμαρτίσει ανεπανόρθωτα.

Στην οικογένεια που μεγάλωσα με τις θρησκείες και τα θεοτικά γενικώς δεν τα πηγαίναμε και τόσο καλά. Η μάνα μου ήταν η πιο θεούσα απ' όλους, κάτι λογικό μιας και ήταν εκείνη που ζόριζε το μυαλό της λιγότερο από κάθε άλλον εκεί μέσα. Δεν πάταγε στην εκκλησία παρά στην Ανάσταση, για το Χριστός Ανέστη – πέντε λεπτά υπόθεση– κι αν είχε εικονοστάσι κι άναβε καντήλι στο σπίτι και σταυροκοπιόταν σε κάθε ευκαιρία ήταν από φόβο για το άγνωστο κι όχι από καμιά βαθιά θρησκευτική ανάγκη. Όπως σε όλα της έτσι και σ' αυτό «έτσι τα βρήκε, έτσι θα τα άφηνε». Μόνο με τον Άγιο Φανούριο είχε προσωπικές παρτίδες, που της «φανέρωνε» τα γυαλιά της όποτε τα 'χανε. (Αλλά κι αυτού, από τσιγκουνιά, δεν του έταζε φανουρόπιτα για το ρουσφέτι).

Ο πατέρας μου από την άλλη μεριά ήταν μεν άθεος καραμπινάτος, αλλά και *sui generis*. Σιχαινόταν το παπαδαριό κι «όλο αυτό το θέατρο» της εκκλησίας, αλλά όταν τύχαινε να βρεθούμε στην Αθήνα παραμονή Χριστουγέννων με πήγαινε στη βραδινή λειτουργία της Ρώσικης εκκλησίας, όπου, κατ' αυτόν, «κατέβαιναν οι αγγέλοι». Το δόγμα ωστόσο, κι όχι μόνο το χριστιανικό, το ειρωνευόταν κάθε που του δινόταν η ευκαιρία.

–Αν ήταν να δικαστεί ο θεός θα δικαζόταν ερήμην, έλεγε γελώντας. Γιατί δεν θα τον έβρισκε ο κλητήρας να του παραδώσει το χαρτί κλήτευσης.

Η μόνη εξαίρεση που έκανε στον τομέα του μεταφυσικού ήταν η Αγία Βαρβάρα, με την οποία είχε ιστορία από παλιά και διατηρούσε τις καλύτερες σχέσεις.

–Ήταν τότε, στο Αλβανικό, διηγείτο το περιστατικό. Κοντά στην Πρεμετή... Μια διμοιρία ανιχνευτών κι εγώ, με τ' αμάξι. Ξαφνικά, από το πουθενά, πλακώνει η Ιταλική Αεροπορία. Από πού ξεφύτρωσαν αυτοί μόνο ξέρουν κι ο διάολος. Στην αρχή μας προσπέρασαν, με τις μηχανές στο φουλ... κάπου θα πήγαιναν να βομβαρδίσουν. Όμως φαίνεται ότι κάποιος σκατόψυχος θα μας είδε και νάτοι οι λεβέντες οι κοχορόφτεροι που κάναν στροφή κι έρχονταν καταπάνω μας. Εκεί δίπλα ήταν μια γέφυρα. Κάποιος έξυπνος δικός μας έριξε την ιδέα κι έτρεξαν όλοι από κάτω, να καλυφθούν. Εγώ τώρα τι να κάνω; Ήμουν σε δίλημμα. Να σιγουρέψω το αυτοκίνητο και να τρέξω με τους άλλους δεν πρόφταινα, οπότε το πήρα απόφαση... Δεν πάει στο διάολο, άμα είναι να σε βρει το κακό, όπου και να 'σαι δεν γλυτώνεις. Κι έτσι κάθισα στο αμάξι και περίμενα. Κι ευτυχώς να λες! Γιατί τ' αερόπλانا βούτηξαν κατευθείαν στη γέφυρα κι ότι βόμπες είχαν τις άδειασαν εκεί. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά γύρισαν πίσω, τα καθάρματα, να πολυβολήσουν τους σκοτωμένους, για σιγουριά. Εγώ τώρα ν' ακούω τις βόμπες και τις σφαίρες να σφυρίζουν δίπλα μου και να λέω μέσα μου: «Γιάννη, μέχρι εδώ ήταν. Χαιρέτα μου τον πλάτανο τώρα!». Αλλά, βρε παιδί μου, ένα μυστήριο πράγμα!... Απ' όλον αυτό τον χαλασμό, ούτε ένα τόσο δα πετραδάκι δεν με βρήκε. Ούτε αμυχή, που λένε και οι δημοσιογράφοι. Από τη διμοιρία δεν γλύτωσε κανένας.

Έκανε μια δραματική παύση για εφέ.

–Ήταν της Αγίας Βαρβάρας ανήμερα, συμπλήρωνε με σημασία.

Έκτοτε, όπου κι αν βρισκόταν τη μέρα που γιόρταζε η Αγία του, έψαχνε να βρει εκκλησία της, να της ανάψει «ένα κεράκι». Για κείνον δεν υπήρχαν ούτε θεοί, ούτε Χριστοί, ούτε Παναγίες, ούτε Άγιοι, ούτε τίποτα. Μόνο η Αγία Βαρβάρα! Η μοναδική του παραχώρηση στα θεοτικά.

Η στάση αυτή του αρχηγού της οικογένειας με ωφέλησε ποικιλοτρόπως, στο σχολείο ειδικά.

Στην Πέμπτη Δημοτικού μας έτυχε ένας δάσκαλος αδάμας! Ο κύριος Βίκτωρ! Καλός Χριστιανός και ένθερμος θεούσος, που πίστευε στην δια των скаμπιλιών διαπαιδαγώγηση και που καθιέρωσε τον υποχρεωτικό εκκλησιασμό και το υποχρεωτικό κατηχητικό κάθε Κυριακή.

Να τ' ακούσει αυτό ο πατέρας μου έγινε Τούρκος!

Μια και δυο πάει και πιάνει τον δάσκαλο.

–Άκου να σου πω, δάσκαλε, του λέει. Δεν ξέρω τι κάνουν οι άλλοι, αλλά το δικό μου παιδί σε υποχρεωτικούς εκκλησιασμούς και τέτοια μασκαραλίκια δεν θα 'ρθει.

–Μα...

–«Υποχρεωτικά» να στραβώσεις τα δικά σου τα παιδιά, όταν θα κάνουν. Το δικό μου θα τ' αφήσεις ήσυχο.

–Μα, το υπουργείο...

–Το έχω χεσμένο το υπουργείο και τους υπουργούς και σένα μαζί.

Οπότε, ναι μεν δεν πάτησα ποτέ στον υποχρεωτικό, αλλά ο καλός Χριστιανός Βίκτωρ μ' έβαλε στο μάτι κι επειδή δεν μπορούσε να με τσακίσει με τους βαθμούς με τσάκιζε με τον χάρακα κάθε που του δινόταν η ευκαιρία –και του δινόταν συχνά. Μέχρι που του είπα πως θα του βάλω φωτιά στο σπίτι... και φαίνεται πως ήμουν αρκετά πειστικός στην αγανάκτησή μου, αν και μπόμπιρας, οπότε το ξύλο σταμάτησε ως δια μαγείας.

Όμως αυτές είναι ιστορίες για αγρίους και μόνο σαν ει-

σαγωγή –φλύαρη εισαγωγή– χρησιμεύουν στο κυρίως θέμα μας, που έχει φυσικά να κάνει, αν όχι με τη θρησκεία αυτή καθεαυτή, οπωσδήποτε πάντως με τους εκπροσώπους της –πλασιέ ταιριάζει καλύτερα– επί της γης.

* * *

Χειμώνας, σόμπα, κάστανα, έξω αέρας και βροχή, όλο το ντεκόρ κι ο πατέρας μου στα κέφια του.

–Τα μαθήματά σου τα έκανες, ρε;

–Ούουου, τώωωωρα!...

–Μπα; Για φέρε το τετράδιο αριθμητικής να δω.

–Δεν έχουμε αριθμητική αύριο, μπαμπά.

–Πάλι δεν έχετε αριθμητική; Και τι έχετε;

–Ανάγνωση, ορθογραφία, θρησκευτικά...

–Θρησκευτικά! ανέκραξε αγανακτισμένος. Δεν έχετε αριθμητική, που είναι το άλφα και το ωμέγα, κι έχετε... θρησκευτικά;!!! Να στραβωθείτε τελείως δηλαδή;

Με την άκρη του ματιού μου έπιασα τη μάνα μου να του κάνει νοήματα του τύπου «Τι του λες του παιδιού?».

–Και τι έχετε στα θρησκευτικά, αν επιτρέπεται;

–Για τον Αβραάμ.

–Α, αυτόν τον ευσεβή άνθρωπο που πήγε να μαχαιρώσει το παιδί του για χάρη του καλού θεούλη...

Η μάνα μου είχε τρελαθεί στην παντομίμα.

–Ο κύριος Βίκτωρ λέει ότι αυτά είναι συμβολικά.

–Μη σου πω τώρα τι τον έχω τον κύριο Βίκτορα!

–Γιάννη! (η μάνα μου πανικόβλητη).

Την αγνόησε.

–Θα μαχαίρωνε το παιδάκι συμβολικά, σάρκασε ο πατέρας μου. Α, ρε, Παναής που σας χρειάζεται!

- Ο παππούς;
- Εμ, ναι... Κάτι σαν τον Αβραάμ, τον κύριο Βίκτορα και το παπαδαριό, ο παππούλης σου τους είχε σε μεγáααλη εκτίμηση.
- Δηλαδή;
- Έχουμε την περίπτωση του παπά-Γιώργη για παράδειγμα. Δεν στην έχω πει;
- Όχι, όχι... Για πες...
- Πάλι για τους αγροίκους; (η μάνα μου).
- Ε, τι να κάνουμε, κυρία Πιπή... Αυτούς έχουμε μ' αυτούς θα πορευτούμε. Αν είχαμε πατεράδες δάσκαλους κι εμείς θα λέγαμε άλλες ιστορίες, με το σεις και με το σας.
- Εσύ τον χαλάς και δεν φοβάται τίποτα και κανέναν.
- Ο φόβος, κυρία Πιπή, είναι κακός σύμβουλος. Κάνει τους ανθρώπους μικρούς. Το σέβας βέβαια είναι μια άλλη υπόθεση. Αλλά το σέβας κερδίζεται, δεν επιβάλλεται.
- Αυτά να του λες για να πάρει κι αυτός τα βουνά, με τους αξύριστους, την άλλη φορά που θα 'χουμε Κατοχή...
- Μπα; Γιατί σκοπεύετε να μας φέρετε κι άλλη Κατοχή, κυρία μου;
- Η κουβέντα έπαιρνε άλλο δρόμο και ξεμακραίναμε από το θέμα μας.
- Μπαμπά... Την ιστορία που λέγαμε;...
- Α, ναι. Πού είχαμε μείνει;
- Δεν αρχίσαμε καν. Κάτι για έναν παπά-Γιώργη έλεγε...
- Τον παπά-Γιώργη από το Σιάγκα –πίσσα στα κόκαλά του, όπου κι αν βρίσκεται, ο τράγος.
- Για πες...
- Λοιπόσον... Ήμασταν ακόμα στα δικά μας τα μέρη, στον Μωριά. Εγώ νήπιο... Μικρότερος κι από σένα...

-Νήπιο είμαι εγώ;!!!

-Που λέει ο λόγος... Κείνη τη χρονιά λοιπόν ο παππούς σου ο Παναής είχε κάτι χρέη κι αναγκάστηκε να βάλει υποθήκη ένα χτήμα που είχε στο Λεβίδι. Πλην όμως πέρασε η προθεσμία, λέει, και το χτήμα θα το 'βγάξε η Τράπεζα στον πλειστηριασμό. Να 'χεις το νου σου εσύ... ευχή και κατάρρα σου δίνω... Μακριά από τράπεζες. Πίνουν το αίμα του κοσμάκη.

-Τι θα πει «πλειστηριασμός», μπαμπα;

-Α, ο πλειστηριασμός είναι μια κομπίνα που επινόησαν οι κύριοι με τα κολάρα. Έχεις ένα χτήμα, ας πούμε, που έχει αξία πέντε χιλιάδες δραχμές. Αντί να σου δώσουν λοιπόν την αξία του, μείον αυτά που χρωστάς, και να το πάρουν το βγάζουν στο σφυρί, που λέμε. Κι όποιος δώσει τα περισσότερα το παίρνει. Έρχομαι εγώ, για παράδειγμα, και λέω: «Διακόσιες δραχμές». Πετάγεται ο άλλος και λέει «τρακόσιες»... Αλλά το κόλπο είναι στημένο κι αυτός που το βγάξει στο σφυρί, συνήθως η Τράπεζα, έχει τους δικούς του ανθρώπους, που χτυπάνε χαμηλά για ν' αρπάξουν την περιουσία του ανθρώπου κοψοχρονιά. Είναι από τις ατιμίες που σκαρώνει το Σύστημα για να πίνει το αίμα του λαουτζίκου -που δεν μπορεί ν' αμυνθεί. Τώρα, στην περίπτωση του παππού σου, που τον έτρεμε όλη η πλάση, ποιος θα είχε τα κότσια να πάει και να χτυπήσει το χτήμα στον πλειστηριασμό; Οπότε, είχε κανονίσει εκείνος με δικούς του ανθρώπους, ώστε να γλυτώσει το χτήμα από τα αρπαχτικά και να την φέρει κιόλας στην τοκογλύφα Τράπεζα. Οφθαλμόν αντί οφθαλμού, που σας μαθαίνουν και στα... θρησκευτικά.

Δεν κατάλαβα Χριστό, αλλά φοβήθηκα μην χαθούμε σε τίποτα ατέρμονες αναλύσεις και διδαχές αν έκανα ερωτήσεις και χάναμε την ιστορία που μας ενδιέφερε.

-Λοιπόν;

–Λοιπόν, Κυριακή μεσημέρι, μετά την εκκλησία θα γινόταν ο πλειστηριασμός, Κυριακή πρωί έρχεται τρέχοντας ο μπάρμπα-Νικόλας ο Ζιώτης, δευτεροξάδερφος του πατέρα και παίρνει τον παππού σου παράμερα.

«Το και το, Παναή» του λέει. «Έμαθα ότι ο παπά-Γιώργης από το Σιάγκα θα πάει μετά το σκόλασμα της εκκλησίας να χτυπήσει το χτήμα στο Λεβίδι».

«Τι λες, ορέ Νικόλα!».

«Ναι, σου λέω. Είδα με τα μάτια μου όπου ήρθαν άνθρωποι της Τράπεζας και του δώκαν όβολα γι' αυτή τη δουλειά».

«Καλά» λέει ο παππούλης σου. «Θα το φροντίσω. Κάτσε να πιούμε μια κούπα κρασί».

–Γιατί ο παππούς σου ήξερε πολύ καλά την αδυναμία του ξαδέρφου του, που ήταν μεγάλη μπεκροκανάτα. Υπάρχει κι ένα στιγμιότυπο που μας έλεγε η γιαγιά σου όταν ερχόταν η κουβέντα σ' αυτόν και γελάγαμε. Κάθε απόγευμα λοιπόν που γύρναγε από τα χωράφια ο μπάρμπα-Νικόλας περνούσε κάτω από το σπίτι μας. Οπότε στεκόταν λίγο, δήθεν να ξαποστάσει και φώναζε:

«Εϊ, Βασίλω! Πιάσε μια κούπα κρασί από κείνο το μπρούσκο που 'φτιαξες...».

«Μα καλά» έλεγε η γιαγιά σου για να τον πειράξει. «Εσύ δεν είπες χτες ότι είναι το τελευταίο και δεν θα ξαναπιείς;».

«Το 'πα, Βασίλω μου, πώς δεν το 'πα. Αλλά το 'πα βράδυ και τα βραδινά δεν πιάνονται, τ' αυγεσινά (πρωινά) πιάνονται».

–Ήπιαν λοιπόν τα ξαδέρφια την κούπα το κρασί κι είχε το νου του ο παππούς σου στο παράθυρο, πότε θα δει να περνάει ο τραγόπαπας στο γαϊδάρο καβάλα. Κατά τ' απομεσήμερο να σου τον τον καλό σου που 'ρχόταν από το Σιάγκα και πήγαινε στο Λεβίδι για τη γνωστή υπόθεση –ο

λερός. Φωνάζει ο πατέρας τον θείο σου τον Μήτσο, που ήταν ο μεγαλύτερος απ' όλους μας, και του λέει:

«Σέλωσε μου τον Ψαρή».

»Αυτός ο Ψαρής ήταν το αγαπημένο άλογο του συχωρεμένου. Ένα άλογο!... Τι λέω «άλογο»;... Άνθρωπος κανονικός με τέσσερα ποδάρια! Ό,τι και να του έλεγες το καταλάβαινε... ένα μυστήριο πράγμα! Και στην τρεχάλα δεν τον έφτανε κανένα ζωντανό σ' ολόκληρο το Μωριά!

»Σελώνει λοιπόν ο Μήτσος τον Ψαρή, καβαλικεύει ο πατέρας... ίδιος ο αρχάγγελος! –την ευχή του να 'χουμε– και μια και δυο πάει και προφταίνει τον παπά-Γιώργη.

«Καλή σου μέρα, παπά-Γιώργη» του λέει.

»Ο τουρλής τώρα τα χρειάστηκε. Σου λέει «μπλέξαμε», αλλά πονηρός, ο παλιάνθρωπος, έκανε τον αθώο.

«Ωρα σου καλή, παιδί μου Παναή» αντιχαιρετάει. «Η ευλογία του Κυρίου μετά σου».

«Για πού με το καλό, παπά μου, Κυριακή μέρα όπου είσαι;» του λέει ο παππούλης σου, δήθεν ότι δεν ήξερε.

»Τα μάσησε ο τουρλής. Τι να λεγε; «Πάω να χτυπήσω το χτήμα σου στο Λεβίδι»;

«Ε, εδώ παρακάτω πάω, παιδί μου, να κοινωνήσω έναν δυστυχημένο που είναι 'τοιμοθάνατος...».

«Τότε να σε πάω παρέα» του λέει ο Παναής. «Να σε προσέχω κιόλας, μην τυχόν πέσεις από το γαϊδάρο και μείνει το ποίμνιο ρέστο από παπά».

«Μπα, να μη σε βάζω σε κόπο... δεν είναι ανάγκη...» κλαψούρισε ο τράγος, που τα 'χε βρει μπαστούνια και δεν ήξερε πώς να ξεμπλέξει με τον διάολο που τον βρήκε.

«Μπα, κανένας κόπος» του λέει ο παππούς σου. «Σάματι πεζός θα σε πάω; Να πούμε και κάνα τροπάριο, κάνα απολυτίκιο στο δρόμο να περνάει η ώρα».

–Οπότεν, πήραν το δρόμο δίπλα-δίπλα, ο παππούς σου στον Ψαρή, ο παπάς στο γαϊδάρο, φέλνοντας την «Υπερμάχω στρατηγώ», όξω καρδιά ο παππούλης σου, με την ψυχή στο στόμα ο παπάς. Καμιά ώρα δρόμο κάναν έτσι και φτάσαν σ' ένα ρέμα. Σκύβουν τα ζα να πιουν νερό, λέει ο παππούς σου στον τουρλή:

«Πας να κοινωνήσεις ετοιμοθάνατο, αλλά τη μεταλαβιά δεν τη βλέπω πουθενά, παπά μου...».

»Τα χρειάστηκε ο αντίχριστος.

«Την έχω φυλαμένη στο ταγάρι, τέκνον μου...» λέει.

«Ξέρεις τι σκέφτηκα;» του λέει ο Παναής. «Μιας κι έτυχε να συναντηθούμε δεν με μεταλαβαίνεις και μένα που έχω καιρό να κοινωνήσω;».

»Εδώ τα 'κανε πάνω του ο παπάς. Τώρα τι γίνεται;

«Μα δεν κάνει, τέκνον μου» του λέει. «Πρέπει να νηστεύεις πρώτα».

«Μπα» του κάνει ο Παναής, που το γλένταγε. «Σάματις δεν νηστεύουμε κάθε μέρα έτσι που μας τα 'χει καταφέρει το γκουβέρνο; Άντε πιάσε τα εργαλεία σου να τελειώνουμε».

«Μα...»

«Αλλά το ταγάρι σαν άδειο το βλέπω...» του λέει ο Παναής. «Λες, ορέ παπά, να σου 'πεσε η μεταλαβιά στο δρόμο και να μην το πήρες χαμπάρι;».

«Αυτό είναι, τέκνον μου!» ανέκραξε ο παπάς. «Καλά λες... Θα μου 'πεσε».

«Μεγάλη αμαρτία!» λέει ο παππούς σου. «Πρέπει να πας να τη βρεις».

«Να πάω, παιδί μου, να πάω...».

«Ναι, αλλά όχι στο γαϊδάρο καβάλα, είναι αμαρτία» του λέει ο παππούς σου. «Πεζός πρέπει να πας».

–Ήταν τώρα για κουβέντες με τον Παναή ο τράγος; Τι να κάνει, ξεπέζεψε. Δίνει μια με το καμουτσίκι ο παππούς στα καπούλια του ζώου, πήρε δρόμο αυτό κι ακόμα πιλά-λάει...

«Άντε να παγαίνω κι ελόου μου...» λέει ο παπάς μισοκακόμοιρα.

»Γιατί είχε καταλάβει πως ο συνοδοιπόρος του ήξερε την παλιανθρωπιά που πήγαινε να κάνει.

«Ναι, αλλά το ράσο σου λερώθηκε» του λέει ο παππούλης σου. «Βγάλτο να στο πλύνω εγώ στο ρέμα και μετά στο στέλνω στο χωριό».

»Διαμαρτύρεται ο τράγος... μα τι πράγματα είναι αυτά;... ντροπή... αμαρτία... εις το πυρ το εξώτερον... Ο παππούς σου ανένδοτος.

«Μήπως σου χρειάζεται και ξούρισμα, παππούλη; Γιατί βλέπω το τραγόγενο έχει φουντώσει κι ευτυχώς που έχω μαζί μου το λάζο το μαυρομάνικο» λέει του παπά.

–Οπότεν τι να ’κανε κι αυτός ο δόλιος, έβγαλε το ράσο και γύρισε στο Σιάγκα πεζός, με τα σώβρακα και το καλυμμαύχι.

Ο πατέρας μου χαμογέλασε, σαν να ’βλεπε μπροστά του τη σκηνή κι άναψε τσιγάρο.

–Αυτό το γεγονός έγινε στην περιοχή να φανταστείς ημερολογιακή αναφορά... «Τότε που ο Παναής έστειλε τον παπά-Γιώργη στο Σιάγκα με τα σώβρακα». Γιατί έτσι μετράμε το χρόνο στα χωριά, με τα σημαντικά πράγματα που συμβαίνουν.

»Και βέβαια το χτήμα σώθηκε και οι τοκογλύφοι οι Τραπεζίτες ακόμα το φυσάνε και δεν κρυώνει.

–Ναι, οι τραπεζίτες σας φταίνε! Πετάχτηκε η μάνα μου που της εθίγη το σόϊ. Δεν κοιτάτε τι αγριάνθρωποι που είσαστε...

–Μα αν δεν είχατε και τους αγριάνθρωπους σαν εμάς, που ξέρουμε, αν χρειαστεί, πώς πιάνουν το ντουφέκι, ποιον θα στέλνατε να σκοτωθεί για τα συμφέροντα της τάξης σας και των τραπεζών, κυρία Πιπή;

Ερώτημα ρητορικό βεβαίως, στο οποίο η μάνα μου δεν είχε απάντηση –ως συνήθως.

Εκείνη η υπόθεση με τους Ευζώνους

Όπου μαθαίνουμε πώς ξενιεύτηκε για δεύτερη φορά η οικογένεια λόγω δυναμικών πολιτικών διαφωνιών.

Ήταν η εποχή που πέρασαν ακόμα οι γιαουρτάδες πάνω στο ποδήλατο, με τα κεσεδάκια στη σχάρα, κατά το σούρουπο από τις γειτονιές και τους μαχαλάδες.

–Ο γιαουρτάϊιιιις!... Γιαούρτι πρόβειοοοο! Όοοοο γιαουρτάϊιιις!...

–Κάνε το καλό, βρε παληκάρι μου... Πετάξου να φέρεις δυο κεσεδάκια. Απ’ το καλό να του πεις. Απόψε έχουμε δίαιτα. Σκέτο γιαουρτάκι! Να κοιτάμε λίγο και την υγεία μας.

Το γιαούρτι προσωπικά το μισούσα, αλλά ο γιαουρτάς μου ήταν προσφιλής γιατί μου παρείχε κάθε βράδυ σχεδόν την ευκαιρία να ξεπορτίσω –έστω για λίγο.

–Βάλε το παλτό σου, θα κρυώσεις, τσίριζε η μάνα μου.

–Άστου του πιδί, δεν έχ’ει ανάγκη. Να ψήν’τι, μ’ έσωζε η Αννούλα (και πάντα περνούσε το δικό της –ευτυχώς).

–Θα φύγω και θα κλαίτεεεεε! Ο γιαουρτάϊιιις!

Άρπαζα από τα χέρια της Αννούλας τα πήλινα κεσεδάκια προς επιστροφή κι έτρεχα να προλάβω τον καλό τον

άνθρωπο, μη φύγει και κλαίμε. Γινόταν η ανταλλαγή, άδεια με γεμάτα, σημείωνε στο τεφτέρι του την ποσότητα (οι πληρωμές γίνονταν στο τέλος της βδομάδας) και τσούλαγε το φορτωμένο προπολεμικό του ποδήλατο παρακάτω.

Εγώ χάζευα τις καλιακούδες που επέστρεφαν να κουρνιασούν για τη νύχτα στον «Καραβασαρά», κλώτσαγα ένα ντενεκεδάκι που τραινάριζε, σφύραγα συνθηματικά μπας και βγει κανένα από τα αλάνια να τα πούμε επί τροχάδην, αλλά τους είχαν κι αυτούς μαντρωμένους οι μανάδες... καθυστερούσα όσο μ' έπαιρνε και μετά... τι να γίνει, επέστρεφα και πάλι εντός. Μισούσα το «εντός», όπως όλα τα παιδιά, εκτός βέβαια αν ήταν η μέρα που έρχονταν οι «μικροί ήρωες».

Ο πατέρας μου αδημονούσε —δήθεν.

—Άντε, ρε... Τι έγινες; Για γιαούρτι σ' έστειλα, όχι για λαγό.

Μ' επιθεωρούσε με τα μάτια.

—Τι παπούτσια είναι αυτά; Δυο λεπτά βγήκες κι έγινες χάλια!

—Ε, είχε λάσπες έξω...

Αναστέναζε θεατρικά ο πατέρας μου.

—Ααααχ! Δεν του 'μοιασες σ' αυτό του παππούλη σου του Παναή! Έβγαινε έξω, γυαλισμένος, λουστραρισμένος, «γκραν»! Ένα γόνα λάσπη να 'χε... άμα γύριζε δεν έβρισκες πιτσιλιά πάνω του. Πού πάταγε, μυστήριο! Ήταν όμως τακτικός. Α, όλα κι όλα! Γύρναγε στο σπίτι, έβγαζε τα ρούχα, τα ξεσκόνιζε ο ίδιος ένα-ένα, τα κρέμαγε στη ντουλάπα κι έβαζε τα ρούχα του σπιτιού. Να φροντίσεις να του μοιάσεις τώρα που είσαι μικρός. Τον λέτσο κανείς δεν τον σέβεται, να το ξέρεις.

—Σώθηκες! γκρίνιαζε, ευκαιρίας δοθείσης η μάνα μου. Για ρώτα και μένα τι τραβάω να μαζεύω πράγματα από 'δώ κι από κει όλη μέρα...

Νταγκ, νταγκ, νταγκ! το μπατιδούρο της εξώπορτας.

Βραδινές επισκέψεις! Η καλύτερή μου! Ειδικά αν ήταν τίποτα φίλοι του πατέρα μου, εμιγκρέδες από την παλιά πατρίδα, οπότε θα 'χαμε γλέντι τρικούβερτο, με τσίπουρα και τραγούδια και ιστορίες και κλάματα νοσταλγίας (προς μεγάλη απελπισία της μάνας μου που –τι περίεργο!– δεν τους χώνευε).

Πήγαινε ν' ανοίξει η Αννούλα.

–Ου κύριους Ζήσ'ς.

Δεν ήταν «οι δικοί μας», οι Ρώσοι, δυστυχώς. Αλλά όποιος και να 'ταν νταβαντούρι να γίνεται, να διαολίζεται η μάνα μου και να περνάμε καλά όλοι οι υπόλοιποι.

Ο κύριος Ζήσης ήταν ένας καραφλός, στρογγυλός, πρόσχαρος κύριος, φίλος και συνάδελφος του πατέρα μου. Αυτοκινητιστής στο ΚΤΕΛ. Μούχλας και συντηρητικού-ρας, έλεγε συνεχώς «βεβαίως, βεβαίως», «φερ' ειπείν» κι «ανυπερθέτως» όπου ταίριαζε και δεν ταίριαζε στο ρουν της κουβέντας κι όταν του πρόσφερε κάτι έλεγε «δεν είναι ανάγκη, μη σας βάλω σε κόπο...», αλλά το έπαιρνε. Ήταν από κείνους, τους λίγους, που συμπαθούσε η μάνα μου (καθόσον «κύριος») και που βαριόταν θανάσιμα ο πατέρας μου (για τον ίδιο λόγο).

–Βρέεεεε, καλησπερούδια μας!... Βεβαίως, βεβαίως.

–Βρέεε καλώς τον Ζήση! Πολλά χρόνια θα ζήσεις, νά τώρα δα την καλή σου την κουβέντα είχαμε.

–Βεβαίως, βεβαίως.

–Κάτσε, βρε Ζήση, να σε δούμε... Τι νέα;

–Ας τα λέμε καλά φερ' ειπείν.

–Μπράβο! Πάντα τέτοια. Δεν μου λες, κυρία Πιπή... Τι θα φιλέψουμε τον Ζήση;...

–Τι να τον φιλέψουμε τον άνθρωπο; Σάματι μου είπες να ετοιμάσω κάτι;

–Μα... μην σας βάλω σε κόπο... δεν είναι ανάγκη...

–Τι λες, βρε αδερφέ; Κανέννας κόπος. Βρε Παναή... κάνε την παληκαριά και πετάξου να πεις της Αννούλας να 'τοιμάσει κάνα μεζέ, να δοκιμάσουμε το καινούργιο γιοματάρι που άνοιξε χθες ο Περικλής...

–Εσύ είπες θα κάνεις δίαιτα (η μάνα μου).

–Από αύριο, κυρία Πιπή, από αύριο. Τι θες δηλαδή, να τρατάρουμε τον άνθρωπο που ήρθε να μας δει, γιαούρτη πρόβειο;

–Μα δεν είναι ανάγκη... Τι, ξένος είμαι εγώ;

–Όχι, βρε αδερφέ! Αλλά να μη δοκιμάσουμε το καινούργιο του Περικλή; Αμαρτία.

–Βεβαίως, βεβαίως. Ανυπερθέτως ό,τι νομίζεις.

Κι ερχόταν οι μεζέδες της Αννούλας από την κουζίνα, κι ερχόταν το γιοματάρι στην καράφα... κι έβλεπα όπου να 'ταν να πλησιάζει η ώρα για μια από κείνες τις ιστορίες του πατέρα μου και είχα κιόλας πάρει θέση στο σκαμνάκι μου κοντά στη σόμπα κι εκτός οπτικού πεδίου των μεγάλων, μη με φορτώνουν με αγγαρείες.

–Εκλογές θα έχουμε φερ' ειπείν, λέει ο κύριος Ζήσης.

–Εμένα μου λες; απαντούσε απαξιωτικά ο πατέρας μου. Εκλογές караγκιόζης μπερντές. Σε δουλειά να βρισκόμαστε. Εκλογές ήταν μόνο εκείνα τα χρόνια. Άααχ!

–Άααχ, έκανε σαν αντίλαλος κι ο Ζήσης και κατέβαζε ένα ποτήρι από το γιοματάρι, να παρηγορηθεί.

–Ενθυμείσαι, βρε Ζήση, κείνο τον πολιτευτή τον Σκαρφιρόπουλο –αν δεν απατώμαι– που τον κυνήγησαν στο Τοπουζλάρ⁵ με τ' αυγά;

---

5 Οι παλαιοί στη Θεσσαλία επέμειναν να αναφέρονται στα χωριά με τα τούρκικα ονόματά τους αγνοώντας επιδεικτικά τις περί δια γραμμάτου ελληνικουρικές πρόσφατες μετονομασίες τους.

–Ο Σκαρφιρόπουλος ήτουνε ή ο Σουντζουρή;

–Όχι, ρε Ζήση, δεν ενθυμείσαι καλώς. Τον Σουντζουρή τον έδεσαν στον πλάτανο στο Σατζιλάρ και πήγαιναν τα περιστέρια να τον κοτσιλάνε.

–Βεβαίως, βεβαίως, έτσι όπως τα λες φερ' ειπείν.

–Το γιοματάρι τι σου λέει;

–Διαμάντι! Βεβαίως, βεβαίως.

–Άντε, εβίβα το πρώτο.

–Υγιαίνετε.

–Άαααχ! Εκλογές ήταν εκείνα τα χρόνια, που έβραζε το αίμα των ανθρώπων, έλεγε νοσταλγικά ο πατέρας μου. Πόλεμος γινόταν στα χωριά και προεκλογικώς, αλλά κυρίως όταν έβγαιναν τ' αποτελέσματα. Πόλεμος κανονικός! Όχι όπως τώρα, που φοράς τα καλά σου και πας και τσουπ, ρίχνεις το χαρτί στην κάλπη κι ο θεός και η ψυχή τους τι θα βγάλουν από κει μέσα!

–Ζήσαμε να δούμε και το ανήκουστο... τις γυναίκες να ψηφίζουν! Βεβαίως, βεβαίως.

–Εμ αφού τις αφήσαμε αμολυτές, να φορέσουν πανταλόνια και να φουμάρουν σαν αραπάδες τι περιμένεις; Το τέλος του κόσμου, Ζήση μου. Η Δευτέρα Παρουσία που λένε.

–Ανυπερθέτως.

–Κείνα τα χρόνια ήταν εκλογές, όχι τώρα... Σου έχω πει, βρε Ζήση, πώς βρεθήκαμε η οικογένεια στη Θεσσαλία;

–Και να μου έχεις πει δεν ενθυμούμαι. Βεβαίως, βεβαίως. Πώς έγινε λοιπόν, Γιάννη;

Ο πατέρας μου ήπια μια γουλιά από το ποτήρι του κι άναψε τσιγάρο. Δραματική παύση λέγεται αυτό στο θέατρο.

–Ας όψονται οι Εύζωνοι, είπε μετά (σιβυλλικά).

–Οι Εύζωνοι; απόρησε ο κύριος Ζήσης. Τι δουλειά έχουν οι Εύζωνοι φερ’ ειπείν;

–Μη οι Εύζωνοι κι αυτός ο σκατόψυχος ο Βενιζέλος –πίσσα στα κόκαλα του– τώρα εμείς θα ήμασταν άρχοντες στο Μωριά, αντί να βωλοδέρνουμε στη βιοπάλη της ξενιτειάς.

–Δηλαδή πώς;

Άλλο που δεν ήθελε ο παραμυθάς! Κι άντε πάλι κόκκινη κλωστή δεμένη, αρχή του παραμυθιού, καλησπέρα σας.

–Τώρα, στις εκλογές του ’12 ήτουμε; Του ’15; Θα σε γελάσω...⁶ Βενιζελικοί από τη μια μεριά –είπαμε, πίσσα στα κόκαλα του τρισκατάρατου– Βασιλικοί από την άλλη. Στα «βασιλικά» χωριά του γυαλάκια του είχαν βάλει «ανάθεμα». Όποιος περνούσε από κει έριχνε και μια πέτρα. «Ανάθεμα στο Βενιζέλο».

»Βλέπω σαν να ’ταν χθες τον γέρο να κατεβαίνει στην πλατεία μ’ ένα κλωνί ελιάς στο πέτο... «Ελιά, ελιά και Κώτσο βασιλιά»! Μαζί και τα δυο του αδέρφια, ο Κωνσταντής, ο μεγαλύτερος κι ο Γιώργης, ο μεσαίος. Θερία και οι τρεις! Πού να ξεμυτίσουν οι αντιφρονούντες!

»Είχαμε δυο πολιτευτές τη χρονιά εκείνη στην περιφέρεια. Ο ένας, ο Βασιλόπουλος ήταν όνομα και πράμα βασιλικός, ο άλλος, ο Περλεπές, με τον Βενιζέλο –πίσσα στα κόκαλα του.

Ο αφορισμός για τον μεγάλο κοντό όμως δεν άρεσε στον κύριο Ζήση, που ήταν μεν συντηρητικών απόψεων, αλλά με ψευτοπροοδευτικές εξάρσεις. Αν ζούσε σήμερα θα ήταν σίγουρα Ανδρείκος πασόκος.

–Εδώ ανυπερθέτως υπερβάλλεις, Γιάννη, είπε. Να λέμε του στραβού το δίκιο! Ήτουμε φερ’ ειπείν μεγάλο κεφάλι ο Βενιζέλος. Βεβαίως, βεβαίως.

⁶ Έτσι κι αλλιώς με τις ημερομηνίες ο πατέρας μου δεν τα πήγαινε καλά. Μπέρδευε τα πάντα κι άντε μετά να βγάλεις άκρη! Αλλά τι σημασία έχει; Ιστορία γράφουμε;

–Ένας ντενεκές ξεγάνωτος ήτουνε, απάντησε ο πατέρας μου, που άκουγε «Βενιζέλος» ή «Παπανδρέου» και πάθαινε ταρακούλο. Ξεχάσαμε τη Μικρασιατική πανωλεθρία;

–Οι ξένοι, οι σύμμαχοι μας μπουρδούκλωσαν ανυπερθέτως τότε. Τι φταίει ο φουκαράς ο Βενιζέλος φερ' ειπείν;

–Αν είχε μυαλό θα το 'χε καταλάβει ότι του σκάβουν το λάκκο. Όπως το καταλάβαμε εμείς, που δεν ειμάστενε και ειδικοί.

–Τέλος πάντων... Τι γένηκε παρακάτω;

–Πού ήμασταν;

–«Πίσσα στα κόκαλα του Βενιζέλου»...

–Α, μάλιστα... Ήρθανε το λοιπόν οι εκλογές, πήγε ο κοσμάκης να ψηφίσει και περιμέναμε τ' αποτελέσματα. Ο πατέρας με τον μπάρμπα μου τον Γιώργη έλειπαν για δουλειές, δεν ενθυμούμαι πού, κι έτσι όλη η οικογένεια μαζώχτηκε στο σπίτι του Κωνσταντή, που ήτουνε, όπως είπαμε, ο μεγαλύτερος από τ' αδέρφια, οπότε κι ο αρχηγός.

»Θα 'ταν οχτώ η ώρα, οι άντρες είχαν καθίσει στο τραπέζι, οι γυναίκες πηγαينوέρχονταν με τα φαγητά, γιατί τα χρόνια εκείνα υπήρχε τάξη και σέβας και τα θήλεα έτρωγαν χώρια, στην κουζίνα, όταν τελείωναν το φαγητό τους οι άντρηδοι...

–Εμείς στο σπίτι μας τρώγαμε όλοι μαζί, όχι σαν απολίτιστοι αγροίκοι, πετάχτηκε φουρμισμένη η μάνα μου, που της εθίγη το... φεμινιστικό.

–Γι' αυτό και προκόψατε, της λέει ο πατέρας μου μ' ένα διφορούμενο χαμόγελο (που εκείνη, φυσικά, δεν έπιασε).

Ο κύριος Ζήσης γέμισε πάλι τα ποτήρια. Κι άντε εβίβα το πρώτο, στην υγεία των Κακουραίων.

Ο πατέρας συνέχισε.

–Θα 'ταν λοιπόν οχτώ... οκτώμισι η ώρα, θα σε γελάσω... όταν ανοίγει η πόρτα και μπαίνει μέσα ξέπνοος κι

αλαφιασμένος ο μπάρμπα-Τάσος ο Ζαφειρόπουλος, μπα-τζανάκης του μπάρμπα μου του Κωνσταντή, από τη γυναίκα του.

«Βρε Κωνσταντή τρως;!» φωνάζει του μπάρμπα μου ο μπάρμπα. «Τρως, βρε Κωνσταντή, ενώ τις εκλογές τις πήρε ο τρισκατάρατος ο Περλεπές;».

»Να τ' ακούσει αυτό ο Κωνσταντής γένηχε θερίο.

«Τι είπες, ορέ Τάσο;» του λέει. «Τι είπες;».

«Χάσαμε, Κωνσταντή, χάσαμε».

»Πέφτει μουγγαμάρα στο δωμάτιο. Όλοι κοιτάμε τον μπάρμπα μου τον Κωνσταντή, γιατί από τα τρία αδέρφια αυτός ήτουμε ο πιο αφύς.

«Και πού 'ναι τος τώρα αυτός ο Περλεπές, ορέ Τάσο;» ρωτάει τον μπάρμπα-Τάσο.

«Στην εκκλησιά και στεφανώνει τον Σωτήρη τον Μπακόπουλο, που του το 'χε ταμένο, αν έβγαινε βουλευτής, λέει».

»Δεν λέει κουβέντα ο Κωνσταντής. Σηκώνεται, πάει στον τοίχο, ξεκρεμάει το γκρα⁷, ζώνεται και τα φυσεκλίκια και μια και δυο πάει γραμμή στην εκκλησία και περιμένει απόξω να σχολάσει το μυστήριο.

–Μα καλά, νύχτα γινόταν ο γάμος φερ' ειπείν, βρε Γιάννη;

–Λόγω της περίπτωσης. Το θέλαν επίσημο, τρομάρα τους! Κουμπαριά με βουλευτή βλέπεις! Τόσο τους έχοβε.

–Βεβαίως, βεβαίως.

–Σχόλασε το λοιπόν καμιά φορά το μυστήριο, αρχίζει

---

7 Πρόκειται για το τουφέκι Gras, γαλλικής κατασκευής του 1874, που ήταν το κύριο όπλο τόσο του Γαλλικού στρατού όσο και του Ελληνικού για μεγάλο χρονικό διάστημα. Υπήρχε σε τρεις εκδοχές: το μακρύκαννο, για το πεζικό, το μεσαίο για το ιππικό και το κοντόκαννο για το πυροβολικό. Λειτουργούσε με κινητό ουραίο κι έπαιρνε μια σφαίρα των 11 mm.

να βγαίνει ο κόσμος... η νύφη με τον γαμπρό, να καμαρώνουν σαν γύφτικα σκεπάρνια, τα πεθερικά, το συγγενολόϊ... κι από δίπλα η πορδή, ο Περλεπές... Κι όπως έβγαϊναν κάνουν έτσι και τι να δουν; Έναν Κωνσταντή αρχάγγελο –την ευχή του να 'χουμε– να περιμένει στη μέση της πλατείας με το γκρα στο χέρι.

«Ατιμε Περλεπέ, που θες να μας φέρεις τον Αντίχριστο στο χωριό!» φωνάζει και φέρνοντας το γκρα στον ώμο αρχίζει να μπουμπουνίζει στο σωρό.

»Και θα 'χαμε να κλαίμε κόσμο και κοσμάκη κείνο το βράδυ, γιατί είπαμε... ένας ήταν στο σημάδι κείνα τα χρόνια, ο Κωνσταντής ο Σημαδευτής με τ' όνομα. Το ευτύχημα, στην τρίτη ντουφεκιά κόλλησε ο κάλυκας στο γκρα και γλύτωσαν οι άνθρωποι. Εξόν από τον Χαρίλαο της Μαριγούλας της Τρανάκαινας που τον έφαγε το σκοτάδι κι έναν μπράτιμο που τον πήρε ζυστά στον ώμο κι από τότε του 'μεινε κουσούρι στο αριστερό το χέρι. Είπαμε, Κωνσταντής ο Σημαδευτής!

–Κι ο Περλεπές;

–Τη σκαπούλαρε το κακό ζαγάρι, γιατί όπως λέει κι η παροιμία του λαού: «Κακό σκυλί ψόφο δεν έχει».

–Ν' ακούει το παιδί για σκοτωμούς..., γκρίνιαξε η μάνα μου.

–Ν' ακούει για να μαθαίνει. Να πιούμε άλλο ένα, ρε Ζήση;

–Και δεν πίνουμε; Βεβαίως, βεβαίως.

Όπου εκλήθη η Αννούλα και πάλι κατεπειγόντως και κατέφθασε με φρέσκους μεζέδες (που είχε προνοήσει) κι άλλη μια γεμάτη καράφα με το διαβόητο «διαμάντι» του Περικλή (ο οποίος μπορεί να μην διέθετε τις ακαδημαϊκές περγαμηνές άλλων συνονόματων του, αλλά όσο για να διαλέγει κρασιά ήταν άφταστος).

-Τι γίνηκε ύστερα φερ' ειπείν;

-Τι να γίνει; Τα είδε σκούρα τα πράγματα ο μπάρμπας, πιάνει μια και δυο κι ανεβαίνει στο καμπαναριό. «Εδώ» σου λέει «κι ότι είναι να γένει να γένει. Ο θεός βοηθός».

-Τι τον ανακατεύετε τον θεό με τα κουμπούρια και τους σκοτωμούς; (η μάνα μου).

-Αμ δεν τη διάβασες την Αγία Γραφή, κυρία Πιπή!... Αν τη διάβαζες θα 'βλεπες ότι όπου σκοτωμός και σφαγή, ο θεός σου πρώτος.

-Τα 'βαλες και με τον θεό τώρα;

-Όχι, θα τον αφήνω! Που πήγε κι έβγαλε αυτή τη λέρα, τον Περλεπέ, βουλευτή.

Ο κύριος Ζήσης ανέλαβε χρέη μεσολαβητή του ΟΗΕ.

-Ελάτε, βρε παιδιά τώρα... Μην το κάνουμε θέμα ανυπερθέτως... Τι γίνηκε μετά; Τον πιάκανε τον Κωνσταντή;

-Σιγά μην τον πιάνανε! Είχε ξεμπλοκάρει και το γκρα και ποιος κόταγε να ξεμυτίσει; Γι' αυτό κι έβαλαν τον παπά, να βγει να του μιλήσει μπάς και του αλλάξει τα μυαλά, να κατεβεί με το καλό και να παραδοθεί στους χωροφυλάκους.

»Τι να κάνει κι ο έρμος ο παπάς, φοράει το πετραχήλι και βγαίνει στην πλατεία, με την ψυχή στο στόμα. Τον κόβει ο Κωνσταντής από ψηλά... μπαμ! μπουμπουνίζει μια στον αέρα.

«Για πού το 'βαλες, ορέ παπά;» του φωνάζει.

»Ο παπάς ήτουνε πια για ν' αλλάξει σώβρακο.

«Στο όνομα του θεού, τέκνον μου!...».

«Αστονα κάτω τον θεό και μην τον ανακατεύεις στις παλιανθρωπιές σας» του θυμώνει ο μπάρμπας.

«Παιδί μου Κωνσταντή... (ο πατέρας έκανε τη φωνή του φαλμουδιαστή, σαν των παπάδων). Για το καλό του χωριού μας... Έλα ν' αφήσεις κάτω το ντουφέκι και να παραδοθείς στον 'νωματάρχη μας και δεν θα σε πειράξει κανείς...».

«Παπά» του φωνάζει ο Κωνσταντής. «Θα μετρήσω μέχρι το τρία κι άμα και είσαι ακόμα αυτού θα σου δείξω εγώ ποιος θα παραδοθεί στον 'νωματάρχη και ποιος στον νεκροθάφτη...».

»Ήταν να μένει τώρα ο παπάς;

–Καλά, και οι χωροφυλάκοι δεν πήγαν να τον συλλήψουν ανυπερθέτως;

–Ότι θες λες, μωρέ Ζήση! Κοτούσανε τώρα οι χωροφυλάκοι να ξεμυτίσουν στο ξάγναντο; Δεν είπαμε; Κωνσταντής ο Σημαδευτής με τ' όνομα.

–Οπόταν;...

–Οπόταν στείλαν να φέρουν τους Ευζώνους από την Τρίπολη, όπου ήτουνε για τις εκλογές. Σου λέει: «Άσε τα στρατά να κάνουν καλά. Τζάμπα θα τους ταΐζουμε;». Κι έτσι γίνηκε. Κατά τα μεσάνυχτα κατέφθασε μια διμοιρία με επικεφαλής τον ξακουστό επιλοχία Καραβαγγέλη, από τη Ρούμελη, που φημολογείται πως πρώτα ήτουνε ληστής που πήρε χάρη από τον βασιλέα κι έγινε εύζωνας.

»Φτάκανε το λοιπόν οι Ευζώνοι, ξεπέζεψαν από τ' αλόγατα και ταμπουρώθηκαν στην πλατεία, γύρω από το καμπαναριό. Φωνάζει τώρα ο Καραβαγγέλης από κάτω του Κωνσταντή εκεί πάνω:

«Παραδόσου, ορέ Κωνσταντή, γιατί ήρθα να σε συλλήψω».

«Και ποιος είσαι ελόου σου που ήρθες να με συλλήψεις;» απαντάει ο Κωνσταντής.

«Είμαι ο ξακουστός επιλοχίας Καραβαγγέλης από τη Ρούμελη, αν έχεις ακουστά και ήρθα να σε συλλήψω».

«Κι εγώ είμαι ο ξακουστός Κωνσταντής ο Σημαδευτής μα τ' όνομα, αν έχεις ακουστά, και κάτι Καραβαγγέληδες σαν ελόου σου τους μπουμπουνίζω».

»Και ρίχνει μια μπαταριά, που δεν βρήκε τον Καραβαγγέλη, γιατί ήταν ταμπουρωμένος –σαν όλους τους κιοτήδες.

«Αν είσαι άντρας, ορέ, κατέβα να σε συλλήψω».

«Αν είσαι άντρας ελόου σου ανέβα εδώ πάνω να σε καθαρίσω».

»Κι εκεί σώθηκαν οι κουβέντες και πιάκανε το ντουφεκίδι. Μπαμ-μπουμ οι Ευζώνοι, μπαμ-μπουμ ο Κωνσταντής. «Βρε κατέβα». «Δεν κατεβαίνω». Και δως του ντουφεκιές, να χαλάει ο κόσμος! Γιόμισε η πλατεία καπνό από το μπαρούτι.

»Λοιπόν αυτό το βιολί κράτησε όλη τη νύχτα και μέχρι την άλλη μέρα τ' απόγευμα που τέλειωσαν του Κωνσταντή τα φουσέκια. Το κατάλαβε ο Καραβαγγέλης και του φωνάζει:

«Κωνσταντή, παραδόσου, ορέ, με το καλό. Δεν έχεις άλλα φουσέκια».

«Ο Κωνσταντής δεν παραδίνεται ποτέ» του φωνάζει ο μπάρμπα.

»Και δίνει μια με την τελευταία σφαίρα που είχε κρατήσει εξεπιτούτου και τινάζει τα μυαλά του στον αέρα.

–Τι λες, βρε παιδί μου!... Βεβαίως, βεβαίως.

–Μάλιστα, κύριε. Αυτοί ήτουνε άντρες! Μπαμ κι όξω. Έχασα, κύριε; Πλερώνω. Ούτε δίκες, ούτε χωροφυλάκοι, ούτε τίποτις. Μπαμ κι όξω!

–Συγκινήθηκα, Γιάννη.

–Άντε, εβίβα.

–Α, ρε τ' είναι ο άνθρωπος φερ' ειπείν!

–Ένα μεδέν, ένα τίποτις.
–Σήμερα ζούμε, αύριο ανυπερθέτως ποιος ξέρει;
–Ότι είναι γραφτό, Ζήση. Ότι είναι γραφτό.
–Με τόσο κρασί που πίνετε να σας πω εγώ τι είναι γραφτό. Το κάνετε εσείς το γραφτό (η μάνα μου).
–Κρασί; Τι κρασί; Όχι δα, με δυο ποτηράκια που ήπιαμε, έτσι, για το μεζέ! Πού εκείνα τα χρόνια! Ε, Ζήση;
–Αααααχ! Πώς περνάνε τα άτιμα τα χρόνια φερ' ειπείν! Βεβαίως, βεβαίως.
–Τι είναι ο άνθρωπος, Ζήση; Ένα τίποτα. Μια αυταπάτη.
–Έτσι, έτσι. Νά, ο μπάρμπαρ σου ο Κωνσταντής φερ' ειπείν. Στα καλά του καθουμένου... μακαρίτης! Θιος χωρέστον.
–Κάτσε, έχει και συνέχεια.
–Τι, κι άλλο;
–Αμ τι. Δεν είπαμε ότι ο πατέρας με τον άλλο τον αδερφό, τον Γιώργη, έλειπαν από το χωριό;
–Βεβαίως, βεβαίως.
–Ε, κείνο το βράδυ επέστρεψαν.
–Ωχωχώχ!
–Εκεί λοιπόν που μπαίνουν στο χωριό καβαλαραίοι τρέχει ένας χωριανός και τους προφταίνει τα κακά μαντάτα.
«Το και το. Τον Κωνσταντή τον φάγαν οι Ευζώνοι».
»Πάνιασε ο Παναής.
«Και πού 'ναι τοι οι Ευζώνοι τώρα, ορέ;» ρωτάει.
«Στο χάνι του Τσίλια και τρώνε και πίνουν».

»Πάνε στο σπίτι τα δυο αδέρφια, παίρνουν τα μπιστόλια τους, τα ζώνονται και μια και δυο γραμμή για το χάνι του Τσίλια. Μπαίνουν μέσα... Οι Ευζώνοι το 'χαν ρίξει στο φαί και στο πιοτί.

«Ποιος είναι ο 'πιλοχίας Καραβαγγέλης από τη Ρούμελη, ορέ;» ρωτάει ο Παναής.

»Σηκώνεται ο Καραβαγγέλης, ανυποψίαστος... Σου λέει: «Τίποτις δικοί μας θα 'ναι οι ανθρώποι που ήρθαν να με συχαρούν για το κατόρθωμα».

«Εγώ είμαι» λέει.

«Εσύ είσαι που ήρθες να συλλήψεις τον Κωνσταντή τον Σημαδευτή με τ' όνομα;».

«Ναι, γειάσου, εγώ».

»Δεν πρόκανε να πει τίποτ' άλλο. Τραβάει το μπιστόλι ο Παναής (από την Αμερική το 'χε φέρει... εξάσφαιρο Κολτ με μύλο) και «μπαμ-μπουμ» τον ξαπλώνει τέζα τον επιλοχία. Τραβάει κι ο Γιώργης το δικό του, αρχίζουν τις μπιστολιές και πού σε πονεί και πού σε σφάζει! Ό,τι Ευζώνοι βρίσκονταν εκεί τους έφαγε το μαύρο σκοτάδι πριν καταλάβουν καλά-καλά τι συμβαίνει. Μόνο ο 'νωματάρχης της Χωροφυλακής γλύτωσε γιατί ήταν καθίκης μεγάλος και τα καθίκια πάντα επιζούν –νόμος.

–Μα τελικά... Τι είναι ο άνθρωπος!...

–Ένα μηδέν.

–Και μετά;...

–Μετά όλα γίνηκαν πολύ γρήγορα. Τ' αδέρφια έπρεπε να εξαφανιστούν κατεπειγόντως, γιατί αλλιώς τα περίμενε το απόσπασμα, πλην όμως κανείς τους δεν ήθελε ν' αφήκει την οικογένειά του και να πάει να κρύβεται στα όρη, στα άγρια βουνά. Οπότε κάθισαν κι έκαναν οικογενειακό συμβούλιο. Δυο επιλογές είχαν. Ή να καταφύγουν στην Κέρκυρα, τον τόπο της μάνας, με άλλα ονόματα ή στη Θεσσαλία,

όπου ο πατέρας είχε κληρονομήσει το τσιφλίκι ενού Τούρκου πασά, του οποίου είχε σώσει κάποτε τη ζωή. Εκεί τα πράγματα ήταν ακόμα αλλιώς, οπότε μπορεί να μην τους έβρισκαν. Αυτό και διάλεξαν τελικά. Αποφάσισαν να φύγουν χωριστά, γιατί δεν ήξεραν ποιοι δρόμοι φυλάγονταν και ποιοι όχι. Έτσι, αν πιάναν τον ένα θα γλύτωνε ο άλλος και θα φρόντιζε τις δυο οικογένειες.

»Ο Γιώργης θέλησε να πάει από τον Ισθμό, για πιο γρήγορα –και την πάτησε. Γιατί αυτό το καθίκι που λέγαμε, ο ΄νωματάρχης, πρόκανε και ειδοποίησε με τον τηλέγραφο και τον περίμεναν. Εμείς με τον πατέρα θα περνούσαμε στη Ρούμελη μ' ένα καΐκι κι από κει με τα ζώα ως τη Θεσσαλία. Δόξα τω θεώ τα καταφέραμε. Έξι μέρες κι έξι νύχτες, εμένα που με βλέπεις, οχτώ χρονών παλιόπαιδο, στο γαΐδαρο καβάλα. Αξέχαστο θα μου μείνει αυτό το ταξίδι, αλλά γλυτώσαμε.

»Τον μπάρμπα μου τον Γιώργη τον πιάκαν στον Ισθμό, όπως σου είπα. Τον δίκασαν και του έβαλαν τετράκις εις θάνατον. Τον έκλεισαν στο Μπούρτζι, απ' όπου δραπέτευσε δυο φορές κολυμπώντας. Την πρώτη κατάφερε να βγει στο Ναύπλιο, όπου όμως κάτι συγγενείς στο σπίτι των οποίων κατέφυγε τον κατέδωσαν κι έτσι τον πιάκαν πάλι και τον πήγαν πίσω. Και τη δεύτερη τον πυροβόλησαν οι σκοποί και τον σκότωσαν μέσα στη θάλασσα. Το πτώμα του δεν βρέθηκε ποτέ. Άθαφτος πήγε ο άνθρωπος, τον φάγαν τα ψάρια –θιος σχωρέστον. Αργότερα ο πατέρας πήρε το αίμα του πίσω, αλλά αυτή είναι μια άλλη, μεγάλη ιστορία.

–Και η οικογένειά του εκλιπόντος τι απέγινε φερ' ειπείν;

–Τους έφερε ο πατέρας στη Θεσσαλία. Πλην όμως σε λίγο καιρό η θειά έμπλεξε... παντρεύτηκε έναν ντόπιο γαιοκτήμονα κι έκτοτε έχοψε κάθε σχέση μαζί μας. Για το ευχαριστώ.

–Οι άνθρωποι είναι ανυπερθέτως αχάριστοι, Γιάννη.

-Όλα τα συχώρεσε ο θεός, την αχαριστία δεν τη συχώρεσε.

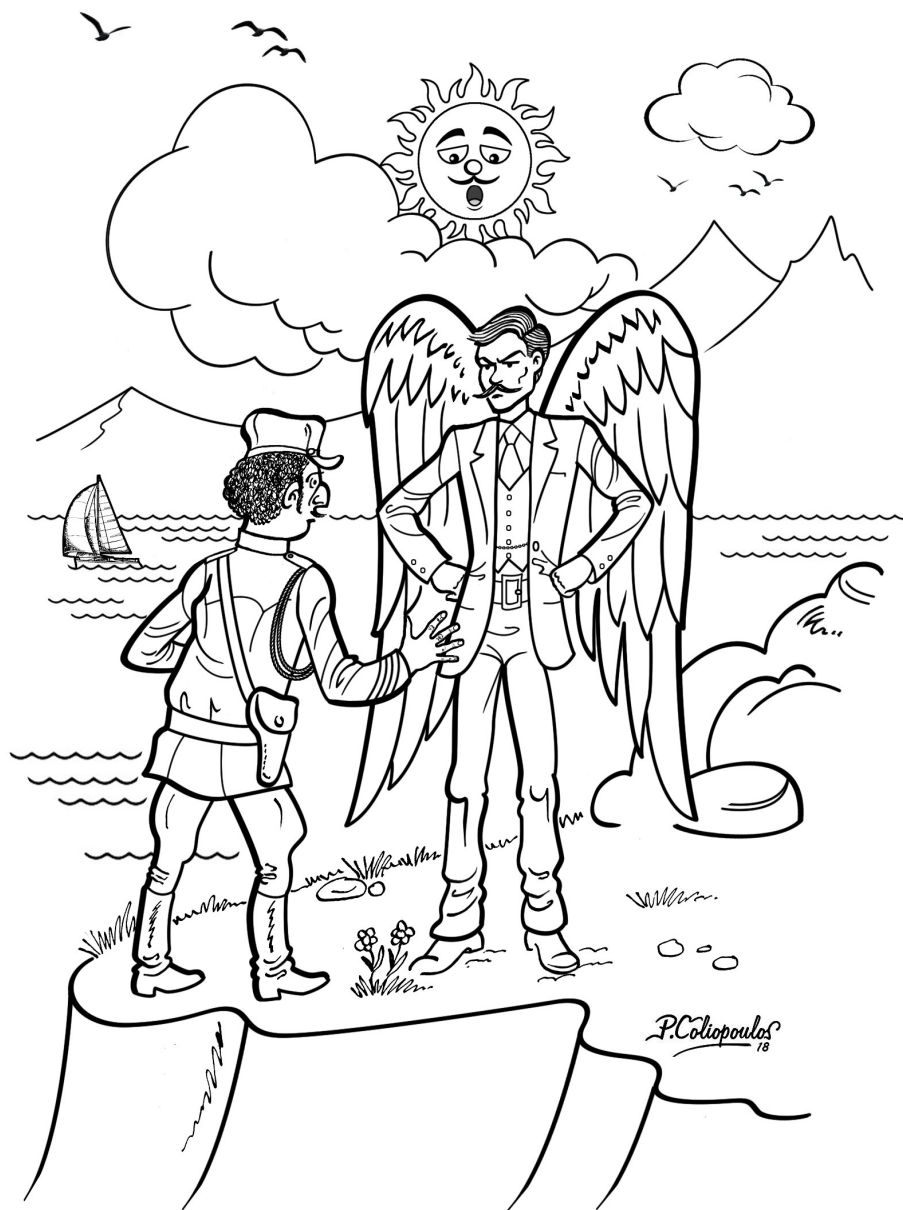
-Αμήν.

-Να πιούμε ένα τελευταίο;

-Ένα για το δρόμο φερ' ειπείν.

Η... Θεία Δίκη!

Όπου ο Παναγής αναλαμβάνει αφ' εαυτού του την απονομή δικαιοσύνης και γίνεται τοιοιτοτρόπως εντεταλμένος φορέας της Θείας Δίκης.

Ένας συγκεκριμένος ήχος... ένα ταπεινό, διακριτικό «φσστ», ήταν που σηματοδοτούσε, δις ημερησίως, τις κορυφαίες στιγμές της ημέρας στο σπίτι μας. Το πρώτο «φσστ» ακουγόταν το πρωί, πριν πάω σχολείο, και ανήγγειλε την άφιξη της πρώτης ενημέρωσης, υπό μορφή εφημερίδας, εν προκειμένω της τοπικής «Ελευθερίας», που γλυστρούσε κάτω από τη μεγάλη πόρτα της εισόδου. Ενίοτε υπήρχε και δεύτερο «φσστ», μικρότερης έντασης, αλλά απείρως σημαντικότερο για μένα, που οφειλόταν σε κάποιο από τα δικά μου περιοδικά, που για κάποιο λόγο δεν πρόφτασε να φτάσει εγκαίρως το προηγούμενο βράδυ. Το βραδινό «φσστ» ανήκε στην «Αθηναϊκή» και δυο φορές τη βδομάδα συνοδευόταν από κείνο το δεύτερο, ασυζητητί συναρπαστικότερο, «φσστ» που με αφορούσε προσωπικά. Η Τρίτη ήταν του «Μικρού Ήρωα» και η Παρασκευή της ανατύπωσης του «Υπερανθρώπου».

Συνήθως αυτά τα δεύτερα «φσστ» ακούγονταν κατά τις πεντέμισι το απόγευμα, όταν κατέφθανε ο Ηλίας, ο εφημεριδοπώλης, με την πολύτιμηπραμάτεια του φορτωμένη στη σχάρα του αρχαίου του ποδηλάτου. Μια φορά τη βδο-

μάδα το μαγικό «φσστ» ηχούσε εις τριπλούν, τη μέρα που ερχόταν ο «Θησαυρός» για τη μάνα μου. Παραμόνευα αυτά τα υπέροχα «φσστ» πώς και πώς. Κι απολάμβανα τη στιγμή που τα έντυπα γλυστρούσαν από την κάτω χαρμάδα της πόρτας στα καλογουαλισμένα πλακάκια του διαδρόμου. Τα άφηνα να φτάσουν ως εκεί που τα έστελνε η ώθηση που τους έδινε ο Ηλίας και μετά ορμούσα, οπλισμένος με τον χαρτοκόπτη –γιατί έπρεπε να κοπούν οι σελίδες– ν’ αρπάξω το δικό μου και να τρέξω στη θέση μου, κοντά στη σόμπα, για να δω πώς θα έβγαινε το θρυλικό Παιδί-Φάντασμα από τη δύσκολη θέση που το είχαμε αφήσει στο προηγούμενο τεύχος και πώς η οικογένεια των Υπερανθρώπων θ’ αντιμετώπιζε τον νέο κίνδυνο που απειλούσε την ανθρωπότητα.

Η μάνα μου ήταν ορμισμένη οπαδός της πρωινής τοπικής ενημέρωσης, η βραδινή αθηναϊκή ελάχιστα την αφορούσε.

–Α, εγώ την εφημερίδα την ξεκοκαλίζω, έλεγε της κυρα-Μαρίκας σε κάθε ευκαιρία.

Που θα πει ότι πήγαινε κατευθείαν στα «Κοινωνικά», του τύπου:

«Ο ΕΥΛΑΜΠΙΟΣ ΠΑΓΑΣΑΣ και η ΠΕΡΙΑΝΘΗ ΖΟΥΜΠΑΛΗ έδωσαν αμοιβαίαν υπόσχεσιν γάμου...»

ή

«Τον αγαπημένο μας σύζυγον, πατέρα και αδελφόν ΜΙΛΤΙΑΔΗΝ ΤΕΦΑΡΙΚΗΝ, θανόντα χθες όλως αιφνιδίως, κηδεύομεν σήμερον και ώραν 3 μ.μ. εις τον ιερόν ναόν...»

Για να περάσει μετά στο φωτογραφικό ρεπορτάζ του χορού που έδωσε η κυρία Νομάρχου, ώστε να σχολιάσει μετά με την κυρα-Μαρίκα τις τουαλέτες των κυριών, όπως της γιατρίνας, για παράδειγμα, που...

–Μπα, δεν λέει τίποτα! Κρίμα τα λεφτά που ξόδεψε σε φιόγκους και δαντέλες! Άσε που τη δείχνει πιο μεγάλη...

–Μα είναι μεγάλη, κυρία Πιπίτσα μου!

–Αλήθεια, κυρία Μαρίκα μου; Σαν πόσο την κάνεις;

–Τα σαρανταπέντε πατημένα. Μην κοιτάς που μικρο- δείχνει με τα φτιασιδώματα... Λένε ότι είναι μεγαλύτερη από τον άντρα της... Εγώ δεν ξέρω βέβαια... Αυτά είναι κουτσομπολιά κι εγώ τα κουτσομπολιά δεν τα μπορώ, κυρία Πιπίτσα μου.

–Απαπά, κυρία Μαρίκα μου. Εμείς κουτσομπόλες δεν θα γίνουμε ποτέ. Δεν είναι του χαρακτήρος μας.

–Αλλά ότι είναι μεγάλη... είναι. Φαίνεται καθαρά και στη φωτογραφία.

–Και πενήντα μη σου πω...

–Και βάλε...

–Εμ, ναι.

Η βραδινή ενημέρωση ήταν ο τομέας του πατέρα μου. Μόλις επέστρεφε στο σπίτι κι άλλαζε κι έδινε την ευχή του στην Αννούλα, που του είχε πάντα το τσιπουράκι και τον μεζέ έτοιμα, έπιανε την «Αθηναϊκή».

Πρώτη του ματιά στις γελοιογραφίες του Φωκίωνος Δημητριάδη, ο οποίος του άρεσε πολύ.

–Πες τα χρυσόστομε! αναφωνούσε γελώντας.

Όμως η καλή διάθεση κοβόταν με το μαχαίρι μόλις το μάτι του έπεφτε στην τρέχουσα πολιτική επικαιρότητα. Εκεί συνοφρυωνόταν, κουνούσε το κεφάλι του, φρούμαζε και σχολίαζε μεγαλοφώνως:

–Α, ρε, κερατάδες, Άρης που σας χρειάζεται!

ή...

–Πού 'σαι, ρε Άρη, να τα πιάξεις τα καθίκια στο κυνηγητό, να μην ξέρουν πού να χωθούν!

Όπου έπιανα τη μάνα μου να του κάνει εκείνα τα εκνευριστικά νοήματα: «Ακούει το παιδί».

Για πολύ καιρό πίστευα πως ο πατέρας μου ήταν οπαδός –χι από τους πλέον ένθερμους– του Άρη Θεσσαλονίκης. Αλλά και πάλι μου φαινόταν περίεργο, γιατί ήξερα ότι από ποδόσφαιρο δεν είχε ιδέα. Κι από την άλλη μεριά η μάνα μου γιατί να θέλει να τον κάνει να σωπάσει «μην ακούει το παιδί»; Εντάξει, εγώ ήμουν Ολυμπιακός, οπότε ορκισμένος εχθρός των καρντάσικων ομάδων, αλλά δεν την είχα ικανή για τέτοιες ευαισθησίες –μην ακούω για τον αντίπαλο και... στεναχωρηθώ.

Ήταν μια Δευτέρα βράδυ που άρχισα να φυλλιάζομαι ότι ο πατέρας μου σε άλλον Άρη έκανε επίκληση.

–Πάλι χάσατε, του λέω, με διάθεση καζούρας, εκεί που διάβαζε.

–Αμ δεν το ξέρω; μου απαντάει αφηρημένα χωρίς να σηκώσει τα μάτια του απ' την εφημερίδα.

–Πέντε γκολάκια σας ρίξαμε χθες, του λέω, απογοητευμένος που δεν τσίμπαγε.

–Ε;

–Χθες τ' απόγευμα και μάλιστα στου Χαριλάου, στην έδρα σας μέσα, του ξαναλέω. Θρύλος-Άρης 5-0!

–Αααα, αυτός ο Άρης!...

Η μάνα μου να έχει τρελαθεί στα σήματα μορς.

–Εμ ναι... Άρης δεν είσαι;

Η μάνα μου κούναγε χέρια σαν σηματορρός του Πολεμικού Ναυτικού.

–Εεεε... Ναι... ναι... Βέβαια... Άρης.

Αλλά κάτι δεν κόλλαγε.

Ένα βράδυ λοιπόν κατά την ώρα της ενημέρωσης τον βλέπω να ενθουσιάζεται –πράγμα σπανιότατο όταν διάβαζε εφημερίδα.

–Αυτοί είναι άντρες! αναφωνεί. Αυτοί μάλιστα! Έτσι μπράβο, ρε σύντεκνε! Θεία δίκη! Θεία δίκη!

Και μας πληροφόρησε ότι στην Κρήτη ένας Σήφης σε –άκης, μπιστόλησε και φόνευσε έναν άλλο σε –άκης που τον είχε άχτι γιατί του είχε σκοτώσει τον αδερφό.

«...τον εξετέλεσε εν ψυχρώ, προ των εκδάμβων οφθαλμών των οργάνων της Χωροφυλακής, άτινα εκόμιζον το δύμα εις τον εισαγγελέαν Ρεθύμνου προς ανάκρισιν...»

–Βεντέτα, σχολίασε η μάνα μου κατσούφικα. Έτσι το 'χουν αυτοί εκεί. Αλληλοσκοτώνονται. Αγριάνθρωποι!

–Μωρ' τι μου λες εσύ εγώ τ' ακούω βερεσέ, απάντησε ο πατέρας μου. Μου πείραξες δικό μου άνθρωπο, κύριε; Θα σε φάει το μαύρο το σκοτάδι και θα πεις κι ένα τραγούδι! Ούτε δίκες, ούτε δικολάβιοι, ούτε πληρωμένοι δικαστάδες, ούτε τίποτα. Θεία δίκη!

–Αυτοδικία λέγεται αυτό, τον ενημέρωσε η μάνα μου ξερά.

–Μωρέ ας λέγεται κι Ευλαμπία. Δεν θ' αφήνω εγώ τον φονιά του αδερφού μου να κυκλοφορεί ελεύθερος και να μου γελάει στα μούτρα επιπλέον.

–Να τον δικάσουν πήγαιναν...

–Ναι, καλά κρασιά! Και νά κάτι λόγω «προτέρου εντίμου βίου» και νά λόγω «εν βρασμώ ψυχής» και νά λόγω αμφιβολιών... δέκα χρονάκια διακοπές στις Αγροτικές Φυλακές, όπου θα κάνει τα μισά και με καλή διαγωγή η ποινή μειώνεται στα τρία... βάλε και μια βασιλική χάρη λόγω της εορτής του άνακτος... στον ένα χρόνο είναι έξω. Ούτε θητεία στο Στρατό! Κι εγώ έχασα τον άνθρωπό μου και πάει, δεν επιστρέφει. Όπως ακριβώς έγινε και με τον πατέρα, τότε...

Όπα της! Παππούς Παναής!... Έχει γούστο!...

–Ο παππούς τι, μπαμπά;

Ο πατέρας μου άφησε την εφημερίδα.

–Ου, είναι μεγάλη ιστορία, είπε με κείνο το γνωστό υπομηδίαμα όταν προμηνυόταν διήγηση. Άσε, καμιά άλλη φορά... Να ’χεις κάνει και τα μαθήματά σου...

–Τα έχω κάνει.

–Όλα;

–Όλα.

–Χμμμ... Τότε πες της Αννούλας...

Είχα φύγει ήδη τρέχοντας για την κουζίνα. Ήξερα. Οι ιστορίες χρειάζονται τσίπουρο και μεζέ.

Και νά πάλι το γνώριμο σκηνικό, στο δικό μας, το κλειστό Παζάρι της Βαγδάτης, ενός Χαρούν Αλ Ρασίντ μόλις χθεσινού –την ευχή του να ’χουμε.

–Έχουμε πει για κείνη την υπόθεση με τους Ευζώνους, που κατέληξε στη φυγή μας από το Μωριά για τη Θεσσαλία και τη σύλληψη του μπάρμπα μου του Γιώργη στον Ισθμό;...

–Ναι, πολλές φορές...

–Ωραία. Γιατί τούτη εδώ η ιστορία έχει άμεση σχέση με κείνη και δεν ξέρω... μήπως θα ’πρεπε να κάνουμε μια επανάληψη...

–Όχι, όχι... Τη θυμάμαι καλά. Πες την άλλη ιστορία.

–Για σκοτωμούς πάλι!... (η μάνα μου).

Η οποία, όπως συχνά συνέβαινε, αγνοήθηκε, γιατί τα σχόλιά της ήταν η μόνιμη μουσική υπόκρουση στις διηγήσεις του πατέρα μου, στο ίδιο πάντα λαϊτμοτίβ, που δεν άλλαζε ποτέ. Το είχαμε συνηθίσει όπως συνηθίζει κανείς τα τζιτζίκια το καλοκαίρι και δεν δίνει πια σημασία.

Ο πατέρας μου έδειξε μια εικόνα που βρισκόταν σε μια κόχη του απέναντι τοίχου. Παρίστανε τον Αη Γιώργη έφιππο να σκοτώνει τον Δράκοντα και ήταν κεντημένη με χρυσοκλωστές κι ασημοκλωστές πάνω σε μαύρο βελούδο –όχι

εξαιρετικά έντεχνα είναι η αλήθεια. Η μάνα μου είχε φαγωθεί να τη σηκώσει από κει, να τη βάλει στο εικονοστάσι (ή ακόμα καλύτερα στην αποθήκη), αλλά ο αρχηγός της οικογένειας ήταν ανένδοτος, οπότε έμεινε εκεί.

–Αυτή η εικόνα είναι πολύτιμο οικογενειακό μας κειμήλιο, μου είπε με φωνή που είχε πάρει επίσημο τόνο. Την έφτιαξε ο μπάρμπας μου ο Γιώργης στο Μπούρτζι, περιμένοντας να τον εκτελέσουν.

–Μα... δεν δραπέτευσε; απόρησα, γιατί κάτι θυμόμουν αμυδρά.

–Δυο φορές, επιβεβαίωσε ο πατέρας μου κατανεύοντας. Την πρώτη τον πρόδωσαν οι συγγενείς της γυναίκας του στους οποίους κατέφυγε και τη δεύτερη τον πυροβόλησε ο σκοπός μέσα στη θάλασσα και τον σκότωσε. Την εικόνα τη φιλοτέχνησε ενδιάμεσως. Πεντάκις εις θάνατον!⁸ Δεν είναι κι αστέιο πράγμα!...

–Ωχ, καημένε, με τους θανάτους νυχτιάτικα! γκρίνιαξε η μάνα μου.

Γιατί εκτός των άλλων έτρεμε και στην ιδέα του θανάτου.

–Τον θάνατο πρέπει να τον μελετάμε τουλάχιστον δις ημερησίως, κυρία Πιπή. Για να εξοικειωνόμαστε μαζί του. Καθόσον, στο λέω και σημείωσε το, να το ξέρεις, κανένας δεν πρόκειται να γλυτώσει από το δρεπάνι του Θεριστή. Κανένας.

Η μάνα μου σταυροκοπιόταν, κουνιόταν από τη θέση της, χτύπαγε ξύλο...

–Ξεφορτώσου με, χριστιανέ μου, νυχτιάτικα!...

Και να δεις που στο τέλος, παρά τα ξόρκια, ούτε εκείνη γλύτωσε! Όπως ακριβώς είχε προβλέψει ο... προφήτης.

---

⁸ Άλλες φορές ήταν τετράκις, άλλοτε οκτάκις... ανάλογα με τη διάθεση του αφηγητή.

–Την ιστορία, μπαμπά!...

–Ναι... Βέβαια... Ήμασταν το λοιπόν στο τσιφλίκι του πασά, στο Τοπουζλάρ όταν έφτακαν τα κακά μαντάτα. «Το και το. Ο Γιώργης πήγε καλιά του. Τον ντουφέκισαν στο νερό μέσα και πήγε άθραυτος ο άνθρωπος». Πάνιασε ο Παναής, αλλά... σκυλί και στον πόνο, δεν είπε τίποτα.

«Να το πούμε της Αρετής...» λέει η γιαγιά σου, που ήταν κι αυτή ψύχραιμη σε τέτοιες στιγμές και σκεφτόταν πρωτίστως τον άλλο.

«Τι τη νοιάζει την Αρετή;» αποκρίνεται ο παππούς σου μπουρινιασμένος. «Αυτή ξέγραψε τον Γιώργη από καιρό».

Απ' ότι θυμόμουν η γυναίκα του Γιώργη ξαναπαντρεύτηκε αφού είχε σκοτωθεί ο άντρας της. Σ' αυτήν εδώ την εκδοχή όμως το πράγμα έβγαινε αλλιώς. Αλλά συνηθισμένος σε κάτι τέτοιες διηγηματικές αυθαιρεσίες δεν είπα τίποτα, για να μην ανοίξουμε άλλες κουβέντες και χάσουμε την ουσία.

–Πέρασε λοιπόν λίγος καιρός και μετά, μια μέρα ο παππούλης σου λέει της γιαγιάς σου:

«Βασιλική, φεύγω ταξίδι να τακτοποιήσω κάτι δουλειές. Εσύ, άντρας στο πόδι μου, γιατί δεν ξέρω πόσο θα λείψω».

»Τον κοίταξε η γιαγιά σου και δαγκώθηκε.

«Πάλι εργολαβίες πας ν' ανοίξεις, Παναή μου;» του λέει. «Δεν θα καθίσεις ποτέ ήσυχος;».

«Τις εκχρεμότητες δεν πρέπει να τις αφήνουμε πολύ καιρό στον αέρα, Βασιλική μου» της απάντησε εκείνος. «Γιατί αν τις αφήσουμε τότε ξεφτίζουν και γίνονται άλλο πράγμα».

–Σέλωσε λοιπόν τον Ψαρή, πήρε μαζί του και ψωμί για το δρόμο, πήρε και τα μπιστόλια του –η γιαγιά σου έκανε πως δεν το είδε– μας αποχαιρέτησε κι έφυγε καβάλα, σαν τον άγγελο που πάει να πάρει τις ψυχές.

»Οπότε, δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει, φτάνει καμιά φορά στο Ναύπλιο, εκεί όπου βρίσκεται το Μπούρτζι, οι φυλακές του διαόλου, που γίνηκαν η τελευταία «διεύθυνση διαμονής» του μπάρμπα μου του Γιώργη, πριν τον φάει το σκοτάδι και τα ψάρια της θάλασσας. Πάει λοιπόν ο γέρος και πιάνει ένα δωμάτιο στο χάνι, δίνει και τον Ψαρή να τον περιποιηθούν οι σταβλίτες, που τους είχαν τότε τα χάνια εξεπιτούτου, και κάθεται να καταστρώσει το σχέδιό του.

»Ο προδότης του αδερφού του ήταν ένας γερο-τοκογλύφος, τσιφούτης κι ελεεινός. Από τον Πύργο της Ηλείας, να καταλάβεις, ονόματι Μπίσμπερης, θείος της γυναίκας του Γιώργη, της Αρετής. Της πρώην δηλαδή, αλλά τέλος πάντων. Αυτός ο αισχρός το λοιπόν πήγε και τον κατέδωσε στους χωροφυλάκους, να 'ρθουν να τον πιάσουν, ενώ τον είχε στο σπίτι μουσαφίρη, δηλαδή πρόσωπο ιερό, ο καθίκης, για να εισπράξει τα όβολα της επικήρυξης. Μη αυτός ο Γιώργης θα είχε γλυτώσει κι από τα βάσανα της φυλακής κι από τη σφαίρα που τον έστειλε μετά.

»Πιάνει το λοιπόν ο παππούλης σου και παρακολουθεί τον γερο-τσιφούτη... πού πάει, τι κάνει, με ποιους συναλλάσσεται, τι συνήθειες έχει, τα πάντα. Ο γερο-ρουφιάνος δεν τον γνώριζε φατσιακώς έτσι κι αλλιώς, οπότε δεν υπήρχε χρεία να κρυφτεί, μην τον δει και τον γνωρίσει. Τον παρακολούθησε το λοιπόν και είδε ότι κάθε βράδυ πήγαινε ο λερός σ' ένα καφενείο, κοντά στην παραλία, να παίξει πρέφα με κάτι άλλα υποκείμενα σαν ελόου του. Από κοντά κι ο Παναής. Σε μια γωνιά, με το κρασάκι του, μόνος, άνθρωπο δεν ήξερε εδώ και κανένας δεν τον ήξερε τον ίδιο, καθόταν ήσυχα-ήσυχα και περίμενε την ευκαιρία. Με τα πολλά, ένα βράδυ η ευκαιρία παρουσιάστηκε. Ο γερο-Μπίσμπερης τέλειωσε την πρέφα του κι επειδή έχανε έφυγε νωρίς, ενώ οι άλλοι συνέχιζαν το παιχνίδι. Από κοντά κι ο παππούς σου. Σ' ένα στενό πιο κάτω τον φτάνει.

«Εσύ είσαι ο γερο-Μπίσμπερης;» του λέει.

»Τα χρειάστηκε ο ρουφιάνος. Ερημιά, ψυχή ζώσα γύρω, κι ένα ντερέκι μέχρι χει πάνω, αγριωπό και με μουστάκες, να σε σταματάει στο δρόμο... ε, δεν είναι για καλό.

«Εγώ είμαι» του απαντάει με φωνή τρεμουλιαστή.

«Ο γερο-Μπίσμπερης ο ρουφιάνος;» ξαναρωτάει ο παππούς σου.

»Τώρα ήταν που τα χρειάστηκε για τα καλά το παλιό-τόμαρο!

«Θα φωνάξω τη Χωροφυλακή» του λέει.

«Όπως τη φώναξες τότε με τον Γιώργη;» του κάνει ο παππούς σου.

«Ποιον Γιώργη;» καμώνεται τον ανήξερο ο τιποτένιος.

»Τον αρπάει ο Παναής απ' τον γιακά και τον σέρνει τσουβαλάτο στην παραλία. Απέναντι το Μπούρτζι, σκοτεινό σαν την πίσσα της Κόλασης πάνω στη θάλασσα. Του το δείχνει.

«Αυτόν τον Γιώργη» του λέει και τραβάει το μπιστόλι απ' το ζωνάρι.

»Να δει το σιδερικό τώρα ο τοκογλύφος σωριάστηκε. Κι εκεί που σωριάστηκε εκεί έμεινε. Του 'χε έρθει νταμπλάς. Τον βρήκαν το άλλο πρωί κοκαλωμένο.

Έπια μια γουλιιά από το ποτήρι του κι άναψε τσιγάρο –νούμερο «7» του Παπαστράτου, άφιλτρο φυσικά.

–Η Θεία Δίκη, παιδί μου, είπε με φωνή επίσημη. Αυτή είναι η λεγόμενη Θεία Δίκη. Μπορεί ν' αργεί, αλλά δεν ξεχνά. Γιατί... να το θυμάσαι... όλα τα συχώρεσε ο θεός, τη ρουφιανιά δεν τη συχώρεσε.

–Πέθανε δηλαδή ο γέρος; ρώτησα (λίγο απογοητευμένος που δεν έπεσε και καμιά μπιστολιά).

–Ψόφησε, διόρθωσε ο πατέρας μου. Όπως όλα τα καθίγια του φουράματος του –αργά ή γρήγορα.

–Για τ’ όνομα του θεού! εξανέστη η μάνα μου. Τι του μαθαίνεις εκεί του παιδιού;

–Πάψε εσύ, δεν ξέρεις.

–Δεν ξέρω, δεν ξέρω, αλλά εγώ τα τραβάω...

–Εσύ, κυρία Πιπή, αν είχες κορίτσι πολύ ευχαρίστως να το μεγάλωνες κατά πως νόμιζες καλύτερα. Τ’ αγόρια τα διαπαιδαγωγούν οι πατεράδες.

Πάλι θα χανόμασταν σε φιλοσοφίες κι αντεγκλήσεις!

–Και μετά, μπαμπά;

–Μετά; Α, εδώ είναι το ωραίο! Γιατί, όσο βρισκόταν στο Ναύπλιο ο παππούς σου φρόντισε να μάθει ποιος ήταν ο φύλακας που πυροβόλησε τον αδερφό του από το Μπούρτζι. Ρώτησε από ’δώ, ρώτησε από κει... στο τέλος έμαθε πως ο εν λόγω ονομαζόταν Σουρδέας Αναστάσιος, από τη Μάνη, όπως πολλοί από τους χωροφύλακους τότε, και βρισκόταν τώρα με μετάθεση στο Αίγιο.

»Καβαλάει πάλι τον Ψαρή, περνάει άλλη μια φορά μ’ ένα καΐκι απέναντι, στη Ρούμελη, δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει... φτάνει στο Αίγιο. Πιάνει και ρωτάει γύρω...

«Ένας Σουρδέας, χωροφύλακας;».

«Αυτός» του λένε και του δείχνουν ένα χαμαντράκι, τρεις πιθαμές μπόϊ.

»Τον παρακολουθεί λοιπόν ο παππούς σου υπομονετικά, όπως έκανε με τον Μπίσμπερη –πίσσα στα κόκαλα του τσιφούτη– κι ένα απογευματάκι, κατά το σούρουπο, τον βρίσκει ξεμοναχιασμένο σε μια εξοχή, όπου είχε πάει να διερευνήσει μια στάνη υπηρεσιακώς.

«Εσύ είσαι ο Σουρδέας Αναστάσιος;» τον ρωτάει ο παππούς σου.

«Εγώ» του λέει εκείνος.

«Εσύ ήσανε στο Μπούρτζι όπου πυροβόλησες έναν κρατούμενο στη θάλασσα;» τον ξαναρωτάει.

«Εγώ» του ξανα-απαντάει ο Σουρδέας.

«Και μπορείς να κοιμάσαι ήσυχος, ρε τομάρι;» του κάνει ο Παναής αγριεμένος.

»Τα χρειάστηκε ο Σουρδέας.

«Το καθήκον μου έκανα» λέει και πάει να πιάκει το μπιστόλι.

»Αλλά ο Παναής τον κατάλαβε και του αστράφτει ένα χαστούκι που του 'ρθε του ζουμπά ο κόσμος ανάποδα. Τον βουτάει μετά από το γιακά και τον πάει σ' ένα γκρεμό εκεί παραπέρα... από κάτω η θάλασσα.

«Κολύμπι ξέρεις, ορέ;» τον ρωτάει ο Παναής.

«Έχω γυναίκα και παιδιά!...» κλαψουρίζει ο χωροφύλακας.

«Κι ο Γιώργης που σκότωσες, ορέ ζαγάρι του κερατά, δεν είχε γυναίκα και παιδιά; Τι είχε;»

«Το καθήκον...»

«Κολύμπι ξέρεις;»

«Ο... όχι...»

«Έτσι μπράβο!» του λέει ο παππούς σου. Και με μια κλωτσιά τον στέλνει στον αγύριστο. Όπως ο Γιώργης που έμεινε άθαφτος, έτσι κι ο φονιάς του.

Άλλη γουλιά από το τσίπουρο, άλλο τσιγάρο.

–Θεία Δίκη! είπε συμπερασματικά. Δεν γλυτώνει κανείς. Αργά ή γρήγορα θα πληρώσεις.

Δεν έμεινα απόλυτα ικανοποιημένος. Ούτε μια μπιστολιά!...

–Κανονικά θα έπρεπε ο παππούς να τον πυροβολήσει, είπα. Τότε θα ανταπέδιδε τα ίσα.

Ο πατέρας μου χαμογέλασε, μ' αυτό το χαμόγελο που έχουν οι μεγάλοι όταν βρίσκουν τους μικρούς αφελείς.

—Ο παππούς σου ήταν παληκάρι, είπε. Αλλά ήταν κι έξυπνος. Αν πυροβολούσε τον χωροφύλακα κι έβρισκαν το πτώμα θ' άρχιζαν οι έρευνες για το πώς και το γιατί. Κι όπως ο διάολος έχει πολλά ποδάρια δεν αποκλείεται να βρισκόταν κάποιος καλοθελητής ρουφιάνος να πει ότι ο τάδε ρωτούσε για τον μακαρίτη. Ενώ έτσι δεν έγινε τίποτα. Παραπάτησε ο άνθρωπος, που μπορεί να ήταν και πιωμένος, δεν το αποκλείουμε, κι έπεσε στον γκρεμό από μόνος του. Ζωή να 'χουμε να τον σκατοψυχάμε.

—Θεία Δίκη! είπα γελώντας.

—Ακριβώς. Θεία Δίκη! Δια χειρός Παναή.

Καραγκούνηδες, άτιμη φάρα!

Όπου ο Παναΐς αντιμετωπίζει ένα ολόκληρο χωριό και παραδίδει μαθήματα επιβίωσης και οικονομικού δικαίου.

Ο πατέρας μου ήταν άνθρωπος απόλυτος! Στις κουβέντες του, στις ιδέες, στα πιστεύω, στη συμπεριφορά του, σε όλα. Αυτό που έλεγε αυτό ήταν και πάει, τελείωσε. Άλλη εκδοχή από τη δική του δεν υπήρχε. Ευτυχώς που οι απόψεις του προσαρμόζονταν ανάλογα με τη διάθεσή του και τις περιστάσεις, συχνά περνώντας στην εντελώς αντίθετη πλευρά από τη δεδηλωμένη του (σε κάποια άλλη στιγμή) θέση.

Για παράδειγμα... Ένα από τα αγαπημένα του αποφθεύγματα-νόμους ήταν το περίφημο: «Όλα τα συχώρεσε ο θεός, την αχαριστία δεν τη συχώρεσε ποτέ». Τώρα, ανάλογα με την περίσταση, η αχαριστία γινόταν: τσιγκουνιά, τεμπελιά, ξεροκεφαλιά (!), ψευτιά, ρουφιανιά, απιστία, αδιαφορία και πάει λέοντας. Που θα πει ότι τελικά ο θεός του (αν είχε) δεν συχωρούσε τίποτα και σε κανέναν.

Εκεί όμως που ήταν αξεπέραστος ήταν στη γνώμη του για τις κοινωνικές, πολιτικές, επαγγελματικές και φυλετικές (με την έννοια του έθνους) ομάδες ανθρώπων.

–Όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι χαραμοφάδες και χοροϊδεύουν τον κόσμο που τους πληρώνει για να τον τάλαιπωρούν, έλεγε μετά απολύτου βεβαιότητας (και μπορού-

σε να το υποστηρίξει άνετα με άπειρα ανατριχιαστικά παραδείγματα).

Κει πάνω όμως θυμόταν τον φίλο του τον Μένιο.

–Πλην του Μένιου φυσικά, βιαζόταν να προσθέσει. Ο Μένιος είναι αδάμας! Η εξαίρεση!

Οι γιατροί...

–Όλοι τους αγιογδύτες! Αλμπάνηδες και χασάπηδες. Πλην του Κατσίγρα εννοείται. Που είναι όχι μόνον λαμπρός επιστήμων, αλλά και άνθρωπος. Α, ναι... και του Αγγελάκη... και του Μεσσήνη...

Και πήγαινε έτσι σερί-κορδόνι χωρίς ν' αφήνει κανέναν στο απυρόβλητο, πλην των δικών του, των εξαιρέσεων, οι οποίοι επιβεβαίωναν, με τη σπανιότητά τους, τον κανόνα.

Εκεί όμως που κεντούσε κυριολεκτικά ήταν στην κρίση των ανθρώπων αναλόγως της καταγωγής τους.

–Ηπειρώτης... τι περιμένεις, καλό; Τσιγκούναρος, δραχομονιάς. Βγάζει από τη μύγα ζύγκι!

–Επτανήσιοι; Μακριάαα! Όλο ρεβερέτζες και τζιριτζάτζολες και μόλις βρουν την ευκαιρία σε καρφώνουν πισώπλατα.

–Οι Βολιώτες;... χαχαχαχα! Όταν μπήκαν οι Γερμανοί στην πόλη σήκωσαν Αυστριακές σημαίες, οι χέστηδες! Άσε με κάτω!

Όπως παραδόξως δεν διακατεχόταν από κανενός είδους ρατσισμό ή προκατάληψη, απ' αυτές που υπήρχαν διάχυτες στην Ελληνική κοινωνία του τότε –και του τώρα. Αντίθετα, είχε μια εμμονική σχεδόν συμπάθεια για μειονότητες, όπως οι Εβραίοι, οι Αρμένηδες και οι Μουσουλμάνοι, με πολλούς από τους οποίους διατηρούσε στενές φιλικές σχέσεις και περηφανευόταν πως ήταν κουμπάρος με τους γύφτους, αφού είχε βαφτίσει ο ίδιος μια γυφτοπούλα (και της έδωσε το όνομα της μάνας του: Βασιλική).

Εκείνους όμως που δεν άντεχε με τίποτα –αλλά με τίποτα!– ήταν οι Καραγκούνηδες, οι Θεσσαλοί της υπαίθρου (όχι πως εξαιρούσε αυτούς των πόλεων δηλαδή).

–Άτιμη φάρα! έλεγε κάθε που του δινόταν η ευκαιρία. Κακομοίρηδες και σκουντούφληδες, θα κάνουν τεμενάδες στον ισχυρό κι όταν δουν ότι τους παίρνει θα ρουφιανέψουν και θα προσπαθήσουν να σου πιουν το αίμα. Θρασίμια!

–Για τους δικούς σου, τους αγροίκους, δεν μας είπες τίποτα, πεταγόταν η μάνα μου χαιρέκακα.

–Εμείς, κυρία μου, κατεβήκαμε από τις στέπες της Κεντρικής Ασίας στο άλογο καβάλα και μόνο στο σπαθί που κρατάγαμε υπολογίζαμε, της απαντούσε αυτός αγέρωχα.

–Αγροίκοι!

Αλλά ήταν γνωστό ότι η μάνα μου ζήλευε.

Συνήθως τους τελεσίδικους αφορισμούς του πατέρα μου δεν τους έπαιρνα τοις μετρητοίς γιατί ήξερα πως πήγαιναν αναλόγως της διάθεσης της στιγμής, αυτό όμως για τους Καραγκούνηδες δεν μ' άρεσε. Και δεν μ' άρεσε γιατί έβαζε στο ίδιο τσουβάλι όλους μου τους φίλους, οι οποίοι, μιας και ήταν γηγενείς, δηλαδή Καραγκούνηδες, θα έπρεπε να δεχτούμε πως ήταν για τα μπάζα! Και δεν ήταν μόνο οι φίλοι... Είχα και συγγενείς να υπερασπιστώ. Θετούς συγγενείς μεν, αλλά για μένα πολύ πιο σημαντικούς από τους «εξ' αίματος» (που δεν τους πήγαινα με τίποτα και οι οποίοι μου ανταπέδιδαν τα ίσα).

Στον πάνω όροφο του σπιτιού μας έμεναν ο κυρ-Νίκος με την κυρα-Μαρίκα και τα τρία τους παιδιά, τον Τάσο, τον Γιώργο και τη Βαγγελίτσα. Τους βρήκαμε εδώ όταν μετακομίσαμε από το παλιό σπίτι και οι δυο οικογένειες ταίριαζαν ως δια μαγείας, από την πρώτη στιγμή ως την τελευταία. Για μένα αυτή ήταν η οικογένεια που θα 'θελα να είχα, αντί για κείνη που μου έλαχε. Αν μη τι άλλο θα είχα αδέρφια έτοιμα (ο καημός μου ο μεγάλος!), δεν θα

΄μουν μόνος κι έρημος σαν τον μπούφο! Πού μ' έχανες, πού μ' έβρισκες λοιπόν, «απάνω», όπου συχνά με είχαν «μουσαφίρη» για φαγητό –η καλύτερη μου, γιατί η μαγειρική της μάνας μου ούτε κατά διάνοια δεν συγκρινόταν μ' αυτή της κυρα-Μαρίκας. Επιπλέον, ο κυρ-Νίκος ήταν μηχανικός αυτοκινητών και γεωργικών μηχανημάτων –ο καλύτερος, όχι στη Λάρισα, αλλά στην Υφήλιο– και καμιά φορά, όταν δεν είχαμε μαθήματα, στις διακοπές των γιορτών ας πούμε, μας έπαιρνε, τον Γιώργο και μένα, «βοηθούς». Τι μεγαλύτερη ευτυχία; Γι' ανταμοιβή μας λαβαίναμε βίδες, παξιμάδια και παλιά ρουλεμάν, που τα χρησιμοποιούσαμε στα πατίνια που φτιάχναμε.

Και νά που τώρα, έτσι αυθαίρετα, μου βγάζουν την οικογένεια... σκάρτη! Μόνο και μόνο επειδή ατύχησαν να είναι Καραγκούνηδες;

–Άτιμη φάρα ο κυρ-Νίκος και η κυρα-Μαρίκα; είπα, έτοιμος για καυγά (έχοντας πλήρη επίγνωση των συνεπειών: τιμωρία με στέρηση εξόδου, επανάληψη των μαθημάτων, έξτρα προβλήματα αριθμητικής προς λύση, νωρίς για ύπνο και τα λοιπά).

Προς μεγάλη μου έκπληξη ο πατέρας μου έβαλε τα γέλια.

–Είδες που βιάζεσαι; μου λέει. Τι σου έχω πει χιλιάδες φορές εγώ; Δεν σου έχω πει ότι πριν μιλήσουμε σκεφτόμαστε; Αλλά σάματι ακούς; Δεν πάει να λέω εγώ!... Εσύ το βιολί σου!

–Δηλαδή;

–Τι δηλαδή; Η κυρα-Μαρίκα κι ο κύριος Νίκος δεν είναι από εδώ. Ήρθαν με τους δικούς τους από τη Μικρά Ασία, τότε με την Καταστροφή –πίσσα στα κόκαλα του σκατόψυχου του Βενιζέλου, που ήταν η αιτία να χάσουμε τόσες... αποικίες! Αλλά κι από εδώ να ήταν, που λέει ο λόγος, πάλι θα ήσαν η εξαίρεση, γιατί οι οικογένειές μας είναι ένα –είμαστε καλύτερα κι από συγγενείς.

Μου άρεσε αυτό που άκουσα και για να πω την αλήθεια ανακουφίστηκα, γιατί ήμουν έτοιμος για καυγά κι αυτό θα στοίχιζε σίγουρα, τουλάχιστον το Κυριακάτικο σινεμά, το πρωί, που είχε καθιερωθεί με τα παιδιά της «συμμορίας» από τότε που το «Παλλάς» γινόταν σινεάκ, με Μικυμάου, Χοντρό-Λιγνό ή Τρίο Στούτζες ή Σαρλώ και μια εργάρα... Ταρζάν με Τζωννουβαϊσμύλερ. Λεξμπάρκερ, Γκορντοσκώτ ή ιπποτικά με τον Ερροφλύν⁹ και με τους άλλους γίγαντες των παιδικών μας χρόνων –δεν τα χάνεις κάτι τέτοια, αμαρτία!

–Πλην όμως οι Καραγκούνηδες δεν έχουν μπέσα, ανακεφαλαίωνε ο πατέρας μου (μήπως τυχόν κι έμενα με την αμφιβολία). Αυτοί θέλουν έναν σαν τον παππούλη σου τον Παναή, το συχωρεμένο, για να τους κάνει καλά –όπως έγινε τότε...

Οι τρεις τελίτσες στο τέλος της φράσης ξέρουμε πολύ καλά τι προδικάζουν.

Κόκκινη κλωστή δεμένη... καλησπέρα σας.

Γνώριζα τη διαδικασία.

–Να πάω να πω της Αννούλας για κρασί και μεζεδάκι; ρώτησα.

–Ένα τσιπουράκι καλύτερα πες της... Το κρασί χρειάζεται παρέα. Κι εξ' άλλου σε λίγο θα φάμε.

–Προφταίνουμε όμως για την ιστορία...

–Προφταίνουμε, πώς δεν προφταίνουμε;... Αν δεν το καθυστερήσουμε με κουβέντες...

Το τσίπουρο κι ο μεζές κατέφθασαν αστραπιαία.

–Λοιπόοοον... Ήταν που λες μόλις είχαμε εγκατασταθεί στο Τοπουζλάρ, όπου βρίσκονταν τα χτήματα που άφησε ο Τούρκος πασάς του παππού σου, καλή του ώρα του αν-

---

⁹ Ονοματεπώνυμο των τιτανοτεράστιων ηθοποιών πάντα σε μια λέξη, για να ξεχωρίζουν από τους κοινούς θνητούς.

θρώπου, όπου κι αν βρίσκεται... –θα 'χει πεθάνει τώρα, οπότε θιος σχωρέστον.

»Το υποστατικό ένα ρημαδιό! Ανασκουμπώθηκε η κυρα-Βασιλική, με τους μπαρμπάδες σου και την Αικατερίνη (την αδερφή), θιος σχωρέσ' την ψυχούλα της, ένας άγγελος ήταν... Δεν τη γνώρισες, δυστυχώς... Ανασκουμπώθηκαν το λοιπόν να κάνουν το ρημαδι σπίτι. Ο γέρος πάλι –τι γέρος δηλαδή, έτσι συνήθισα να τον λέω εγώ... ούτε σαρανταπέντε χρονών παληκάρι δεν θα ήτουνε τότε– πήρε εργάτες να βάλουν συρματόπλεγμα στα χτήματα γύρω από το σπίτι, μποστάνια, περβόλια, μηλιές, αχλαδιές... και να φτιάξουν φράχτες, μην μπαίνουν μέσα τα ζα των χωριατών και καταστρέφουν τις καλλιέργειες.

»Μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα όλα είχαν γίνει κατά πως έπρεπε. Πέρασαν απόξω οι Τοπουζλαριώτες και κάναν το σταυρό τους. Γιατί εμείς ημάστενε προκομμένοι, όχι τεμπέληδες και χαραμοφάηδες σαν εδαύτους.

»Τώρα κάποια από τα χτήματα στο τσιφλίκι είχαν καταπατηθεί από τους Καραγκούνηδες, τα χρόνια που έμενε ακυβέρνητο, Στο δήθεν και στο τάχαμου, ότι τα καλλιεργούσαν πριν έρθουμε εμείς, λέει, κι ότι είχαν δικαιώματα, λέει, και τέτοια δικολαβίστικα.

»Πάει ο γέρος και βρίσκει τους καταπατητές.

«Θα τα μαζώξετε να ξεκουμπιστείτε με το καλό ή θα 'χουμε ντράβαλα;» τους λέει.

–Αυτοί αρχίσαν τις τσιριμόνιες... «μα πώς;...», «αφού...», «να πάμε δικαστικώς...»... Τέτοια.

»Βγάζει ο γέρος τα χαρτιά της δωρεάς που είχε, με σφραγίδες και με βούλες και με υπογραφές από εδώ ίσαμε το Μεζούρλο, και τ' ακουμπάει μπροστά τους στο τραπέζι.

«Αυτά είναι τα χαρτιά για τα χτήματα» τους λέει.

»Μετά βγάνει το μπιστόλι και τ' ακουμπάει πάνω στα χαρτιά.

«Κι αυτό είναι η επίσημη επικύρωση» τους λέει. «Τι καταλαβαίνετε;»

–Τι να καταλάβουν οι Καραγκούνηδες, είδαν ότι αυτός εδώ δεν έπαιζε, τους πήγε τρίτη και τετάρτη, μάζωξαν την ουρά στα σκέλια και ξεκουμπίστηκαν.

»Αλλά δεν το ξέχασαν. Κι ούτε μπορούσαν να το χωνέψουν ότι ένας ξένος από «σακάτ'» ήρθε να τους πάρει τη γη, την κλεμμένη. Που δεν τους ανήκε βεβαίως, αλλά που είχαν καταπατήσει σύμφωνα με τα εθίματα του τόπου, που ακολουθούσαν από πάππου προς πάππο.

»Μαζώχτηκαν στους καφενέδες το λοιπόν –κάτι ελεεινά παραπήγματα, σαν τα μούτρα τους– κι έβαλαν κάτω τις γκλάβες τους τις κούφιες, να βρουν τρόπο, όχι μόνο να πάρουν πίσω τα καταπατημένα, αλλά και πώς να διώξουν αυτόν τον ζόρικο, τον ξενομπάτη, που ήθελε σώνει και καλά να υπερασπιστεί το δίκιο του.

»Σκέφτηκαν να τον σαμποτάρουν. Να μην πάνε να δουλέψουν στα χωράφια του δηλαδή. Όμως τα κόζα ήτουνε ζόρικα –και τότε, όπως και τώρα και πάντα– και οι δουλειές ελάχιστες στο χωριό, οπότε πώς να πείσουν τον εργάτη να πει όχι στο μεροκάματο, όταν μάλιστα είχε φαμίλια που πεινούσε;

»Μετά σκέφτηκαν να πάνε δικαστικώς. Αλλά κάτι δικολάβους χασοδίκες που ρώτησαν τους είπαν ότι θα κάνουν μια τρύπα στο νερό, γιατί αυτοί χαρτιά δεν είχαν –πού να τα βρουν;– ενώ ο ξένος είχε τα πάντα όλα (και με σφραγίδα το μπιστόλι, μην το ξεχνάμε).

»Το άλλο ήταν να στείλουν τους χωροφυλάκους, με ψευτοπροφάσεις, να τον φοβίσουν, αλλά όταν ο 'νωματάρχης του έκανε μια νύξη του γέρου στον καφενέ, εκείνος του είπε μια κουβέντα –δεν ξέρουμε τι– και το όργανο δήλωσε στους ρουφιάνους και τους καλοθελητάδες... αναρμόδιο. «Εμένα μη μ' ανακατεύετε μ' αυτόν τον παλαβό. Έχω γυναίκα και παιδιά».

»Τελικά αποφάσισαν να μαζωχτεί όλο το χωριό σε απαρτία, με τον παπά μπροστά, και να πάνε μια Κυριακή, μετά τη λειτουργία –όλες οι παλιανθρωπιές μετά τη λειτουργία γίνονται– να απαιτήσουν δήθεν να βγουν τα συρματοπλέγματα, γιατί αμποδάνε, λέει, τα ζα να βοσκήσουν –σε ξένα περβόλια– και να τον φοβίσουν που θα δει τόσο λαό εναντίον του, να πάρει των ομματιών του, να ξεκουμπιστεί.

–Όλα τα τρομακτικά!... (η μάνα μου).

–Αντί να κάνεις τον εισαγγελέα, κυρία Πιπή, δεν λες της Αννούλας να στείλει ένα καραφάκι κατά 'δώ, γιατί ετούτο το τσιγκουνεύτηκε και το 'βαλε λειψό;

–Και η πίεση; Τι θα γίνει η πίεση; Να τρέχουμε έχεις όρεξη νυχτιάτικα;

–Βρε το τσίπρο είναι φάρμακο. Το συνιστούν όλοι οι επιστήμονες. Να, πάρε τηλέφωνο τον Κατσίγρα να τον ρωτήσεις.

Έτρεξα στην κουζίνα να γεμίσει το καραφάκι η Αννούλα κι επέστρεψα σαν αστραπή.

–Είδες που βοηθάει το παιδί στις δουλειές, κυρία Πιπή; Όχι, για να μη λες...

–Βοηθάει από συμφέρον. Ν' ακούει όλα αυτά τα τρομακτικά που του λες.

–Ε, πες του κι εσύ καμιά ιστορία τότε, να σε βοηθάει και σένα.

That would be the day!

–Έλα, μπαμπά... Πες... Τι έγινε;

–Κυριακή μεσημεράκι, μετά τη λειτουργία είπαμε. Μπροστά ο παπάς, πίσω οι Τοπουζλαριώτες. Όλο το χωριό απαρτία, μπροστά στο σπίτι. Τους βλέπει ο παππούς σου, αρπάζει τα δυο του μπιστόλια, αυτά που έφερε απ' την

Αμερική, και πηδάει από το παράθυρο στην αυλή, να τους προϋπαντήσει.

»Βλέπουν το σάλτο οι Καραγκούνηδες, βλέπουν και τα κουμπούρια... κώλωσαν! Σου λέει: «Σκούρα τα πράματα. Τι γένεται εδώ;».

«Για πού το βάλατε, ορέ γειτόνοι;» τους φωνάζει ο παππούλης σου –που τον πιο ψηλό από δαύτους τον πέρναγε ένα κεφάλι, γιατί είναι και ζουμπάδες οι Καραγκούνηδες, πανάθεμά τους!

»Τσιμουδιά οι Καραγκούνηδες. Ποιος να μιλήσει; Σάματι ξέραν κιόλας; Όλο σπρώχναν τον παπά μπροστά.

(Αλλάζει τη φωνή του κάνοντάς την φαλμουδιαστή, γλυκόβραστη, για να υποδυθεί τον παπά).

«Νά, είπαμε να σε περικαλέσουμε να βγάλεις τα σύρματα, τέκνο μου» του λέει με τα πολλά ο πάτερ.

«Μποδάνε, ορέ, τα σύρματα;» ρωτάει ο παππούς σου.

«Μποδάνε... μποδάνε...» ο όχλος.

«Και γιατί μποδάνε, ορέ, τα σύρματα;» κάνει τον κουτό ο Παναής –δήθεν ότι δεν ήξερε.

«Δεν μπορούν να βοσκήσουν τα ζα» λέει ο παπάς, που ήταν εξουσιοδοτημένος από τους άλλους, τους μουγκούς.

«Δικά σας είναι, ορέ, τα χωράφια, όπου δεν μπορούν να βοσκήσουν τα ζα;» ρωτάει πάλι, δήθεν ότι δεν ήξερε, ο παππούς σου.

»Τσιμουδιά οι Καραγκούνηδες. Ο ένας κοίταγε τον άλλο.

«Να τα βγάλ'ς» φωνάζει ένα χαμαντράκι με τραγιάσκα από πίσω. «Να τα βγάλ'ς, γιατί αν δεν τα βγάλ'ς θα τα βγάλμι μείς, μι του ζόρ'ι».

«Καλώς να κοπιάσετε» τους λέει ο Παναής ατάραχος. «Να ξέρετε όμως πως δώδεκα από σας δεν θα γυρίσουν σπίτι τους για φαγητό σήμερα».

«Γιατί το λες αυτό, τέκνο μου;» απόρησε ο τουρλής.

»Ο παππούς σήκωσε ψηλά τα μπιστόλια, να τα δουν όλοι.

«Από έξι παίρνει το καθένα» τους λέει. «Έξι από ζερβά κι έξι από δεξιά να υπολογίζετε πως εισάστενε απονθασμένοι».

Παύση δραματική. Γουλιά τσίπουρο, μεζεδάκι... άλλη γουλιά τσίπουρο.

—Ξανακοιτάχτηκαν που λες οι Καραγκούνηδες. Σηκώνει τους κόκορες των μπιστολιών ο Παναής. Ν' ακούσουν τώρα το «κλικ» οι χωριάτες χέστηκαν πάνω τους. Κι ο πατών μεν, πατώ σε, που λέει και το ρητό. Ακόμα τρέχουν! Με τον παπά πρώτο και καλύτερο.

»Έχτοτε, όταν περνούσε ο Παναής μπροστά από τον καφερέ τσακίζονταν να σηκωθούν, με την τραγιάσκα στο χέρι, να υποβάλουν τα σεβάσματά τους.

—Από φόβο, όχι από σέβας, πετάχτηκε η μάνα μου.

—Ο χωριάτης δεν ξεχωρίζει το ένα από τ' άλλο, της απάντησε διδακτικά ο πατέρας μου. Αυτός καταλαβαίνει ένα πράγμα μόνο: το κουρμπάτσι. Στην παλιά πατρίδα τους είχαμε χειρότερα κι από τα ζα κι αυτοί σκύβαν το κεφάλι... «σφάξε με, αγά μου, ν' αγιάσω»... αλλά το καζάνι έβραζε κι όταν έκανε «μπαμ» μας πήρε ο διάολος και μας σήκωσε.

—Ναι, πες του τέτοια του παιδιού, να έχουμε δυο χωροφύλακες να μας επισκέπτονται κάθε μήνα αντί για έναν, φρούμαζε η μάνα μου.

—Γιατί, ψέματα είναι, κυρία Πιπή; Αν δεν πάρει το πόπολο την τύχη του στα χέρια του κανείς δεν πρόκειται να του δώσει τίποτα. Εκτός βέβαια κι αν ο «κανείς» είναι σαν τον συχωρεμένο τον πατέρα...

—Δηλαδή, μπαμπά;

Ο πατέρας μου αναστέναξε θεατρικά.

–Δεν ήταν ο γέρος για χτήματα και λάσπες και σοδειές και να μετράει... τόσο ετούτο, τόσο εκείνο..., είπε. Δεν έκανε για γαιοκτήμονας. Άσε που δεν του άρεσε κι ο κάμπος. Για μερικά χρόνια το πάλεψε φιλότιμα το πράγμα, και η γιαγιά σου εκεί, μαζί, σκυλί μοναχό! Ποτέ δεν την άκουσα να παραπονιέται και να γκρινιάζει κι ας ήταν μαθημένη αλλιώς –όχι σαν κάτι άλλες...

–Δεν ξέρουμε να μη μιλάμε κιόλας! πέταξε η μάνα μου, πιάνοντας –παραδόξως– το υπονοούμενο.

–Να μιλάτε, κυρία Πιπή. Δεν σας είπε κανείς να μη μιλάτε. Αλλά να λέτε κι έναν καλό λόγο πού και πού, έτσι, για ποικιλία.

–Για πες, μπαμπά... Τι έγινε;

–Ο παππούς σου, είπαμε, δεν ήταν για τέτοια. Είδε λοιπόν κι απέιδη, μαζεύει τους κολήγες –κολήγες λέγαν τότε τους εργάτες στα χωράφια– και τους λέει:

«Ανεπρόκοποι και τεμπέληδες εισάστενε ούλοι και να πω την αλήθεια σας έχει σιχαθεί η ψυχή μου να βλέπω τα μούτρα σας τ' αζούρηγα όλη μέρα, κάθε μέρα. Μαζωχτείτε το λοιπόν δυο-δυο, τρεις-τρεις οικογένειες, να σας μοιράσω τα ρημάδια τα χτήματα, μπας και γίνετε άνθρωποι».

«Χωρίς παράδες, πολυχρωνεμένε μας αφέντη;» ρωτάνε αυτοί, που τους ήρθε κεραμίδα το μαντάτο.

«Χωρίς» τους λέει ο παππούς σου. «Χάρισμά σας, ορέζαγάρια, να δούμε τι θα τα κάνετε. Για ελόου μου μόνο κρατάω κάμποσα στρέμματα, να τα δουλεύετε με πλερωμή και να μου δίνετε εμένα κάθε χρόνο ένα μέρος της σοδειάς, να πορεύομαι».

–Τρελάθηκαν οι Καραγκούνηδες με το αναπάντεχο ρεγάλο που τους έτυχε από τον «ξενομπάτη», που ήθελαν στην αρχή να ξεπαστρέψουν.

«Εδαφιαίως προσκυνούμε, πολυχρονεμένη μας αφέντη, που ο θεός να μας κόβει μέρες και να σου δίνει χρόνους... Δεν θα το μετανιώσεις» του λένε.

Ο πατέρας γέλασε πικρά.

–Εμένα μου λες; είπε. Έχει μπέσα ο Καραγκούνης; Όταν μερικά χρόνια αργότερα έγινε ο περίφημος αναδασμός, απαίτησαν και πήραν και τα υπόλοιπα χτήματα που είχε κρατήσει ο γέρος. Η αχαριστία σε όλο της το μεγαλείο! Να το ξέρεις, παιδί μου... Ο θεός όλα τα συχώρεσε, την αχαριστία ποτέ!

–Οπότε;... Πάει το τσιφλίκι;

–Πάει. Κάτι λίγα στρέμματα και το σπίτι με τους στάβλους και τα υποστατικά τα δώκαμε προίκα στη συχωρεμένη τη θειά σου την Αικατερίνη, που στραβώθηκε και παντρεύτηκε έναν ανεπρόκοπο από εκεί.

–Και μετά;

–Μετά ήρθαμε να μείνουμε στην πόλη, αλλά ο παππούς σου είχε πάντα τον καημό να επιστρέψει στο Μωριά. Η γιαγιά σου όμως πάτησε πόδι, γιατί ήθελε να βρισκεται κοντά στο κορίτσι της. Κι έτσι βρεθήκαμε η οικογένεια εξόριστοι εδώ, στα ξένα.

–Αλλά πώς θα γυρίζατε στο Μωριά; απόρησα. Δεν τον καταζητούσαν τον παππού για κείνη την υπόθεση με τους ευζώνους;

–Α, μα δεν στα 'πα; Αυτό τακτοποιήθηκε. Γιατί όταν πιάκαν τον μπάρμπα μου τον Γιώργη στον Ισθμό, στη δίκη αυτός τα πήρε όλα πάνω του. Ότι δήθεν μόνος του το έκανε το φονικό κι ότι ο παππούς σου έλειπε και τέτοια... Ήρθαν και κάτι συγγενείς ψευδομάρτυρες κι έληξε η υπόθεση. Ο παππούς σου απαλλάχτηκε –ερήμην– ενώ ο Γιώργης ο συχωρεμένος –την ευχή του να 'χουμε– καταδικάστηκε εξάκις εις θάνατον. Έτσι το 'χαν συμφωνήσει τ' αδέρφια όταν ξεκί-

ναγαν απ' τον Μωριά. Αν πιάναν τον ένα θα γλύτωνε ο άλλος.

Η Αννούλα έκανε την εμφάνισή της φουριόζα, με τα χέρια στη μέση, έτοιμη για καυγά.

–Τι θα γίν'ει, γκρίνιαξε. Θα φάμι καμιά φουρά ή θα του ξινοχτήσ'μι πάλ'ι απόψι;

Ο πατέρας μου γύρισε και μου 'κλεισε το μάτι.

–Να μια εξαίρεση, που λέγαμε, μου κάνει. Τούτη εδώ, Καραγκούνα μεν, αλλά αλλιιώτικη. Από τη δική μας πάστα.

Τουρουμπampiές

Όπου ο Παναής συνετίζει αυθάδεις και αρπακτικούς γείτονες παραδίδοντας εν συνεχεία μαθήματα καλής συμπεριφοράς σε επαρχιακά κουτσάβια συνοδεία μουσικής.

Πλησιάζουν Χριστούγεννα –σε μερικές μέρες. Ο καιρός γκριζός, βαρύς, χειμωνιάτικος, ασορτί με τη διάθεσή μου. Έξω φυσάει του σκοτωμού και κάθομαι μπροστά στο αναμμένο τζάκι ξαναδιαβάζοντας αφηρημένα την «Άννα Καρένινα», με το μυαλό να ταξιδεύει αλλού και να μη συμμαζεύεται με τίποτα.

Γύρω δεν υπάρχει ψυχή, δεν θέλω ούτε μουσική ν' ακούσω. Μόνο η γάτα ψευτογκρινιάζει κάθε τόσο, εκνευρισμένη που δεν της δίνω σημασία κι από την τόση σιωπή. Δεν είναι ησυχία αυτή η σιωπή, είναι φουρτούνα.

Στιγμές, ανάμεσα σε δυο αράδες, αναρωτιέμαι πώς τα κατάφερα έτσι. Δεν βρίσκω απάντηση. Ίσως να φταίνε οι συγκυρίες, ίσως ο ανάδρομος Ερμής, ίσως εγώ που δεν έφυγα τη στιγμή που κατάλαβα πως έπρεπε να φύγω. Τώρα είναι πολύ αργά, το επισήμανες κι εσύ σ' ένα από τα σπάνια τώρα μηνύματά σου. Δεν έχω να πιάω πια πουθενά. Τα ταξίδια μου έχουν πάρει τέλος, απομένει μόνο το τελευταίο –ας ελπίσουμε πως τη φορά αυτή το τραίνο θα έρθει στην ώρα του, κουράστηκα να περιμένω σ' αυτόν τον κρύο κι αφιλόξενο σταθμό.

Άλλος στη θέση μου θα ένωθε παγιδευμένος. Εγώ όχι. Ήξερα τι θα συνέβαινε –δεν θα μπορούσε να ήταν αλλιώς– και δεν έκανα πίσω. Το φευγιό ήταν η μόνη επιλογή, άλλη δεν είχα. Αυτό το «τίποτα» που βίωσα τους τελευταίους μήνες μ' έφερε τελικά εδώ. Με τον αγέρα να φυσάει έξω και τα κούτσουρα να σιγοκαίνε στη φωτιά κοντά μου. Με συντροφιά φαντάσματα, αναμνήσεις, σκόρπιες εικόνες, χαμόγελα, βλέμματα αγαπημένα, στιγμές από μέρες ηλιόλουστες, όταν το «πριν» ήταν ακόμα αλλιιώτικο.

Αν ήταν εδώ ο πατέρας μου θα κούναγε το κεφάλι του και θα μου 'λεγε: «Δεν έμαθες να βαδίζεις ποτέ με τη λογική, πάντα με το συναίσθημα. Όπως καληώρα ο παππούλης σου ο Παναής...».

Και ίσως να του απαντούσα, όχι χωρίς κάποιο παράπονο:

«Όμως εκείνος είχε κοντά του τη Βασιλική, μπαμπά. Το ένα χορίτσι στον κόσμο! Κι αυτό είναι που κάνει τη διαφορά».

Θα γέλαγε, για να ελαφρύνει την ατμόσφαιρα, και θα μ' έστελνε να φέρω μια κούπα κρασί, από κείνο το γιοματάρι του Περικλή, να πάρει κουράγιο, να μου πει την ιστορία που συμπτωματικά μόλις του ήρθε στο μυαλό.

Τότε...

* * *

–Την ιστορία της «Βίλας Λαχτάρας» στην έχω πει;

Η «Βίλα Λαχτάρα» ήταν ένα ερείπιο που είχαμε στην οδό Βόλου, μια τρεχάλα δρόμο από το σπίτι μας. Και ναι, μου την είχε πει την ιστορία, πολλές φορές, αλλά όπως η κάθε φορά έβγαζε κι άλλο λαγό από το καπέλο του μάγου, δεν βαριόταν κανείς να την ακούει ξανά και ξανά, γιατί απλούστατα δεν έμενε ποτέ η ίδια.

–Όχι, ποτέ.

–Α, κακώς. Πρέπει να ξέρεις το ιστορικό της οικογένειας. Τι θα λες στα παιδιά σου αύριο όταν σε ρωτάνε; «Δεν ξέρω»... «δεν μου είπαν»... «δεν άκουσα»; Ντροπή!

–Ναι, το ιστορικό, πετάχτηκε η μάνα μου από τη γωνιά της. Πάλι για μπιστολιές και παληκαρισμούς! Είναι που είναι ασυμμάζευτος, να γίνει τελείως ρέμπελος θες.

Ο πατέρας μου μού έκλεισε το μάτι με σημασία. «Άστην αυτή την καημένη να ζηλεύει. Πατέρα δάσκαλο είχε, τι ιστορίες να πει; Για το πώς δίδασχε την κλίση της παθητικής των ρημάτων;» ήταν το κρυφό, σιωπηρό νόημα. Και δυνατά:

–Έχουν γνώση οι φύλακες, κυρία Πιπή, έννοια σου.

–Όλα τα τρομακτικά!...

Η Αννούλα, που καθόταν μαζί μας, επενέβη δυναμικά.

–Πάψι, μαρή, ν' ακούσ'μι καμιά ιστορία για τον σχουριμένου. Ισύ δεν τον πρόκαμεις, αλλά ένα σι λιέου... Πουρπατούσι στσι δρόμ'οι κι πέφταν καταή τα κάγκιλα απ' τα μπαλόνια. Τέτοιους άντρας στη Λάρσα δεν ξαναματαβρέθ'κι. Κούτσ'κου ήμαν τότες κι τον θ'μώμι λες κι ήταν ψες.

–Ακούς, κυρία Πιπή; Ακούω να λες. Άντε, βρε κορίτσι μου Αννούλα, κάνε μια παληκαριά να φέρεις ένα τσιπουράκι, τίποτις μεζεκλίχια... ξέρεις εσύ τώρα... Μην πούμε την ιστορία ξεροσφύρι...

Σηκώθηκε η Αννούλα μ' ένα χαμόγελο που της φώτιζε το όμορφο, στρογγυλό της πρόσωπο.

–Έννοια σ' κι του 'χου φρουντίσ'ει απού πριν...

Γιατί γνώριζε τις συνήθειες του αφεντικού και προλάβαινε τις επιθυμίες του. Όπως προλάβαινε τις επιθυμίες όλων μας –ακόμα και τις παραξενιές της μάνας μου (της οποίας είχε πάρει ευθύς εξ' αρχής τον αέρα).

Ήρθε το τσίπουρο κι ο μεζές, πήραμε τη θέση μας γύρω

από τον παραμυθά, κοντά στη σόμπα, εκτός από την κυρία του σπιτιού βέβαια, η οποία επιδεικτικά κρατούσε τις αποστάσεις, προσποιούμενη πως συγκεντρωνόταν στο εργόχειρο της, και η ιστορία ξεκίνησε.

–Ήταν μετά που οι Τούρκοι ξεκουμπίστηκαν από τη Θεσσαλία και πήγαν στα τσακίδια κι ακόμα παραπέρα.

»Ο πατέρας είχε γνωρίσει έναν Τούρκο πασά, σπουδαίο και τρανό, που κι αυτός δεν ήξερε τι κάτεχε από χωράφια –τσιφλίκια τα λέγαν τότε. Την ανάγκη του, να φανταστείτε, την έκαμε σε χρυσά καθίκια, μετά συγχωρήσεως. Πώς είναι, ας πούμε, ο δικός μας ο Ωνάσης σήμερα; Ε, ανώτερος, αλλά χωρίς παπύρια. Τι να τα 'κανε τα παπύρια στον κάμπο; Αντί για παπύρια αυτός είχε χτήματα.

»Το λοιπόν, αυτούνου του πασά, του ζάπλουτου, του είχε κάποτε σώσει ο συχωρεμένος τη ζωή –δεν ξέρουμε το πώς και το πότε, γιατί ο γέρος είχε λίγα λόγια και για τον εαυτό του δεν μίλαγε ποτές– κι επομένως ο Τουρκαλάς του είχε μεγάλη υποχρέωση.

»Παναή» του λέει μια μέρα εκεί που τα 'πιναν. «Εγώ, παιδιά, σκυλιά, γιατί δεν έχω. Άμα το λοιπόν με πάρει ο Αλλάχ κοντά του στον παράδεισο, να στέκομαι πάνω σ' ένα λελούδι και να χαζεύω τα χανουμάκια, να τσακίζονται και να λυγίζονται στο ρυθμό του επουράνιου καρσιλαμά, τότενες θέλω το βιός μου ούλο να έρθει σε σένα που μ' ευεργέτησες σώζοντάς μου τη ζωή, που ο Παντοδύναμος να μου κόβει μέρες και να σου δίνει χρόνους».

»Ο πατέρας δεν έδωσε σημασία. «Λόγια της στιγμής» σκέφτηκε. «Να 'ναι καλά ο άνθρωπος που είχε την καλή προαίρεση... και στο κάτω-κάτω τα χωράφια και τους παράδες εγώ τι να τα κάνω; Ό,τι μου χρειάζεται το έχω, τα πολλά τον χαλάνε τον άνθρωπο, τόσα παραδείγματα έχουμε».

»Έλα όμως που ο πασάς δεν έλεγε λόγια στον αέρα! Κι έλα που ο διάλογος τα 'φερε έτσι που να ξεκουμπιστούν οι

πασάδες, οι αγάδες κι οι δερβισάδες από τη Θεσσαλία!... Οπότεν του στέλνει κατεπειγόντως μήνυμα του Παναή ο πασάς: «Το και το, Παναή... πρώτον έρχομαι να αρωτήξω δια το αίσιον της υγείας σου κι αν αρωτάς δι' ημάς... φα-σκελοκουκούλωτα. Μας διώχνουν από τη γη μας, Παναή, οι αχάριστοι, που τους πήραμε ζα και τσου κάμναμε αν-θρώπους, και λάβε τον κόπο να σπεύσεις ολοταχώς μην και πέσουν τα χτήματα σε ξένα χέρια, είναι αμαρτία».

–Το αποφάσισε λοιπόν ο συχωρεμένος να κάμει κατά πως τον ορμήνεψε ο πασάς, είπε να του σελώσουν τον Ψαρή, ζώστηκε και τ' άρματα, γιατί τότε ακόμα οι δρόμοι δεν ήταν σίγουροι, υπήρχαν ληστές παντού στην ύπαιθρο, και είπε της μάνας:

«Πάω, Βασιλική μου, να τακτοποιήσω την υπόθεση με τα χτήματα του πασά. Εσύ κάνε κουμάντο εδώ, όπως ξέρεις, όσο θα λείπω».

–Τον ήξερε η κυρα-Βασίλω τι ταλέντο είχε να μπλέκει σε φασαρίες και τη ζώσαν τα φίδια. Μερικοί άνθρωποι το έχουν αυτό, παιδί μου, να το ξέρεις και να φυλάγεται. Για τσιγάρα πηγαίνουν στο περίπτερο και τους συμβαίνουν τα μύρια όσα. Τους ψάχνεις και τους βρίσκεις στο Τουμπουκτού! «Βρε πώς βρέθηκες εδώ;»... «Ε, νά... έτυχε...». Αυτά φοβόταν η μάνα, αυτά τα «έτυχε». Γιατί του παππούλη σου –ένα μυστήριο πράμα!– όλο «του τύχαιναν».

«Πού πας, βρε χριστιανέ μου, σε ξένο τόπο;» του λέει. «Σάματι έχουμε χρεία τα όβολα των πασάδων;»

«Μη φοβάσαι, Βασιλική μου, και ξέρω εγώ» της λέει.

–Τη φίλησε, της χείδεψε τα μαλλιά –της είχε βλέπεις μεγάλη αδυναμία ο γέρος– καβάλησε τον Ψαρή κι έφυγε για το ταξίδι στα ξένα –που ήταν τότε, αλλά και τώρα, η Θεσσαλία.

»Το οποίον, δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει... έφτακε κα-μιά φορά στο τσιφλίχι του πασά στο Τοπουζλάρ. «Βρε κα-

λωσόρισες»... «Καλώς σας βρήκα»... «Πώς είναι η οικογένεια;»... «Ας τα λέμε καλά»... Είπαν τα δικά τους, έφαγαν, ήπιαν και μετά έφεραν οι νοδάρτοι τα χαρτιά, τα υπόγραψε ο πασάς και με τη βούλα, τα υπόγραψε κι ο νοδάρτος, βάλαν σφραγίδες, χαρτόσημα, ό,τι χρειαζόταν για να είναι επίσημη η μεταβίβαση, αγκαλιάστηκαν μετά, φιλήθηκαν κι ο καθένας τράβηξε το δρόμο του, ο πασάς στην Τουρκιά κι ο πατέρας πίσω, στον Μωριά.

Πέρασαν τα χρόνια, ο Παναής τα 'χε ξεχάσει τα χτήματα... μέχρι που γίνηκε κείνο το περιστατικό με τους Ευζώνους κι αναγκαστήκαμε να ξενιτευτούμε όλοι, λόγω ανωτέρας βίας. Και πού να πηγαίναμε; Στη Θεσσαλία, που είχαμε το τσιφλίκι από τον πασά καβάτζα –καλή του ώρα του ανθρώπου. Εφτά μέρες κι εφτά νύχτες¹⁰ στο γαΐδαρο καβάλα, οχτώ χρονών νήπιο!

Διάλειμμα για τσιγάρο... έκπληκτη (δήθεν) ματιά στο αδειανό καραφάκι του τσίπουρου.

–Βρε... Τρύπιο καραφάκι μου φέρατε; Τι γίνηκε το τσίπρο;

–Μετά θα λες «η πίεσή μου» πετάχτηκε η μάννα μου.

–Δεν είπαμε ότι το τσίπρο είναι φάρμακο που συνιστούν όλοι οι επιστήμονες της Ιατρικής; Βρε Αννούλα, κορίτσι μου...

Αλλά είχα κιόλας πεταχτεί ο ίδιος αστραπιαία στην κουζίνα κι επέστρεψα με καραφάκι γεμάτο και... χωρίς τρύπες.

–Α, μπράβο! Φτάσαμε το λοιπόν καμιά φορά στο Τοπουζλάρ, εγκατασταθήκαμε... Στους Καραγκούνηδες δεν άρεσε καθόλου που ένας ξενομπάτης έπαιρνε τα χτήματα του πασά.

---

¹⁰ Σε προηγούμενη διήγηση το ταξίδι κράτησε μια μέρα (και μια νύχτα) λιγότερη, αλλά αυτό ήταν συνηθισμένο φαινόμενο στις ιστορίες του πατέρα μου και κανείς δεν έμπαινε στον κόπο να τον διορθώσει πια.

»Έρχεται το λοιπόν να τον βρει μια μέρα ο πρόεδρος του χωριού, ένας Ντούλας ονόματι, αν δεν απατώμαι. Μπορεί να 'χει συγγένεια και με τον Ντούλα που έχουμε οδηγό στο ΚΤΕΛ, να θυμηθώ να τον ρωτήσω...

«Με όλο το σέβας δηλαδή, αφεντικό, αλλά δεν πρέπει να τηράζουμε και το θέμα των βοσκοτοπιώνε;» λέει του πατέρα.

«Ποιανών βοσκοτοπιώνε, ορέ;» απορεί εκείνος.

«Νά... ο πασάς μας άφηνε να φέρνουμε εδώ τα ζα, να βοσκάνε στο τριφύλλι...»

«Τι λες, ορέ; Αλήθεια;»

«Κατά πως στο λέω, αφεντικό... Με όλο το σέβας δηλαδή...»

«Να βοσκάτε παναπεί τα ζα τα εδικά σας στο τριφύλλι και στο στάρι το εδικό μου μού λες, ορέ πρόεδρα; Κι εγώ τα εδικά μου τα ζα πού θα τα βοσκάω, στη δημοσιά;»

«Μα, ξέρεις... αφεντικό...»

«Ξεράδια και παλούκια ξέρω, ορέ!» του φωνάζει ο γέρος, που διαολίστηκε με το θράσος του χωριάτη. «Τρελαθήκατε ούλοι σας μου φαίνεται, αυτό ξέρω».

«Είναι και που οι χωριανοί εδώ δεν σε πήραν με καλό μάτι, αφεντικό... Με το συμπάθιο δηλαδή...»

«Έτσι, ε;»

«Ε, να... Λένε: τόση γης για έναν νοματαίο δεν είναι αμαρτία;»

»Χαμογέλασε με το κακό του χαμόγελο ο Παναής.

«Να πας να τους πεις, πρόεδρα, αυτό που θα σου πω εγώ... Δεν είναι αμαρτία, πες τους, να κάμετε τις γυναίκες σας χήρες και τα παιδιά σας ορφανά, από την κουταμάρα σας; Αυτό να τους πεις –από μένα».

–Ο γραμματικός της κοινότητας, που ήταν κι αυτούνος στη σύναξη πήρε το λόγο, γιατί του πρόεδρα του είχε κοπεί η μιλιά.

«Ξέρετε» λέει «εμείς οι Τοπουζλαριώτες είμεθα φιλήσυχοι νοικοκυραίοι. Εάν θέλετε να ενοικιάσετε το τσιφλίκι η κοινότης είναι πρόθυμη να συνδράμει το κατά δύναμιν. Προς αποφυγήν τυχόν περιπλοκών».

»Ο Παναής έβαλε τα γέλια και τραντάχτηκε το σπίτι.

«Όχι, ορέ» του κάνει όταν απόσωσε. «Εμένα μ' αρέσουν οι περιπλοκές, καλώς να ορίσουν. Γιατί εγώ ούτε φιλήσυχος, ούτε νοικοκύρης είμαι. Κι άντε τώρα στον γερο-διάολο και μην σας ξαναδώ μπροστά μου, γιατί θ' αρπάξω το κουρμπάτσι, ζαγάρια».

Η συνέχεια της ιστορίας είναι παραπλήσια, αλλά κι εντελώς διαφορετική από κείνη προηγούμενης διήγησης, όμως φαντάζομαι πως θα έχουμε πια εξοικειωθεί με τον τρόπο που δούλευε το μυαλό του πατέρα μου, οπότε μάλλον δεν θα εκπλαγεί κανείς.

–Φύγαν λοιπόν, πρόεδρος και γραμματικός, με την ουρά στα σκέλια, αλλά δυο μέρες αργότερα, μπορεί και τρεις... ημέρα Κυριακή είχαμε γεγονότα.

»Ο πατέρας ήταν ξαπλωμένος στο ντιβάνι του και διάβαζε εφημερίδα –χωρίς γυαλιά... δεν φόρεσε ποτέ γυαλιά για να διαβάσει, το θηρίο! Έβλεπε και τη νύχτα, που λέει ο λόγος, όπως οι γάτες και τα λεοντάρια! Εγώ έπαιζα στην αυλή με την Αικατερίνη... μικρά ημάστενε... όταν, ξαφνικά κοιτάζω πέρα και τι να δω! Όλο το χωριό, με τον Δεσπότη μπροστά,¹¹ είχε μαζωχτεί κι ερχόταν κατά το σπίτι, με αξίνες, κασμάδες, τζουγκράνες, τσεκούρια, γκράδες... ότι του βρισκόταν του καθεμιανού.

»Τα χρειάστηκα εγώ... τρέχω στον πατέρα.

---

¹¹ Στην προηγούμενη έκδοση ήταν παπάς, εδώ όμως πήρε προαγωγή.

«Το και το» του λέω. «Έρχονται οι χωριάτες να μας σφάζουν!»

–Πετάγεται πάνω ο γέρος, κάνει έτσι από το παράθυρο... τι να δει! Όλο το Τοπουζιάρ στην αυλή –και με τον Δεσπότη μπάστακα μπροστά.

»Χωρίς δεύτερη σκέψη... «Εσείς μείνετε μέσα» μας λέει... αρπάζει τα μπιστόλια, που είχε κρεμασμένα πάνω από το ντιβάνι, σαν εικόνισμα, δίνει ένα σάλτο από το παράθυρο και να τος όξω, στην αυλή.

«Για πού το βάλατε, ορέ γειτόνοι;» τους φωνάζει.

»Τον είδαν έτσι άγριο, με τα μπιστόλια στο χέρι, οι χωριάτες, τα χρειάστηκαν.

«Νά... για κείνα τα βοσκοτόπια που λέγαμε, αφεντικό...» λέει ένας που τον έσμπρωξαν οι άλλοι μπροστά για να μιλήσει.

«Οι γυναίκες, τα παιδιά και οι κιοτήδες να φύγουν» λέει ο συχωρεμένος με κείνη τη βροντερή φωνή που σου 'κοβε το αίμα.

»Τα χάσαν οι Καραγκούνηδες. Τι γίνεται τώρα; Αυτός εδώ είναι άγριος. Σμπρώξαν το Δεσπότη μπροστά, να μεσολαβήσει.

»Τι να κάμει κι αυτός, ο άμοιρος;... Έκαμε την καρδιά του πέτρα.

«Τέκνον μου» λέει με φωνή τρεμάμενη. «Ήλθομεν...».

«Είπα, παπά» τον κόβει ο Παναής. «Οι γυναίκες, τα παιδιά και οι κιοτήδες να φύγουν».

–Και για να μην τους μείνει καμιά αμφιβολία σηκώνει το ένα κουμπούρι και μπουμπουνίζει μια στον αέρα. Αυτό ήταν! Για πότε άδειασε ο τόπος κανείς δεν το κατάλαβε. Πατείς με, πατώ σε! Κι ο δέσποτας πρώτος απ' όλους! Μείναν μόνο καμιά δεκαριά, οι πιο ψυχωμένοι –ή οι πιο χεσμένοι.

«Έτσι μπράβο!» λέει ο παππούλης σου. «Τώρα, εσείς που απομείνατε, ελάτε να κουβεντιάσουμε».

»Αλλά ποιος να κουνηθεί με δυο κουμπούρια να τον κοιτάζουν κατάφατσα;

«Τι γένηκε, ορέ Καραγκούννηδες;» τους ειρωνεύεται ο Παναής. «Σας κόπηκε η μιλιά, ορέ;»

»Μας παρεξήγησες, αφεντικό...» λέει ένας τους.

»Αυτό είναι, σας παρεξήγησα» λέει ο Παναής.

»Και μπουμπουνίζει άλλες δυο στον αέρα, μια από το δεξί και μια από το ζερβί. Αυτό ήταν! Μπουχός οι παληκάρδες της φακής!

»Κι ούτε ξανάγινε λόγος για βοσκοτόπια. Πάει, τους έφυγε το μεράκι για κτηνοτροφία.

–Όλα τα τρομακτικά! (η μάνα μου).

–Και η «Βίλα Λαχτάρα»; ρωτάω εγώ, με την ελπίδα ότι θα είχαμε συνέχεια στο έπος.

–Α, ναι. Για τη «Βίλα Λαχτάρα» ξεκινήσαμε να λέμε και πώς το 'φερε η κουβέντα... αλλού βρεθήκαμε. Λοιπόν... Μέσα στα τόσα που άφηκε ο Τούρκος του πατέρα –κι από τα λίγα που δεν μοίρασε στους αχάριστους– ήταν και η «Βίλα Λαχτάρα», που την έχουμε ακόμα και τη χαιρόμαστε και δεν ξέρω ποια μέρα θα πέσει να πλακώσει κανένα, να μας τρέχουν μετά στα δικαστήρια.

»Αυτή τη «Βίλα Λαχτάρα» το οποίο, που τότε ήταν δίπατη και σε καλή κατάσταση, όχι όπως τώρα, όταν έδωκε τα χτήματα στους κολήγες ο γέρος και φύγαμε από το Τοπουζλάρ και τη μιζέρια του, να μείνουμε στη Λάρισα, σαν άνθρωποι, την έκαμε οينوπαντοπωλείο, έτσι λέγονταν τότε τα μαγαζιά που ήταν και μπακάλικα και είχαν ένα-δυο τραπεζάκια για μια παρέα, να πει ένα καρτούτσο. Δηλαδή το κάτω ήταν μαγαζί και το πάνω το σπίτι όπου μέναμε εμείς.

»Όλα ωραία και καλά, πλην όμως υπήρχε ένας γείτονας, ονόματι Γκουντής –πίσσα στα κόκαλά του– στον οποίο ο πασάς είχε πουλήσει το διπλανό οικόπεδο και κείνος έστησε εκεί μια παράγκα, από σανίδια και τσίγκια, μια αηδία, να το κάνει, λέει, κρασοπουλειό. Όταν είδε όμως τον Παναή ν' ανοίγει κι αυτός μαγαζί παραπλήσιο, κι όχι κανένα αχούρι σαν το δικό του, αλλά ωραίο και σένιο και νοικοκυρεμένο, έπαθε μεγάλο ταράκουλο. Γιατί είδε ότι του γέρου ήταν πάντα γεμάτο, ενώ στην παράγκα του Καραγκιόζη, τη δική του, δεν πάταγε ψυχή.

»Πάει λοιπόν μια και δυο και πιάνει το συχωρεμένο.

«Γείτονα» του λέει. «Το και το. Εμένα που με βλέπεις φτωχός βιοπαλαιστής είμαι –ψέματα! τοκογλύφος του κερατά ήτουνε, ο σκατόψυχος– σ' αυτό εδώ το μαγαζάκι υπολογίζω για να πορευτώ στη ζωή. Τώρα έρχεσαι εσύ, με τα ούλα σου, με τατσιφλίκια και τα καλούδια σου, να ζήσεις να τα χαιρέσαι, δεν λέω..., κι ανοίγεις δίπλα, να μου πάρεις τη μπουκιά από το στόμα των παιδιών μου. Αμάν, με καις!»

«Και τι θες να γένει, ορέ γείτονα;» τον ρωτάει ο Παναής –που δεν του άρεσε το μούτρο του.

«Εσύ ανάγκη δεν έχεις» του λέει μισοκακόμοιρα ο Γκουντής. «Το μαγαζί το άνοιξες για να περνάει η ώρα. Να χαρείς ότι αγαπάς, πούλα το σε μένα, ν' ανοίξω κι εγώ ο καφερός τη δουλίτσα μου, που παιδεύομαι τζάμπα με την παράγκα και προκοπή δεν βλέπω».

«Και γιατί δεν χτίζεις το δικό σου, ορέ γείτονα, αντί να ξοδεύεσαι για ν' αγοράσεις το έτοιμο;» ρωτάει ο γέρος.

«Δεν γένεται... δεν μπορώ... είναι μικρό και δεν μου δίνουν άδεια...» τέτοια κι άλλα πολλά του αράδιασε ο τοκογλύφος –ψέματα όλα.

«Καλά» του λέει ο Παναής. «Άσε να το σκεφτώ και θα σου πω».

–Πιάνει λοιπόν ο πατέρας και ρωτάει δεξιά-αριστερά...

«Τι μέρος του λόγου είναι αυτός ο Γκουντής; Ενδιαφέρομαι προσωπικώς».

»Κι όπου κι αν ρώταγε τα ίδια άκουγε.

«Αυτός; Μακριά!... Μακριά!...»

«Λέραααα! Μεγάλη λέρα! Παπαπαπά!»

«Έχει στενάξει τον κοσμάκη στον τόκο, ο σκατόψυχος!»

—Δεν του άρεσαν αυτά που άκουσε του γέρου. Οπότεν πάει ξανά ο Γκουντής και τον βρίσκει.

«Το λοιπόν, γείτονα; Το σκέφτηκες;»

«Το σκέφτηκα, γείτονα».

«Να δώσουμε τα χέρια;»

«Σκατωμένα χέρια εγώ δεν ακουμπάω».

»Νταμπλάς του ήρθε του Γκουντή.

«Πώς μιλάς έτσι, γείτονα;»

»Κάνει έτσι ο Παναής, θερίο μέχρι και πάνω, τον αρπάζει από τον γιακά.

«Πώς μιλάω ρωτάς, ρε καθίκι;» του λέει. «Εσύ είσαι ο φτωχός βιοπαλαιστής που μου 'λεγες, ρε σκατόψυχε;»

»Τα χρειάστηκε ο γείτονας.

«Έχω γυναίκα και παιδιά...» κλαψουρίζει.

«Κι αυτοί που τους πίνεις το αίμα, ρε κερατά, δεν έχουν γυναίκες και παιδιά;» του βάνει τις φωνές ο Παναής. «Άει στο διάολο, χάσου από τα μάτια μου, σκουλήκι, πριν σε πατήσω καταή και σε λιώσω».

—Δεν χρειαζόταν να του το πουν δεύτερη φορά του Γκουντή. Έβαλε τα ποδάρια στον ώμο κι ακόμα τρέχει.

»Αλλά δεν το 'βαλε κάτω, ο μπαγάσας.

»Στην αρχή δοκίμασε να πάει δικαστικώς. Δήθεν ότι ο πασάς του είχε κάνει προσύμφωνο να του πουλήσει τη

«Βίλα Λαχτάρα», χωρίς χαρτιά, με ψευδομάρτυρες και δι-
κολάβους λερούς σαν ελόου του. Ό,τι κατάφεραν οι Τοπουζ-
λαριώτες με τα χτήματα άλλα τόσα κατάφερε κι αυτός. Ίσα
που ξοδεύτηκε. Αλλά το караγκούνικο κεφάλι του το 'φερνε
βαρέως που δεν πέτυχε αυτή του η ατιμία.

»Έτσι, ένα βράδυ παραμονεύει το γέρο μαζί με το γιο
του το μεγάλο, που ήτουνε χασαπάκι στην αγορά, και την
ώρα που αυτός γύριζε στο σπίτι βγαίνει μπροστά του και
τον σταματάει.

«Καλησπέρα, γείτονα» του λέει.

»Ο Παναής ούτε που καταδέχτηκε να του μιλήσει. Πάει
να προσπεράσει, αλλά του κλείνουν οι δυο το δρόμο.

«Γείτονα» του λέει ο Γκουντής. «Δώσε τόπο στην οργή
και πούλα μου το μαγαζί με το καλό, γιατί μπορεί το δικα-
στήριο να σου 'δωκε δίκιο, αλλά πλην όμως υπάρχει κι άλ-
λος τρόπος».

–Βαριά κουβέντα. Δεν έπρεπε να την πει, αλλά έκανε το
λάθος και την είπε. Και ήταν πια αργά για να την πάρει
πίσω.

»Δίνει μια στο γιο ο Παναής και τον πετάει στις
λάσπες. Αρπάζει και τον τοκογλύφο απ' το λαιμό και τον
αρχίζει στα σκαμπίλια –και είχε βαρύ χέρι ο συχωρεμένος,
ασήκωτο!

«Άκου με καλά, ρε ρουφιάνε» του λέει στο τέλος, αφού
τον έκαμε να μην ξέρει πού 'ναι το πάνω και πού το κάτω.
«Και βάλτο στο μυαλό σου μια για πάντα. Αν σε ξαναδώ
μπροστά μου θα σε κλείσω στο κοτέτσι να σε φάνε οι κότες.
Αφού σου σπάσω τα ποδάρια πρώτα».

–Και θα το 'κανε. Άμα έλεγε μια κουβέντα ο γέρος...
πάει, ήταν συμβόλαιο!

»Έτσι έληξε το επεισόδιο, αλλά όχι και η ιστορία.

«Τι τις θες τις φασαρίες με τα παλιόμουτρα;» του έλεγε

η μητέρα. «Δως το εκεί, να ησυχάσουμε. Ανάγκη δεν έχουμε, δόξα τον Άγιο».

«Πάψε εσύ, δεν ξέρεις» της έλεγε ο Παναής.

«Α, για να σου πω!...» θύμωσε μια φορά η κυρα-Βασιλική, που την έπιασε το Κερκυραϊκό. «Πάψε δεν ξέρεις είναι εύκολο να το λες, αλλά τση αγωνίες για τση δικές σου τση κουζουλάδες εγώ τση τραβάω. Κι αν σου συντρέξει τίποτις; Ρωτάς πώς θα τ' αντέξω εγώ;».

–Μαλάκωνε ο Παναής και γινόταν αρνάκι αυτές τις στιγμές που έδειχνε η Βασιλική του την αγάπη της για κείνον. Έκρυψε το χαμόγελο κάτω από τις μουστάκες του και της χαϊδέψε το χέρι.

«Έννοια σου, ψυχή μου, και τίποτις δεν παθαίνω εγώ» της λέει. «Είναι πολλά τα καρβέλια που θα μου φτιάξεις ακόμα».

«Πολλά μπορεί να είναι, αλλά με το τσερβέλο το δικό σου μην και σου σωθούνε δελέγκου» μουρμούρισε εκείνη, έτοιμη να βάλει τα κλάματα –αυτή που δεν έκλαψε όταν πέθανε ο πατέρας της... σκυλί μοναχό!– και στην ιδέα ακόμα.

–Γέλασε ο πατέρας.

«Δεν πειράζει να σωθούν» της λέει. «Θα μείνουν τα παξιμάδια. Αλλά... να χαρείς τον Άγιο σου, βρε Βασιλική... Εσύ στη θέση μου θα κιότευες μπροστά στους Καραγκούνηδες;».

»Άστραψε το μάτι της κυρα-Βασίλως.

«Θα κιότευα; Θα βλαστημούσαν το γάλα τση μάνας τσου, οι αντίχριστοι!...».

»Μα σαν κατάλαβε την παγίδα που της έστησε ο δικός της δαγκώθηκε. Τραντάχτηκε το σπίτι από το γέλιο του πατέρα. Μετά της χαϊδέψε τα μαλλιά, και κάτι της είπε στα εγγλέζικα, για να μην καταλάβουμε εμείς. Λες και

χρειαζόταν να ξέρουμε γλώσσες για να καταλάβουμε τι της είπε!...

Το βλέμμα του ξεστράτισε και το πρόσωπό του πήρε μια περίεργη όψη. Λίγο σαν νοσταλγία, λίγο σαν μελαγχολία, λίγο σαν ζήλια, όπως κάθε φορά που μιλούσε για τη σχέση αγάπης των γονιών του. Από ένστικτο ήξερα πως αυτό ήταν το μοναδικό σημείο ίσως που δεν υπερέβαλε στις διηγήσεις του. Υπήρχε πάντα ένας αλλιώτικος τόνος στη χροιά της φωνής του όταν αναφερόταν στον έρωτά του παππού και της γιαγιάς.

–Λίγοι άνθρωποι στον κόσμο έχουν την τύχη να βρει ο ένας τον άλλο όπως έγινε μ' αυτούς τους δυο, μου είχε πει κάποτε.

»Μακάρι να συμβεί και σε σένα, πρόσθεσε μελαγχολικά.

Και κατάλαβα πως σε κείνον δεν είχε συμβεί. Ή αν είχε συμβεί τότε ο «άλλος άνθρωπος» σίγουρα δεν ήταν η μάνα μου.

–Αυτός η Γκουντής... πόσων χρονών ήταν τότες; ρώτησε η Αννούλα επιστρέφοντας μας στην πραγματικότητα.

–Ούσου... μεγάλος ήταν, απάντησε ο πατέρας μου. Σίγουρα κάπου σαπίζει τώρα, το καθίχι –πίσσα στα κόκαλά του. Γιατί ρωτάς;

–Όταν ήρθαν ιδώ οι Γερμανοί κι τα ριμάλια οι θ'κοί μας πήγαν μαζί τ'ς να τ'ς κάνουν τ'ς βρουμουδ'λειές, είχαμι στου χουριό τ'ς Σουρλάδης.¹² Μαζί μ' αυτούν'οι ήταν κι ένα παλιουτόμαρου, καπιτάνιους, πόκανι σημεία κι τέρατα. Τουν πιάκαν μιτά οι αντάρτις κι τουν κριμάσαν ανάπουδα στουν πλάτανου, με τ'ν φουτιά να καί'ει απού κατ'. Τρεις μέρις έκανι να ψουφήσ'ει ου παλιουρουφιάνους τ' κιαρατά – που να βράζ' στα καζάνια τ'ς κόλασ'ς, Παναΐα μ'!

–Αννούλα! πετάχτηχε η μάνα μου κάνοντας νοήματα: «το παιδί»...

¹² Η συμμορία ταγματoσφαλιτών του περιβόητου Σούρλα.

–Αν δεν ήταν γιος του σκατόψυχου, σίγουρα κάποιος συγγενής, είπε ο πατέρας μου. Γιατί ο ψεύτης και ο κλέφτης τον πρώτο χρόνο χαίρονται, μετά μαραίνονται. Υπάρχει Θεία Δίκη!

–Μπα!... επικαλούμεθα τον θεό τώρα; ειρωνεύτηκε με τη γνωστή της κακεντρέχεια η μάνα μου. Όταν μας συμφέρει...

–Που λέει ο λόγος, γέλασε ο πατέρας μου. Που λέει ο λόγος, κυρία Πιπή. Η θεία Δίκη είναι φυσικό φαινόμενο, δεν είναι εφεύρεση κανενού θεού ή δαιμόνου. Μην τρελαθούμε κιόλας!

–Και με τη «Βίλα Λαχτάρα» τι έγινε; πετάχτηκα εγώ, που φοβόμουν, βασίμως, μην ξεστρατίσει η κουβέντα σε τίποτα θεοτικοφιλοσοφικά (με έντονη πολιτική χροιά) μονοπάτια κι αποκοιμηθούμε οι ακροατές στις καρέκλες μας.

–Α, έχει μέλλον η ιστορία!... Τα μαθήματά σου τα 'κανες όλα; Είσαι έτοιμος για αύριο;

–Όλα, μπαμπά... Πες...

–Όχι τίποτ' άλλο... μην τα φορτώσουμε στον κόκορη κι έχει να λείει μετά η μάνα σου ότι φταίνε οι ιστορίες.

–Λέω εγώ, αλλά ποιος μ' ακούει, γκρίνιαξε η μάνα μου.

Στο μεταξύ η Αννούλα, άρτια εκπαιδευμένη, είχε ανανεώσει τσίπουρο και μεζέδες –και μια ζεστή σοκολάτα για μένα.

–Γεια στα χέρια σου, βρε κορίτσι μου! αναφώνησε ο πατέρας μου. Με το πες-πες κόντεψε να στεγνώξει το στόμα μου.

Η Αννούλα κοκκίνισε ευχαριστημένη από το κομπλιμέντο ενώ η μάνα μου σκουντούφλιασε. Ένα περίεργο πράγμα λοιπόν... Όταν εμείς οι άλλοι ήμασταν ευχαριστημένοι εκείνη στενοχωριόταν! Λες και το 'φερνε βαρέως που περνάγαμε καλά. Ακόμα δεν μπορώ να καταλάβω σε τι εί-

δους περιβάλλον μεγάλωσε για να φτιάξει τέτοιον χαρακτήρα.

Αλλά η ιστορία συνεχιζόταν.

–Λοιπόοοον... Μόλις ξεκουμπίστηκαν οι Τούρκοι, να πάνε στα κομμάτια κι ακόμα παραπέρα, τέθηκε ένα σοβαρό πρόβλημα για τις ελευθερωμένες περιοχές. Το πρόβλημα αυτό ήταν οι λησταρχαίοι που λυμαίνονταν τα βουνά και τα λαγκάδια.

»Αυτοί εδώ είχαν βγει στο κλαρί επί Τουρκοκρατίας για να μην έχουν κανέναν κερατά Μεμέτη πάνω από το κεφάλι τους. Αρματωμένοι ως τα μπούνια κατέβαιναν κάθε τόσο από τα λημέρια τους κι έκαναν επιδρομές στα χωριά για αρπάξουν, να κλέψουν και να πορευτούν. Στην αρχή χτυπούσαν τους Τούρκους κι όλα ήταν ωραία και καλά. Ύστερα όμως, με τον καιρό, απαλλάχτηκαν φαίνεται από φυλετικές προκαταλήψεις κι άρχισαν να βάζουν χέρι και στους δικούς μας, τους Ρωμιούς. Έφυγαν οι Τούρκοι κι έμειναν οι Ρωμιοί στον κάμπο κι οι λησταρχαίοι στα βουνά.

»Τι γίνεται τώρα; Κάθεται κάτω το κράτος και σκέφτεται. Σου λέει: «Ν' απασχολήσω εγώ στρατό και χωροφυλάκους για να κρεμάσω πέντε αληθίριους και να ξοδέψω παρά και για το σκοινί... δεν κάνει. Θα μου πεις... εγώ θα πλερώσω; Τα κοροϊδα οι φορολογούμενοι θα πλερώσουν – και θα πουν κι ένα τραγούδι. Ναι, αλλά οι φορολογούμενοι γκρινιάζουν άμα τους παραζορίσεις κι η αντιπολίτευση ψάχνει ευκαιρία να με ρίξει εμένα και να γίνει αυτή κράτος, να εισπράττει και να τσεπώνει τα όβολα. Ρε, δεν πάει στο διάολο!... Τράβα τους εκεί μια αμνηστία, να ησυχάσουμε!».

»Δόθηκε το λοιπόν αμνηστία. Σε άλλους άρεσε, σ' άλλους δεν άρεσε –έτσι είναι αυτά. Κατέβηκαν το λοιπόν οι κατσαπλιάδες απ' το βουνό –άλλοι που δεν κατέβηκαν φάγαν το κεφάλι τους– κι όλα ωραία και καλά. Πλην όμως προέκυψε άλλο πρόβλημα με δαύτους. Τι δουλειά να κάνουν οι συχωρεμένοι κλέφτηδες για να ζήσουν; Την τυφλαμάρα

τους! Γιατί άλλο από κουμπούρια και ντουφέκια και μαχαίρια αυτοί δεν ήξεραν. Κι έτσι το λοιπόν γεννήθηκε το ευγενές επάγγελμα του τραμπούκου! Έχεις να πούμε μια διαφορά με κάποιον που για τον άλφα ή βήτα λόγο δεν μπορούσες ν' αγγίζεις ο ίδιος; Πήγαινες στον τραμπούκο.

«Το και το, κουμπάρε. Ο τάδε με στενοχωρεί».

«Κλάφτονα Χαραλάμπη, κλάφτονα! Μαύρη ταφόπετρα που τον πλάκωσε!».

«Αναλαβαίνεις δηλαδή;».

«Παρόλα του Ανέστου του Γαλότσα και να ειδοποιηθούν οι μοιρολογίστρες, μην πάει άκλαφτος ο άνθρωπος και δεν κάνει. Είπα!».

«Μπέσα για μπέσα;».

«Είπα, άμα λέμε...».

–Και γινόταν η δουλειά ωραία και καλά. Και παίρναν δύναμη οι τραμπούκοι, γιατί τους χρησιμοποιούσαν και οι πολιτικάντηδες, που θα πει ότι έχαιραν «υψηλής προστασίας». Είχαν και τις συνήθειές τους, τα τραγούδια τους τα βαριά, τα σέρτικα, τα μέρη όπου σύχναζαν, τον «κώδικα τιμής», τον οποίο απαξάπαντες ακολουθούσαν. Στο απυρόβλητο μιλάμε. Γιατί ποιος να κοτήσει να τους μαζώξει; Οι χωροφυλάκοι έκαναν πως δεν τους έβλεπαν όταν τους απαντούσαν κι άλλαζαν δρόμο. Πληγή ήτουνε, πανάθεμα τα μουστάκια τους! Πληγή ανοιχτή κι αγιάτρευτη!

»Κείνα τα χρόνια στη Λάρισα κυριαρχούσε ένας ονόματι Θράσος Φαλτσέτας. Κομπατσούνης λεγόταν δηλαδή κανονικά, αλλά του κόλλησαν το παρατσούκλι «Φαλτσέτας» γιατί είχε γιομίσει το ζουνάρι του με τσαγκάρικες φαλτσέτες. Ήταν το επαγγελματικό του εργαλείο σαν να λέμε και το δούλευε με μεγάλη μαστοριά. Σου 'κοβε το αυτί και στο 'δινε το χέρι και δεν έπαιρνες είδηση ότι το έχασες. Κατά πως λέει η φήμη ήτουνε, πριν από την αμνηστία, το

πρωτοπαλήκαρο του ξακουστού λήσταρχου Δεσπότη, από τη Βερδικούσια, που του είχαν βγάλει και τραγούδι:

»Μην τον είδατέεεεε,
μην τον απαντήσατέεεεε,
τον Μήτσο το Δεσπότη,
τοοοον αρχιληστή,
μωρ' τον αρχίμικηστήηηηηη.¹³

»Τελικά τον απάντησε ένα απόσπασμα μια νύχτα σ' ένα χωριό, που είχε πάει να δει μια αγαπητικιά, και πάει καλιά του ο Δεσπότης.

–Γιατί να νικάνε πάντα οι χωροφυλάκοι; αγανακτούσα εγώ (που δεν είχα κλίση, από τότε, για φιλήσυχος, νομοταγής πολίτης).

–Γιατί εκπροσωπούν τον Νόμο και την Τάξη και γι' αυτό έχουν το δίκιο με το μέρος τους, πετάχτηκε η μάνα μου, κάνοντας συγχρόνως νοήματα στον πατέρα μου «Μην τολμήσεις...», που νόμιζε πως δεν τα 'βλεπε κανείς άλλος.

–Ο Νόμος και η Τάξη δεν υποστηρίζουν το δίκιο των φτωχών. Υποστηρίζουν το δίκιο των πλούσιων! διαμαρτυρόμουν εγώ, άρτια επιμορφωμένος και πληροφορημένος από αναγνώσματα του τύπου «Ρομπέν των Δασών» και «Ζορρό».

–Ο Νόμος και η Τάξη υποστηρίζουν την Εξουσία, εξήγησε ο πατέρας μου. Όποιος είναι Εξουσία έχει το Νόμο και την Τάξη με το μέρος του. Εκτός κι αν ξεσηκωθεί το πόπολο, όπως το '18 καλή ώρα, στην παλιά πατρίδα, οπότε γίνεται εκείνο Νόμος και Τάξη –κι Εξουσία, φευ!

–Τι κάθεσαι και του λες του παιδιού τώρα καημένε; (η μάνα μου).

–Να μαθαίνει το παιδί. Μην το πιάνουν κοροϊδο οι επιτήδαιοι.

¹³ Όπως θα δούμε παρακάτω ακριβώς το ίδιο άσμα, κατά τον πατέρα μου, είχαν βγάλει και για έναν άλλο περιβόητο αρχιληστή, τον Χελιώτη. Κρατάμε μικρό καλάθι.

Έβλεπα το πράγμα να ξεστρατίζει πάλι και δεν μ' άρεσε.

–Πες τώρα τι έγινε παρακάτω...

–Το οποίο, όπως είπαμε, αυτός ο Θράσος ο Φαλτσέτας είχε γίνει ο φόβος κι ο τρόμος στη Λάρισα. Περπάταγε στο δρόμο να φανταστείς με τ' άλλα κουτσαβάκια, που τα 'χε κολαούζους, κι άδειαζε ο τόπος! Λάκιζαν όλοι.

»Σ' αυτό λοιπόν το ελεεινό υποκείμενο απευθύνθηκε ο ακόμα πιο ελεεινός θρασύδειλος Γκουντής. Τα μιλήσανε, τα συμφωνήσανε. «Πόσα θέλεις;»... «Τόσα»... «Πάρ' τα».

»Μαθεύτηκε το πράγμα στην πιάτσα, τρέξαν κάτι φίλοι να το προφτάσουν στο γέρο.

«Το και το» του λένε.

«Καλά» λέει αυτός.

«Φυλάξου, είναι ακάθαρμα».

«Καλά».

–Και δεν έδωσε παραπάνω σημασία ο Παναής. Πέρασαν μερικές μέρες, ο Θράσος δεν εκδηλωνόταν. Το σκεφτόταν φαίνεται γιατί είχε βλέπεις κι ο συχωρεμένος ο πατέρας τη φήμη του κι αυτό τον προβλημάτιζε τον ψευτοπαληκαρά.

»Όσπου έφτασε εκείνη η αξέχαστη βραδιά. Μέχρι να πεθάνω θα την ενθυμούμαι.

»Γυρίζαμε με τον πατέρα στο σπίτι από την αγορά όπου είχαμε πάει να ψωνίσουμε για το μαγαζί. Περνώντας τώρα από την ταβέρνα του Γιαννάκου... εκεί που είναι τώρα το μπακάλικο του γιου του... είδε μέσα μια παρέα γνωστών του και σκέφτηκε να σταθεί, να πει μια καλησπέρα.

«Γιάννη» μου λέει «πάρε τα ψώνια και σύρε σπίτι. Πες της μάνας σου ότι δεν θ' αργήσω».

–Κείνη τη στιγμή έβγαινε ένας γνωστός από την τα-

βέρνα. Βλέπει τον Παναή να ετοιμάζεται να μπει και γίνεται κίτρινος σαν το φλουρί ο άνθρωπος.

«Για το θεό, Παναή» του λέει. «Πού πας; Είναι μέσα ο Θράσος ο Φαλτσέτας με την παρέα του».

»Αλλά σιγά μην έπαιρνε ο συχωρεμένος από λόγια! Τον παραμέρισε και μπήκε στην ταβέρνα σαν να μην έτρεχε τίποτις.

»Μόλις μπήκε ο Παναής έπεσε μουγγαμάρα. Μέχρι που κόντεψε να φύγει ο μπαγλαμάς από τα χέρια του μουζικάντη!

»Δεν έδωσε σημασία ο γέρος. Πήγε και κάθισε με την παρέα του και παράγγειλε τσίπρο. Του κάναν νοήματα οι άλλοι... αυτός έκανε τον κουτό. Δες και ήταν σε μαγαζί γεμάτο φίλους!

»Έπεσε λίγο ο ηλεκτρισμός, ένεκα που τα κουτσάβια δεν έκαναν καμιά κίνηση, ξανάρχισε να παίζει ο μπαγλαμάς, πέρασε κάμποση ώρα ήσυχα.

»Ξαφνικά, σε μια στιγμή, σηκώνεται όρθιος ο Φαλτσέτας. Το σακάκι φορεμένο με το ένα μανίκι, το άλλο να κρέμεται... Έτσι ήτουνε τότε η μόδα στους νταήδες. Όλοι σώπαιναν, εξόν από τον Παναή, που κάτι έλεγε στην παρέα του και γελούσε σαν να μην συμβαίνει κάστανο.

»Ο Φαλτσέτας φωνάζει τον οργανοπαίχτη.

«Μπαγλαμά».

»Τσακίστηκε ο ανθρωπάκος.

«Διαταγάς, αφεντικό».

«Παίξε κάτι θανατερό. Γουστάρω να πω άσμα» του λέει.

—Οπότε αρχίνησε να παίζει ο μπαγλαμάς κι ο Θράσος όρθιος τραγουδούσε —φάλτσα εννοείται, σαν φαλτσέτας που ήτουνε.

*«Κι αν με δικάσουν 'ξάμηνο
κι αν με δικάσουν χρόνο,*

πάλι απόξω θα βρεθώ
να κλάψουν μάνες κι αδερφές
με δάκρυ και με πόνο»

»Και η παρέα του όλοι μαζί χορωδία:

«Τι σου 'κανα κυρ-διαφεντά
και μου τη βγαίνεις τακτικά;
Εμείς την τσίκα ανάβουμε
κανέναν δεν πειράζουμε».

»Και πάλι ο Θράσος, κοιτάζοντας τον Παναή με νόημα:

«Αν είσαι μάγκας δυνατός
σήκω κι έλα εδώ εμπρός.
Μα από μένα θα τη βρεις
γατί 'μαι μόρτης και νταής.
Φαλτσέτα με φωνάζουνε
κι οι πέτρες με τρομάζουνε».

–Το 'πε και κάθισε. Ήταν φανερό πως γύρευε αφορμή για παρεξήγηση, αλλά δεν είχε και τα κότσια να προκαλέσει στα ίσια τον Παναή.

»Σιωπή ξανά στην ταβέρνα.

»Σηκώνει το χέρι ο Παναής, φωνάζει τον δύστυχο τον μπαγλαμά.

«Παίξε» του λέει και γυρνάει την καρέκλα του φάτσα στον Φαλτσέτα και τους τραμπούκους του.

–Αρχίζει να παίζει ο μπαγλαμάς. Κίνησε το άσμα ο γέρος κοιτάζοντας κατάματα τον αρχικουτσαβάκη.

«Τουρουμπαμπιές, βρε τουρουμπαμπιές
θα σε γιομίσω κουμπουριές.
Τουρουμπαμπιές, μωρ' τουρουμπαμπιές
θα σε γιομίσω μαχαιριές».

»Να τ' ακούσει αυτό ο Θράσος άφρισε. Δεν γινόταν να κάνει πως δεν κατάλαβε... Τινάζεται ορθός και πώς βρέθηκε η φαλτσέτα στο χέρι του κανείς δεν το κατάλαβε.

«Εμένανε, ρε;» ούρλιαξε.

«Εσένανε, ρε».

«΄Πόγραψες την καταδίκη σου, μαύρε!»

«Είσαι κοντός» του λέει ατάραχος ο γέρος.

–Ορμάει ο Φαλτσέτας στο γέρο, κάνει μια έτσι αυτός, αρπάζει μια καρέκλα και του την κατεβάζει στο καύκαλο. Εκεί που έπεσε ο νταής εκεί έμεινε. Ούτε που θα κατάλαβε τι τον έβρηκε.

»Τον μάζωξαν άρον-άρον οι δικοί του, τον έκοψαν στον ώμο κι όπου φύγει, φύγει.

»Αυτή τη βραδιά έληξε η βασιλεία του Φαλτσέτα στη Λάρισα. Πήρε των ομματιών του και ξενιτεύτηκε. Κανείς δεν ξέρει τι απόγινε, δεν ξανακούστηκε.

»Όσο για τον Γκουντή, τον σκατόψυχο... Είδε κι απέι-
δε, πούλησε το ρημάδι του σ' έναν καρβουνιάρη και μπάρ-
καρε λαθραίος για την Αμέρικα.

»Έκτοτε οι «Τουρουμπαμπιές» –που κανείς δεν ξέρει τι
θα πει– έμειναν στην ιστορία σαν «το άσμα του Παναή». Έτσι το παραγγέλνουν και σήμερα ακόμα στις ορχήστρες.

Ο Παναής και οι Ιππότες των Ορέων

Όπου ο Παναής ανταλλάσσει φιλοφρονήσεις κι αμοιβαίες εκδουλεύσεις με τους φοβερούς και τρομερούς ληστές του Μήτσου του Χελιώτη, του αρχιλησιτί.

Στο σπίτι μας η ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων δεν τύγχανε καμιάς ενθάρρυνσης, για να μην πω ότι συχνά δημιουργούσε αναταραχή. Οι γονείς μου πίστευαν ή πίστευαν ότι πίστευαν πως οποιοδήποτε βιβλίο πέραν των εγκεκριμένων από το Υπουργείο Παιδείας αποτελούσε όχι μόνο χάσιμο πολύτιμου χρόνου στο ατέρμονο κυνηγητό της αριστείας (που, ως απεδείχθη κατόπιν περίτρανα, δεν είχε κανένα απολύτως αντίκρισμα), αλλά ίσως και μια επιρροή απ' αυτές που ωθούν τα παιδιά των «καλών οικογενειών» να πάρουν τον κακό δρόμο –«Τόσα ακούμε κάθε μέρα...». Από τον κανόνα αυτό εξαιρούνταν βεβαίως οι εγκυκλοπαίδειες –όσο πιο βαρετές και μουχλιασμένες, τόσο το καλύτερο.

Αναγκάζονταν, με βαριά καρδιά (και με τον ρητό όρο ότι «δεν θα παραμελήσω τα μαθήματά μου»), να μου αγοράζουν (δεν λέω «χαρίζουν», γιατί δεν μου χάριζαν, χάρη μου έκαναν) βιβλία στη γιορτή μου, στα γενέθλιά μου, τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και στο τέλος της σχολικής χρονιάς –αν «αρίστευα» εννοείται. Ευτυχώς εκείνοι από τους φίλους και συγγενείς της οικογένειας που είχαν αρμοδιότητα δωρητών, τέτοιες ομπιές δεν έτρεφαν, οπότε, προς μεγάλη

απελπισία, της μάνας μου κυρίως, μου έφερναν το «εύκολο δώρο» κι έτσι τα «εξωσχολικά βιβλία» δεν μου έλειψαν ποτέ την εποχή που δεν είχα τη δυνατότητα να τ' αγοράζω μόνος μου –ευτυχώς!

Ήταν αυτή μια περίεργη στάση από τη μεριά ανθρώπων στοιχειωδώς μορφωμένων, που διάβαζαν οι ίδιοι (όχι ακατάπαυστα, αλλά αρκετά), που δεν μπόρεσα ποτέ να κατανοήσω –όχι πως το προσπάθησα ιδιαίτερα βέβαια. Ποιος ξέρει τι τους φόβιζε. Ίσως να πίστευαν πως αν χάλωναν λίγο την ασφυκτική τους πίεση στο να έχω επιδόσεις σχολικές καλύτερες από τις καλύτερες, ίσως να κατέληγα να παρατήσω το σχολείο (και τις μελλοντικές σπουδές) και να γίνω ένα τίποτα, ένας «ρατές», που θα 'λεγε κι ο Χορν, ένας αποτυχημένος. Ε, λοιπόν αδίκριτα ανησυχούσαν. Τους διέψευσα. Κατάφερα ν' αποτύχω θριαμβευτικά και σε όλα χωρίς να εγκαταλείψω το σχολείο (όσο για τις σπουδές... μην ξεχνάμε πως χρωστάω ακόμα μαθήματα).

* * *

–Τι διαβάζεις πάλι εκεί, βρε παιδάκι μου;!

–Ένα βιβλίο.

–Τι βιβλίο;

–Τον «Ρομπέν των Δασών».

–Ορίστε! επενέβαινε η μάνα μου θριαμβολογώντας. Κι άλλο ένα τρομαχτικό!

–Χμμμ... Και ποιος είναι, ρε Παναή, αυτός ο... Ρομπέσης;... πώς τον είπες;...

Δήθεν δεν ήξερε!

–Ρομπέν των Δασών.

–Ναι, γειάσου! Τι έκανε το λοιπόν αυτός ο Ρομπές των Δασών που τον κάναν και βιβλίο;

–Ήταν ένας μεγάλος ήρωας στην Αγγλία, μπαμπά. Σ’ ένα δάσος με τον Λίτλ Τζων, που δεν ήταν μικρός όμως, και τον Σκάρλετ και τους άλλους από τα χαρούμενα παληκάρια του... και τους κυνηγούσε ο Σερίφης του Νότιγγαμ γιατί κλέβαν τους πλούσιους για να δίνουν στους φτωχούς.

–Όλα τα τρομακτικά! (η μάνα μου).

–Και γιατί δεν πήγαινε να δουλέψει, όπως εμείς, τα κορόιδα, αντί να κλέβει τον κοσμάκη;

–Τους πλούσιους έκλεβε.

–Τους όποιους.

–Γιατί τον είχαν επικηρύξει οι κακοί, μπαμπά. Πού να βρει δουλειά, επικηρυγμένος άνθρωπος;

–Και γιατί τον επικήρυξαν παρακαλώ; Δεν μπορεί, κάποια λαδιά θα είχε κάνει.

–Γιατί... έκλεβε τους πλούσιους για να δίνει στους φτωχούς.

Αναστέναξε ο πατέρας μου.

–Το γύρω-γύρω όλοι θα παίζουμε μου φαίνεται.

–Μα... αφού...

–Δεν έχει «αφού». Ήταν ληστής ή δεν ήταν;

–Δεν ήταν.

–Πώς δεν ήταν, αφού έκλεβε;

–Τους πλούσιους...

–Για να δώσει στους φτωχούς. Το εμπεδώσαμε αυτό. Όμως το βρίσκεις εσύ σωστό;

Εδώ θα μπλέκαμε. Χρειαζόταν διπλωματία.

–Μπαμπά, θυμάσαι το έργο με τον Ερροφλύν που είδαμε; Μαζί το είδαμε.

–Θυμάμαι, πώς δεν θυμάμαι.

–Εσύ στο έργο με ποιον ήσουν; Με τον Ερροφλύν ή με το κάθαρμα τον Σερίφη;

Ο πατέρας μου κόμπιασε. Η μάνα μου του έκανε νοήματα.

–Άλλο το έργο..., είπε προσεκτικά.

–Είδες;

Κατάλαβε τη μηχανή που του έστησα κι έβαλε τα γέλια. Ήταν ο δικός του τρόπος να παραδέχεται το λάθος του.

–Τώρα που ήρθε η κουβέντα για ληστές... Τι μου θύμισες!... Την ιστορία του παππούλη σου με τους ληστές στην είπα;

Α, μπράβο! Τώρα συνεννοούμεθα!

–Όχι. Να πω της Αννούλας να ετοιμάσει τα δέοντα;

–Α, γειάσου! Κάνε την παληκαριά.

Το κρασί και οι μεζέδες κατέφθασαν και το ακροατήριο, η Αννούλα κι εγώ, έπαιρνε τις θέσεις του, ενώ η οικοδέσποινα, που δεν ενέκρινε «αυτά τα τρομακτικά» έκανε ότι ασχολείται με το κέντημά της στην άλλη άκρη του δωματίου (χωρίς ωστόσο να ξεφεύγει το παραμικρό από το εξασκημένο της αυτί).

* * *

–Ήταν τη χρονιά που γύρισε ο γέρος από το πρώτο του ταξίδι στην Αμερική, εάν ενθυμούμαι καλώς. Κυριακή του Πάσχα... Μήπως να την αφήσουμε για το Πάσχα αυτή την ιστορία; Για να 'μαστε μέσα στο κλίμα δηλαδή...

Ψυχοβγάλτης! Μεγάλος ψυχοβγάλτης!

–Όχι, τώρα. Πες...

–Καλάαα... Κυριακή του Πάσχα το λοιπόν και είχαμε ανεβεί στη στάνη του μπάρμπα-Γάσου του Τουσκούκη για

να ψήσουμε τον απαραίτητο οβελία και να εορτάσουμε οικογενειακώς, εγώ, ο πατέρας, η μητέρα, η Αικατερίνη και οι τρεις ανεπρόκοποι, οι μπαρμπάδες σου, οι... Αμερικάνοι – τρομάρα τους!– ο Μήτσος, ο Φώτης κι ο Ντίνος. Κείνα τα χρόνια να βλέπατε Πάσχα κι Ανάσταση! Όχι όπως τώρα που τα ψεύτισαν όλα!

–Ρίχνατε και μπαλωθιές, μπαμπά;

–Τι 'ναι, ρε, οι μπαλωθιές;

–Έτσι λένε τις κουμπουριές στην Κρήτη.

–Εσένα εκεί ο νους σου! Στα κουμπούρια και στα τρομακτικά! Αλλά δεν φταις εσύ... άλλος φταίει... (η μάνα μου).

–Άσε μας τώρα, κυρία Πιπή, που θα μας κάνεις και την παρατήρηση! Καλά κάνει το παιδί και ρωτάει. Άμα δεν ρωτάει πώς θα μάθει;

–Για... κουμπούρια;!!!

–Όλα χρειάζονται στον άνθρωπο, κυρία Πιπή. Όλα. Ό,τι μαθαίνει κανείς για καλό είναι.

–Λοιπόν; Πες, μπαμπά...

–Πού μείναμε;

–Στον οβελία.

–Μάλιστα. Κει πάνω το λοιπόν που σιγοπίνανε το κρασάκι τους οι μεγάλοι και τσιμπολογούσαμε εμείς, τα παιδιά, αυγά, κουλουράκια και δίπλες, περιμένοντας να ψηθεί το αρνί –γιατί παίρνει ώρα και θέλει τέχνη το ψήσιμο– κάνουμε έτσι και τι να δούμε; Τρεις φουστανελάδες, ελεεινοί και τρισάθλιοι, με μαυρομάντηλα στο κεφάλι κι αρματωμένοι ως τα μπούνια, ανηφόριζαν την πλαγιά γρήγορα-γρήγορα, σαν να τους κυνηγούσαν, με κατεύθυνση τη στάνη.

«Ληστήδες είναι» λέει ο μπάρμπα-Τάσος. «Μέσα ούλοι, αγλήγορα».

«Μην κουνηθεί κανείς» διατάζει ο πατέρας. «Γύρνα εσύ τον οβελία, μπάρμπα, μην αρπάξει και μείνουμε νηστικοί χρονιάρα μέρα».

–Είπε ο Παναής «μην κουνηθεί κανείς». Ποιος να κοτή-σει να κουνηθεί; Όμως εμείς γαρίδα το μάτι κατά τους λη-στάδες που ανηφόριζαν και το στομάχι μας είχε ανεβεί ως τ' αυτιά από το φόβο.

»Ο Παναής ατάραχος! Το κρασάκι του, το μεζεδάκι του... σαν να μην έτρεχε τίποτα.

»Με τα πολλά οι μουσαφिरαίοι κατέφτασαν καμιά φορά. Λεροί, να σιχαίνεσαι να τους φτύσεις, αζούρηγοι, ασουλού-πρωτοι, ατσούμπαλοι, με φυσεκλίγια σταυρωτά, μαχαίρια, κουμπούρια, ντουφέκια και δεν συμμαζεύεται. Ένας από δαύτους μάλιστα είχε κι έναν χαλκά στο αυτί, σαν σκουλα-ρίκι, και ήταν να σου κόβει τη μαγιονέζα.

»Αμάν, λέμε μέσα μας, πάμε χαμένοι! Αυτοί εδώ θα μας σουβλίσουν μαζί με τον οβελία, σαν τον Αθανάσιο Διάχο, και θα μας κάνουν μια μπουκιά.

«Χριστός Ανέστη, πατριώτες» χαιρετάει ένας, που φαι-νόταν αρχηγός, κάνοντας και τεμενά, όπως συνηθίζοταν τότε.

«Αληθώς ο Κύριος» απαντάει ο Παναής. «Κοπιάστε να σας φιλέψουμε, μέρα όπου είναι».

«Φχαριστούμε από καρδιάς» λέει ξανά ο αρχηγός. «Ο λόγος σου με χόρτασε, πλην όμως ειμάστενε κομμάτι βια-στικοί, γιατί βγήκαν τ' αποσπάσματα στο βουνό και μας γυρεύουν. Μόνο ένα μπουκούνη ψωμί και λίγο τυρί για το δρόμο κι αν υπάρχει και μια φτσέλα κρασί... Θα σε πλε-ρώσω με παρά».

«Κράτα τον παρά σου, πατριώτη» του λέει ο Παναής. «Θα τον χρειαστείς παραπέρα. Εδώ σε μας δεν περνάει».

–Εμείς τώρα να έχουμε μείνει με το στόμα ανοιχτό, να

μας βγει η ψυχή σαν πουλάκι από το δέντρο! Τώρα, λέμε, θα βγάλουν τα χαντζάρια οι αγριανθρώποι, να μας σφάζουν σαν κοτόπουλα! Και πράγματι, οι ληστές φάνηκαν να το φέρνουν βαρέως με την κουβέντα που τους είπε ο γέρος. Ιδιαίτερα εκείνος με τον χαλκά ήταν ο πιο επίφοβος.

«Τι είπες, πατριώτη;» του λέει του πατέρα άγρια. «Παναπαί δηλαδή τον περιφρονάς τον παρά μας;».

«Δικός σου είναι ο παράς, ορέ;».

«Δικός μου για».

«Δικός σου από πούθε, ορέ πατριώτη; Από την τέχνη που δουλεύεις για μπας και σου τον άφηκε κληρονομιά ο παππούλης σου ο συχωρεμένος;».

—Εδώ, λέμε, πάει, χαθήκαμε! Μια μπουκιά θα μας κάνουν οι λησταρχαίοι. Αλλά φαίνεται πως τούτοι εδώ ήτουνε της κουβέντας περισσότερο κι όχι της πράξης —το ευτύχημα.

«Μαύρο φίδι κολοβό που σ' έφαγε, ορέ, που θα μου πεις εμένανε για τον παρά» φωνάζει ο χαλκάς.

»Κει πάνω μπήκε στη μέση ο καπετάνιος.

«Σφάλιξε το στόμα σου, ορέ Μήτρακα, γιατί σε πήρε και σε σήκωσε» του λέει. «Για μπας και ψήλωσε ο νους σου, ορέ, και μου πας για καπετάνιος;».

«Μα, καπετάνιο...».

«Σκασμός είπα, ορέ. Εγώ θα κάνω κουμάντο, που ξέρω».

»Και γυρίζοντας στον πατέρα:

«Και συ, πατριώτη, να χαρείς... κάνε κράτει και μη μας συνερίζεσαι, χρονιάρια μέρα. Δεν έβγαλε ακόμα μουστάκια το μυαλό τους γι' αυτό μιλάνε έτσι. Ελόου σου όμως μου φαίνεσαι φρόνιμος άνθρωπος. Πώς και την ξαστόχησες την κουβέντα;... Το όνομά σου;...».

«Φαίνεται πως είσαι ξένος στα μέρη μας» του αποκρίνεται ο Παναής. «Γιατί αν ήσανε απ' εδώ θα 'ξερες ότι στον τόπο μας πρώτα συσταίνεται ο μουσαφίρης και μετά ο νοικοκύρης».

—Γέλασε τρανταχτά ο καπετάνιος. Γέλασε φαφούτικα κι ο γερο-Τουσκούκης, για να τον κολακέψει, αλλά τα 'χε κάνει πάνω του.

«Καλά έκαμες και μ' έβαλες στη θέση μου, ορέ πατριώτη» λέει μετά ο λήσταρχος. «Το δίκιο να λέγεται. Μάθε το λοιπόν ότι σου μιλάει ο καπετάν Μήτσος ο Χελιώτης, αν έχεις ακουστά».

—Αν είχαμε λέει ακουστά;!!! Συφομά που μας έβρηκε! Πιο τρομερός κι αιμοβόρος λήσταρχος από δαύτον δεν είχε ξαναματαγίνει σ' ολόκληρο το Μωριά! Δεν είχε αφήκει πρόβατο για πρόβατο άκλεφτο και σπίτι για σπίτι αλήστευτο. Άσε πια τους φόνους κι άλλες τέτοιες καλοσύνες! Αφού να φανταστείς οι χωροφυλάκοι ακούγαν «Χελιώτης» και λάκιζαν. Άσε που οι μανάδες για να φοβερίσουν τα παιδιά έλεγαν: «Πάψε, αχρόνιαγο, γιατί θα 'ρθεί ο καπετάν Χελιώτης να σε φάει».

»Μέχρι τραγούδι του είχαν βγάλει:

*»Μην το είδατέεεεε,
μην τον απαντήσατέεεε,
τόσοον Μήτσο τον Χελιώτη,
τόσοον αρχιληστή,
μωρ' τον αρχιληστήηηηη!¹⁴*

—Α, τι ωραία φωνή! Σαν βραχνοκόκορας! (η μάνα μου).

—Ε, τι να κάνουμε, κυρία Πιπή, εμείς δεν μάθαμε μαντολίνο, να μας κυνηγάνε οι μόρτες με τις λεμονόκουπες. Το όργανο το δικό μας είναι η φωνή.

—Έλα, μπαμπά!... Τι έγινε μετά;...

¹⁴ Είπαμε, πανομοιότυπο με κείνο για τον άλλο λήσταρχο, τον Δεσπότη. Φαίνεται πως ο πατέρας μου είχε ένα στο ρεπερτόριό του που να ταιριάζει σε όλους.

–Α, ναι... Μετά... Το λοιπόν του λέει ο ληστής του παππού σου: «Εγώ είμαι ο Μήτσος ο Χελιώτης, αν έχεις ακουστά».

»Οπότε γυρνάει ο παππούς σου και του λέει:

«Κι εγώ είμαι ο Παναής, ο κυνηγός, αν έχεις ακουστά».

«Δεν έχω ακουστά» του λέει ο ληστής.

«Καλά το είπα εγώ ότι θα 'σαι ξένος στα μέρη μας, γιατί ούτε εγώ σ' έχω ακουστά» του απαντάει ατάραχος ο Παναής.

–Εδώ ο Χελιώτης το έφερε βαρέως.

«Για να σου δείξω εγώ, ορέ, ποιος είναι ο Μήτσος ο Χελιώτης θα σου σηκώσω ολάκερο το κοτέτσι –και δίχως πλερωμή» του λέει.

«Αμ πε μου ότι είσαι κλεφτοκοτάς, να καταλάβω!» του απαντάει ο γέρος.

–Τούρκος ο Χελιώτης γυρνάει στα τσιράκια του.

«Πιάστε, ορέ, τις κότες και κόφτε τες ούλες» τους φωνάζει.

«Όποιος κουνηθεί, ορέ, του κόβω τα ποδάρια σύριζα και του τα δίνω στο χέρι πεσκέσι» λέει ο πατέρας και τραβάει το λάζο το μαυρομάνικο απ' το ζουνάρι όπου το 'χε φυλαμένο.

–Ακούσανε το λόγο οι ληστές και μείναν με το στόμα ανοιχτό. Σου λέει... «Τρεις εμείς –και του Χελιώτη, όχι παίξε-γέλασε– ένας αυτούνος μ' ένα παλιολάζο και κάνει τον παληκαρά; Γιατί;».

»Κι ενώ όλοι περιμέναμε να γίνει το κακό, πετάγεται ο μπάρμπα-Τάσος ο Τουσκούκης και δείχνει απέναντι στην πλαγιά.

«Οι χωροφυλάκοι!» φωνάζει. «Σωθήκαμε!».

»Γυρνάμε κι εμείς με τους ληστές και τι να δούμε; Όλο το απόσπασμα της Χωροφυλακής κατηφόριζε την πλαγιά κατά δώθε!

»Τώρα;

«Κατάρρα!» φωνάζει ο Χελιώτης που τα χρειάστηκε. «Πάει, μας πιάκαν οι ζαπτιέδες!».

—Γυρνάει τότε ο Παναής και τον αρπάζει από το μανίκι.

«Μέσα στη στάνη, ορέ» του λέει. «Και οι τρεις σας. Μπάτε να κρυφτείτε αγλήγορα, πριν σας δουν».

»Ο Χελιώτης τα 'χασε. Σου λέει, τι γίνεται εδώ πέρα; Μόλις τώρα ήταν να σκοτωθούμε και τώρα γυρεύει να με σώσει; Να δώκει εμπιστοσύνη... να μη δώκει;...

«Δεν θα με δώκεις δηλαδή, ορέ Παναή;» λέει του πατέρα.

«Μέσα είπα» αγρίεψε ο παππούλης σου. «Μέσα πανάθεμα τις φουστανέλες σας και δεν είναι ώρα για λόγια!».

—Τι να κάνουν οι ληστές, έτσι κι αλλιώς χαμένοι ήτουνε, μια και δυο τρυπώνουν στη στάνη, κρύβονται στ' άχερα και περιμένουν. Τσιμουδιά!

»Γυρνάει τώρα σε μας ο γέρος και μας λέει:

«Άμα έρθουν οι χωροφυλάκοι, εσείς στόμα έχετε και μιλά δεν έχετε. Κι άμα σας ρωτήξουν... δεν ξέρουμε, δεν είδαμε, δεν ακούσαμε».

«Μα... θα κρύψεις τους κακούργους;» εξανίσταται ο γερο-Τουσκούκης, που πήρε τα πάνω του με το που είδε το απόσπασμα.

«Εσύ, μπάρμπα, να κοιτάξεις μην καεί ο οβελίας και το τι κάνω εγώ να μη σ' ενδιαφέρει», του λέει ο Παναής.

Με τα πολλά, για να μην τα πολυλογώ, έφτακε το απόσπασμα, με επικεφαλής έναν 'νωματάρχη Τσαρούχα ονόματι, από τον Πύργο της Ηλείας... μια λέρα.

«Χριστός Ανέστη, πατριώτες» χαιρετάει ο ΄νωματάρχης.

«Αληθώς ο Κύριος» απαντάει ο Παναής. «Κοπιάστε να σας φιλέψουμε ότι υπάρχει».

«Ευχαριστούμε, κυρ-Παναή» του λέει ο ΄νωματάρχης, που τον ήξερε τον πατέρα. «Πλην όμως ειμάστενε υπερεσία».

«Τι υπερεσία, βρε παιδιά, χρονιάρια μέρα;».

«Νά, πήραμε φαλάγγι τη συμμορία του Χελιώτη κι όπου να ΄ναι εξάπαντος θα τους συλλήψουμε. Αλήθεια, κυρ-Παναή, μήπως και τους πήρε το μάτι σου να ροβολάνε κατά ΄δώ μεριά;».

«Άκου να σου πω μια κουβέντα, ΄νωματάρχη» του λέει ο γέρος ξερά. «Και να τους έβλεπα, που λέει ο λόγος, εγώ, ορέ, ρουφιάνος των ζαπτιέδωνε δεν γένομαι. Και μην ξαναπείς τέτοιο λόγο, το καλό που σου θέλω, γιατί σου κόβω τα μουστάκια εδωπά με το μαχαίρι και σε στέλνω κάτω ξουρισμένο σαν λιμοκοντόρο από τη Φραγκιά».

–Μαζώχτηκε ο ΄νωματάρχης. ΄Ηξερε ότι τούτος εδώ δεν λογάριαζε τίποτις και κανέναν. Χαιρέτησε, μάζωξε τα τσιράκια του και πήγαν στον αγύριστο.

–Και οι ληστές, μπαμπά;

–Μόλις φύγαν οι χωροφυλάκοι πήγε ο γέρος και τους έφερε όξω. Αυτοί θέλαν να φύγουν αμέσως, τα είχαν χρειαστεί, αλλά ο Παναής τους κράτησε στανικώς.

«Πού θα πάτε, ορέ, θα σας πιάκει το απόσπασμα παρακάτω» τους λέει. «Καθίστε να φάμε τον οβελία που είναι έτοιμος, να τσουγκρίσουμε κι αυγά, για το καλό, και μετά».

»Έτσι κείνη τη χρονιά κάναμε Λαμπρή με τους λησταρχαίους.

–Μμμ... μπράβο! Συγχαρητήρια! (η μάνα μου).

Ο πατέρας μου την αγνόησε (τι ήξερε κι αυτή;...) και συνέχισε:

–Ενθουμούμαι δε, πως τη στιγμή που αποχαιρέταγαν να φύγουν οι κατσαπλιάδες γυρίζει ο καπετάν Χελιώτης και λέει του γέρου:

«Ορέ Παναή, ορέ... Το καλό όπου μου 'καμες σήμερα δεν το ξεχνάω. Μια μέρα θα στο ξεπλερώσω».

–Του το ξεπλήρωσε, μπαμπά;

–Του το ξεπλήρωσε. Τρία χρόνια πιο ύστερα.

–Για πες...

–Ήταν με κείνη την ιστορία την εκλογική, που είχε σαν αποτέλεσμα τον άδικο θάνατο του μπάρμπα μου του Κωνσταντή...

–Και των άλλων ανθρώπων, που τους έφαγε το σκοτάδι, δεν ήταν άδικος ο θάνατος; Τι ήταν; (η μάνα μου).

–Ποιων ανθρώπων; ρώτησε με πραγματική απορία ο πατέρας μου.

–Του αποσπάσματος. Έμεινε κανείς απ' αυτούς ζωντανός; Όχι, να μου πεις...

–Ποιος να μείνει ζωντανός με τον Παναή και τον Γιώργη οπλισμένους; απόρησε ο πατέρας μου. Μην λέμε ότι θέμε τώρα! Χτυπούσαν δεκάρα στα εκατόν πενήντα μέτρα οι συχωρεμένοι!

–Μπράβο! Συγχαρητήρια! Αυτά ν' ακούει ο γιος σου, να προκόψει κι αυτός.

Ο πατέρας μου μού έκλεισε το μάτι με νόημα.

–Α, όλα κι όλα! Ο γιος μου εμένα θα γίνει τραπεζικός υπάλληλος, σαν τους θείους του.

–Μπα, μάλλον δάσκαλος, είπα εγώ παίζοντας το ίδιο παιχνίδι.

Η μάνα μου, που δεν φημιζόταν, ως γνωστόν, για το χιούμορ της, παράτησε το κέντημα και σηκώθηκε φουρκισμένη.

–Βρε δεν με παρατάτε και οι δυο λέω εγώ...

Και γυρίζοντας στην Αννούλα...

–Έλα, Αννούλα, να καθαρίσουμε τα φασολάκια για αύριο... Γιατί πρέπει να τους ταΐσουμε κιόλας τους κυρίους βλέπεις!...

–Να τα καθαρίσ'ς μόνη σ'. Ιγώ θέλου ν' ακούσου την ιστουρία.

Αν η μάνα μου ήταν καρτούν από το κεφάλι της θα έβγαινε καπνός καθώς εξερχόταν του δωματίου φουριόζα, με κατεύθυνση την κουζίνα.

–Μα κι εσύ!... Δάσκαλος!... μου κάνει (δήθεν μαλώνοντας με) ο πατέρας μου. Το παρατράβηξες.

–Μα αυτή άρχισε να λέει για μας...

–Ε, αφού ξέρεις ότι δεν μπορεί ν' ακούει για σκοτωμούς και παληκαριές. Άκου εκεί!... Δάσκαλος!... χεχεχε.

–Καλά, καλά... Πες τι γίνηκε...

–«Έγινε», όχι «γίνηκε». Αυτά σας μαθαίνουν στο σχολείο;

–Μα... εσύ έτσι το λες...

–Στο πνεύμα της ιστορίας. Για να δώσουμε τη σωστή αίσθηση της εποχής και του τόπου. Έτσι μιλούσαν τότε.

–Καλά... Πες τώρα...

–Κείνο το βράδυ λοιπόν, ο μπάρμπαρς μου ο Γιώργης τράβηξε κατά τον Ισθμό κι εμείς κατά τη θάλασσα, όπως τα 'χαν συμφωνήσει τ' αδέρφια. Στο δρόμο όμως ο παππούς σου το ξανασκέφτηκε κι άλλαξε γνώμη.

«Μόνος του ο Γιώργης μπορεί να βρει δυσκολίες» λέει

της γιαγιάς σου. «Καλύτερα να πάμε κι εμείς κατά χει, να μπορέσω να βοηθήσω στην περίπτωση που τον έβρει το κακό συναπάντημα».

«Ότι πεις εσύ, ψυχή μου» του λέει εκείνη –που έπινε νερό στ' όνομά του, η συχωρεμένη.

–Αλλάξαμε το λοιπόν πορεία και πηγαίναμε έτσι όλη νύχτα, ώσπου το πρωί, κατά τις δέκα ήτουνε... κατά τις έντεκα ήτουνε... θα σας γελάσω... πλησιάσαμε στον Ισθμό. Ξαφνικά, κάνουμε έτσι και τι να δούμε; Μπροστά μας, στη δημοσιά –μη φανταστείτε τώρα ασφαλτο και τέτοια... χωμάτινοι ήτουνε οι δρόμοι τότε– καμιά ντουζίνα αρματωμένοι καβαλαραίοι έστεκαν εκεί και μας έκλειναν το δρόμο. Χωροφυλάκοι δεν ήτουνε, στρατιώτες δεν ήτουνε... τι διάολο ήτουνε; Ληστές ήτουνε! Από τη Σκύλα στη Χάρυβδη δηλαδή.

«Κρατάτε τα ζα» μας λέει ο πατέρας και πάει με τον Ψαρή να μιλήσει στους καβαλαραίους.

«Τι συμβαίνει, ορέ πατριώτες;» τους λέει.

«Η ώρα η καλή, ορέ Παναή» του απαντάει ένας τους. «Δεν μας γνωρίζεις;».

–Απόρρεσε ο Παναής που τον ήξερε ο ληστής ονομαστικώς. Κάνει έτσι, τον κοιτάει καλύτερα... τι να δει;... Ο Μήτσος ο Χελιώτης ήτουνε, ο αρχιληστής!

«Μονο βουνό με βουνό, καπετάνιο» του λέει ο πατέρας. «Ποιος άνεμος σ' έφερε στο δρόμο μου πάλε;».

«Καλός άνεμος, ορέ Παναή. Καλός άνεμος. Ήρθα να ξεπλερώσω το χρέος οπού σου έχω, κατά πως στο έταξα τότενες, αν ενθυμείσαι».

«Και πώς θα γένει αυτό, ορέ καπετάνιο;»

«Το και το» του λέει ο Χελιώτης. «Οι χωροφυλάκοι βγήκαν παγανιά στον Ισθμό και περιμένουν κρυμμένοι. Αν πας να περάσεις θα σε πιάκουν».

«Και γιατί να με πιάκουν, ορέ καπετάνιο; Σάματις είμαι κανέννας λήσταρχος για να θέλουν να με πιάκουν;»

»Γέλασε ο Χελιώτης.

«Άντε, ορέ Παναή, κι εσύ είσαι χειρότερος κι από λήσταρχος» του λέει. «Σας έχουν 'πικυρήξει, εσένα και τον αδερφό σου, για το φονικό στο Κακούρι. Τον αδερφό σου τον Γιώργη τον πιάκαν κιόλας και τον παγαίνουν με σίδερα».

»Στεναχωρέθηκε ο Παναής, αλλά δεν το 'δειξε, μην και του πέσουν τα μούτρα μπροστά στους ληστές.

«Και τι γίνεται τώρα, καπετάνιο;» ρωτάει τον Χελιώτη. «Έχεις ελόου σου κάτι στο μυαλό σου;».

«Έλα μαζί μας με τη φαμίλια σου να σας πάμε στο γιαλό» του απαντάει εκείνος. «Έχω έτοιμο καΐκι να περιμένει, να σας περάσει στη Ρούμελη κι από κει ότι σε φωτίσει ο θεός».

«Και συ πού τα 'μαθες αυτά τα μαντάτα, καπετάνιο;».

«Εγώ ούλα τα μαθαίνω, ορέ. Ούλα. Γι' αυτό άσε να σε κουλαντρήσω μην το 'χω βάρος στην καρδιά όπου πήγε τζάμπα τέτοιος μπεσαλής και παληχάρι».

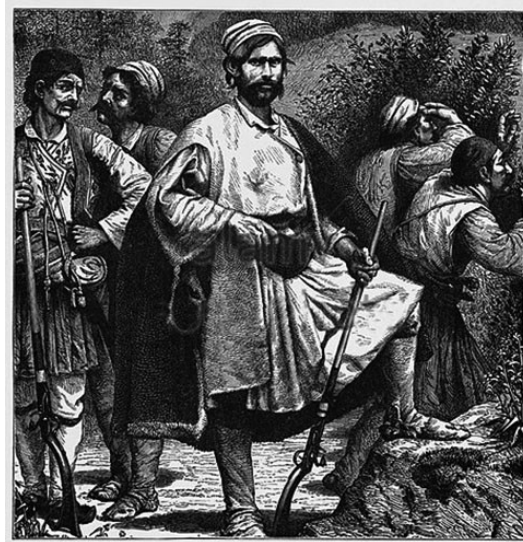
—Είπε στο τέλος το «ναι» ο πατέρας —δεν γινόταν αλλιώς— κατεβήκαμε σε μια απόμερη παραλία, συνοδεία με τους ληστές, όπου περίμενε το καΐκι, που το 'χαν αυτοί για κοντραμπάντο, μας φόρτωσαν πάνω, μαζί με τα ζώα και περάσαμε έτσι απέναντι, στη Ρούμελη, χωρίς να το πάρουν χαμπάρι οι χωροφυλάκοι. Εκεί ο Χελιώτης μας αποχαιρέτησε και γύρισε πίσω να συνεχίσει να ρημάζει τα κοτέτσια και τις στάνες του κοσμάκη.

»Ενθυμούμαι, όταν αποχαιρετίστηκαν, ο πατέρας με τον λήσταρχο... του λέει ο Παναής:

«Καπετάνιο, είσαι ληστής, αλλά έχεις μπέσα. Δεν σε ξεχνάω».

«Παναή, δεν είσαι ληστής, αλλά είσαι παληκάρι. Δεν σε ξεχνάω κι εγώ».

–Κι ζήσαν αυτούν'οι καλά κι ιμείς καλύτερα, είπε η Αννούλα και σηκώθηκε. Άϊντι να πάου κι ιγώ να βουηθήσου στα φασουλάκια, γιατί θα 'χ'ει τα νεύρα τ'ς η κυρά κι ποιος τ'ν ακού'ει!

Οι Τρεις Μανάδες

Όπου ο ανάποδος και προβληματικός απόγονος αποφασίζει πως ουσιαστικά ανήκει σε τρεις μανάδες –εξαιρουμένης της φερομένης (απιθάνως) ως «βιολογικής».

Με τη μάνα μου –αν ήταν στ’ αλήθεια μάνα μου– δεν είχα ποτέ κανενός είδους συναισθηματικό δεσμό από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου. Αντιλαμβάνομαι πως αυτό μπορεί ν’ ακούγεται παράξενο, ίσως και υπερβολικό, αλλά έτσι είναι. Ενστικτωδώς, ιδίως όταν είμαστε παιδιά και λειτουργούμε περισσότερο με το θυμικό παρά με τη λογική, ξέρουμε ποιος μας αγαπάει και ποιος όχι. Ε, αυτή την αγάπη από εκείνη εγώ δεν την εισέπραξα ποτέ, ούτε και την έδωσα. Δεν ήταν δικό της το λάθος, ούτε και δικό μου. Ας πούμε πως δεν ήμασταν συμβατοί.

Πιστεύω άλλωστε πως η μάνα μου θα πρέπει να ήταν από τους ελάχιστους εκείνους ανθρώπους που δεν ξέρουν καν τι είναι αγάπη. Ίσως αν είχε μεγαλώσει η ίδια σε διαφορετικό περιβάλλον να είχε εξελιχθεί, συναισθηματικά τουλάχιστον, αλλιώς –αν κι αμφιβάλλω. Οι δικοί της όμως, με μια και μοναδική εξαίρεση, ήσαν άνθρωποι που με την αγάπη και τα υψηλά συναισθήματα δεν είχαν καμιά απολύτως σχέση. Οπότε κι αυτή, μην έχοντας λάβει δεν μπορούσε να δώσει, γιατί απλά δεν ήξερε τι ήταν αυτό το πράγμα.

Στο μυαλό της η φροντίδα για τους άλλους ήταν καθήκον αρκετό κι αυτό προσδιόριζε τη θέση της σε μια συμβίωση ανθρώπων, τα άλλα ήταν φιλολογίες.

Είπαμε, δεν ήταν κακή, δυστυχισμένη ήταν κι ευτυχώς για κείνη δεν το ήξερε. Δυστυχισμένος, χωρίς να το ξέρει, θα πρέπει να ήταν κι ο πατέρας μου, αλλά αυτού, που είχε βιώσει την αγάπη στη δική του οικογένεια, του έβγαине το κουσούρι αλλιώς. Για τον λόγο αυτό μπορούσα να τον καταλάβω και να τον αποδεχτώ πιο εύκολα. Χωρίς ωστόσο να έχω συναισθηματικό δεσμό ούτε μ' εκείνον. Ίσως η φτιαξιά μου να ευθυνόταν γι' αυτό. Ίσως επειδή, από πολύ νωρίς, δεν θεωρούσα κανέναν δεδομένο, αλλά επέμενα τους ανθρώπους μου να τους διαλέγω εγώ, όχι με κριτήρια αίματος αλλά με το αν μου ταίριαζαν ή όχι, κι αυτούς τους δυο δεν υπήρχε ποτέ περίπτωση να τους διαλέξω –τη μάνα μου ειδικά.

Τώρα, εδώ που τα λέμε, κι ο ίδιος δεν ήμουν ακριβώς το παιδί που ονειρεύεται να έχει κανείς. Δεν σκεφτόμουν με τον τρόπο που σκέφτονταν τα άλλα παιδιά –που συχνότατα οι γονείς μου έφερναν σαν παράδειγμα (να τους μοιάσω)– και το χειρότερο... δεν φερόμουν όπως αυτά. Πόσες φορές δεν είχε ξεφύγει της μάνας μου εκείνο το «ανάθεμα την ώρα και τη στιγμή...», αφήνοντας, σαν από δεύτερη σκέψη, τη φράση ατελείωτη –που ήξερα όμως πως είχε να κάνει με τη δική μου παρουσία στο σπίτι της.

Δεν θα το παραδεχόταν ποτέ φυσικά, δεν είχε την ειλικρίνεια ή την απαραίτητη αυτογνωσία για κάτι τέτοιο, αλλά αν γινόταν να μ' αλλάξει μ' ένα άλλο, πιο βολικό, πιο «φυσιολογικό» παιδί, χωρίς την κοινωνική κατακραυγή εννοείται, θα το 'κανε πάραυτα. Αλλά κι εγώ, αν γινόταν να την αλλάξω με άλλη μάνα, χωρίς κανένα δισταγμό και τύψη θα το έκανα. Η διαφορά μας ήταν στο ότι σε μένα αυτό ήταν απολύτως συνειδητοποιημένο κι αποδεκτό, άνευ ενοχών. Άλλωστε, με τον τρόπο μου, αυτό ακριβώς έκανα.

* * *

Στην Αννούλα χρωστάω ενδεχομένως τη ζωή μου.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά. Όταν γεννήθηκα η μάνα μου ήταν σαρανταενός ετών.. Είχε δηλαδή, για την εποχή εκείνη, μια ηλικία αντίστοιχη με της βιβλικής Σάρας και άνευ της θείας αρωγής, για τότε, τεκνοποίηση ήταν πράγμα αδιανόητο. Είχαν προηγηθεί –κατά τα λεγόμενα πάντα των γονιών μου (που δεν τους θεωρώ αξιόπιστους)– τέσσερις ατυχείς απόπειρες, εκ των οποίων οι δύο ήταν αποβολές και οι δυο κατέληξαν στον θάνατο των παιδιών κατά τη γέννα. Εγώ ήμουν, λέει, ο πέμπτος και... τυχερός. Που θα πει πως η γυναίκα, αν όντως ευσταθούν τα της προτεραιάς εγχυμοσύνης, είχε σοβαρό πρόβλημα. Αλλά νά που –ω, του θαύματος!– γεννιέται ένα μωρό γερό κι αφεγάδιαστο, χωρίς καμιά επιπλοκή και κανένα παρατράγουδο (και χωρίς να έχει προηγηθεί κανενός είδους θεραπεία – θαύμα... θαύμα!). Οπότε χαράς ευαγγέλια στο σπίτι και δως του φωτογραφίες αναμνηστικές, ίνα καταγραφεί το χαρμόσυνο γεγονός στην Ιστορία με τρόπο αδιάφυστο. Πλην όμως... άλλο περίεργο πρόβλημα... η καθόλου νεαρή πλέον μητέρα δεν είχε γάλα! Το κρατάμε αυτό. Και τώρα τι κάνουμε;

Τώρα φέρνουμε την Αννούλα από το Σκλήθρο, που μόλις πριν λίγο καιρό είχε αποκτήσει και κείνη ένα αγοράκι, για να ταΐσει το βρέφος με τα άφθονα αποθέματα που διέθετε στον πλούσιο κόρφο της. Συγχρόνως θα έκανε και χρέη μαγείρισσας και οικονόμου, γιατί οικιακή βοηθός («υπηρεσίες» τις έλεγαν τότε, «δούλες» η μάνα μου) υπήρχε ήδη.

Έτσι η πρώτη εικόνα που είχα από τον κόσμο ετούτο ήταν αυτή των υπέροχων, γαλακτοφόρων μαστών της όμορφης χωριατοπούλας, κάτι που, μαζί με τη ζεστή αγχαλιά της και την απαλή της φωνή, συνέβαλαν τα μάλα υποψιάζομαι στη μετέπειτα στάση μου έναντι των γυναικών. Η

Αννούλα, χωρίς να το ξέρει, και χωρίς να το επιδιώξει, μέσα από την αγάπη που είχε να δώσει μ' έμαθε και μένα ν' αγαπάω. Από πουθενά αλλού σ' αυτό το σπίτι δεν θα το μάθαινα.

Τώρα βέβαια, η κυρα-Πιπίτσα, από παιδιά δεν είχε ιδέα, είχε όμως (αλίμονο!) άποψη. Αλλά η άποψη αυτή ήταν τόσο πρωτόγονη, τόσο απαρχαιωμένη (και δεισιδαίμων) ώστε, αν στους αντίποδες δεν υπήρχε ο ισχυρός χαρακτήρας της Αννούλας, να πατήσει πόδι και να γίνει το δικό της, πολύ πιθανόν να μην υπήρχα για να γράφω έπη, σαν ετούτο εδώ, σήμερα. Για παράδειγμα... η μάνα μου ήθελε να με φασκιώσουν (πρακτική ολέθρια για την ανάπτυξη του βρέφους). Η Αννούλα της το ξέκοψε.

–Να κοιτάς τη δ'λειά σ', την αποπήρε. Του πιδί του θ'κό μ' δεν θα μπαμπουλουθεί σι φασκιές κι αηδίες. Θα 'νι ιλεύθιρου να μιγαλώσ' σαν άνθρωπους, όχ'ι σαν λ'κάν'κου.

Σε μια άλλη περίπτωση βογκούσα κι αγωνιούσα στην κούνια μου. Η μάνα μου με θεώρησε... ματιασμένο και με ξεμάτιαζε!

–Μην το κοιτάτε το παιδί, έλεγε στους άλλους. Φτου φτου φτου.

Έρχεται η Αννούλα, την κάνει πέρα, μ' αρπάζει και με καθίζει με την πλάτη ν' ακουμπάει στο μαξιλάρι, για να εισπράξει ένα λαμπερό χαμόγελο γεμάτο ευγνωμοσύνη από τον «ματιασμένο» (και ξεματιασμένο) μπέμπη.

–Βαρέθ'κι τ'ν ξάπλα του πιδί, λέει της μάνας μου που παρακολουθούσε τη διαδικασία έκθαμβη, αλλά και μ' αποδοκιμασία. Σ'κώθ'κι κι αυτό ήταν. Άϊντι στ'ς δ'λειές σας.

Αλλά εκεί που της χρωστάω μεγάλη χάρη είναι που, αργότερα, μ' έμαθε να τρώω απ' όλα. Μ' έναν τρόπο απλούστατο στη σύλληψή του πλην ιδιοφυή.

Καθόμασταν να φάμε. Από πολύ νωρίς έτρωγα μαζί με τους μεγάλους (περιττό να πω πως ήταν κι αυτό κατόπιν

επιμονής της Αννούλας). Τι είχαμε; Φασολάκια γιαχνί. Μπλιάχ!

–Δεν πεινάω, έλεγα μουτρωμένος.

Συναγερμός στο τραπέζι.

–Να σου τηγανίσω πατατούλες κι αυγουλάκια; προσφερόταν η μάνα μου.

–Να μι κάν'ς τη χάρ'η, την έκοβε η Αννούλα. Αφού σι λέ'ει ότ' δεν πεινά'ει του πιδί. Άστου για όταν πεινάσ'ει. Ιδώ είναι του φαγητό, δεν θα πά'ει πουθινά.

–Μα...

Την αγριοκοίταζε η Αννούλα και μαζευόταν εκείνη πάραυτα –ενώ ο πατέρας μου χαμογελούσε κάτω από τα μουστάκια του (και σοφός άνθρωπος όπως ήταν δεν ανακατεύοταν σ' αυτά).

–Δεν πεινάω, γκρίνιαζα εγώ.

–Δεν πειράζ', πασά μ', μου 'λεγε η Αννούλα. Όταν πεινάσ'ς... Πάγινι να παίξ'ς ισύ τώρα κι θα στου φυλάξου ιγώ του πιάτου σ' για μιτά. Όταν σι κόψ'ει η λόρδα.

Και μου το φύλαγε σκεπασμένο με μια πετσέτα σε εμφανές μέρος στην κουζίνα.

Εγώ βέβαια είχα πάρει την απόφαση να μην το φάω στον αιώνα τον άπαντα. Ε, τι θα 'καναν, στο τέλος θα μου 'φτιαχναν πατατούλες κι αυγουλάκια κι όλα καλά –και θα γινόταν και το δικό μου.

Η κουζίνα όμως ήταν το βασίλειο της Αννούλας και κανείς άλλος δεν είχε δικαιοδοσία εκεί μέσα, μακάρι να ήταν κι ο θεός ο ίδιος! Αλλά και η πείνα θέριζε. Κι όσο περνούσε η ώρα και δεν έβλεπα να φιλοτιμιέται κανένα γαϊδούρι να φτιάξει πατατούλες κι αυγουλάκια τόσο ανησυχούσα. Άρχιζα λοιπόν τις περιπολίες, δήθεν τυχαία... «έτυχε να περνάω...»... στα πέριξ της κουζίνας... Αλλά δεν μου πήγαινε να ρίξω και τα μούτρα μου... Κι εδώ είναι που η Αννούλα

έδειχνε ο μεγαλείο του χαρακτήρα της. Αφού μ' άφηγε να ψηθώ καλά-καλά, έβρισκε μια πρόφαση και τους άδειαζε όλους από την κουζίνα. Έφευγε και η ίδια κι έτσι το πεδίο ήταν ελεύθερο. Οπότε, με μια αποφασιστική επιχείρηση κομάντο, έπεφτα στα φασολάκια και τα 'κανα παρελθόν.

Στο βραδινό τραπέζι η μάνα μου, η άσχετη, ήθελε να κάνει πνεύμα (να με ξεμπροστιάσει μπροστά στους άλλους στην πραγματικότητα).

–Μωρ' τι έγιναν εκείνα τα φασολάκια στην κουζίνα; Άδειο πιάτο βρήκα.

Για να εισπράξει το προειδοποιητικό βλέμμα της Αννούλας.

–Τα 'φαγι ου πουντικός, της λέει ξερά. Έχουμε πει χιλιάδες φουρές να βάν'μι φάκισ. Μπάααα... τι σαν του λιέου, τι σαν δεν του λιέου!... Στ' κουφού τ'ν πόρτα...

Πώς να μην τη λατρέψεις!

Η μάνα μου δεν μου διάβαζε ποτέ. «Δεν ευκαιρούσε». Η αλήθεια είναι ότι βαριόταν. Ούτε παραμύθια έλεγε. Δεν ήξερε άλλωστε παρά εκείνο με το τσοπανόπουλο που φώναζε «λύκος, λύκος στα πρόβατά μου» για να πειράζει τους χωριανούς και να διασκεδάζει την ανία του κι όταν ήρθε στ' αλήθεια λύκος δεν τον πίστεψε κανείς. Ηθικό δίδαγμα: λέμε πάντα την αλήθεια, γιατί όταν λέμε ψέματα νά τι συμβαίνει, μας τρώει ο λύκος τα πρόβατα. Το δίδαγμα ισχυρε βέβαια για όλους τους άλλους, γιατί η ίδια, έχοντας μεγαλώσει σε περιβάλλον απύθμενης υποκρισίας, δεν πρέπει να ήξερε καν πώς είναι να λες αλήθεια.

Η Αννούλα πάλι γράμματα δεν ήξερε, είχε όμως ένα ανεξάντλητο ρεπερτόριο παραμυθιών και παράξενων ιστοριών που δεν βαριόταν ποτέ να μου διηγείται, με κείνη την απaráμιλλη караγκούνικη προφορά της –που λάτρευα και προσπαθούσα, φευ, ανεπιτυχώς, να μιμηθώ.

–Ήταν π' λιές, ικεί στ' χουριό, ένα σταυροδρόμ'ι. Κι σ'

αυτό του σταυρουδρόμ'ι μαζώνουνταν οι νιράϊδεις κάθε μι-
σ'μέρ' τ'ς δώδικα ακριβώς κι κάθι μισάνυχτα, πάλ'ι τ'ς
δώδικα. Μαζώνουνταν κι χόριβαν κι τραγ'δούσαν κι πέρνα-
γαν καλά, μέχρ'ι που μια απ' αυτές, η πιο μικρή κι η πιο
όμορφ'η, αγάπ'σι ένα παληκάρ'...

-Τι θα πει «αγάπ'σι», Αννούλα;

Εδώ κόμπιαζε η Αννούλα.

-Είνι όταν αγαπάς έναν άνθρωπου...

-Όπως εσύ εμένα;

Μαλάκωνε η όψη της γλυκιάς μου.

-Ναι, πασά μ', έτσ'ι! Έτσ'ι κι αλλιώς... Θεσ να σι πω
του παραμύθ' για θα μι ρουτάς κουταμάρις;...

-Πες... πες...

Και μου 'λεγε. Ζωγράφιζε κόσμους απίστευτους, πα-
νέμορφους και μαγικούς, μπροστά στα ορθάνοιχτα μάτια
μου και μπαίναμε μέσα σ' αυτές τις ζωγραφιές μαζί, «από
το χεράκι», για σιγουριά, και σεργιανούσαμε στα χίλια
θαυμαστά τους μέρη, παρέα με νεράϊδες, μάγισσες, γορ-
γόνες, καβαλάρηδες, αγγέλους, λυράρηδες... ότι μπορεί να
φανταστεί ο νους του ανθρώπου. Κι όλα αυτά τα υπέροχα,
τα μαγικά, διαδραματίζονταν φυσικά στο χωριό της, το
Σκλήθρο, που και το ίδιο ήταν μαγικό, αφού βυθιζόταν σι-
γά-σιγά στη θάλασσα κι οι άνθρωποι του θα 'πρεπε να
μάθουν να ζουν κάτω από το νερό. Για χρόνια πολλά το
Σκλήθρο στο μυαλό μου ήταν η πιο θαυμαστή γωνιά της
Γης. Και μόνο εκεί θα 'θελα να ζήσω απ' όλον τον κόσμο,
με την Αννούλα φυσικά για μάνα, άντε και με τον άλλο της
τον γιο, τον Θανάση, για αδερφό.

Ότι καλό έχω τυχόν πάρει από κείνα τα χρόνια, τα
τόσο κρίσιμα στη διαμόρφωση του χαρακτήρα ενός αν-
θρώπου, από εκείνη τα έχω πάρει.

Ήταν ο πρώτος άνθρωπος που αγάπησα βαθιά. Και

ίσως να μ' αγάπησε και κείνη. Όχι γι' αυτό που θα 'θελε να είμαι, αλλά γι' αυτό που ήμουν πραγματικά.

–Τ'ς ανθρώπ'οι τ'ς διαλέγουμι προυσικτικά, μου έλεγε. Αν μας τιριάζουν έτσ' όπους είνι... κουτσοί, κουλοί, γκαβοί, ανάπουδ'οι.... τ'ς κρατάμι. Αν δεν μας τιριάζουν... άει σα-πέρα.

Ξεκάθαρα πράγματα και που έβρισκα απολύτως συμβατά με την ιδιοσυγκρασία μου.

Ήταν η πρώτη μάνα που διάλεξα να έχω.

Όταν μετά από πάρα πολλά χρόνια... πάρα πολλά... ένας φίλος, στον οποίο μίλησα για την Αννούλα, όπως ήρθε η κουβέντα, με ρώτησε αν την είχα ξαναδεί από τότε...

–Όχι, είπα μαγκωμένος.

–Γιατί; απόρησε ο άνθρωπος.

Κι εκεί συνειδητοποίησα για πρώτη φορά γιατί δεν αναζητώ ποτέ τους ανθρώπους που έχω αγαπήσει. Και δεν μπόρεσα να απαντήσω γιατί ο κόμπος στον λαιμό δεν μ' άφηνε.

* * *

Η άλλη μου μάνα, που ίσως όχι μονομερώς «υιοθέτησα» τότε ήταν η κυρα-Μαρίκα. Ζούσε με τον άντρα της, τον κυρ-Νίκο (άλλη υπέροχη φυσιογνωμία κι αυτός!), και τα τρία τους παιδιά στον πάνω όροφο του σπιτιού μας. Τους βρήκαμε εκεί όταν μετακομίσαμε από το παλιό σπίτι και οι δυο οικογένειες δέθηκαν με μια ζεστή, αληθινή φιλία που κράτησε ως το τέλος.

Αρκεί να πω πως η κυρα-Μαρίκα ήταν η μοναδική στενή φίλη που κατάφερε ν' αποκτήσει η μάνα μου όλα εκείνα τα χρόνια που έζησε σ' αυτή την πόλη.

Και αυτή και ο άντρας της είχαν έρθει νέα παιδιά από τη Μικρά Ασία, με την Καταστροφή, γνωρίστηκαν εδώ, ερωτεύτηκαν και παντρεύτηκαν.

Όμορφη και μικροκαμωμένη, αλλά με σβελτάδα κι αντοχή σπάνιες, διοικούσε στο βασίλειό της με αυστηρότητα παιδονόμου. Για το παραμικρό παράπτωμα έδινες λόγο –και συχνά έδινες λόγο στο πασούμι της, που ήταν το δικό της όπλο κι εργαλείο στο επάγγελμα της μάνας. Δεν σε τιμωρούσε όμως ποτέ άδικα. Κι εδώ ήταν η τεράστια διαφορά της με τη (δοτή) μάνα μου.

–Γιατί το έκανες αυτό; ρώταγε απειλητικά τον Γιώργο.

–Δεν το έκανα, απαντούσε ενστικτωδώς εκείνος (η επιβίωση).

–Δες και ψέματα!

–Δεν λέω, μαμά.

–Αλλά εγώ σε είδα, βρε αλιτήριε... που θα με βγάλεις και τρελή!

Το πασούμι ανά χείρας και πού σε πονεί και πού σε σφάζει!

–Όλα θα τα πω το βράδυ του πατέρα σου! Να σε περιλάβει κι αυτός με τη λουρίδα.

Αλλά δεν τα 'λεγε (άλλη τεράστια διαφορά με τη μάνα μου, που ήταν γεννημένη καταδóτρια). Το επεισόδιο τελείωνε εκεί. Και ούτε μούτρα, ούτε τίποτα. Έγινε, διευθετήθηκε, έληξε. Να πω εδώ ότι στο σπίτι μου, αν έκανα κάτι, το πράγμα τράβαγε μέρες και βδομάδες; Να μην το πω.

Η κυρα-Μαρίκα είχε κι ένα ακόμα σημαντικό προσόν. Ήταν καταπληχτική μαγείρισσα (οι Μικρασιάτικες καταβολές). Ρεβύθια να σου έφτιαχνε έγλυφες τα δάχτυλά σου! Τι λέω;... Το γάλα που ετοιμάζε το πρωί στα παιδιά, πριν φύγουν για το σχολείο... Νέκταρ των θεών! Πώς τα κατάφερνε δεν ξέρω. Έβρισκα προφάσεις ν' ανεβαίνω πρωί πάνω για να με φιλέψει από το δικό της το γάλα, κάτι που έκανε τη μάνα μου έξαλλη.

–Εδώ όλο κόνζες μου είσαι, έλεγε. Το ξένο βλέπεις είναι πιο καλό.

Πώς να της εξηγήσω ότι ξένος ένωθα στο δικό της σπίτι κι όχι στην κυρα-Μαρίκα;

Συχνά, όταν η κυρα-Μαρίκα έφτιαχνε κάτι ιδιαίτερο, όπως πίτα για παράδειγμα, ερχόταν να με πάρει πάνω «μουσαφίρη».

–Έφτιαξα σπανακόπιτα που σ' αρέσει, μου 'λεγε χαμογελώντας πλατιά.

–Μα την τρώει την πίτα το μίζερο; ξίνιζε η μάνα μου.

–Αυτήν εδώ θα τη φάει και θα πει κι ένα τραγούδι, απαντούσε η κυρα-Μαρίκα και με απήγαγε.

Τις φορές αυτές βρισκόμουν στον παράδεισο. Όχι τόσο για το φαγητό, που ήταν σίγουρα κάτι, όσο για την ατμόσφαιρα.

Το να βρίσκομαι στο ίδιο τραπέζι με τα παιδιά (ο καημός μου να 'χω αδέρφια!) και μ' αυτούς τους έξω καρδιά ανθρώπους ήταν το μεγαλύτερο δώρο που θα μπορούσε να μου κάνει κανείς.

Οι τέσσερις μας ήμασταν σαν αδέρφια. «Σαν» είπα; Όχι «σαν», κανονικά αδέρφια. Τι κι αν δεν μοιραζόμασταν το ίδιο αίμα; Μεγαλώναμε στο ίδιο σπίτι και είχαμε την ίδια μάνα. Για κείνα ήταν η φυσική τους, ενώ εγώ τη διάλεξα. Το ίδιο είναι.

Ο Τάσος ήταν ο μεγαλύτερος, κατά τρία χρόνια –τεράστια διαφορά σ' αυτές τις ηλικίες. Η Βαγγελίτσα ήταν δυο χρόνια μικρότερη. Την είχαμε για τις αγγαρείες και για να την ταλαιπωρούμε, ως γίνεται συνήθως με τα στερνοπούλια. Ο Γιώργος κι εγώ ήμασταν συνομήλικοι. Με πέραγε μόνο κάτι μήνες και γι' αυτό πήγαινε στην πιο πάνω τάξη. Και μου το χτύπαγε σε κάθε ευκαιρία.

–Είμαι μεγαλύτερος.

–Σκατά είσαι. Ίσα είμαστε.

–Μπα; Έτσι σου 'πανε;

-Έτσι.

-Είσαι μάγκας;

-Είμαι.

Έφτυνε κάτω.

-Φτου, κολύμπα.

-Δως μου το βρακί σου για σωσίβιο.

-Τι έχουμε, ρε;

-Ξύλο.

Και πλακωνόμασταν. Αενάως.

Έτρεχε η κυρα-Μαρίκα να μας χωρίσει. Γιατί αυτή είχε πάντα το νου της, όχι σαν τη μάνα μου, που έπαιρνε πάντα είδηση (όταν και αν) κατόπιν εορτής.

-Τι πάθατε πάλι; Τι είναι αυτά τα πράγματα; Ντροπή σας.

-Αυτός άρχισε πρώτος, με κάρφωνε ο αδερφός.

Μου 'ριχνε ένα σκοτεινό βλέμμα η κυρα-Μαρίκα.

-Πάνο;...

Έσκυβα το κεφάλι.

-Τον είπα «πατάτα», αλλά...

-Δεν έχει «αλλά». Τον είπες ή δεν τον είπες;

-Τον είπα...

Η κυρα-Μαρίκα άστραφτε ένα φούσκο στον ταλαίπωρο τον πατάτα που την κοίταζε άναυδος.

-Γιατί βαράς, καλέ μαμά; Αφού αυτός άρχισε...

-Ναι, αλλά είχε το θάρρος να το παραδεχτεί. Ενώ εσύ, αμέσως να τον καρφώσεις. Δεν θα σε κάνω ρουφιάνο εγώ!

Στρεφόταν σε μένα, φουριόζα.

–Κι εσύ, κύριε, μη νομίζεις ότι επειδή παραδέχεσαι τη βλακεία σου πάει και καθάρισες. Το πατίνι σας κατάσχεται.

Βούταγε το πατίνι-αεροπλάνο, το καμάρι μας, με ρουλεμάν από τρακτέρ και φρένα από λάστιχα αυτοκινήτων, που βγαίναμε στη γειτονιά και κάναμε στράκες, κι απομακρυνόταν εκνευρισμένη (δήθεν).

–Μην το υπολογίζετε αν δεν μονιάσετε, μας φώναζε. Σαν αδέρφια να σας δω να είσαστε. Και πάλι... θα το σκεφτώ.

Ο Γιώργος πυρ και μανία –και με το δίκιο του!

–Είδες τι έκανες, ρε; Μας πήρε το πατίνι. Ευχαριστήθηκες τώρα; Ε; Ευχαριστήθηκες;

–Εγώ, ρε, ή εσύ;

–Εσύ, ρε.

–Είσαι μάγκας;

–Είμαι.

Κι άντε πάλι από την αρχή, μόνο που τώρα φροντίζαμε να κρυφτούμε, μη μας βρει καμιά χειρότερη συμφορά. Γιατί η κυρα-Μαρίκα δεν το 'χε σε τίποτα να μας κατάσχει και τις γκαζές... και τις σβούρες!... Ωχ ωχ ωχ!

Ένα χρόνο πριν φύγει για το μεγάλο ταξίδι μιλήσαμε στο τηλέφωνο. Η φωνή της ίδια κι απaráλλαχτη, σπασμένη όμως από τη συγκίνηση (ευτυχώς που δεν μπορούσε να δει τα δικά μου δάκρυα που έτρεχαν ασταμάτητα). Με ρώτησε για όλα όσα ρωτάει μια μάνα το παιδί της... «πώς... πού... πότε... η δουλειά;... ο γιος σου;...» κι αφού της απάντησα σε όλα όπως μπορούσα κι όπως έπρεπε έγινε μια παύση.

–Πώς είσαι εσύ, αγόρι μου; με ρώτησε μετά.

Δεν με ρωτούσε «για την υγεία μου». Ο λαιμός μου σφίχτηκε.

–Καλά, της είπα –ψέματα, για πρώτη φορά.

Έγινε άλλη μια σιωπή, ακόμα πιο βαριά.

–Να 'ρθεις να σε δω, μου είπε τέλος. Θα σου φτιάξω την πίτα που σ' αρέσει. Μην αργήσεις.

Δεν την πρόλαβα.

Κι αυτό, ως σήμερα, το έχω βάρος.

* * *

Στα σπίτια γίνονται πολλές κουβέντες μυστικές, ψιθυριστά, «να μην ακούσουν τα παιδιά». Και δεν καταλαβαίνουν οι αφελείς συνωμότες ότι ο ψίθυρος ταξιδεύει καλύτερα από τη φωνή κι ότι τ' αυτιά των παιδιών συλλαμβάνουν τα πάντα, ειδικά αυτά που τ' αφορούν άμεσα.

Η κυρα-Χρυσή ήταν από τις συχνές επισκέπτριες στο σπίτι και προέκυπτε συνήθως τ' απογεύματα, για καφεδάκι και κουτσομπολιό με τη μάνα μου.

Όταν λοιπόν σε μια απ' αυτές τις επισκέψεις οι φωνές τους χαμήλωσαν κι έπιασα τη λέξη «παιδί» τα πάντα ευαίσθητα αυτιά μου έγιναν κεραίες.

–Υιοθεσία! έλεγε η μάνα μου φουρκισμένη. Υιοθεσία!... Ακούς εκεί!... οι παλιάνθρωποι!... που... εννιά μήνες... εγώ... ο κόσμος που... αθλιότητες... που να... και να τους... μη σώσουν να... και...

–Έτσι λένε, απάντησε η κυρα-Χρυσή (που δεν ήταν τόσο καλή στο ψιθυριστό όπως η μάνα μου). Αυτά άκουσα, αυτά σου λέω... Για να ξέρεις... Ο κόσμος είναι κακός... και... το πήρατε μωρό, λένε... μην καταλάβουν... και...

–...με την κοιλιά στο στόμα... (η μάνα μου). Που να τους... θε μου σχώρα με... με πνίγει το δίκιο... Με μια κοιλιά τόσοση!...

–Είχες βάλει μαξιλάρι, λένε...

–Και στην κλινική;... ε;... ποιος γέννησε;... που να... και... τον κακό τους τον καιρό να τους πεις...

–Κανονίσατε με τον γιατρό, λένε, να φαίνεται ότι εσύ... ενώ... και...

Ήταν μια κουβέντα που δυο χρόνια πριν δεν θα καταλάβαινα. Τώρα όμως ήμουν επτά χρονών και μου 'κοβε. Κι επιπλέον προσφάτως είχα πληροφορηθεί, από τον Γιώργο, πώς γίνονται τα παιδιά (κι έμεινα κατάπληκτος, γιατί τους γονείς μου δεν τους είχα δει ποτέ, ούτε στην Ανάσταση, ν' ανταλλάσσουν φιλή, πόσο μάλλον το... «άλλο»).

Το παζλ δεν ήταν δύσκολο να συμπληρωθεί. Κάποιοι, «καλοθελητές, κακόβουλοι κουτσομπόληδες», κατά τη μάνα μου, ισχυρίζονταν ότι «το παιδί» (εγώ) δεν ήταν των γονιών μου, αλλά υιοθετημένο κι ότι η μάνα μου –γνωστή σε μένα ψεύτρα και υποκρίτρια– έπαιξε θέατρο για να νομίσει ο κόσμος πως ήταν έγκυος. Τα κανόνισαν λοιπόν με τον γιατρό και... νά 'μαι!

Για οποιονδήποτε άλλον στη θέση μου η υπόνοια έστω ενός τέτοιου ενδεχομένου θα ήταν σοκ. Όχι για μένα. Αντίθετα, ανακουφίστηκα. Αν είχαν έτσι τα πράγματα υπήρχε η εξήγηση γιατί δεν ένοιωθα τίποτα για την κυρία στο σπίτι της οποίας βρέθηκα να μεγαλώνω. Το αίμα νερό δεν γίνεται, λένε, αλλά στην προκειμένη περίπτωση πού ήταν το αίμα; Έλα μου ντε!

Ήταν όμως σίγουρο; Κατά τη μάνα μου όχι. Αλλά η μάνα μου είχε τόση σχέση με την αλήθεια όση οι Κρητικοί με το τσα-τσα! Οπότε;

Οπότε, κάπου εκεί έξω μάλλον υπήρχε μια μάνα δική μου. Όχι κάλπικη. Αληθινή!

Enter, σαν από μηχανής θεός (θεά μάλλον), η τρίτη (και φαρμακερή) μάνα.

Μια από τις αγαπημένες διασκεδάσεις των αστικών οικογενειών στην επαρχία της δεκαετίας του '50, το καλοκαί-

ρι, ήταν τα λεγόμενα «εξοχικά κέντρα». Αυτά, που αργότερα μετονομάστηκαν στην Αθήνα σε «αναψυκτήρια». Στα κέντρα ετούτα υπήρχε ορχήστρα με πρόγραμμα, που κράταγαν εκκολαπτόμενοι τραγουδιστές και τραγουδίστριες, αλλά που καμιά φορά έσκαγαν δίπλα τους και κάποια αστέρια γνωστά, που κάναν τις «αρπαχτές» τους. Μπορούσε λοιπόν να πάει εκεί μια οικογένεια (συν γυναιξί και τέκνοις), να παραγγείλουν οι κυρίες παγωτά και λεμονάδες, οι κύριοι τα τσίπουρά τους και τα παιδιά την πατροπαράδοτη βανίλια υποβρύχιο και να απολαύσουν μουσική και μουσικάντηδες στο ύπαιθρο και σε ωραίο περιβάλλον, να χορέψουν κιόλας «ευρωπαϊκά» οι μεγάλοι και να τους κάνουν χάζι οι μικροί κι όλα αυτά έναντι λογικού αντιτίμου, εφικτού στα περισσότερα εκ των ζορισμένων τότε βαλαντίων.

Κείνο το καλοκαίρι στο «Αλκαζάρ» είχαν φέρει «τη διεθνούς φήμης ντιζέζ» Ροζίτα Σεράνο, που τραγουδούσε σε τρεις γλώσσες, συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής, και η οποία ήταν η αιτία να συρρέουν κάθε βράδυ πλήθη προσκυνητών στον ναό όπου ιερουργούσε.

Η Ροζίτα Σεράνο ήταν μια πανέμορφη μελαχρινή γυναίκα, λεπτή και αεράτη, από κείνες που φόραγαν τις τουαλέτες τους και δεν τις φορούσαν οι τουαλέτες αυτές. Επιπλέον είχε υπέροχη φωνή. Χιλιανής καταγωγής, είχε κάνει καριέρα στη Γερμανία, όπου, όπως ψιθυριζόταν, είχε σχέσεις με υψηλόβαθμα στελέχη του ναζιστικού κόμματος (κάτι που, εννοείται, εγώ το αποκλείω) κι απ' όπου έφυγε μετά το τέλος του πολέμου και περιπλανήθηκε ανά τας Ευρώπας, για να καταλήξει εκείνο το καλοκαίρι –για καλή μου τύχη– σε μας.

Με το που την πρωτοαντίκρισα η καρδιά μου σκίρτησε. Νά, μια τέτοια μάνα θα ήθελα να έχω!

Παρόμοια συναισθήματα, πλην διαφορετικά φάνηκε να διακατέχουν και το σύνολο σχεδόν του ακροατηρίου, το

οποίο δεν παρέλειπε να την αποθεώνει κάθε φορά που ερμήνευε ένα τραγούδι.

Εννοείται ότι η μάνα μου δεν συμμετείχε στη γενική ευφορία.

–Σιγά τη ντιζέζ! Δεν έχει δα και καμιά φωνή της προκοπής. Δεν είναι και Μαίρη Λω.

–Α, δεν έχεις δίκιο, Πιπή, διαφωνούσε η ξαδέρφη της η Κική. Έκτακτη είναι. Και τι ωραίες τουαλέτες!

–Μμμ..., μόρφαζε η μάνα μου. Τσίτια γυαλιστερά είναι, μη νομίζεις.

–Εμένα πάντως μ' αρέσει, δήλωσε γελώντας ο Νίκος, ο άντρας της Κικής, ένας άνθρωπος έξω καρδιά.

Ο πατέρας μου χαμογέλασε μ' ένα από κείνα τα χαμόγελα που είχε όταν ετοιμαζόταν να σκαρώσει κάτι.

–Θέλετε να τη γνωρίσετε; ρωτάει την ομήγυρη.

Και τους κούφανε όλους!

–Γιατί, έχουμε πρόσβαση; χωρατεύει ο Νίκος.

–Ναι, ναι! αναφωνεί η Κική συνεπικουρούμενη από εμένα.

–Μα δεν τον ξέρετε τώρα τον Γιάννη; Αστειεύεται, γκρίνιαζε η μάνα μου (αλλά όχι και πολύ σίγουρη).

Η Ροζίτα μόλις είχε τελειώσει ένα άσμα και θα έδινε τη θέση της σε κάτι δευτεράτζες.

Σηκώνεται ο πατέρας μου κι ανεμίζει το χέρι του.

–Ροζίτα!...

Η Ροζίτα γυρίζει να δει ποιος τη φωνάζει και τη βλέπουμε κατάπληκτοι να σκάει ένα πλατύ χαμόγελο.

–Γιόχαν! αναφωνεί.

Αγκαλιές, φιλιά με τον πατέρα μου, κάγκελο εμείς, πα-

πόρι η μάνα μου! Οι δυο τους τα λέγαν στα γερμανικά, που ο πατέρας είχε μάθει στη Λειψία, όταν, πριν από τον πόλεμο, είχε πάει σαν δοκιμαστής κινητήρων σε αυτοκίνητα αγώνων.

Καταπλέει λοιπόν η Ροζίτα στο τραπέζι, κάνει ο πατέρας μου τις συστάσεις... «από 'δώ η κυρία μου, από 'δώ το αίσθημά μου...» (λέω εγώ τώρα...), χαρήκαμε όλοι αμοιβαίως –πλην της μάνας μου που έκανε μούτρα αποκάλυπτα... Κάθισε η Ροζίτα... Ξαφνικά με βλέπει... Παίρνει μια έκπληκτη έκφραση... στρέφεται προς τον πατέρα μου και κάτι τον ρωτάει στα γερμανικά...

–Ja! της λέει εκείνος χαμογελώντας.

Με αρπάζει το λοιπόν η Ροζίτα και με γεμίζει φιλιά, προς μεγάλη αγαλλίαση εμού του ιδίου κι ακόμα μεγαλύτερη φούρκα της μάνας μου, που μουρμούραγε μέσα από τα δόντια της: «Άστο, κυρά μου, το παιδί, το γέμισες κραγιόν».

Και δως του αγκαλιές και φιλιά η Ροζίτα και να λέει με τα τσάτρα-πάτρα ελληνικά της...

–Όμορφος παιδί!... Τι πολύ όμορφος παιδί!

–Μιλάει γαλλικά η Ροζίτα, με πληροφορεί ο πατέρας μου. Πες της κάτι.

–Vous êtes très belle, της λέω εγώ χωρίς δισταγμό.

–Oh, mon trésor!

Και δεύτερη καταιγίδα από αγκαλιές και φιλιά. Χριστούγεννα ήταν για μένα εκείνο το βράδυ και Πάσχα μαζί! (Μεγάλη Βδομάδα είχε κι η μάνα μου).

Όσο έμεινε στο τραπέζι μας δεν μ' άφησε από την αγκαλιά της. Όταν σηκώθηκε να φύγει μου έσκασε ένα τελευταίο σβουριχτό φιλί και μου είπε:

–Tu dis à ton papa de t'amener demain aussi. Tu promets?

–Je promets, της λέω εγώ, που ήμουν έτοιμος να υποσχεθώ τα πάντα.

Ο πατέρας μου τη συνόδευσε ως το πάλκο, κουβεντιάζοντας οι δυο τους με οικειότητα και μετά επέστρεψε χαμογελώντας με καμάρι που μας κατέπληξε έτσι απροσδόκητα.

–Βρε, θηρίο, πού την ξέρεις την αιιδό; θαύμασε ο Νίκος.

–Από τη Γερμανία, πετάχτηκε η μάνα μου πικρόχολα. Όταν είχε πάει να παίξει με τις μηχανές και ξέρω 'γω τι.

Άρα η μάνα μου ήξερε!

–Και καλά, σε θυμάται από τότε; απόρησε η Κική.

–Είχε ξανάρθει στην Ελλάδα, το '48, για μερικούς μήνες, στην Αθήνα, εξήγησε ο πατέρας μου. Συμπτωματικά ήμουν εκεί για δουλειές, είδα τις ρεκλάμες και πήγα να τη βρω, να πω μια καλησπέρα, βρε αδερφέ.

–Μη χάσεις! μουρμούρισε η μάνα μου.

Όστε το '48! Το '49 γεννήθηκα εγώ. Είδες όμως καμιά φορά ο διάολος! Τα νούμερα βγαίνουν επακριβώς. Τώρα πια δεν είχα την παραμικρή αμφιβολία. Η πανέμορφη Ροζίτα ήταν η πραγματική μου μητέρα! Πατέρας... εντάξει, μπορεί να ήταν κι ο πατέρας μου, αλλά δεν μας πολυενδιαφέρει. Τι έγινε; Είναι απλό. Αφού με γέννησε η Ροζίτα με έδωσε στον πατέρα μου να με μεγαλώσει, γιατί η ίδια δεν άδειαζε, όπως έπρεπε να κοιτάζει την καριέρα της και δεν γινόταν να νταντεύει μωρά. Αργότερα θα 'ρχόταν να με πάρει. Μπορεί να ήρθε κι εξεπιτούτου εδώ. Δεν ξέρεις ποτέ!...

Για την επόμενη βδομάδα που έμεινε η Ροζίτα στη Λάρισα ανεβίναμε κάθε βράδυ στο «Αλκαζάρ». Οικογενειακώς, γιατί η μάνα μου προτιμούσε να μουτρώνει ενώπιον κοινού, παρά σπíti μοναχή της. Και κάθε φορά που ερχόταν η (αληθινή μου) μάνα στο τραπέζι μας με ζούπαγε και με φιλούσε του σκασμού!

Λίγο πριν αναχωρήσει η Ροζίτα είχαμε βγει με τον πα-

τέρα μου για το συνηθισμένο μας «en garçons» στο «Πικαντίλυ». Δεν είχα πολλή όρεξη να καταβροχθίσω την αγαπημένη μου πάστα πυραμίδα κι αυτό του έκανε εντύπωση.

–Τι είναι, ρε; με ρωτάει.

Τώρα πώς να του το 'λεγα;...

–Μπαμπά... Θα φύγει η Ροζίτα;

–Ναι, δεν είπαμε; Έχει τουρνέ.

–Τι θα πει «τουρνέ»;

–Εεεε... Έχει να πάει κι αλλού θα πει.

Δίσταζα... Αλλά σάματι θα είχα κι άλλη ευκαιρία;

–Δεν πάμε κι εμείς μαζί; του κάνω.

Με κοίταξε αποσβολωμένος. Μετά χαμογέλασε.

–Και τη μάνα σου; Θα την αφήσουμε εδώ, μόνη της;

–Ε, και τι πειράζει; Θα 'χει την κυρα-Μαρίκα παρέα.

Κούνησε το κεφάλι του κι άναψε τσιγάρο.

–Δεν είναι έτσι, είπε. Ο καθένας έχει τη ζωή του. Η Ροζίτα τη δική της κι εμείς τη δική μας.

Υπήρχε ένας τόνος μελαγχολίας στη φωνή του ή μου φάνηκε;

* * *

Τρεις μανάδες λοιπόν. Οι δύο θετές και η μια πραγματική. Γιατί δεν μου μένει η παραμικρή αμφιβολία ότι η Ροζίτα Σεράνο ήταν η πραγματική μου μητέρα. Έχω ντοκουμέντα. Και πρώτα απ' όλα... κληρονόμησα τη φωνή της. Κι ας λένε οι κακεντρεχείς ζηλιάρηδες πως είμαι φάλτσος.

Καπουλέτοι εναντίον Καπουλέτων

Όπου ο αγαπημένος και συνονόματος ξάδερφος αποφασίζει για τη ζωή του κι αυτό επισύρει την άδικη οργή του αρχηγού της οικογένειας.

Ο πατέρας μου είχε δυο ανήψια. Δηλαδή, είχε κι άλλα πολλά, αλλά αυτούς τους δυο τους είχε ξεχωρίσει, για διαφορετικούς λόγους τον καθένα, κι αυτό σημαίνει ότι τους είχε υπό την προστασία του –παναπεί είχε αναλάβει, κατά την προσφιλή του δήλωση, «να τους κάνει ανθρώπους».

Ο Πάνος κι ο Νικόλας ήταν παιδιά της αγαπημένης του αδερφής, της Αικατερίνης, που πέθανε νέα από μηνιγγίτιδα. Η Αικατερίνη ήταν το τέλειο υπόδειγμα γυναίκας, κατά τον πατέρα μου. «Φτυστή η μακαρίτισσα η μάνα μας στην ομορφιά και με μυαλό ξουράφι», είχε όλα τα χαρίσματα της πλάσης και περισσότερα, πλην ενός σοβαρού, σοβαρότατου... τι λέω;... ολέθριου ελαττώματος. Ερωτεύτηκε έναν Τοπουζλαριώτη, «ένα ρεμάλι, έναν αχάϊρευτο, έναν ανεπρόκοπο προικοθήρα» και τον παντρεύτηκε, παρά τις (απεγνωσμένες) νουθεσίες των γονιών τους.

–Στραβώθηκε! έλεγε ο πατέρας μου ξεφυσώντας όταν μιλούσε για κείνη. Στραβώθηκε εντελώς! Πώς ένα τέτοιο κορίτσι, σαν τα κρύα τα νερά, ξέπεσε σ' αυτόν τον λίγδα με

την τραγιάσκα... τον... τον... δεν μπορώ να καταλάβω! Δεν το μπόρεσα ποτέ, δεν θα το καταλάβω μέχρι να απονθάνω.

–Μπορεί να της κάναν μάγια, ερχόταν η επιστημονική υπόθεση της μάνας μου.

–Μωρ’ τι μάγια και αηδίες! θύμωνε ο πατέρας μου. «Έρωτας» λέει... Έρωτας πανάθεμα τον κερατά που τον ανακάλυψε!...

–Σσς!... Ακούει το παιδί...

Ο έρωτας στο σπίτι μας ήταν παλιοκουβέντα. Βρισιά και βλαστήμια που απαγορευόταν από τον εσωτερικό κανονισμό ρητώς και δια ροπάλου. Επιτρεπόταν, κατ’ εξαίρεση, οπότε αποκτούσε διαφορετική ιδιότητα, μόνο στην περίπτωση του παππού και της γιαγιάς. Σε καμιά άλλη.

«Παντρεύτηκαν από έρωτα» ήταν μομφή και λεγόταν πάντα χαμηλόφωνα και με λοξές ματιές «μην ακούσει το παιδί».

Ντροπής πράγματα και ρεζιλίγια. Ο έρωτας για τους γονείς μου ήταν κατάντια και ξεπεσμός. Η απόκλιση από τον σωστό δρόμο. Ο πιο σίγουρος τρόπος για να «καταστραφούν ζωές» –τόσα ακούμε και διαβάζουμε κάθε μέρα!

Συνέβη της θείας Αικατερίνης λοιπόν το μοιραίο –ο έρωτας, όχι ο θάνατος– και «στραβωμένη» όπως ήταν έκανε με τον «ανεπρόκοπο» πέντε παιδιά, τρία αγόρια και δυο κορίτσια (με το συμπάθιο). Όταν λοιπόν την πήρε ο καλός θεός κοντά του (και γλύτωσε η γυναίκα) τα παιδιά της μείναν... πεντάρφανα, γιατί με τέτοιο «αχαίρευτο» πατέρα ήταν σαν να μην είχαν κανέναν στον κόσμο (η άποψη του πατέρα μου φυσικά). Και καλά για τα κορίτσια και το τρίτο αγόρι, που δεν είχαν ούτε πολύ μυαλό, ούτε ιδιαίτερες ικανότητες... θα πορεύονταν στο χωριό και τη λασπουριά καλλιεργώντας τα προικιά κτήματα (ενώ ο «ανεπρόκοπος» θα έπαιζε πρέφα στο καφενείο), τα δυο μεγαλύτερα όμως, ο Πάνος κι ο Νικόλας και δυνατότητες διέθεταν και χαρακτήρα. Αμαρτία δεν θα ήταν να πάνε χαμένα;

Οπότε τα ανέλαβε ο πατέρας μου. Σχολείο με το ζόρι στην αρχή –δεν τους άρεσαν τα γράμματα– ίσα να τελειώσουν το Δημοτικό (με φοβέρες) και μετά δουλειά, να ψηθούν και να προκόψουν, να γίνουν «χρήσιμοι άνθρωποι στην κοινωνία». Και οι δυο είχαν μανία με τα αυτοκίνητα – που σίγουρα την κόλλησαν από τον μπάρμπα τους. Κι αυτό ήταν καλό, γιατί έτσι τους είχε από κοντά, τους μάθαινε την τέχνη και τους πρόσεχε, να προλαβαίνει τα στραβοπατήματά τους (που ήταν αναπόφευκτα). Έτσι, όταν ήρθε η ώρα, οι δυο τους βρέθηκαν να κουμαντάρουν ένα από τα λεωφορεία του μπάρμπα τους. Ο Πάνος σαν οδηγός κι ο Νικόλας εισπράκτορας.

Ότι τους είχε αδυναμία δεν το συζητάω, του Πάνου ειδικά που έφερνε το όνομα «του συχωρεμένου του γέρου». Και τον έφερνε πάντα σαν παράδειγμα, ειδικά στον αδερφό του.

–Του αδερφού σου να κοιτάξεις να μοιάσεις, βρε ρεμπεσκέ, του έλεγε. Στη φιλοτιμία του, την εργατικότητα, τη ντομπροσύνη, τη φιλαλήθεια... που είναι και το μεγαλύτερό του προτέρημα... Γιατί, να το ξέρεις... Όλα τα συχώρεσε ο θεός, το ψέμα δεν το συχώρεσε.

Ένεκα που ο Νικόλας ήταν και ψευτράκος –έως ψεύταρος– και κλεφτράκος –έως κλέφταρος– κι όλο κάτι ματσάραγκες σκάρωνε κι όλο κάτι αλχημείες με τα εισιτήρια... κι όλο τον πιάναν!

–Βρε κερατά, του φώναζε ο πατέρας. Αφού δεν ξέρεις να κλέβεις, γιατί το κάνεις;

–Εγώ, θείε; διαμαρτυρόταν ο Νικόλας, κατάπληκτος δήθεν. Εγώ;!!!... Νά, μα την Παναγία, δεν τα είχα δει τα εισιτήρια που έλειπαν... Τι τώρα;... Αν τα έβλεπα δεν θα τα βάζα στην κατάσταση;

–Και πού το είχες το μυαλό σου που δεν τα είδες, βρε ρεμάλι; Δεν σου έχω πει χιλιάδες φορές, όταν κάνεις μια

δουλειά να είσαι συγκεντρωμένος; Θες να κλέψεις, ρε; Κάν' το καλά. Όχι να σε πιάνουν στα πράσα. Πάρε παράδειγμα από τον Πιτσαρή.

Ο Πιτσαρής ήταν εισπράκτορας-θρύλος στο ΚΤΕΛ. Όλοι ξέραν ότι ο Πιτσαρής έκλεβε στα εισιτήρια. Έλα όμως που δεν μπορούσαν να τον πιάσουν ποτέ! Μα τι αιφνιδιαστικοί έλεγχοι του γίνονταν, τι έκτακτες καταμετρήσεις... μέχρι που έβαλαν έξτρα ελεγκτές, ειδικά για τον Πιτσαρή. Τίποτα! Ο Πιτσαρής άσπιλος κι αμόλυντος, ως περυστέρα. Ο πατέρας μου τον είχε σε μεγάλη εκτίμηση και τον έφερνε πάντα ως παράδειγμα.

–Μάστορης στην κλεψιά σαν τον Πιτσαρή άλλος δεν υπάρχει, δήλωνε. Αν η κλεψιά διδασκόταν στα πανεπιστήμια ο Πιτσαρής θα ήταν πρύτανης –αριστίνδην!

Αλλά και του Νικόλα του είχε αδυναμία. Φαίνεται πως ο τυχοδιωκτικός χαρακτήρας του ξάδερφου τον διασκέδαζε.

–Πού θα πάει, θα πήξει το μυαλό του κι αυτουνού και θα γίνει άνθρωπος στο τέλος, έλεγε αναστενάζοντας.

Για τον Πάνο βέβαια τέτοιο πρόβλημα δεν υπήρχε. Γιατί ο Πάνος, από την φτιαξιά του, ήταν τέλειος. Τι να διορθώσει κανείς σ' αυτόν;

Τα παιδιά είχαν εγκατασταθεί στο πατρικό του πατέρα μου, στη «Βίλα Λαχτάρα» (όπου ο θείος έκανε βεβαίως τακτικές αιφνιδιαστικές εφόδους για να δει μήπως και φέρναν εκεί μέσα τίποτα σουρλουλούδες και μας έβρισκε κανένα κακό) κι όταν δεν είχαν δρομολόγιο έτρωγαν σπίτι μας. Όλα δηλαδή ήταν τακτοποιημένα ωραία και καλά και στα σχέδια του πατέρα μου ήταν να τους γράψει αργότερα – αφού «ψήνονταν»– το λεωφορείο στο όνομά τους, να γίνουν νοικοκυραίοι κι αυτοί με τη σειρά τους κι αξιοσέβαστα άτομα στην κοινωνία. Όλα υπέροχα. Ακόμα και η μάνα μου δεν γκρίνιαζε πολύ για τον φόρτο εργασίας και τη φροντίδα.

Ώσπου ήρθε η καταστροφή. Το «ατύχημα», όπως αναφερόταν ο πατέρας μου στο συμβάν.

Ο Πάνος... ερωτεύτηκε!

Σαν τη μάνα του κι αυτός (θιός σχωρέσ' την ψυχούλα της), στραβώθηκε και πήγε κι ερωτεύτηκε! Ακούς, φίλε μου, θράσος! Ακούω να λες. Και δεν φτάνει που ερωτεύτηκε, ερωτεύτηκε μια... «ξεβράκωτη». Μια φουκαριάρα, που δεν είχε στον ήλιο μοίρα! Μια... φτωχή! Ακούς; Ακούω να λες. Τα μεγαλώνεις, τα φροντίζεις, κάνεις θυσίες, να γίνουν άνθρωποι και ποιο είναι το 'φχαριστώ; Σε ποτίζουν φαρμάκι. Αχ!

* * *

Κείνο το βράδυ ο Πάνος είπε του πατέρα μου πως είχε να του μιλήσει για κάτι σοβαρό.

–Έκανε τίποτα ο Νικόλας; ήταν η πρώτη αντίδραση του πατέρα μου.

–Όχι, όχι, χαμογέλασε ο Πάνος.

–Έπαθε τίποτα το αμάξι;

–Όχι, όλα καλά, θείε.

–Ο πατέρας σου ο ανεπρόκοπος; Έπαθε τίποτα;

–Όχι... Κάτι δικό μου...

–Α, καλά τότε.

Στο τραπέζι υπήρχε νόμος απαράβατος να μη μιλάμε ποτέ για προβλήματα, ούτε για κάτι το σοβαρό. Μετά. Να πάει η μπουκιά κάτω. Εξαιρέσεις σ' αυτό δεν υπήρχαν.

Οπότε τελειώσαμε το φαγητό, μ' έστειλαν νωρίς για ύπνο, παρά τις δικαιολογημένες ενστάσεις μου, και πήγαν, οι γονείς κι ο Πάνος να κουβεντιάσουν στην τραπεζαρία.

Πολύ σύντομα άκουσα τη φωνή του πατέρα μου να ανεβάζει τόνο.

–Ούτε για αστείο! φώναζε. Τ’ ακούς; Αυτό να το βγάλεις από το μυαλό σου.

Πετάχτηκα από το κρεβάτι και βγήκα στο διάδρομο ν’ ακούσω καλύτερα, γιατί κάτι μου ’λεγε πως εδώ συνέβαινε κάτι πολύ σοβαρό.

Ο Πάνος, σε ήρεμο τόνο, όπως πάντα, έλεγε:

–Θείε, δεν καταλαβαίνω γιατί έχεις αντίρρηση. Το κορίτσι είναι καλό και...

–Καλό;!!! Μια ξεβράκωτη είναι. Πού είναι η καλοσύνη, βρε ηλίθιε, που κάθισες να σε τυλίξουν σαν βλάκας; Ε; Σε ρωτάω.

–Τι σημασία έχει που είναι φτωχή;

–Τι σημασία; Θα σου πω εγώ τι σημασία. Δεν σας μεγάλωσα εγώ με τόσες αγωνίες και θυσίες για να πάτε να καταστραφείτε επειδή σας γυάλισε μια τυχάρπαστη επιτήδεια. Ακούς;

–Θείε δεν ζητάω τίποτα. Μόνο την ευχή σου, ήρθε η φωνή του Πάνου.

–Την ευχή μου;!!! Την κατάρα μου θα σου δώσω. Αυτή θα σου δώσω αν δεν ανοίξεις τα στραβά σου, να καταλάβεις ποιο είναι το συμφέρον σου και να συμμορφωθείς.

Έπεσε μια σιωπή και μετά άκουσα τον Πάνο να λέει:

–Αυτή τη φορά δεν θα σ’ ακούσω, θείε. Θ’ ακούσω την καρδιά μου.

Τα μάτια μου έτρεχαν και δεν το είχα πάρει είδηση.

–Τότε να φύγεις από το σπίτι και να μην σε ξαναδώ στα μάτια μου, φώναξε ο πατέρας μου εκτός εαυτού.

Άκουσα τις καρέκλες να μετατοπίζονται κι έτρεξα στο κρεβάτι μου. Αμέσως μετά ο θόρυβος της εξώπορτας που έκλεινε μ’ έναν απαίσιο, τελεσίδικο τρόπο.

Έκλαψα ώσπου με πήρε ο ύπνος. Νομίζω πως εκείνο το βράδυ ήταν που, όπως ο Πάνος, ξέκοβα κι ο ίδιος από τον πατέρα μου. Δεν είχα πια γονείς.

Δεν ξέρω αν ο πατέρας μου κατάλαβε ποτέ το τεράστιο λάθος, την αδικία που είχε διαπράξει. Δεν ήταν από τους ανθρώπους που παίρνουν πίσω μια απόφαση, ακόμα κι αν δουν πως είναι λαθεμένη. Αυτή ήταν η αναπηρία του.

Ο Πάνος δεν ξαναπέρασε το κατώφλι του σπιτιού, που δεν ήταν πια το ίδιο χωρίς εκείνον. Βρήκε δουλειά αλλού κι έστειλε κάθε τόσο κρυφά μηνύματα στη μάνα μου, για να της λείει τα νέα του και να μαθαίνει τα δικά μας. Όταν εκείνη τα διάβαζε έβλεπα τα μάτια της να θολώνουν – από τις σπάνιες περιπτώσεις που της έβγαιναν ανθρώπινα συναισθήματα. Το όνομα του παραβάτη απαγορεύτηκε φυσικά ν' αναφέρεται στο σπίτι (πάλι καλά που δεν μου άλλαξαν και το δικό μου, για να μην τον θυμίζω). Ο πατέρας μου πούλησε «το λεωφορείο των παιδιών», γιατί «δεν μπορούσε να το βλέπει μπροστά του» κι έβαλε τον Νικόλα να δουλέψει σ' ενός φίλου του. Ο οποίος Νικόλας εξακολούθησε να έχει πρόσβαση στο σπίτι, αλλά μετά φόβου θείου. Ώσπου, σιγά-σιγά ξέκοψε κι αυτός.

Ήταν φορές που ο πατέρας μου επέστρεφε με τα μούτρα κατεβασμένα. Ξέραμε όλοι το γιατί.

–Είδα σήμερα από μακριά τον προκομμένο τον ανηψιό σου, έλεγε της μάνας μου συννεφιασμένος.

–Είναι καλά; ρωτούσε εκείνη με (αληθινή) αγωνία.

–Δεν ξέρω κι ούτε θέλω να μάθω, ερχόταν η ξερή απάντηση. Ούτε που τον κοίταξα.

* * *

Όταν ο πατέρας μου, μετά από χρόνια, έπαθε το μοιραίο εγκεφαλικό που τον έριξε σε κώμα, ο Πάνος ήταν ο πρώτος που έτρεξε κοντά του (ναι, μαζί με την «ξεβράκωτη»). Κι έμεινε δίπλα στο κρεβάτι του, να του

κρατάει το χέρι, τρεις μέρες και τρεις νύχτες, άϋπνος και νηστικός, ώσπου ήρθε το τέλος.

Και μετά ερχόταν κάθε βράδυ, μετά τη δουλειά, να μας κάνει παρέα, για να μη νιώθει η μάνα μου μόνη της, μέχρις ότου φύγαμε για την Αθήνα.

Με τη Νίκη, την αγαπημένη του, έζησαν μια ζωή φτωχή, αλλά ευτυχισμένη, όπως ήταν επόμενο.

Η "ΜΠΛΕ ΑΛΟΥΠΟΥ"

Όπου ο θεός διαπαιδαγωγεί τα ανεύσταγα ανήψια του με τρόπο σχεδόν ομοιοπαθητικό και πάντως ακραιφνώς ψυχοβγαλτικό, κατά την προσφιλή του συνήθεια.

Ένα από τα μεγαλύτερα καταγεγραμμένα ελαττώματα του πατέρα μου ήταν ότι δεν του ξέφευγε τίποτα. Θα μου πεις: μα αυτό δεν είναι ελάττωμα. Α, ναι; Για ρώτα κι όσους ζούσαν μαζί του ή ενδιαχαιτούσαν περί αυτόν να δούμε τι θα σου πουν. Γιατί, όταν λέμε δεν του ξέφευγε τίποτα, εννοούμε τίποτα απολύτως. Δεν υπήρχε περίπτωση να κάνει κανείς από το σπίτι ή το περιβάλλον του μια στραβή και να μην το μάθει. Ειδικά όταν αυτή τη στραβή δεν ήθελες με κανέναν τρόπο να την ξέρει.

Δεν έμαθα ποτέ πώς το έκανε. Η ικανότητά του αυτή άγγιζε το μεταφυσικό! Γιατί δεν ήταν ο τρόπος που χρησιμοποιούν, οι μανάδες ας πούμε, για να κατασκοπεύσουν τα παιδιά τους μέσω ενός τεράστιου δικτύου σπιούνων, ρουφιάνων και καλοθελητάδων. Όχι, ο τρόπος ο δικός του ήταν άλλος, πολύ πιο μυστηριώδης και πολύπλοκος. Γιατί μάθαινε για πράγματα που δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν να μάθει με συμβατικό τρόπο.

Ένα μικρό παράδειγμα...

Ερχόταν το μεσημέρι στο σπίτι για φαγητό (έτσι γινόταν τότε). Είχαμε μακαρόνια με κιμά, ας πούμε, που έφτιαξε η μάνα μου, γιατί η Αννούλα –φευ!– κείνη τη μέρα είχε άλλα καθήκοντα και δεν άδειαζε.

Τρώγαμε ωραία-ωραία, κουβεντιάζοντας για «ευχάριστα πράγματα» –καθόσον τα δυσάρεστα και τα προβλήματα απαγορεύονταν αυστηρώς κατά τη διάρκεια του φαγητού δια πατρικού νόμου– και μετά δίπλωνε την πετσέτα του και συνέχαιρε τη μαγειρίσσα.

–Εξαιρετικά, κυρία Πιπή. Γεια στα χέρια σου!

Έκανε μετριοφροσύνες η μάνα μου...

–Ε, δεν μου πέτυχε όπως το ήθελα σήμερα...

Χαμογελούσε μεφιστοφελικά ο πατέρας μου.

–Πώς να σου πετύχει αφού το πήγαινες για παστίτσιο που το ξέχασες στο φούρνο και σου κάηκε; Πάλι καλά να λες που διέσωσες τα μακαρόνια και δεν μείναμε νηστικοί.

Πώς διάολο το είχε καταλάβει; Δεν είχε ιδέα από μαγειρική και δεν υπήρχε η παραμικρή μυρωδιά καμένου στο σπίτι. Η μάνα μου και η Αννούλα είχαν φροντίσει να εξαφανίσουν κάθε ίχνος του «ατυχήματος». Το κατάλαβε! Και θα συνέχιζε την καζούρα επί μέρες, σε κάθε ευκαιρία, μέχρι να προκύψει κάτι άλλο, πιο φρέσκο.

Αυτό όμως δεν ήταν τίποτα σε σχέση με άλλα. Παράδειγμα προσωπικό:

Δευτέρα Δημοτικού. Με τον Τσίλα έχουμε ανακαλύψει κοντά στη γειτονιά μια ροδιά φορτωμένη, κάποια από τα κλαδιά της οποίας κρέμονται έξω από τον μαντρότοιχο του σπιτιού. Επιστρέφουμε από το σχολείο. Ψυχή ζώσα γύρω. Στενό το δρομάκι, δεν μας βλέπει κανείς. Τα ρόδια τώρα να κρέμονται λαχταριστά φωνάζοντάς μας: «Κόψτε μας». Ε, να τους χαλάσουμε το χατήρι; Κόψαμε τέσσερα που φτάναμε, τα μοιραστήκαμε κι ούτε γάτα, ούτε ζημιά.

Την επομένη το μεσημέρι, μετά το φαγητό, όπως ετοιμαζόμουν να ξεμπουκάρω, να πάω να παίξω με τα άλλα αλάνια, ακούω τον πατέρα μου να μου λέει –με την επίσημη φωνή του:

–Για έλα εσύ μια στιγμή στο γραφείο μου που σε θέλω.

«Στο γραφείο μου που σε θέλω» δεν ήταν ποτέ για καλό. Πρόκειται για μια διαδικασία άκρως ψυχοβγαλτική που λάβαινε χώρα κάθε που συλλαμβανόμουν να έχω διαπράξει σοβαρό παράπτωμα –συνήθως κατόπιν ψυχρής, καταδοτικής ενέργειας από τη μάνα μου, που πάντα με «έδινε» στεγνά.

Με κάθιζε στην πολυθρόνα απέναντί του, καθόταν κι ο ίδιος πίσω από το γραφείο του κι άρχιζε το στρατοδικείο.

Μακάρι να μ' έδερνε –δεν με είχε ακουμπήσει ποτέ, σε αντίθεση με τη μάνα μου, που δεν γνώριζε άλλο σύστημα διαπαιδαγώγησης. Αυτό το ψυχοβγαλτικό το δικό του ήταν πολύ χειρότερο. Με τσάκιζε!

Έτσι λοιπόν κι αυτή τη φορά πήραμε τις θέσεις μας, ο στρατοδίκης και ο εκ προοιμίου καταδικασμένος κατηγορούμενος. Αρχεται η συνεδρίασις.

–Μήπως έχεις να μου πεις τίποτα; ξεκινάει τη διαδικασία εκείνος.

–Τι να έχω; απορώ εγώ (απροσποίητα, γιατί δεν είχα κάνει κάτι αξιόποιο –σήμερα). Δεν έχω.

–Για θυμήσου... Χθες;...

Χθες τι; Έφαγα δυο χαστούκια απ' αυτή τη μέγαιρα τη γρια δασκάλα, που δεν με χώνευε, γιατί μιλούσα λέει..., πλακώθηκα με τον Τάκη, ως συνήθως, αλλά τα βρήκαμε τελικά..., ξεφούσκωσα με τον Γιώργο τα λάστιχα του ποδηλάτου του ξάδερφου του Σωκράτη..., πετάξαμε πέτρες με τα παιδιά στο λεωφορείο της Αστικής, αλλά στη σκεπή, μη σπάσουμε κανένα τζάμι..., χτυπήσαμε με τον Σταύρο το μπουχαρή της κυρα-Κωνσταντίας με τις σφεντόνες..., ρίξαμε τις γλάστρες της γεροντοκόρης της Μπεμπέκας με τη μπάλα –κατά λάθος αυτό... Τίποτα δηλαδή. Τι να του έλεγα;

–Τίποτα, του λέω με αφοπλιστική (κι αυθεντική) ειλικρίνεια. Δεν έκανα τίποτα.

–Χμμμ... Και τα ρόδια;

Ωπ! Τα ρόδια τα είχα ξεχάσει! Κι όχι μόνο αυτό, αλλά τα είχα χώσει σε μια κρυψώνα στη ντουλάπα της αποθήκης που μόνο εγώ ήξερα, και είχα ξεχάσει να τα φάω κιόλας. Πώς ήξερε για τα ρόδια; Να τα είχε βρει αποκλείεται. Να μας είδε κάποιος και να του το πρόφτασε επίσης αποκλείεται. Τότε;

Προσπάθησα να κερδίσω χρόνο.

–Ποια ρόδια; λέω –στο δήθεν και στο τάχαμου.

–Αυτά που σουφρώσατε από την αυλή του κυρίου Ραφτόπουλου με τον φίλο σου τον Βασίλη.

Ωχ! Ήξερε και για τον Τσίλα!

–Δεν τα σουφρώσαμε, διαμαρτυρήθηκα. Κρέμονταν έξω από τη μάντρα...

–Και σας έλεγαν «κόψτε μας».

Αυτό πάλι! Πώς το ήξερε;

–Μα, αφού...

–Αφού τα σουφρώσατε από το ξένο δέντρο διαπράξατε κλοπή. Και ο νόμος τι προβλέπει για την κλοπή;

–Τι προβλέπει; μουρμούρισα μουνδιασμένος (γιατί τώρα φτάναμε στην ποινή).

–Ποινή φυλάκισης, μ' ενημερώνει σοβαρά. Αναλόγως του αδικήματος. Οι κλέφτες πάνε φυλακή.

Κατέβασα το κεφάλι. Τι να 'λεγα; Αφού φτάσαμε στη φυλακή...

–Τώρα τι θα κάνουμε; ρωτάει (ρητορικά εννοείται) η μετεμψύχωση του Ροβεσπιέρου.

–Τι θα κάνουμε; απορεί ο κατηγορούμενος.

–Θα πάρουμε τα κλοπιμαία, θα τα βάλουμε σε μια ωραία σακούλα και θα τα πάμε πίσω στον ιδιοκτήτη τους, λέει (λες κι αυτό ήταν το πιο εύκολο πράγμα στον κόσμο!).

–Μα...

–Δεν έχει «μα». Θα τα πας στον κύριο Ραφτόπουλο και θα του πεις: «Συγγνώμη, κύριε Ραφτόπουλε, σας έκλεψα τα ρόδια, αλλά είμαι μικρός και δεν ήξερα πως αυτό λέγεται κλοπή».

«Μικρός»;!!! Μικρός εγώ!!! Δευτέρα Δημοτικού! Τι άλλη ταπείνωση θα υποστώ, θεέ μου! Άκου εκεί... «μικρός»!

Ο στρατοδίκης μου έριξε ένα τελευταίο αυστηρό βλέμμα.

–Και να θυμάσαι, είπε. Ο θεός όλα τα συχώρεσε. Την κλεψιά δεν τη συχώρεσε ποτέ.

Μάλιστα.

Τι να 'κανα; Πήγα στην κρυψώνα να πάρω τα ρόδια. Μπροστά τους βρισκόταν ακουμπισμένο ένα χαρτονένιο καρτελάκι. «Κλεμμένα» έγραφε μόνο. Είχε ανακαλύψει και την κρυψώνα μου! Αν είναι δυνατόν!

Τα πήρα, τα έβαλα σε μια χαρτοσακούλα –δεν υπήρχαν πλαστικές τότε...

–Και το καρτελάκι μαζί, ακούω τη φωνή του πανταχού παρόντος πίσω μου.

Και το καρτελάκι... και μια και δυο πάω και χτυπάω, σαν βρεγμένος γάτος, την πόρτα του κυρίου Ραφτόπουλου. Ο κύριος Ραφτόπουλος ήταν υπάλληλος στο ΙΚΑ. Ένας ήσυχος, ευγενικός άνθρωπος που καλημέριζε όποιον συναντούσε, μικρό ή μεγάλο, άντρα ή γυναίκα, βγάζοντας το καπέλο του.

Με κοίταξε απορημένος. Του έδωσα τη σακούλα.

–Χθες, του λέω κομπιάζοντας και ψάχνοντας για τις λι-

γότερο ενοχοποιητικές λέξεις... Χθες... εεε... κατά λάθος... δηλαδή νά... πήρα κάτι ρόδια έξω από τη μάντρα σας... που θα έπεφταν δηλαδή... και... ορίστε...

Πήρε τη σακούλα... Είδε τα ρόδια... είδε και το ενοχοποιητικό καρτελάκι... Χαμογέλασε.

–Ο μπαμπάς σου σ’ έστειλε; με ρωτάει.

Έκανα «ναι» με το κεφάλι... κοιτάζοντας τα παπούτσια μου.

–Περίμενε δυο λεπτά, μου λέει και χάνεται μέσα στο σπίτι.

Για να επιστρέψει σε λίγο με τη σακούλα γεμάτη ρόδια και μ’ ένα άλλο καρτελάκι πάνω-πάνω που έγραφε με ωραία καλλιγραφικά γράμματα: «Χαρισμένα».

–Να πεις του μπαμπά σου χαιρετισμούς, μου λέει δίνοντάς μου τη σακούλα. Και σε σένα... εύγε για τη γενναιότητα ν’ αναγνωρίσεις το λάθος σου και να το ομολογήσεις.

Ποιο λάθος;! Λάθος που μάζεψα δυο παλιορόδια –έξω από τη μάντρα, το τονίζω– καταδικασμένα να πέσουν και να σαπίσουν στο δρόμο; Αυτούς τους μεγάλους, σκέφτηκα, δεν θα τους καταλάβω ποτέ. (Ακόμα δεν τους καταλαβαίνω – και τώρα).

Αυτό είναι ένα μικρό (και φλύαρο) δείγμα της παντογνωσίας του πατέρα μου. Υπήρχαν όμως κι άλλα περιστατικά όπου αυτό του το χάρισμα –ή το χουϊ– έπαιρνε επικές διαστάσεις.

Όπως εκείνη η υπόθεση της «Μπλε Αλεπούς»...

Για τον Πάνο και τον Νικόλα σου έχω πει. Τ’ αγαπημένα ανήψια του μπαμπά, που δούλευαν το ένα από τα τρία λεωφορεία του, ο Πάνος οδηγός, ο Νικόλας εισπράκτορας. Εννοείται ότι αφού ενέπιπταν στη δικαιοδοσία του κι αποτελούσαν μέρος της οικογένειάς του, ο πατέρας μου τους

νοιαζόταν όλως ιδιαιτέρως. Και το να σε νοιάζεται ο πατέρας μου –δεν λέω «αγαπάει» γιατί δεν είμαι σίγουρος αν ήταν ικανός για κάτι τέτοιο– δεν ήταν καθόλου απλή υπόθεση. «Σε νοιάζομαι» στο δικό του λεξιλόγιο σήμαινε: «Σε έχω από κοντά και θα σου βγάλω την ψυχή στη φροντίδα (όπως εγώ την εννοώ)».

–Θα γίνετε άνθρωποι, ρε, τους φώναζε όταν προέκυπτε κάτι. Θα γίνετε άνθρωποι ή να μη με λένε εμένα Γιάννη.

–Μα, θείε...

–Θειάφι και μπούλμπερη! Αυτό που σας λέω εγώ!

–Ναι, αλλά...

–Δεν έχει «αλλά». Μην ξανακούσω, καχομοίρηδες μου ότι...

Και τράβαγε έτσι το συλλείτουργο ως την αναπόφευκτη κατάληξη:

–Όλα τα συχώρεσε ο θεός. Το... (συμπληρώνουμε το παράπτωμα αναλόγως της περίπτωσης) ...δεν το συχώρεσε ποτέ.

Τι συνέβη στην περίπτωση της «Μπλε Αλεπούς»...

Σ' ένα από τα ταξίδια τους στην Αθήνα τα παιδιά παρεξέκλιναν της πορείας τους. Όχι κατά το δρομολόγιο... μετά.

Έμπλεξαν φαίνεται εκεί με μια παρέα από σωφεράκια και εισπρακτοράκια το βράδυ που θα διανυκτέρευαν κι αντί να διανυκτερεύσουν στο ξενοδοχείο –ορισμένο, που τους είχε βρει ο θείος εννοείται– αυτοί διανυκτέρευσαν σ' ένα καμπαρέ της κακιάς ώρας ονόματι «Μπλε Αλεπού».

Κι όπως συμβαίνει συνήθως σ' αυτές τις περιπτώσεις... νά τα «χορίτσια» στο τραπέζι μας... και φέρε πισοτί... στα χορίτσια «το δικό τους» (σαμπάνια υποτίθεται, αλλά στην πραγματικότητα χαμομηλάκι)... και φέρε και τούτο και

φέρει και κείνο... τους βρήκε το ξημέρωμα ταπί και καθόλου ψύχραιμους. Μάλωσε κι ο Νικόλας με τα γκαρσόνια –και τα 'δειρε, να τον θυμούνται– πλην όμως οι μισθοί τους του μηνός, μόλις είχαν πληρωθεί, μετουσιώθηκαν σε «σαμπάνιες» χαμομηλέ στην υγεία των κοροΐδων.

Επέστρεψαν οι παραβάτες πίσω κανονικά... Θαύμα πώς οδήγησε ο Πάνος σε κείνο το δρομολόγιο χωρίς να ρίξει το αμάξι σε κανέναν γκρεμό... Έδωσαν αναφορά στο «αφεντικό», κατά την πάγια συνήθεια, που ήταν κανόνας για τα μακρινά ταξίδια, και όσο για τον... φόνο... τσιμουδιά!. Μυστικό επτασφράγιστο.

Αυτό που ακολούθησε το ξέρω από τον ίδιο τον Πάνο, όπως το διηγήθηκε ένα απόγευμα που έπαιρνε το καφεδάκι του με τη μάνα μου και την Αννούλα.

–Δυο μέρες μετά το... περιστατικό, κοιτάω την υπηρεσία και τι να δω! Πάλι Αθήνα! Πάω στον μπάρμπα, του λέω: «Το και το, πάλι Αθήνα μας βάλανε, ακόμα δεν ήρθαμε».

«Να, ξέρω» μου λέει. «Εγώ τους είπα, γιατί έχω κάτι δουλειές εκεί και είπα να πάμε παρέα».

–Δεν υποψιάστηκα κάτι. Τα έκανε αυτά ο θείος όταν είχε ταξίδι στην Αθήνα. Ή τον Βασίλη θα 'βαζε ή τον Αποστόλη ή εμάς. Αλλά λέω μέσα μου... «Ωχ, θα 'χουμε χωροφύλακα πάνω από το κεφάλι μας! Να σενιάρουμε τ' αμάξι μην και γίνει καμιά στραβή και ποιος τον ακούει μετά!». Οπότε, πιάνουμε με τον Νικόλα, γρασάρουμε, αλλάζουμε λάδια, ελέγχουμε τα λάστιχα, καθαρίζουμε μέσα, το κάναμε λαμπίκο! Δεν θα μας έβρισκε το παραμικρό.

»Ξεκινάμε το λοιπόν, όλα ωραία και καλά, ο θείος ευχαριστημένος, έλεγε και τα δικά του στο δρόμο... ούτε που το καταλάβαμε το ταξίδι. Φτάσαμε, ξεφορτώσαμε, βάλουμε το αμάξι στη ρεμίζα, πάμε στο ξενοδοχείο...

«Απόψε θα σας πάω στο φίλο μου τον Χιώτη» μας λέει ο θείος. «Όλο δουλειά, δουλειά... νισάφι!».

–Οπότε βάλουμε τις κουστουμιές, τις γραβάτες –μας είχε πει να τα φέρουμε μαζί μας φεύγοντας– ντυνόμαστε, γκραν, και μια και δυο μ’ ένα ταξί πηγαίνουμε στο Χιώτη. Μαγαζί από τα λίγα, θεία! Όπως στον κινηματογράφο... Καμιά φορά να ’ρθεις να σε πάμε.

»Παραγγέλνει ο θεός φαγητά, κρασί εμφιαλωμένο παρακαλώ... Βγαίνει κι ο μαέστρος να πει τα άσματα, με τη Μαίρη Λίντα... όπως στο σινεμά σου λέω... βλέπει τον θείο, τον χαιρετάει... του αφιερώνει κι ένα άσμα... φίλοι από παλιά... Μεγαλεία!

«Σας αρέσει εδώ, ρε;» μας ρωτάει ο θεός.

«Ωραία είναι» λέει ο Νικόλας, μπουκωμένος, γιατί τον ξέρετε... μη δει φαγητό!...

«Μήπως να πηγαίναμε αλλού για καλύτερα;» λέει ο θεός.

«Μπα, καλά είναι» λέμε εμείς.

«Καλύτερα από τη “Μπλε Αλουπού”;» πετάει τη χειροβομβίδα ο μπάρμπας.

–Κοιταζόμαστε με το Νικόλα –κόντεψε να πνιγεί με τη μπουκιά του... Τι να πούμε; Τσιμουδιά.

»Το ευτύχημα χει πάνω έκανε διάλειμμα ο Χιώτης και ήρθε στο τραπέζι να χαιρετήσει, οπότε σώθηκε η κατάσταση, προσωρινά.

«Βρε, Γιάννη, χρόνια και ζαμάνια!»...

«Βρε, Μανώλη!...»

–Μας σύστησε κιόλας ο θεός στο μαέστρο...

«Τ’ ανήψια μου» του λέει. «Λίγο ζωηρά ακόμα, αλλά πού θα πάνε, θα στρώσουν».

«Έχεις τον τρόπο σου εσύ» λέει ο Χιώτης γελώντας.

«Το κατά δύναμιν, Μανώλη μου» λέει ο θεός.

«Πώς πάνε οι δουλειές, Γιάννη;»

«Για την εφορία δουλεύουμε, Μανώλη. Δεν τα ξέρεις;...»

«Κι εδώ τα ίδια».

«Παλιοκατάσταση».

«Αυτό ξαναπέστο...»

–Πιάσαν έτσι την κουβέντα... Σκεφτόμουν τώρα εγώ πώς έμαθε ο δαιμόνιος για τη «Μπλε Αλεπού»... αλλά και πόσα ήξερε... μη βρεθούμε διπλά εκτεθειμένοι. Φεύγει καμιά φορά ο μαέστρος... βγάζει ο θείος τα τσιγάρα του... μας προσφέρει... Κόκαλο τώρα εμείς... Μπροστά του δεν καπνίζαμε με τίποτα... Κάναμε ότι δεν το 'χαμε βάλει ποτέ στο στόμα μας. Σέβας!

«Μπα, δεν καπνίζουμε, θείε» του λέω.

«Ναι, βρε, πού έχω το μυαλό μου; Δεν καπνίζετε από αυτά...» και κάνει έτσι και βγάζει από την τσέπη του ένα πακέτο «Αρωμα», που ήταν η μάρκα και των δυονών μας. «Αυτή είναι η μάρκα σας» μας λέει.

–Ξανακοιταζόμαστε με το Νικόλα... Λουφάζαμε.

«Μπα, δεν...» του λέω εγώ.

«Καλά» μου λέει. «Έτσι κι αλλιώς κακό στην υγεία σας θα κάνετε. Αλλά και στην τσέπη σας. Είναι έξοδο το τσιγάρο... όπως και να το κάνουμε...».

«Ναι, ναι...» συμφωνούμε εμείς.

«Όχι ότι σας περισσεύουν και τα λεφτά...» μας λέει. «Και μιας και μιλάμε για λεφτά... Έχω αφήσει το πορτοφόλι μου στο άλλο σακάκι και μ' αυτά που έχω πάνω μου δεν βγαίνει ο λογαριασμός. Βάλτε από ένα κατοστάρικο έκαστος να συμπληρώσουμε και ν' αφήσουμε και περμπουάρ, μην μας περάσουν για γύφτους, και σας τα δίνω στο ξενοδοχείο».

–Εμάς τώρα, θεία, μας έλουσε κρύος ιδρώτας. Ποιο κατοστάρικο που ούτε δίφραγκο δεν είχαμε πάνω μας!

«Και μεις στο άλλο σακάκι τ' αφήσαμε» λέει ο Νικόλας, που άμα πρόκειται για ψέματα είναι πρώτος.

»Χαμογελάει ο μπάρμπα.

«Στο άλλο σακάκι τ' αφήκατε ή πουθενά αλλού; Στη “Μπλε Αλουπού” ας πούμε;» μας λέει και μας αποτελειώνει.

«Εμείς, θείε...»

«Θειάφι και μπούλμπερη!» φωνάζει ο θείος. «Βρε, σας θέλω ξύπνιους. Να κόβει το μυαλό σας. Όχι να σας πιάνουν κοροΐδα οι καμπαρετζούδες».

–Φωνάζει το γκαρσόνι, πληρώνει το λογαριασμό, χαιρετάμε τον Χιώτη, φεύγουμε. Μας βάζει πάλι σ' ένα ταξί και μας πάει γραμμή... πού λες, θεία; Στη «Μπλε Αλεπού»! Εμάς τώρα ν' ανοίξει η γη να μας καταπιεί!

»Μπαίνουμε μέσα... τα γκαρσόνια που έδειρε ο Νικόλας ήταν ακόμα με τα τσιρότα... Μας βουτάει ο μπάρμπα και μας πάει γραμμή στο γραφείο του καμπαρετζή. Εκεί άλλη έκπληξη.

«Βρε, Γιάννη! Εσύ εδώ;»

«Βρε, Μπάμπη! Τι χαμπέρια;»

«Ας τα λέμε καλά, Γιάννη μου. Δεν τα ξέρεις; Παλιοκατάσταση!»

«Για την εφορία δουλεύουμε, Μπάμπη μου».

«Αμ, δεν ξέρω;»

–Ανάβει τσιγάρο ο μπάρμπα, ανάβει κι ο Μπάμπος, κάθονται... Εμάς μας αφήσαν όρθιους.

«Ρε συ, Μπάμπη, ξέρεις γιατί ήρθα;» του λέει ο θείος.

«Πες μου, Γιάννη μου, κι εγώ για σένα... θυσία!».

»Γυρίζει ο θείος και μας δείχνει του Μπάμπος.

«Τ' ανήψια μου...» μας συστήνει στον καμπαρετζή.

«Να τα χαιρέσαι» του λέει αυτός. «Προφές παραλίγο να μου το κάνουν το μαγαζί καλοκαιρινό».

«Περί αυτού πρόκειται» λέει ο θείος. «Έγινε ένα λάθος, ρε Μπάμπη, στο λογαριασμό».

«Τι λάθος;» απορεί ο Μπάμπης.

«Βρες μου το λογαριασμό και θα σου πω».

»Φάχνει ο Μπάμπης στο χαρτοβασίλειο, βρίσκει το μπλοκάκι με το λογαριασμό.

«Δεν βλέπω λάθος» λέει. «Ορίστε: δραχμαί 1.600... και δεν υπολογίσαμε τις ζημιές και τα τσιρότα για τα γκαρσόνια...».

–Παίρνει ο θείος τον λογαριασμό και τον επιθεωρεί.

«Νά το... Εδώ τι λέει;» δείχνει του Μπάμπη.

»Φοράει τα ματογυάλια του αυτός... κοιτάει...

«Τι λέει; Σαμπάνια (για τα κορίτσια) δραχμαί 950...».

»Ο θείος του ρίχνει μια ματιά με νόημα.

«Σαμπάνια, ρε Μπάμπη;» του κάνει.

»Ξεροβήχει ο καμπαρετζής...

«Ρε, Γιάννη...»

«Ντροπή, ρε Μπάμπη. Στα παιδιά τα δικά μας;»

«Μα...»

«Χαμαίμηλο, ρε συ Μπάμπη. Πόσο χρεώνεται το χαμαίμηλο; 20 φράγκα; Άντε, πες πενήντα και με το περμπουάρ... Τα αποδέλοιπα;».

–Χαμογελάει ο Μπάμπης. Κουνάει το κεφάλι του... ανοίγει το συρτάρι, βγάνει ένα πάκο κατοστάρικα... μετράει του θείου... ένα... δύο... τρία... εννέα...

«Ανθρώποι ειμάστενε, κάνουμε λάθη» λέει ο Μπάμπης καθώς του δίνει το παραδάκι.

«Μα κι εγώ γι' αυτό ήρθα να σε βρω. Μη μείνεις με το λάθος και το 'χεις βάρος στη συνείδησή σου» του λέει ο μπάρμπα.

–Μας περιλαβαίνει το λοιπόν ξανά, μας βάνει σ' ένα ταξί και τσιφ στο ξενοδοχείο. Εκεί μας λέει:

«Αυτό να σας γίνει μάθημα. Μην σας πιάνουν κοροϊδα οι επιτήδαιοι. Τα λεφτά θα σας τα δώκω όταν φτάσουμε στη Λάρισα. Γιατί σας έχω ικανούς να πάτε να τ' ακουμπήσετε σε καμιά άλλη “Μπλε Αλουπού”».

Ο Πάνος χαμογέλασε πλατιά και ήπια μια γουλιά από τον καφέ του.

–Τώρα τον Νικόλα τον ξέρετε τι διακριτικός που είναι, είπε. Άμα έχει να πει κάτι δεν κρατιέται. Οπότε εκεί που λέγαμε φθηνά τη γλυτώσαμε... λέει του μπάρμπα:

«Και καλά, ρε θείε, εσύ τον καμπαρετζή πού τον ήξερες, που σ' άκουγε έτσι ευλαβικά;».

»Ωχ, λέω μέσα μου, την κάτσαμε τη βάρκα! Τώρα είναι που θα μας πάρει και θα μας σηκώσει! Όμως... βλέπω τον μπάρμπα, αντί να μπουρνιασεί, να χαμογελάει!

«Είπα κι εγώ... πότε θα μου ζητήσουν και τα ρέστα, τα ρεμάλια;» λέει.

–Εμάς τώρα ν' ανοίξει η γη να μας καταπιεί! Αλλά ο θείος κούνησε το κεφάλι του, όπως κάνει όταν απελπίζεται από την ανθρώπινη βλακεία, και συνέχισε:

«Είχε καταρρεύσει το μέτωπο» μας λέει. «Τότε, στο Αλβανικό. Υποχωρούσαμε όπως λάχει κι όπως μπορούσε ο καθένας. Πείνα, κούραση, στενοχώρια, που μας πρόδωσαν ενώ νικάγαμε, κρύο, χιόνι, ψείρες... Ένα χάος! Ξαφνικά, κάνω έτσι και βλέπω ένα μπόγο πάνω στο χιόνι. Τσουβάλι είναι, άνθρωπος είναι;... Πλησιάζω κοντά, μπας και βρω καμιά κουραμάνα, να στυλωθώ... Μπα, άνθρωπος ήταν. Είχε πέσει εκεί που βρισκόταν και δεν κουνιόταν καθόλου.

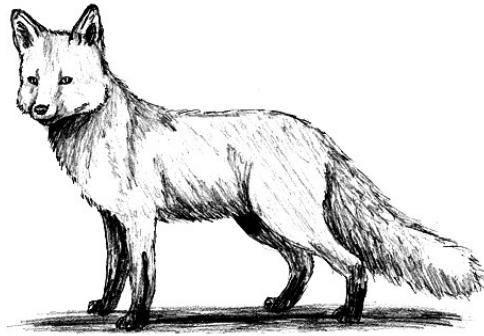
Ζωντανός ήταν... πεθαμένος ήταν;... δεν ήξερα. Τον σκου-
ντάω έτσι με το πόδι... “Ωχ!” μου κάνει. Οπότε, εντάξει,
ζωντανός ήταν ακόμα, αλλά για πόσο; Ακούγονταν κιόλας
οι φτερούγες του αγγέλου που ’ρχόταν να τον πάρει. Τώρα
τι κάνουμε; Τον αφήνουμε εδώ να τον φάνε οι λύκοι και τα
τσακάλια; Αμαρτία. Οπότε... σφίγγω κι εγώ τα δόντια
και τον κόβω στον ώμο. Κούτσα-κούτσα και με το ζόρι τον
πήγα μέχρι ένα πρόχειρο νοσοκομείο που είχαν στήσει κάτι
γιατροί παληκάρια –καλή τους ώρα– στη μέση του πουθενά
και σώθηκε ο άνθρωπος. Να ’ξερα ότι θα γινόταν καμπαρε-
τζής, να μαδήσει κάτι βλάκες ανηψιούς που έχω μετά από
χρόνια θα τον αφήνα εκεί αμανάτι».

–Πάει να φύγει και χει πάνω, σαν κάτι να θυμήθηκε,
γυρίζει πίσω και μας δίνει το πακέτο το «Άρωμα».

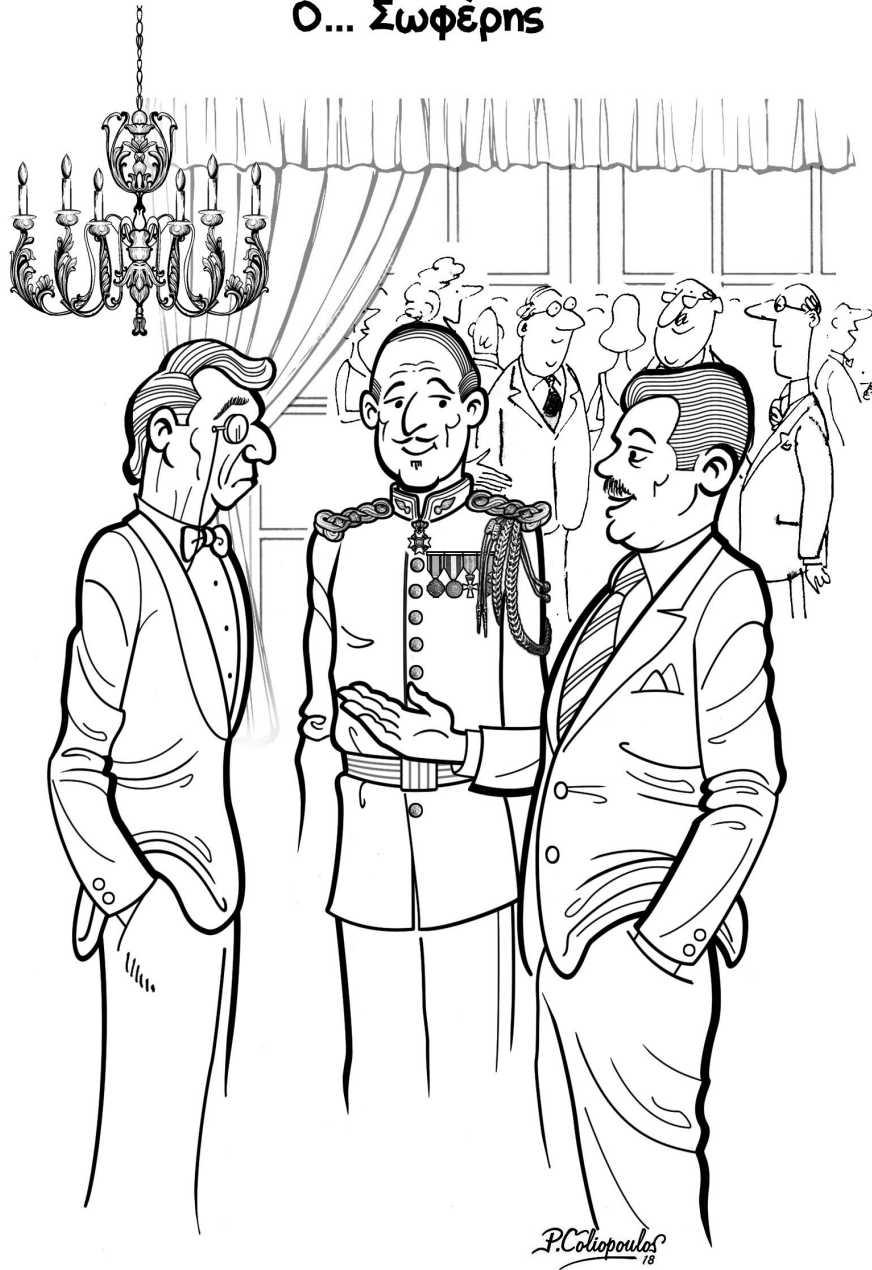
«Σε περίπτωση που σκεφτόσαστε ν’ αρχίσετε το κάπνι-
σμα» μας λέει. «Από τη στενοχώρια».

«Μα...» πάω να πω εγώ, αλλά δεν μ’ αφήνει.

«Και να θυμόσαστε, ρε» μας λέει για καληνύχτα. «Ο
θεός όλα τα συχώρεσε. Τη βλακεία δεν τη συχώρεσε ποτέ».

Ο... Σωφέρης

Όπου ο υποψήφιος γαμπρός παρουσιάζει εαυτόν στους αδικαιολογίτως ψηλομύτες της οικογενείας της μησιότης του ως «σωφέρης» και κερδίζει την εκτίμηση Αρεοπαγίτου θείου χάριν της επιδεξιότητός του εις παίγνιον πόκας.

Πιο αταίριαστο ζευγάρι από τους γονείς μου δεν έχω συναντήσει όσο ζω. Εντελώς διαφορετικοί χαρακτήρες, εντελώς διαφορετικές νοοτροπίες, απολύτως ασύμβατοι, τυχαία ευρεθέντες σε μια συμβίωση η οποία, παραδόξως, λειτούργησε χωρίς κανένα πρόβλημα – επιφανειακά τουλάχιστον.

Ο πατέρας μου ήταν γλεντζές, όξω καρδιά με τις παρέες του, συνεπέστατος με τις δουλειές του, σπουδαίος παραμυθάς, λάτρης της καλοπέραςης και συχνά απρόβλεπτος στις αντιδράσεις του. Α, ναι... είχε και μια ανεπτυγμένη αίσθηση του χιούμορ, κάπως ιδιόμορφη, αλλά παρούσα σε κάθε πτυχή της καθημερινότητάς του. Καλό κρασί, καλή παρέα, ιστορίες ατελείωτες, σάτιρα των πάντων και μια υφέρπουσα τάση απόδρασης, που κρατούσε όμως υπό έλεγχο. Αυτός ήταν.

Ο χαρακτήρας της μάνας μου χωράει μέσα σε μια λιτή φράση: Παντελής έλλειψη χαρακτήρα.

Δεν είχε γνώμη, δεν είχε επιθυμίες, δεν είχε όνειρα, δεν ήταν έξυπνη, δεν ήταν φιλαλήθης, δεν ήταν ανεκτική, δεν

ήταν καθόλου διασκεδαστική, δεν της άρεσε ο κόσμος (που για κείνη ήταν «μπελάς»), αντιπαθούσε τις ιστορίες (ειδικά αυτές του πατέρα μου), τα αστεία, δεν την ικανοποιούσε τίποτα και θεωρούσε τον εαυτό της... αδικημένο από τη ζωή.

Συχνά σκέφτομαι πως αν ο πατέρας μου είχε μια άλλη γυναίκα πλάϊ του θα ήταν πολύ διαφορετικός (μια σαν την «αληθινή μου μητέρα», τη Ροζίτα, βρε αδερφέ!).

Νομίζω πως αυτοί οι δυο δεν συμπαθιούνταν καν, χωρίς όμως και ν' αντιπαθιούνται. Η μάνα μου θα 'θελε κάποιον πιο μουλωχτό, πιο υποκριτή, λιγότερο παρορμητικό, πιο μαζεμένο, πιο προσεκτικό με τα λεφτά του... Έναν δημόσιο υπάλληλο για παράδειγμα –σαν τους συγγενείς της.

Εκείνος πάλι ίσως να χρειαζόταν κάποια που να μπορεί να εκτιμά και σαν άνθρωπο. Σίγουρα κάποια που να μην γκρινιάζει όλη την ώρα.

Γιατί αυτοί οι τόσο διαφορετικοί άνθρωποι αποφάσισαν να ζήσουν μαζί (κι ότι ήθελε προκύψει); Έχω τη θεωρία μου επ' αυτού.

Η μάνα μου, μεγαλοκοπέλα στα αζήτητα, ζούσε με τ' αδέρφια της, κάτι μικρόψυχους ανθρώπους (με μια μοναδική εξαίρεση) η συμβίωση με τους οποίους δεν πρέπει να ήταν κι ό,τι πιο ευχάριστο. Έτσι, όταν έσκασε το προξενιό (γιατί φυσικά για προξενιό επρόκειτο) είδε σ' αυτό μια ευκαιρία να γλυτώσει. (Γλύτωσε; Ίσως έτσι να νόμιζε).

Ο πατέρας μου πάλι, έβλεπε ότι είχε αργήσει πολύ «να συμμαζευτεί», να φτιάξει οικογένεια και να διαιωνίσει το είδος. Επιπλέον η μπεκιάρική ζωή έχει μεν τα καλά της, όσο είσαι νέος, αλλά βαραίνει καθώς μεγαλώνεις. Κι έπειτα δεν είναι και μικρό πράγμα να έχεις κάποιον να σε φροντίζει αμισθί. Η υποψήφια συμβία ούτε καλλονή ήταν, ούτε χαρκτηήρα δικό της διέθετε, επομένως και οι απαιτήσεις της θα ήταν περιορισμένες. Η περίπτωση «να έχει κανείς το κεφάλι του ήσυχο». Να μετάνιωσε άραγε αργότερα; Δεν ξέρω.

Έρωτας (θου Κύριε φυλακή τω στόματί μου) δεν υπήρχε. Αγάπη δεν υπήρχε. Αποδοχή ούτε. Υπήρχε όμως ανοχή. Μια μοιρολατρική ανοχή που χαρακτήριζε αυτή την εντελώς παράταιρη σχέση. Δεν τους είδα ποτέ να λογοφέρνουν και να τσακώνονται, όπως δεν τους είδα ποτέ να δείχνουν τρυφερότητα ο ένας στον άλλο. Ήταν απλά αμοιβαίως αδιάφοροι.

Ναι, το έχω ξαναπεί... δεν θα τους διάλεγα για να ζήσω μαζί τους. Με διάλεξαν όμως εκείνοι (κατά τα φαινόμενα) – και ψώνισαν από σβέρκο!

* * *

Τ' Άη Γιαννιού ανήμερα, το βράδυ, άνοιγε το σαλόνι μας. Κατάκλειστο όλη τη χρονιά, πλην των περιπτώσεων που προέκυπταν επισκέψεις, ήταν ένα δωμάτιο που λες κι ανήκε σε άλλο σπίτι. Οι μουσαφिरαίοι παρήλαυναν για τα «χρόνια πολλά», τους βάζαμε να καθίσουν γύρω-γύρω στις άβολες βαριές καρέκλες και πηγαινοέρχονταν τα κεράσματα, υπό την υψηλή επίβλεψη της μάνας μου –για την οποία, ως προείπαμε, ο κόσμος ήταν μπελάς.

Υπήρχε ένα άγραφο πρωτόκολλο στις επισκέψεις τότε. Η πρώτη φουρνιά απαρτιζόταν από τις απλές κοινωνικές γνωριμίες. Εκείνους που ένιωθαν υποχρέωσή τους να δώσουν ένα σύντομο παρόν κι εκείνους που, με όποιον τρόπο, είχαν υποχρέωση στον εορτάζοντα. Μετά, σιγά-σιγά, προσέρχονταν οι πιο οικείοι και οι περιστασιακοί φίλοι και τέλος οι «δικοί», οι πολύ στενοί δηλαδή, τους οποίους συχνά ο πατέρας μου κρατούσε για φαγητό, προς μεγάλη απελπισία της μάνας μου.

Στην περίπτωση που μας ενδιαφέρει είχαμε φτάσει στους «δικούς». Ο κύριος Χρήστος, ο κύριος Τάκης, ο Χαράλαμπος, οι κουμπάροι, ο Νίκος με την Κική κι ο κυρ-Νίκος με την κυρα-Μαρίκα.

–Μα πάρτε ένα σοκολατάκι, μην ντρέπεστε.

- Μπα, δεν είναι ανάγκη...
- Επιμένω.
- Ε, καλά τότε... Μη σας χαλάσω το χατήρι... Χρόνια πολλά, ότι επιθυμείτε.
- Ευχαριστώ, να χαίρεστε την οικογένειά σας.
- Μερσί.
- Ένα τσιπουράκι ακόμα, κουμπάρε;
- Μα δεν πειράζει, κουμπάρα...
- Νά, τώρα το 'βαλα.
- 'ς υγείαν! Χρόνια πολλά.
- Υγιαίνετε.
- Πάντα τέτοια.
- Ήξερα πως αυτά ο πατέρας μου τα βαριόταν. Έλα όμως που ήταν το τυπικό!... Τι να κάνουμε τώρα, ν' ανατρέψουμε τα πάντα; Έτσι τα βρήκαμε, έτσι θα τ' αφήσουμε, που θα 'λεγε και η οικοδέσποινα.
- Παίξατε κανένα χαρτάκι για το καλό της χρονιάς, Γιάννη; ρωτάει ο κύριος Τάκης, που του άρεσε η τράπουλα.
- Μπάαα! Αφού ξέρεις, βρε Τάκη... Εγώ το χαρτί το απεχθάνομαι. Λίγες οικογένειες έχουν καταστραφεί;
- Ε, μα δεν λέμε για την αρρώστια... Για το φιλικό, το οικογενειακό μιλάμε...
- Μην τον ακούτε τον Γιάννη, πετάγεται ο Χαράλαμπος. Με την τράπουλα γίνεται Χουντίνι. Ξερή να παίζεις μαζί του θα σου βγάλει εκατό βαλέδες! Μα πώς το κάνει, βρε παιδί μου, ένα μυστήριο πράμα!
- Ε, μ' έμαθε ο πατέρας, ο συχωρεμένος, καλή του ώρα, γέλασε ευχαριστημένος ο εορτάζων.
- Θιος σχωρέστον.

–Αιωνία του η μνήμη!

–Δεβεντάνθρωπος!

–Και παρ’ ολίγον βασιλέας της Ινδίας, γέλασε η κυρα-Μαρίκα, που γνώριζε την ιστορία.

–Αν δεν υπήρχε η κυρα-Βασιλική, πού ξέρεις... μπορεί να ’μασταν Μαχαραγιάδες σήμερα, συγκατένευσε γελώντας ο πατέρας.

–Μμμ... σιγά τα μεγαλεία! (η μάνα μου).

–Που λέει ο λόγος, κυρία Πιπή. Που λέει ο λόγος.

–Βρε Γιάννη, πετάγεται ο Νίκος. Τώρα που το ’φερε η κουβέντα... Πώς ήταν εκείνη η ιστορία με τον θείο της Πιπής, τον Αρεοπαγίτη;

–Ου, καημένε, γκρίνιαξε η μάνα μου. Τι θυμήθηκες τώρα!... Αρχαιολογίες.

–Έλα μωρέ... Για να περάσει η ώρα...

–Πες, βρε Γιάννη, τον προτρέπει ο κύριος Τάκης. Εγώ δεν την έχω ακούσει αυτή την ιστορία.

Χαμογέλασε ευχαριστημένος ο πατέρας μου. Άλλο που δεν ήθελε!

–Προπολεμικά, λέει αρχίζοντας τη διήγηση. Τέτοιες μέρες, ενθυμούμαι... παραμονή Πρωτοχρονιάς. Με την κυρία Πιπή μόλις είχαμε δώσει λόγο και τέλος πάντων με κάλεσαν στη σύναξη του σογιού, να τους γνωρίσω και να με γνωρίσουν. Να με γνωρίσουν κυρίως δηλαδή, γιατί, να λέμε την αλήθεια, με εξαίρεση τον Απόστολο, τ’ αδέρφια της κυρίας... χμμ... δεν πολυσυμφωνούσαν.

–Ουχ τώρα, καημένε, τι πας και θυμάσαι! γκρίνιαξε η μάνα μου.

–Γιατί, ψέματα λέω; Δεν θυμάσαι εκείνα τα «μα πού θα πάει τώρα, στα γκράβαρα;»... «σε ποιον τη δίνουμε;»... «τον ξέρουμε αυτόν; δεν τον ξέρουμε» και άλλα τινά;

–Ουχ, καημένε!...

–Κουστουμαρίζομαι το λοιπόν εγώ, παίρνω κι ένα κουτί φοντάν από ένα ζαχαροπλαστείο εκεί κοντά, μην πάμε μ' άδεια χέρια σε ξένο σπίτι πρώτη φορά, και νά σου τον ο καλός σου, τζέντλεμαν στο ραντεβού του.

»Χτυπάω το κουδούνι, μου ανοίγει η υπηρεσία, της δίνω τα φοντάν, το καπέλο, το παλτό, όλα ωραία και καλά, έρχεται να με παραλάβει ο Κώστας, ο πρεσβύτερος αδερφός, με τη μεγάλη στολή... σειρήτια, φούντες, παρασήματα... μεγαλεία!

«Έλα να σου γνωρίσω την οικογένεια» μου λέει.

«Μπράβο» του λέω εγώ «γιατί όχι; Γι' αυτό δεν ήρθα;».

»Κάνω έτσι, κοιτάω μέσα... στο σαλόνι... τίγκα στον κόσμο. «Τι διάλογο» λέω μέσα μου «τόσο μεγάλο σόϊ;». Τέλος πάντων, δεν θα χανόμουνα, είχα τον Κώστα οδηγό. Ο οποίος με πάει από 'δώ, με πάει από 'κεί... «ο θεός ο τραπεζικός»... «ο μπατζανάκης ο τμηματάρχης»... «ο διευθυντής»... «ο σφουγγοκωλάριος»... «ο αυλικός»... ο θεός ο ίδιος!... Όλοι σημαίνοντες, όλοι τιτλούχοι, όλοι σοβαροί κι όλοι αφ' υψηλού και μη μου άπτου!

«Πού ήρθα, ρε γαμώτο;» σκέφτομαι. «Στις Βερσαλίες;».

Ήταν έτσι ακριβώς όπως τα 'λεγε. Το σόϊ της μάνας μου έπασχε από ακατάσχετη και ανίατη μεγαλομανία. Με μια μοναδική εξαίρεση (ναι, ο θεός Αποστόλης), όλοι οι άλλοι νόμιζαν πως ήταν γαλαζοαίματοι από κούνια! Κοινωνικό κόμπλεξ καραμπινάτο! Αντιθέτως, ο πατέρας μου, που θα είχε κάθε λόγο να κομπάζει για την καταγωγή του, δεν μίλαγε ποτέ γι' αυτό. Προς τιμή του. Χρειάστηκε να γίνω εικοσιενός ετών για να μάθω, από την tante Marushka, στο Παρίσι, ότι κρατούσαμε από «τζάκι».

Συνεχίζει ο πατέρας μου...

–Τέλος πάντων, έλεγα «χαίρω πολύ» και «χρόνια πολ-

λά» κι έκανα πως δεν καταλάβαινα ότι με κοιτούσαν σαν να ήμουν γκέκας αδέσποτος. Αλλά μέσα μου έβραζα. Λίγο ήθελα να τους πετάξω τον αρραβώνα και τη προκοπή τους και τα μεγαλεία τους στα μούτρα και να σηκωθώ να φύγω.

–Ουχ, καημένε!...

Ο πατέρας μου την αγνόησε.

–Οπότε, στο τέλος με πάει ο Κώστας συνοδεία σ' έναν ψηλό, ξερακιανό με μονόκλ, που φορούσε πλαστρόν και σακάκι σαν αυτά που φοράνε τα γκαρσόνια, μόνο που το δικό του ήταν ακριβό.

«Ο θεός Φίλιππας! Εισαγγελεύς παρ' Αρείω Πάγω!» μου τον συστήνει ο Κώστας με καμάρι και καταλαβαίνω ότι τούτος εδώ είναι σύμβολο για την οικογένεια, όπως καλή ώρα ο Πύργος του Αΐφελ στο Παρίσι.

–Τώρα πώς χαιρετάνε ένα τόσο σημαντικό πρόσωπατο; Με ρεβερέτζα; Μα θα σηκωνόταν ο γερο-Παναής από τον τάφο του να με πιάκει στο κυνηγητό με κανένα βρεγμένο στειλιάρι. Τι μου 'ρθε και μένα τώρα... είχα φορτώσει είπαμε...λέω μέσα μου «ρε κερατάδες, έτσι είσαστε; τώρα θα δείτε...».

«Το ως ευ παρέστητε» του λέω ατάραχος.

»Σηκώνει τα φρύδια ο θεός Φίλιππας, με κόβει μέσα από το μονόκλ...

«Εσείς είσθε ο... μνηστήρ;» μου λέει –σαν να μου 'λεγε “μα πού πήγαμε να βρούμε τέτοιο λέτσο, ρε παιδάκι μου!”».

«Εγώ ο ίδιος» του λέω.

«Και τι επαγγέλεσθε;» με ρωτάει, πάντα με σηκωμένο το φρύδι ο θεός. «Αν επαγγέλεσθε δηλαδή...».

»Α, ρε κερατάδες, εδώ σας έχω!

«Σωφέρης» του λέω ατάραχος εγώ.

Οι επισκέπτες ξέσπασαν σε γέλια βροντερά. Η μάνα μου είχε γίνει κατακόκκινη σαν το παντζάρι, από τη φούκα της.

–Μπράβο, Γιάννη, φωνάζει ο κυρ-Νίκος ξεκαρδισμένος. Καλά του είπες.

–Α, μα τον κιοφτέ! Στο αμήν με είχαν φέρει! Τέλος πάντων, έγινε ένα σούσουρο... ψου-ψου-ψου και μου-μου-μου... Το ευτύχημα δεν είπε κανείς τίποτα, γιατί θα τα βρόνταγα. Να, μα την Αγιά-Βαρβάρα, έτοιμος ήμανε.

»Τέλος πάντων... φέραν κάτι πιοτά... «του καλού κόσμου»... που δεν πινότανε... μεζές ούτε για δείγμα... γιατί οι «αριστοκράτες» ήτουνε βλέπεις και κομμάτι σφιχτοί...

–Μα τι λες καημένε τώρα!... (η μάνα μου ενοχλημένη).

Την αγνόησε και πάλι. Είχε το κοινό του.

–«Υπομονή, Γιάννη» λέω μέσα μου. «Να τελειώσει κι αυτό το τσίρκουλο κι αν με ξαναδούν, οι φιόγκοι, να μου γράψουν». Κει πάνω κάποιος λέει: «Δεν κάνουμε ένα χαρτάκι, έτσι, για το καλό;».

»Τους λέω: «Εμένα να με συγχωρείτε, αλλά δεν το συνηθίζω».

«Γιατί;» μου λέει ένας ξάδερφος. «Φοβάστε μην χάσετε;»

«Είμαι κατά της χαρτοπαιξίας» του λέω. «Έχουν χαθεί περιουσίες στο χαρτί».

«Μα ένα ψιλό θα κάνουμε, βρε αδερφέ» λέει ο Κώστας, που είναι μεγάλο χαρτόμουτρο. «Πενταροδεκάρες... έτσι, για το καλό».

«Να μην σας χαλάσω το χατήρι» τους λέω και κάθομαι.

–Τι να 'κανα; Μην μας περάσουν και για γύφτους. Παίζαμε το λοιπόν πόκα τουμπουχτού, με δυο φύλλα κλειστά. Από τους πρώτους γύρους κατάλαβα πως είχα να κάνω με άρρωστους. Χαρτόμουτρα κανονικά! Αλλά και

άσχετοι. Ο μόνος που την κάτεχε την Τέχνη ήταν ο θείος Φίλιππας, παρ' Αρείω Πάγω. Πού την έμαθε, μυστήριο. Στα δικαστήρια;

»Στην αρχή παίζουν πράγματι φιλοπράγματα. Όσο περνούσε όμως η ώρα το πράγμα χόντραινε. Εγώ τώρα το πήγαινα με το ευαγγέλιο. Περισσότερο ντούκου και πάσο παρά παιχνίδι. Μην τους γδύσουμε κιόλας τους «συγγενείς» και μας σκατοψυχάνε.

«Δεν σε βλέπω τολμηρό, γαμπρέ μου» μου λέει ο Κώστας που κέρδιζε αβέρτα. «Η τύχη όμως βοηθάει τους τολμηρούς».

«Ναι, αλλά το χαρτί δεν είναι τύχη, είναι τέχνη» του λέω.

«Και την τέχνη την κατέχουμε» γελάει ο Κώστας και μαζεύει το τραπέζι με μια κέντα του τίποτα.

«Εάν κωλύεσαι οικονομικώς πολύ ευχαρίστως να σε διευκολύνω» μου ψιθυρίζει στο αυτί ένας μπατζανάκης.

«Ευχαριστώ» του λέω «πλην όμως δεν υπάρχει πρόβλημα. Έτσι το 'χω χούϊ να παίζω εγώ, συντηρητικά».

–Σ' ένα γύρο τώρα μου έρχεται ανοιχτός άσσος και μετά ένας βαλές. Κλειστά έχω δυο ακόμα βαλέδες. Χτυπάει ο Φίλιππας στο δοξαπατρί και φαίνεται καθαρά ότι μπλοφάρει με δυο δεκάρια φανερά. Λέω μέσα μου: «Δώσε τόπο στην οργή» και πάω πάσο.

«Αμ δεν πάνε πάσο με έναν άσσο φανερό, κύριε “σωφέρη”» με παρατηρεί αυστηρά ο Αρεοπαγίτης. «Χαλάς το παιχνίδι έτσι».

«Ε, τι να κάνουμε;» του λέω. «Τόσο ξέρω, τόσο παίζω».

«Ούτε τα μικρά παιδιά δεν παίζουν έτσι».

–Καλάαα!... Υπομονή εγώ, δεν λέω τίποτα. Έρχεται η σειρά μου να μοιράσω... Δίνω στον Κώστα δυο βαλέδες, στον Φίλιππα δυο ρηγάδες, φανερά –καλό φύλλο– και στους

άλλους τίποτα. Σε μένα... ένα εννιάρι και μια ντάμα –κού-
πες και τα δυο. Ενθουσιάζονται αυτοί κι αρχίζουν να χτυ-
πάνε στο θεό. Μαζεύτηκε σωρός στη μέση του τραπεζιού.
Από κοντά κι εγώ.

«Έτσι μπράβο» μου λέει ο Φίλιππας. «Και πού ξέρεις...
μπορεί να κάνεις και ζεύγη...».

«Ο θεός είναι μεγάλος» του λέω εγώ και μοιράζω το τε-
λευταίο χαρτί. Βαλέ στον Κώστα, κάνει τρεις, ρήγα στον
θείο... τρεις κι αυτός... ρήγα και σε μένα –κούπα. Παναπεί
περίπτωση φουλ του βαλέ ή καρέ, αν από κάτω υπάρχει ο
τέταρτος, για τον Κώστα, περίπτωση φουλ του ρήγα για
τον Φίλιππα και περίπτωση χρώματος για μένα ή κέντας
ή τίποτα.

–Χτυπάει ο Κώστας πρώτος, βάζει ένα καλό ποσόν.
Γάτα! Να δει τις αντιδράσεις μας. Διπλασιάζει ο Φίλιππας,
σαν να λέει «Εδώ σας έχω! Φουλ του ρήγα! Πού πάτε ξυ-
πόλητοι στ' αγκάθια;».

«Τα ρέστα σας» τους λέω εγώ.

»Με κοιτάνε... κοιτάζονται... Σου λέει: «Τι κάνει ο
άσχετος; Μπλόφα και νομίζει ότι θα το χάψουμε;».

«Μέσα» λέει ο Κώστας.

«Μέσα» λέει κι ο Φίλιππας.

«Τι έχετε;» τους κάνω.

«Φουλ του βαλέ με δεκάρια» αναγγέλλει θριαμβευτικά
ο ήρωας του στρατεύματος.

«Δεν είσαι καλός» του λέει ο Φίλιππας. «Φουλ του ρήγα
με άσσους».

»Και πάει να μαζώξει το πλιάτσικο.

«Μια στιγμή» του κάνω εγώ. «Για να δούμε τι έχει κι ο
άσχετος...».

»Κι ανοίγω τα φύλλα ένα-ένα. Δεκάρι κούπα, βαλές
κούπα. Τουτέστιν: φλος ρουαγιαλ!

–Αγάλματα τα χαρτόμουτρα οι συγγενείς! Επιφωνήματα από τους θεατές που παρακολουθούν την τιτανομαχία. Ο Κώστας να απονθάνει! Εκατό χρώματα άλλαξε.

»Κει πάνω πετάγεται όρθιος ο παρ' Αρείω Πάγω κι έρχεται να μου σφίξει το χέρι.

«Βρε, Γιάννη» μου λέει. «Απόψε μας δίδαξες! Συγχαρητήρια».

–Πόσα λεφτά ήταν στο τραπέζι; ρωτάει ο κύριος Χρήστος, διάσημος για τη φιλαργυρία του.

–Πολλά, λέει ο πατέρας μου χαμογελώντας. Δεν τα μέτρησα.

–Και τους τα πήρες;

–Τους τα πήρα, αλλά δεν τα κράτησα. Τα έδωκα με τρόπο φεύγοντας σ' αυτό το ταλαίπωρο κορίτσι που είχαν υπηρέτρια –για την προίκα της.

–Έδωσες τόσα λεφτά στο... δουλικό;!!! Ξέσπασε η μάνα μου στα πρόθυρα εγκεφαλικού.

–Ε, ναι, τι να τα 'κανα; Σάματι τα 'βγαλα από τη δουλειά μου;

Ο κουμπάρος ξερόβηξε.

–Και πώς βγήκε τέτοιο χαρτί, βρε μπουζούκα; λέει του πατέρα μου. Μήπως έκανες καμιά... λοβιτούρα;

–Λοβιτούρα εγώ;!!! Ποτέ! Απλά, φρόντισα να δώκω μια τεχνική στροφή στην τύχη.

–Και πήρες και το κορίτσι, γέλασε η Κική.

–Φαίνεται πως τους έπεισα ότι μπορώ να τη ζήσω τελικά, είπε ο πατέρας μου. Θα σκέφτηκαν: «Αν, ο μη γένοιτο, ο σωφέρης ξεμείνει από αγώγια, κάπως θα τα βολέψει με την τράπουλα, να μην πεινάσουν».

-Αλλά πάντως το χαρτί το σιχαίνεσαι, ε, Γιάννη; του λέει χαμογελώντας ο κυρ-Νίκος.

-Παπαπαπά! Μακριά! Μακριά! Ξέρεις τι περιουσίες έχουν χαθεί στο χαρτί; Ούτε γι' αστείο!

Ο ΑΤΥΧΗΣΑΣ ΡΩΜΑΙΟΣ

Όπου ο ανεκδιήγητος απόγονος, εις νηπιακὴν ηλικίαν, γνωρίζει τις χαρές, τις αγωνίες και τις απογοητεύσεις λεπτῶν πλὴν πολὺπλοκῶν αισθημάτων.

Έχουμε πει –κι ελπίζω να το έχουμε εμπεδώσει– ότι ο έρωτας ήταν απαγορευμένη λέξη στο σπίτι μας. Για το φαινόμενο αυτό καθαυτό δεν συζητάμε, ήταν εντελῶς άγνωστο σε τούτο το περιβάλλον και μόνο ο πατέρας μου ίσως να είχε μια κάποια αμυδρή ιδέα, λόγω των γονιῶν του, αλλά κι αυτό δεν είναι απολύτως βέβαιο.

Στην αρχή δεν μου έκανε εντύπωση, δεν πολυκαταλάβαινα κιόλας γιατί ακριβῶς επρόκειτο, αλλά και να καταλάβαινα θα νόμιζα πως έτσι ήταν παντού. Όταν ήρθαν όμως τα πρώτα απανωτά κάζα άρχισα να προβληματίζομαι. Ο Πάνος που εξεδιῶχθη για χάρη ενός κοριτσιού, η μαντάμ Νίνα, η Γαλλίδα νταντά μου, που «κλέφτηκε» μ' έναν ανθυπασπιστή του πυροβολικού, η Μερσίνα, η «υπηρεσία», που το 'σκασε μ' έναν πλανῶδιο μανάβη... Ήταν από την άλλη μεριά και τα βιβλία που διάβαζα και με ξεστράβωναν... Ο Ρομπέν των Δασῶν με τη Λαΐδη Μάριαν, ο καταδικασμένος έρωτας του Κουασιμόδου για την ωραία

Εσμεράλδα, ο Ντ' Αρτανιάν που αγαπούσε τη μαντάμ ντε Μπονασιέ, ο Συρανό ντε Μπερζεράκ με τον κρυφό του έρωτα για τη Ρωξάνη...

Εδώ κάτι γινόταν, βρε παιδιά! Κάτι το σημαντικό, που έκανε τους ανθρώπους ν' αντιδρούν περίεργα και που δεν ταίριαζε με τους κανόνες και τους άγραφους νόμους του σπιτιού μας.

Βέβαια η ιδέα που σχημάτισα στο απαίδευτο μυαλό μου ήταν ασαφής. Και είναι λογικό, αφού δεν είχα κανέναν να με διαφωτίσει σχετικά. Μια-δυο φορές που δοκίμασα να ψαρέψω την Αννούλα επί του θέματος έλαβα ξερή απάντηση: «Όταν μιγαλώσ'ς. Δεν σι χρειάζιτι να τα ξιέρ'ς αυτά απού τώρα». (Και μάλλον δεν είχε δίκιο, γιατί κάποτε μεγάλωσα, αλλά σοφότερος επ' αυτού δεν έγινα). Οπότε έφτιαξα στο μυαλό μου μια κατάσταση αυθαίρετη, για να μπορέσω κι εγώ να πορευτώ κάπως, ώσπου να έρθει η στιγμή που θα καταλάβαινα επακριβώς.

Αποφάσισα λοιπόν ότι έρωτας είναι όταν δυο άνθρωποι αρέσουν ο ένας στον άλλο και παντρεύονται –παρά τα εμπόδια που τους βάζουν όσοοιοι οι άλλοι– για να ζήσουν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα. Όμως... η μάνα μου κι ο πατέρας μου παντρεμένοι δεν ήταν; Ήταν ερωτευμένοι; Ούτε κατά διάνοια. Οπότε; Οπότε σκέφτηκα ότι όταν υπάρχει το λεγόμενο «προξενιό» ο έρωτας δεν ισχύει. Μόνο όταν διαλέγεις ο ίδιος τον άνθρωπό σου. Οπότε (ξανά) εγώ, όταν μεγάλωνα, θα παντρευόμουν το κορίτσι που θα 'βρισκα εγώ κι όχι από προξενιό. Ξηγημένα πράγματα.

–Εγώ θα παντρευτώ από έρωτα άμα μεγαλώσω, δήλωσα μια μέρα στη μάνα μου.

–Να σ' αστράψω μια ανάποδη, να σου πω εγώ! φώναξε αυτή μπουρινιασμένη. Πού τα 'μαθες αυτά; Ε; Θα στην κόψω εγώ τη γλώσσα! Πιπέρι θα σου βάλω!... Αννούλααα!

Έτρεξε η Αννούλα αλαφιασμένη.

–Τι φουνάζ’ς, μαρή; Τι έπαθις;

–Εσύ του είπες για... για... τέλος πάντων... Ξέρεις τι μου δήλωσε μόλις τώρα, ο κανακάρης σου; Ε; Θα παντρευτεί λέει από... έρωτα. Να του αστράψω μια!...

–Ιγώ;!!! Δεν είμαστι καλά!

–Τότε πού τ’ άκουσε;

–Ξιέρου κι ιγώ;... Πιδιά είναι, ακούν... Μην σι ξέφ’γει ισένα καμιά κουβέντα μι τ’ς σουσουράδισ οπού ’ρχουντι ιπίσκιψ’η.

–Λες; Κρυφακούει δηλαδή, το σκασμένο;

–Ε, όχ’ι κι κρυφακού’ει του μανάρι μ’! Μπουρεί να μιλάγατι δυνατά.

–Τέλος πάντων... Εσύ πρόσεχε τι του λες... Μην παίρνουν τα μυαλά του αέρα από τώρα... Άμα σε ρωτάει θα λες «δεν ξέρω».

–Αμ δεν προυσέχου; Κάνου κι τίπουτ’ άλλου η έρμ’η; Έλα μαζί μ’ ισύ, πασά μ’, να σι φτιάξου δίπλις που σ’ αρέσουν κι ασ’ τη μάνα σ’ να λιέ’ει.

Κατάλαβα όμως ότι εφεξής θα ’πρεπε να είμαι πολύ προσεκτικός με το τι λέω και πού το λέω εδώ μέσα. Αλλά με τις δίπλες το ξέχασα –κι αργότερα μου στοίχισε.

* * *

Την οικογένεια της μάνας μου τη γνώρισα από τις αραιές επισκέψεις που μας έκαναν κι από τις ακόμα πιο αραιές που τους κάναμε στην Αθήνα.

Με μια και μοναδική εξαίρεση δεν μου άρεσαν. Και (επίσης με μια εξαίρεση) μου ανταπέδιδαν τα ίσα. Αυτό άρχισε νωρίς, από κείνα τα Χριστούγεννα που μας επισκέφθηκε ο θείος Βασίλης, με τη θεία Κατίνα (την από πεντηκονταετίας χήρα αδερφή του) και τις δυο γεροντοκόρες ξαδέρφες (που ήταν σχεδόν συνομήλικες με τη μάνα μου). Να ήμουν τότε πέντε χρονών; Και πολύ λέω.

Μου έφεραν λοιπόν για δώρο ένα φτηνιάρικο παιχνίδι – απ’ αυτά που δεν βγάζουν ολόκληρη τη βδομάδα στα επιδέξια χέρια των παιδιών– και μια... σοκολάτα (Παυλίδου)!

Στην κουζίνα η μάνα μου κι ο πατέρας μου σχολίαζαν το... δώρο, νομίζοντας ότι δεν άκουγα.

–Μα τέτοιο φτηνοδώρο! έλεγε η μάνα μου. Ντροπή!

–Τι περιμένεις, καημένη, απάντησε ο πατέρας μου. Γαϊδούρια δεν είναι;

Οπότε, μια και δυο πάω ο καλός σου στην τραπεζαρία, όπου είχαν μαζευτεί όλοι, και κάνω την ακόλουθη συνταρακτική δήλωση:

–Είσαστε γαϊδούρια.

Εννοείται πως από τη μάνα μου έπεσε το ξύλο της αρκούδας!

–Μικρός είναι, δεν ξέρει, απολογήθηκε στους εμβρόντητους χουβαρντάδες.

–Δεν πειράζει... έτσι είναι τα παιδιά.

–Μα, το σκασμένο! Πού ακούει αυτά τα λόγια; Από τα δουλικά θα τ’ ακούει...

–Δεν πειράζει...

Αλλά πείραζε. Και μου το κράτησαν.

Εδώ που τα λέμε, μεγαλώνοντας δεν ήμουν ακριβώς και το παιδί υπόδειγμα, οπότε δεν βοήθησα κι εγώ στο να με συμπαθήσουν.

Ευτυχώς δεν ήμουν το μοναδικό μαύρο πρόβατο.

Ο θείος Απόστολος και η θεία Ρωξάνη, η γυναίκα του (ναι, οι μοναδικές εξαιρέσεις που λέγαμε), είχαν δυο παιδιά, τον Μίμη και τη Σοφία. Η Σοφία ήταν ένα χρόνο μεγαλύτερη από μένα ενώ ο Μίμης τέσσερα. Ο Μίμης ήταν ένα πανέξυπνο, ευγενικό, φυσιολογικό παιδί. Η Σοφία όμως...

- Είναι γλωσσού!
- Κακότροπη!
- Ο χειρότερος χαρακτήρας!
- Σαν τον Πάνο της Πιπίτσας!
- Χειρότερη!
- Μπα, οι ίδιοι παλιοχαρακτήρες είναι.

Την πρωτοαντίκρισα όταν ήμουν πέντε χρονών. Κι έχασα το φως μου!

Είχαμε πάει στην Αθήνα οικογενειακώς στο τέλος του καλοκαιριού. Μας φιλοξενούσαν στου θείου Βασίλη, αλλά όπως δεν χωρούσαμε όλοι εμένα μ' έστειλαν στου θείου Απόστολου –ευτυχώς!

Ο Απόστολος δεν βρισκόταν στα καλά κατάστιχα της (ευρύτερης) οικογένειας. Είχε παντρευτεί βλέπεις τη Ρωξάνη του από... έρωτα!

- Στραβώθηκε!
- Μάγια θα του 'κανε η Πλακιώτισσα.
- Αυτή και η μάνα της.
- Κρίμα το παληκάρι!

Το παληκάρι όμως ζούσε ευτυχισμένο με την καλή του –ένα από τα ωραιότερα ζευγάρια που έχω δει– και ήταν ο μοναδικός απ' όλους αυτούς τους μίζερους και τους καμένους που είχε φυσιολογική ζωή.

Με πήρε λοιπόν ο θείος Απόστολος –που ήταν επίσης και νονός μου– και με πήγε στο σπίτι του, στον Χολαργό. Ένα υπέροχο σπίτι με κήπο. Ο Μίμης έλειπε, γιατί είχε πάει να παίξει με τους φίλους του, οπότε με υποδέχτηκε η Σοφούλα.

-Επιτέλους γνωρίζω τον ξάδερφό μου! αναφώνησε δίνοντάς μου δυο σβουριχτά φιλιά.

Είχα απομείνει στήλη άλατος!

Τέτοιο υπέροχο κοριτσάκι δεν είχα ξαναδεί ούτε στον ύπνο μου! Ούτε στο σινεμά!

Καστανά μπουκλωτά μαλλιά, πανέμορφο πρόσωπο, φωτεινό χαμόγελο κι ένα βλέμμα που έλεγες πως δεν υπήρχε τη στιγμή αυτή για εκείνη άλλος άνθρωπος στον κόσμο!

Με πήρε να παίξουμε στον κήπο κι ώσπου να επιστρέψουμε για φαγητό την είχα ερωτευθεί.

Νά λοιπόν ο περίφημος «έρωτας» του οποίου απαγορευόταν και η μνεία ακόμη στο σπίτι!

Δυο μέρες μαγευτικές περάσαμε κι όταν με αποχαιρέτησε –μ’ άλλα δυο σκαστά φιλιά– μ’ έβαλε να της ορκιστώ (νά, στο σταυρό με τα δάχτυλα) ότι θα της γράφω ανελλιπώς. Μέχρι να ξαναβρεθούμε –σύντομα.

–Σ’ αγαπάω πολύ, μου δήλωσε για αντίο.

Και ήταν αυτή η πρώτη και η τελευταία φορά που τ’ άκουσα από τα χείλη της.

Επιστρέφοντας στους γονείς με ρώτησε η μάνα μου «πώς πέρασα». Είχα ξεχάσει τη απόφασή μου να μην της λέω τίποτα το σημαντικό.

–Καλά, είπα.

–Α, μπράβο.

–Τη Σοφούλα την αγαπάω, δήλωσα σοβαρά-σοβαρά.

–Μπράβο, μπράβο. Έτσι να είσαστε, μονιασμένα, να μη μαλώνετε, είπε η μάνα μου αφηρημένη.

–...και θα την παντρευτώ.

Μου ήρθε ο φούσκος χωρίς να καταλάβω από πού. Είδα ολόκληρο το ηλιακό σύστημα μέρα-μεσημέρι.

–Παλιόπαιδο! Βρωμόπαιδο! φώναξε η μάνα μου. Τι είπες; Ε; Τι είπες;

–Θα την παντρευτώ, επανέλαβα μισοζαλισμένος.

Δεύτερος φούσκος, πιο δυνατός αυτός.

–Η Σοφούλα είναι ξαδέρφη σου, φώναξε έξαλλη. Τις ξαδέρφες μας δεν τις παντρευόμαστε. Θε μου, τι αμαρτίες πληρώνω;!

–Γιατί; απόρησα.

–Γιατί έτσι! τσίριξε η μάνα μου.

Αν είχα μυαλό θα λούφαζα και θα κρατούσα το ρημάδι το στόμα μου κλειστό. Όμως ήμουν ερωτευμένος. Έχουν μυαλό οι ερωτευμένοι;

–Εγώ θα την παντρευτώ ο κόσμος να χαλάσει, δήλωσα με πείσμα.

Ακόμα κουδουνίζουν τ' αυτιά μου από τους φούσκους.

Αλλά η ζημιά είχε γίνει. Κι αν η μάνα μου το ξέχναγε –όπως το ξέχασε– εγώ δεν ήμουν καθόλου έτοιμος να το ξεχάσω. Κι έτσι ξεκίνησε μια Οδύσσεια σε σύγκριση με την οποία εκείνες του Ομήρου και του Καζαντζάκη ήταν ευχάριστες βόλτες στο πάρκο –στο δικό μου το μυαλό εννοείται.

Οι Εγγλέζοι, που είναι σοφοί άνθρωποι και ξέρουν να σαρκάζουν τον ανθρώπινο πόνο, λένε ότι: «Away from the eyes, away from the heart». Ε, λοιπόν να πείτε στους Εγγλέζους ότι είπαν μεγάλη μπαρούφα. Γιατί σε μένα μόνο έτσι δεν έγινε. Αδύνατον να βγάλω τη Σοφία από το μυαλό μου! Κοιμόμουν και ξυπνούσα με τη σκέψη της –πέντε χρόνων νήπιο! Λες και μου είχε κάνει μάγια, όπως η θεία Ρωξάνη στον μπαμπά της!

Ευτυχώς υπήρχε η αλληλογραφία! Μήπως δεν με είχε βάλει να φιλήσω σταυρό; Κι ευτυχώς που είχα μάθει να γράφω και να διαβάζω πριν πάω σχολείο! Καλύτερα στα γαλλικά παρά στα ελληνικά, αλλά όπως είχα ξεχάσει να τη ρωτήσω αν ήξερε γαλλικά θα έκανα ό,τι μπορούσα μ' αυτό που διέθετα.

«Αγαπημένη μου Σοφούλα,

Εδώ όλα είναι χάλια γιατί δεν είσαι εσύ εδώ γι' αυτό είναι χάλια. Αν ήσουν εδώ που δεν είσαι θα παίζαμε μαζί όλη μέρα όπως στο σπίτι σου εξόν όταν θα πήγαινες σχολείο που θα σε πήγαινα εγώ και θα σε περιμένα μετά απέξω να σχολάσεις για να παίξουμε όλη μέρα. Αλλά δεν είσαι εδώ και γι' αυτό είναι χάλια. Εγώ είμαι καλά.»

Κι ευτυχώς που και η Σοφία ήξερε να γράψει, γιατί αλλιώς θα έπρεπε να της τα γράφει ο Μίμης κι έτσι θα μάθαινε όλα μας τα μυστικά κι αυτό δεν θα ήταν καλό, γιατί ο Μίμης είναι μεγάλος και θα μας κοροϊδεύει.

«Αγαπημένε μου ξασερφούλη, (αυτό το «ξασερφούλη» τι το 'θελε, όνομα δεν έχω; Δεν πειράζει, κρατάμε το «αγαπημένε»).

Πολύ χάρηκα που παίξαμε μαζί αλλά ήταν πολύ λίγο και τι καλά να παίζαμε πιο πολύ λέω εγώ (αυτό ξαναπέστο!). Εγώ ετοιμάζομαι φέτος για το σχολείο. Εσύ τυχερέ δεν θα πας σχολείο κι έτσι θα παίζεις όλη μέρα ενώ εμείς θα 'μαστε σχολείο και θα παίζουμε μόνο στα διαλείμματα (Αυτή τη σπόντα για τη διαφορά ηλικίας τι την ήθελε; Δηλαδή με βλέπει για μικρός;). Τέλος πάντων φιλιά από το νονό σου και τη νονά σου κι από τον Μίμη. Α ναι κι από μένα (Αυτό είναι που κρατάμε. Τα άλλα δεν μας ενδιαφέρουν και πολύ).»

Κάθε βδομάδα λοιπόν πηγαينوερχόταν η αλληλογραφία κι όλα ήταν υπέροχα, μέχρι που άρχισαν τα μαθήματα στο σχολείο κι ο συγγραφικός της οίστρος καταλάγιασε. Είχε τα μαθήματά της βλέπεις.

Εντάξει, το καταλάβαινα... Αλλά πάλι...

Κι αν δεν ήταν τα μαθήματα; Αν με βαρέθηκε;

Κι αν... ω, της φρίκης!... εκεί στο σχολείο βρήκε κανένα άλλο αγόρι που να της αρέσει πιο πολύ από μένα και να

της κουβαλάει τη σάκα, όπως βλέπουμε στα έργα, και να μοιράζονται τις καραμέλες και να λένε αστεία και να γελάνε;... Ωχ ωχ ωχ!

Εδώ το παλιό γαλλικό τραγουδάκι περιέγραφε την κατάσταση γλαφυρότατα:

*Plaisir d'amour
ne dure qu'un moment,
chagrin d'amour
dure toute la vie.*

Τον έβλεπα μπροστά μου αυτόν τον άθλιο, υποθετικό (;) αντίζηλο. Ψηλός, όμορφος, με ξανθά μαλλιά και γαλανά μάτια...

Γαλανά;!!!...

«Τι ωραία που έχεις ανοιχτόχρωμα μάτια!» μου είχε πει. «Εμένα μ' αρέσουν τα γαλανά. Αλλά κι εσένα που είναι πράσινα καλά είναι».

«Καλά», αλλά όχι γαλανά. Αχ!

Και πώς θα τον έλεγαν αυτόν τον άθλιο; Σίγουρα όχι Γιώργο, Κώστα, Πάνο, Βαγγέλη... Θα είχε ένα ωραίο, ρομαντικό όνομα... Μάριος, Αλέξανδρος, Ροδόλφος... Ροδόλφος! Αυτό ήταν! Ροδόλφο τον έλεγαν, τον κερατά!

Άντε λοιπόν τώρα να ανταγωνιστείς εσύ έναν ξανθομπάμπουρα Ροδόλφο με γαλανά μάτια! Άντε, να σε δω!

Εμένα γιατί να μη με λένε Ροδόλφο;

Έπιασα τον πατέρα μου εμπιστευτικά, σε μια καλή του μέρα.

–Μπαμπά, γιατί με λένε Πάνο;

–Το όνομα του παππούλη σου, για να τον θυμόμαστε.

–Δεν μπορούμε να τον θυμόμαστε χωρίς το όνομα;

–Μπορούμε, αλλά είθισται να δίνουν στα παιδιά το όνομα του παππού τους.

-Τι θα πει «είθισται»;

-Συνηθίζεται.

-Και δεν μπορεί να είθισται εμένα να με λένε αλλιώς;

-Σαν πώς δηλαδή;

-Ροδόλφο.

-...Βαλεντίνο;

-Και Βαλεντίνος καλά είναι, αλλά καλύτερα Ροδόλφος.

Ο πατέρας μου γέλασε, αλλά περί της ταμπακιέρας μη-δέν. Παρέμεινα στο κοινό, κοινότατο «Πάνος».

Κι εντωμεταξύ ο Ροδόλφος στην Αθήνα θα αλώνιζε!

Κρατήθηκα όσο μπορούσα. Έχουμε και μια αξιοπρέπεια, τι διάλο! Αλλά έσκαγα. Οπότε, στο τέλος, αφού δεν έλεγε εκείνη τίποτα –φως-φανάρι ότι το είχε μυστικό– έκανα την καρδιά μου πέτρα και στο επόμενο γράμμα πέταξα, δήθεν αδιάφορα, τη σπόντα...

«...εδώ είχαμε λιακάδα. Αλήθεια, τι κάνει ο Ροδόλφος;»

Για να έρθει η απορημένη απάντηση (δήθεν απορημένη δηλαδή)...

«...βροχή από χθες. Ποιος είναι ο Ροδόλφος;»

Ναι, καλά... Σε τα μας; Σε τα μας;!!!

Ήμουν ένας προδομένος κι απατημένος. Αν με ήξερε ο Καζαντζίδης θα μ' έκανε τραγούδι. Και δες την που δεν είχε καν το θάρρος να το παραδεχτεί. Όχι πως θα τη συγχωρούσα δηλαδή, αλλά μπορεί και να το σκεφτόμουν...

Και τα γράμματα αραιώναν απελπιστικά. Ένα τον μήνα... ένα το δίμηνο... Απελπισία! Να περιμένω τον Ταχυδρόμο σαν τον Μεσσία. Με μεγαλύτερη ανυπομονησία μπορώ να σου πω απ' ότι περίμενα τον Ηλία, τον εφημεριδοπώλη, που έφερνε τους Μικρούς Ήρωες! Και να βυθίζομαι στην πιο μαύρη απελπισία όταν δεν έβλεπα ανάμεσα στα γράμματα τον γνώριμο φάκελο με τη γνώριμη γραφή.

Όταν ξαφνικά κι απροειδοποίητα μου έρχεται, όχι γράμμα, αλλά καλύτερο από γράμμα. Μια φωτογραφία! Και μάλιστα με αφιέρωση: «Στον αγαπημένο μου ξαδερφούλη (ανάθεμα τη συγγένεια!), για να με θυμάται». Δες και υπήρχε περίπτωση να την ξεχάσω!

Η φωτογραφία ήταν τραβηγμένη μέσα στην τάξη του σχολείου της, όπως γινόταν συχνά τότε. Η Σοφία μου στο θρανίο της, πανέμορφη και χαμογελαστή, με κοίταζε κατάματα μ' εκείνο το βλέμμα του «μόνο εσύ υπάρχουν». Ω, τι ευτυχία!

Αλλά...

Μια δεύτερη ματιά...

Ποιος είναι αυτός;!!!

Πίσω ακριβώς από το θρανίο της –αλλά ακριβώς πίσω, όχι δυο θρανία μακριά, όχι στο βάθος– με ατένιζε ειρωνικά, ποιος άλλος;... Ο Ροδόλφος!

Στη μαυρόασπρη φωτογραφία δεν φαινόταν αν ήταν ξανθός με γαλανά μάτια, αλλά καμιά αμφιβολία δεν μου έμενε ότι είχα μπροστά μου το ελεεινό αυτό υποκείμενο.

Μια βδομάδα την πέρασα στην κόλαση. Ούτε μπάλα με τα άλλα αλανάκια δεν είχα όρεξη να παίξω.

Στο τέλος το πήρα απόφαση. Κάθισα και της έγραψα ένα μακροσκελές γράμμα, μισής σελίδας, στο δήθεν και στο τάχαμου... ο καιρός... τα παιχνίδια... κλπ κλπ για να καταλήξω, κάνοντας τον αδιάφορο:

«Πολύ ωραία η φωτογραφία σου. Ποιος είναι αυτός στο πίσω θρανίο;»

Η απάντηση ήρθε μετά από τρεις μήνες:

«...ένα παιδί. Δεν ξέρω πώς το λένε γιατί δεν μιλάμε».

Ιδού το γυναικείο μυαλό! Δεν ξέρω... δεν είδα... δεν άκουσα... Αθώα η κατηγορούμενη!

Γιατί, κυρία μου; Γιατί δεν μας λες ευθέως ότι αυτός είναι ο Ροδόλφος; Εμείς κουτόχορτο τρώμε; Γιατί δεν λες την αλήθεια; Θα την αντέξουμε, όσο σκληρή κι αν είναι.

Ένωσα την ανάγκη να της γράψω ένα γράμμα που να το θυμάται. Να της τα πω έξω από τα δόντια κι ότι γίνεται. Να της πω τι είναι για μένα, πώς την έβλεπα πάντα, τι όνειρα έκανα για μας, να της εξομολογηθώ τον έρωτά μου δηλαδή και μετά ν' αφήσω το παράπονό μου να κυλήσει σαν δίσκος του Καζαντζίδη, να καταλάβει το σφάλμα της, να συνειδητοποιήσει τι ολέθριο λάθος έκανε –άθελά της ίσως, δεν λέω– και να της πω ότι, παρ' όλα αυτά, παρ' όλες τις πίκρες και τα φαρμάκια που μ' έχει ποτίσει, εγώ την αγαπάω ακόμα (και πιο πολύ μάλιστα) και είμαι πρόθυμος να τη συγχωρήσω αν γυρίσει κοντά μου «ένα βράδυ που 'βρεχε, που 'βρεχε μονότονα», γιατί χωρίς εκείνη η ζωή δεν αξίζει μία και να το σκεφτεί καλά, γιατί Ροδόλφους θα βρει πολλούς, αλλά Πάνο έναν –κι όχι που να περιαυτολογήσω.

Ευτυχώς δεν το έκανα. Δηλαδή, για να είμεθα φιλαλήθεις, το γράμμα το έγραψα (μια βδομάδα μου πήρε για μια σελίδα), αλλά δεν το έστειλα. Από δειλία; Από αξιοπρέπεια; Δεν ξέρω. Το σκέφτηκα από 'δώ, το σκέφτηκα από 'κει... στο τέλος αποφάσισα να υποφέρω μοναχικά και σιωπηρά. Κανείς δεν ήξερε και κανείς δεν θα μάθαινε το δράμα που ζούσα. Δεν το 'χα πει ούτε στον Γιώργο να φανταστείς! Ούτε στον Σταύρο... Ούτε καν στον Θυμιάκη, με τον οποίο δεν είχαμε μυστικά. Δεν θα καταλάβαιναν. Εδώ καλά-καλά δεν καταλάβαινα εγώ ο ίδιος...

Και η αλληλογραφία μας ξεψύχησε κι αυτή. Καμιά ευχετήρια κάρτα στις γιορτές και πολύ ήταν.

Απόμεινε μόνο ο μονόπλευρος, ανεκπλήρωτος και προδομένος έρωτας.

Πέρασαν χρόνια. Είχα διάφορα συναρπαστικά αισθηματικά επεισόδια στο διάστημα αυτό, αλλά ήταν όλα εξ' αρχής καταδικασμένα. Καμιά από τις υποψήφιες Ιουλιέτες

δεν μπορούσε να συγκριθεί με το μικρό δαχτυλάκι της Σοφίας. Γιατί βλέπεις –πώς δουλεύει όμως το άτιμο το ανθρώπινο μυαλό!– η Σοφία είχε πάψει να είναι οντότητα και είχε γίνει ιδέα και ιδανικό. Πλησίαζε η κοπελίτσα που μας ενδιέφερε το ιδανικό αυτό; Πώς να πλησιάσει; Όλο και κάτι της έλειπε. Οπότε...

Οπότε μεγάλωσα αναζητώντας και δεν ήξερα τι αναζητώ. Πού να ήξερα τότε ότι θα πέραγα όλη μου τη ζωή έτσι, φάχνοντας, για να το βρω στο τέλος της –και να το χάσω αμέσως μετά, όπως ήταν αναμενόμενο.

Και ξαφνικά έρχεται η μοιραία επιστολή. Εντελώς απροσδόκητα, όπως συχνά συμβαίνει με τα σημαντικά πράγματα.

«Έχουμε χρόνια και χρόνια να ιδωθούμε. Πότε θα έρθεις στην Αθήνα;» έλεγε –και μ' έστειλε.

Πότε; Τι θα πει πότε; *Τώρα!*

Κι έτσι, γονική αδειά, βρέθηκα εκείνα τα Χριστούγεννα στην Αθήνα. Ήμουν δεκατριών χρονών άντρας πια.

Η Σοφία δεν είχε πια καμιά σχέση με τη μπεμπέκα που είχα φυλάξει στο μυαλό και την καρδιά μου. Ήταν τώρα μια όμορφη νεαρή κοπέλα, με το ίδιο φωτεινό χαμόγελο, αλλά με άλλο βλέμμα.

Έπρεπε να γνωριστούμε απ' την αρχή.

Ήταν δύσκολο, αλλά κάτι καταφέραμε.

Κι εγώ, φυσικά... ξανακύλησα. Αλλιώς τώρα πια. Γιατί ήξερα πώς λειτουργεί ο κόσμος και η κοινωνία. Είχα μάθει ότι τα ωραία αισθήματα δεν φτάνουν, χρειάζεται και σύνεση (που δεν είχα) και τύχη (που δεν με θέλησε ποτέ) και υπομονή (που ήταν το μόνο που διέθετα).

Ήμουν λοιπόν ιδιαίτερα προσεκτικός. Όπως ήμουν το καλοκαίρι που περάσαμε μαζί, μετά τον θάνατο του πατέρα μου και την εξορία μας στην πρωτεύουσα.

Κατάλαβε ποτέ πώς ένιωθα για κείνη;

Νομίζω πως ναι.

Τη μέρα που γυρίσαμε από τις διακοπές μας στην Πάρο, ηλιοκαμένοι, χαρούμενοι, γεμάτοι θάλασσα κι όμορφες εικόνες, τη συνόδευσα στο σπίτι της για να την παραδώσω στις εκεί αρχές (η ιστορία της ζωής μου). Η θεία Ρωξάνη βλέποντάς μας άνοιξε κάτι μάτια πελώρια κι άστραψε ένα χαμόγελο σαν του ήλιου.

–Αγάπες μου! αναφώνησε με τον γνωστό αυθορμητισμό της. Σαν ζευγαράκι ερωτευμένων είσαστε!

Η Σοφία μου έριξε μια λοξή ματιά, χαμογέλασε και ξερόβηξε με σημασία ενώ εγώ είχα γίνει παντζάρι!

Βγαίναμε συχνά, κουβεντιάζαμε με τις ώρες, πηγαίναμε σινεμά, στο θέατρο, στην όπερα, όταν είχε παραστάσεις, ήρθε να με δει σε αγώνες... Μια ζωή υπέροχη, αλλά μισή. Δεν θα τολμούσα ποτέ να της φανερώσω τι είχα στην καρδιά μου. Ήξερα την απάντηση άλλωστε.

Μετά...

Μετά ήρθε ο κοντοπίθαρος κομπλεξικός, που εκείνος δεν είχε κανένα πρόβλημα να εκδηλωθεί –και μάλιστα επισημώς.

Όταν παντρεύτηκαν έλειπα έξω. Δεν επέστρεψα ποτέ. Τελευταία φορά που μιλήσαμε ήταν στο τηλέφωνο, εδώ και σαρανταεφτά χρόνια! Και δεν πήγε καλά.

Κατάλαβες τώρα δηλαδή; Γλυτώσαμε από τον άτιμο Ροδόλφο για να μας την πάρει ένας... Κώστας!

Ο "Μαϊντζορ"

Όπου ο πάλοι ποτέ ανδραγαθήσας επί Μικρασιατικής Εκστρατείας και ανυπέρθλιτος μπλοφατζής θείος θέτει εαυτόν εις την υπηρεσίαν της Υψηλίου με σκοπό τη σωτηρία αυτής (με το αζημίωτο εννοείται).

Τον είχε γράψει και η εγκυκλοπαίδεια: «...ο ανθυπίαρχος Κ.Δ.Τ. επικεφαλής ίλης ιππικού ανθέστη σφεναρώς, επιβραδύνων τοιουτοτρόπως την επέλασιν των Τουρκικών ορδών κι επιτρέπων εις το κύριον σώμα του υποχωρούντος στρατεύματός μας να ανασυνταχτεί υφιστάμενο τας μικροτέρας δυνατόν απωλείας». Στη Μικρά Ασία αυτό (πίσσα στα κόκαλα του Βενιζέλου –μην το ξεχνάμε).

Ήταν το αστέρι της μητρικής οικογένειας. Το καμάρι και η περηφάνια τους! Άλλον «με μούρη» δεν είχαν, οπότε τούτος εδώ αποτελούσε πάντα το κύριο σημείο αναφοράς τους.

Ψηλός, ευθυτενής, πάντα ντυμένος «γκραν», καραφλός, όπως όλοι τους, και με κοντοψαλιδισμένο μύστακα, όπως κανέννας τους, έμοιαζε με υπουργό τουλάχιστον ή έστω με πρέσβη ή κάτι τέλος πάντων το σημαντικό και φυσικά επωφελείτο πάντα της εντύπωσης που έδινε προκειμένου να του ανοιχτούν ό,τι πόρτες δεν άνοιγαν οι καθόλου φανταστικές γνωριμίες του (όχι όπως των άλλων που «γνώριζαν όλον τον κόσμο» μέχρι τη στιγμή που χρειαζόταν να το αποδείξουν).

Ο θείος Κώστας εκινείτο στα υψηλά κοινωνικά διαστρώματα, με το έτσι θέλω. Υπουργοί, μεγαλοεπιχειρηματίες, εφοπλιστές, διπλωμάτες, ανώτατοι στρατιωτικοί ήταν η καθημερινή του παρέα. Πώς τα κατάφερνε αυτός ο τίποτας (γιατί τίποτας ήταν κι από τους μεγάλους μάλιστα) είναι μυστήριο!

Ζωή χαρισάμενη ζούσε ο θείος και ποτέ ιδίοις εξόδοις. Πάντα βρισκόταν κάποιος να τον χρηματοδοτήσει, να τον φιλοξενήσει, να τον τρατάρει, να του εξοφλήσει τους λογαριασμούς. Καθόσον είχε και το λέγειν και την πειθώ που του επέτρεπαν να πουλάει φύκια για μεταξωτές κορδέλες και κόκαλα για ελεφαντόδοντο. Απατεώνας ήταν, αλλά μικρού βεληγεκούς, όχι του μεγέθους που σε κάνει πρωθυπουργό ή που σε κλείνει στη φυλακή. Απάτη ίσα να περνάει ο ίδιος πλουσιοπάροχα. Δεν επιζητούσε τίποτα περισσότερο κι έτσι ήταν ασφαλής. Κατά κάποιον τρόπο θα το 'λεγες αυτό έως και ευφυές.

Η πορεία του όχι ακριβώς πολυτάραχη, αλλά, από μια άποψη, σαφώς πιο ενδιαφέρουσα από κείνη του μέσου αστού.

Σχολή Ευελπίδων (τη ευγενή χορηγία εύπορου θείου), επιλογή του Ιππικού, ένεκα η γκλαμουριά που χαρακτήριζε τότε το όπλο αυτό, Μικρασία, όπου, ως είδαμε, ανδραγάθησε (μάλλον ως επένδυση για το μέλλον –που πέτυχε– το είχε δει), και μετά τον βρίσκουμε ανακατεμένο σε κάτι δολοπλοκίες μυστήριες που του στοιχίζουν εξορία, επί Μεταξά. Με την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου ζητάει να τον στείλουν στο μέτωπο «ακόμη και ως απλούν οπλίτη», τον επανεντάσσουν στο στράτευμα με τον βαθμό του λοχαγού και του δίνουν να διοικήσει μια πυροβολαρχία. Μόλις το μέτωπο κατέρρευσε, συνεπεία της Γερμανικής εισβολής, είναι από τους πρώτους που την κάνουν για τη Μέση Ανατολή. Τον βρίσκουμε στο Κάιρο, ως Φρούραρχο στο Ελληνικό Φρουραρχείο, όπου και παραμένει καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου, διάγοντας βίον ανθόσπαρτο και

σφρηλατώντας χρήσιμες γνωριμίες με όλα τα σημαίνοντα πρόσωπα που συνέρρεαν εκεί τότε. Το τέλος του πολέμου τον βρίσκει να διστάζει μεταξύ του να συνεχίσει τη στρατιωτική του καριέρα και την αξιοποίηση των «προοδευτικών» του ιδεών. Αποφασίζει το δεύτερο και φεύγει για τη «land of opportunities», την Αμερική (γιατί βλέπεις εδώ είχε ξεσπάσει ο Εμφύλιος κι ο ίδιος δεν ήθελε να 'χει μπλεξίματα, ίσως διότι, όταν βρισκόταν στη Μέση Ανατολή, είχε κάψει κόσμο και κοσμάκη στο στράτευμα «ως υπόπτους κομμουνιστάς» και φοβόταν –δικαίως– τα πιθανά αντίποινα).

Εκεί, στο Σικάγο, διασυνδέεται τάχιστα, τρυπώνει στα άδυτα της ομογένειας, βρίσκει χρηματοδότες και στήνει μια καρασυντηρητική (φυσικά) ομογενειακή εφημερίδα από την οποία προέβαλε ανελλιπώς και ασυστόλως τον... εαυτό του! «Ο Μαίητζορ Κ.Δ.Τ. ετούτο»... «Ο Μαίητζορ Κ.Δ.Τ. εκείνο»... «Ο Μαίητζορ Κ.Δ.Τ. μετά του Αρχιεπισκόπου»... τέτοια ωραία και συναρπαστικά πράγματα. Επιπλέον βάζει στο μάτι μια θεωρούμενη πολύφερνη νύφη, ανηψιά εύπορου φούρναρη της ομογένειας, με αλυσίδα φούρνων στο Τσίκαγκο, λίγο μισότρελη, λίγο άσχημη, λίγο χαζή, αλλά ποιος νοιάζεται..., την παντρεύεται, πλην όμως, ατυχώς, για μια φορά πέφτει έξω στους υπολογισμούς του, γιατί ο θείος φούρναρης απονθάνει μεν, αλλά αφήνει την περιουσία του στην Εκκλησία, προκειμένου να συχωρευθούν οι πάμπολλες αμαρτίες του –«στην κόλαση θα πήγε, ο τσιφούτης». Κι έτσι του Μαίητζορ του έμεινε αμανάτι η Άϊντα, με την οποία δεν ασχολήθηκε έκτοτε και τόσο.

Οι πολιτικές προτιμήσεις του Μαίητζορ ήταν βεβαίως δεξιόστροφες. Όσο πιο δεξιά τόσο πιο καλά. Αλλά όχι αμετακίνητα. Όταν του κάθισε στο μυαλό να πολιτευθεί, εκεί στις αρχές της δεκαετίας του '60, τρύπωσε φυσικά στους συνδυασμούς της ΕΡΕ. Μόλις όμως μαυρίστηκε πανηγυρικά πέρασε απέναντι, στον... Παπατζή. Μαυρίστηκε κι από 'κει κι έφυγε να πάει στον... Μαρχεζίνη! Δυστυχώς –ή ευ-

τυχώς— άλλες εκλογές δεν πρόκανε γιατί στο μεταξύ ξυπνήσαμε με εμβατήρια.

Αλλά εδώ πια ο Μαίητζορ έπαιζε στο γήπεδό του! Διαπίστωσε πως με πολλούς από τους «εθνοσωτήρες» ήταν συμμαθητής στη Σχολή Ευελπίδων κι άλλους τους είχε κατά καιρούς «υπό τας διαταγάς του». Έσπευσε λοιπόν πάραυτα να αναθερμάνει αυτές τις σχέσεις. Προς τούτο ξεφορτώθηκε την Άϊντα, στέλνοντάς την πακέτο πίσω στο Τσίκαγχο και για να γλυτώσει από τα έξοδα διαβίωσης άφησε το διαμέρισμά του, πούλησε τα έπιπλα και ήρθε να εγκατασταθεί στην μάνας μου. Χαράς ευαγγέλια!

Η οικογένεια (της μάνας μου) περίμενε πια πώς και πώς τότε θα τον καμάρωνε χουντούπουργό, ώστε να βολευτούν όλοι τους ποικιλοτρόπως, μιας και η κατάσταση αυτή ήταν παραδεισένια για όσους «είχαν πρόσβαση άνωθεν». Όμως το πράγμα καθυστερούσε, γιατί φαίνεται πως και οι καρavanάδες ακόμα τον πήραν είδηση τι αερολόγος ήταν και τον είχαν στο περίμενε. Σιγά μην ανησύχησε όμως ο Μαίητζορ! Έχοντας εξασφαλίσει τζάμπα διαμονή και σίτιση μπορούσε, απερίσπαστος, ν' ασχοληθεί με την εκπόνηση μεγαλεπήβολων σχεδίων που αποσκοπούσαν στη... σωτηρία της Υψηλίου!

—Είμεθα γεννημένοι για μεγάλα πράγματα! έλεγε της μάνας μου.

—Ε, ναι...

—Μια μέρα θα γράψει η Ιστορία για όλα αυτά!

—Εε, ναι...

—Είμεθα εις καλόν δρόμον! Εις πολύ καλόν δρόμον!

—Εεε... ναι...

Ντυνόταν λοιπόν «γκραν» και με τον ακριβό χαρτοφύλακα υπό μάλης έφευγε «δια τας επαφάς». Που περιελάμβαναν καφέ στου «Ζόναρς», με άλλους μεγαλόσχημους χα-

σομέρηδες, γεύμα (δωρεάν) στον «Γεροφοίνικα», με τους ίδιους ή διαφορετικούς μεγάλοσχημους, καμιά χαρτοπαιχτική αρπαχτή στη Λέσχη Αξιωματικών, απογευματινά «μήτινγκ» μετά τείου στο «Χίλτον», βραδυνές δεξιώσεις (ως της προσκόλλησης) και ούτω καθεξής. Ποιος πλήρωνε; Μα οι άλλοι –και ήταν και πανευτυχείς. Ο Μαίητζορ ήταν ειδικός σ' αυτά, πώς να το κάνουμε;

Κάποια φορά τον ρώτησα τι ακριβώς επεδίωκε. Γιατί ναι μεν η σωτηρία του κόσμου ήταν ο απώτερος στόχος, αλλά για το πώς θα γινόταν αυτό δεν πολυέλεγε.

–Το «People to People Program», μου ανακοίνωσε με καμάρι. Είναι ένα πρόγραμμα που θα βάλει τάξιν εις την αταξίαν. Θα μεγαλουργήσωμεν, ανηψιέ! Θα γράψει η Ιστορία μια μέρα γι' αυτά!

–Δηλαδή;

Μου εξήγησε υπομονετικά.

–Το «People to People Program» είναι ένας διεθνής οργανισμός που θα συσταθεί απ' όλα τα κράτη του κόσμου και θα ασχολείται με όλα τα τρέχοντα πολιτικά και οικονομικά προβλήματα που ταλανίζουν την ανθρωπότητα. Ένα παγκόσμιο φόρουμ.

–Καλά, δεν υπάρχει ο ΟΗΕ γι' αυτή τη δουλειά; απόρησα.

–Ο ΟΗΕ δεν κάνει, μου είπε με έναν μορφασμό απαξίωσης. Πρώτα απ' όλα έχει διαβρωθεί από τους κομμουνιστάς. Και μετά... τι περιμένεις από μια ηγεσία όπου βρίθουν οι μαύροι και οι χίτρινοι; Δεν διαθέτουν το απαιτούμενο πνευματικό και ηθικό παράστημα.

–Επειδή είναι μαύροι και χίτρινοι;

Χαμογέλασε συγκαταβατικά.

–Είσαι νέος και βλέπεις τα πράγματα ιδεολογικά, μου λέει. Όμως, με τον καιρό και αποκτώντας εμπειρίας, θα

αντιληφθείς πως η μαύρη και η κιτρίνη φυλή είναι, όπως και να το κάνουμε... χμμ... υποδεέστερες.

–Ενώ οι λευκοί... εντάξει;

–Δεν είναι τυχαίο ότι εμείς, οι Καυκάσιοι, έχουμε την πρωτοκαθεδρία στον πλανήτη, είπε διδακτικά. Διαθέτουμε ανωτέρας διανοητικής ικανότητας.

–Αυτά ακριβώς που έλεγαν οι Γερμανοί.

Πήρε μια έκφραση σιβυλλική.

–Ε, δεν είχαν άδικο σε όλα, είπε. Είχαν και μερικές ιδέες σωστές.

–Όπως το Ολοκαύτωμα για παράδειγμα;

–Είπαμε, είσαι νέος και παρασύρεσαι εύκολα. Ο Γερμανικός λαός υπέφερε από τους Εβραίους που είχαν την οικονομία στα χέρια τους. Και μην ακούς τις διαδόσεις της σιωνιστικής προπαγάνδας. Ο αριθμός των Εβραίων που έχασαν τη ζωή τους δεν ήταν δα και τόσο μεγάλος.

–Έξι εκατομμύρια δεν είναι πολλά, ε;

–Μην ακούς τις διαδόσεις, είπαμε. Αυτά τα λένε οι κομμουνιστάι. Άλλωστε δεν βλέπω να έχει αισθητά λιγοστέψει αυτή η ράτσα.

–Κρίμα, ε;

–Μη βιάζεσαι να βγάλεις συμπεράσματα, ανηψιέ, είπε διδακτικά ο Μαίητζορ. Δεν έχω τίποτα εναντίον των Εβραίων, έχω μάλιστα και φίλους Εβραίους, όμως... όπως και να το κάνουμε, είναι διαφορετικοί από εμάς.

–Όπως και οι μαύροι...

–Α, οι μαύροι ακόμα χειρότερα! Δεν έχεις ζήσει στην Αμερική και δεν ξέρεις. Έχει γεμίσει ο κόσμος από δαύτους. Γεννοβολούν σαν κουνέλια. Η εγκληματικότητα στα States στους μαύρους οφείλεται.

–Οπότε το «People to People Program» θα τους εξολοθρεύσει όλους αυτούς τους... υποδεέστερους;

–Θα τους βάλει στη θέση τους. Έκαστος εφ' ω ετάχθη! Με σωφροσύνη, αλλά και με σιδηράν πυγμὴν. Να γιατί η ηγεσία ενός τέτοιου διεθνούς οργανισμού είναι τόσο σημαντική υπόθεσις και θα πρέπει να ορισθεί χωρίς υπαναχωρήσεις και χωρίς περιθώρια λάθους.

–Όταν λέμε «ηγεσία»;...

Ο Μαϊήτζορ έσκασε θριαμβευτικό χαμόγελο του τύπου «όλα τα προβλέπω εγώ!», ψάρεψε ένα χαρτί από τα ντοσιέ του και μου το 'δωσε.

–Ιδού η πρότασίς μου, είπε.

Εντελώς αποσβολωμένος διάβασα:

«PEOPLE TO PEOPLE PROGRAM»

(Οι Λαοί για τους Λαούς)

Εισηγήσις προτάσεως υπό του επιλάρχου Κ.Δ.Τ., πολιτευτού Αρκαδίας, Εκδότου, Προέδρου του Συνδέσμου δια την Προώθησιν της Ελληνοαμερικανικής Φιλίας.

Η ηγεσία του οργανισμού «People to People Program» (Οι Λαοί για τους Λαούς) θα ορίζεται άπαξ, αριστίνδην, από τους εκπροσώπους των συνέδρων και θα έχει ισόβιον χαρακτήραν.

Προτείνεται η ακόλουθος σύνθεσις:

Πρόεδρος: Η Αυτού Εξοχότης ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος κύριος Γεώργιος Παπαδόπουλος

Επίτιμος Τοποτηρητής: Η Αυτού Μεγαλειότης ο Βασιλεύς των Ελλήνων Κωνσταντίνος

Γενικός Γραμματεύς: Επίλαρχος Κ.Δ.Τ.

Πρότεινε τον εαυτό τους σαν ισόβιο Γενικό Γραμματέα, ο αθεόφοβος! Πάλι καλά που δεν τον πρότεινε για Πρόεδρο!

Αν δεν ήξερα ότι ο Μαίητζορ, όπως και οι υπόλοιποι της μητρικής οικογένειας (με μια εξαίρεση), στερείτο παντελώς κάθε αίσθησης χιούμορ θα νόμιζα ότι μου κάνει πλάκα.

Με ατένιζε χαμογελώντας ευχαριστημένος.

–Ε; Πώς σου φαίνεται;

Τι να του 'λεγα;

–Μα, θείε... Θα δεχτούν οι Αμερικάνοι, οι Εγγλέζοι, οι Γάλλοι, οι Ρώσοι, οι Κινέζοι τον... Παπαντόκ για πρόεδρο; Συνοφρυώθηκε.

–Ποιοι Ρώσοι και ποιοι Κινέζοι; είπε. Δεν θα συμπεριλάβουμε στον οργανισμό τους κομμουνιστάς τώρα. Εκτός κι αν δεχτούν ν' αλλάξουν πολιτικό σύστημα, που ελπίζω πως θα ακούσουν τη φωνή της λογικής και θα το πράξουν.

–Α, μάλιστα... Αλλά οι άλλοι; Τον... Παπαντόκ;!!!

–Γιατί; Πρόκειται για φυσιογνωμία παγκοσμίου κύρους και εγνωσμένης αξίας. Μην κοιτάς τι γράφουν οι αριστερές φυλλάδες.

–Κυκλοφορούν εδώ αριστερές φυλλάδες;!!!

–Όχι εδώ... Στο εξωτερικό.

–Όπως οι «Times» για παράδειγμα;

Εκνευρίστηκε.

–Μην ακούς τους καλοθελητάς και τους συνοδοιπόρους, είπε. Όλοι οι σύμμαχοι του ελεύθερου κόσμου στηρίζουν την Εθνική Κυβέρνηση, που προέκυψε από την επανάσταση της 21ης Απριλίου.

–Μάλιστα. Κι ο... Κοχός;

Με κοίταξε αυστηρά.

–Τους θεσμούς οφείλουμε να τους σεβόμαστε, είπε. Μόνον οι κομμουνιστάι δεν σέβονται τίποτα. Και δεν είναι

ποτέ δυνατόν εσύ, γόνος καλής οικογενείας (τη δική τους είχε υπόψη), να συντάσσεσαι με τους... εργάτες και τους αλιτήριους.

Από τον πατέρα μου είχα μάθει ότι οι άνθρωποι είναι δυο ειδών: οι ενδιαφέροντες κι οι βαρετοί. Άλλος διαχωρισμός στο δικό του το μυαλό δεν υπήρχε. Στην οικογένεια της μάνας μου όμως τα πράγματα ήταν εντελώς διαφορετικά. Οι άνθρωποι εδώ χωρίζονταν σε κατηγορίες. Η πρώτη και καλύτερη: ο «καλός κόσμος». Δηλαδή αυτό που εκείνοι θεωρούσαν «καλές οικογένειες». Εννοείται πως η αφρόκρεμα αυτής της κατηγορίας ήταν οι «καλές οικογένειες με λεφτά». Το ανφάν γκατέ που θα 'λεγαν και οι μάγκες στον Περαία. Ακολουθούσαν οι φτωχοί, οι εργάτες, οι χωριάτες, η εργαζόμενη τάξη γενικώς, που αν δεν τους ήταν ανεκτή τους ήταν πάντως χρήσιμη, ειδικά όταν χαλούσαν τα υδραυλικά ή καίγονταν οι ασφάλειες στο σπίτι. Εξυπακούεται πως όλοι αυτοί δεν νομιμοποιούνταν να είναι «κομμουνιστάι», γιατί τότε θα τους άξιζε, αν όχι το ντουφέκισμα, τουλάχιστον η δια βίου εγκατάσταση σε καμιά Μακρόνησο, καμιά Γυάρο, κανέναν Άη Στράτη, ώστε να συνειδητοποιήσουν το (ολέθριο) λάθος τους και να βάλουν μυαλό. Μετά από τους δυο αυτούς αστικούς διαχωρισμούς ακολουθούσε το χάος. Οι Εβραίοι, οι Αρμένηδες (λιγότεροι αυτοί), οι γύφτοι, οι μαύροι, οι κίτρινοι κι ό,τι τέλος πάντων διέφερε από εκείνους, που χάρη στη μεγαλοψυχία τους και μόνο συμπεριλάμβαναν (καταχρηστικώς βέβαια) στο είδος των ανθρώπων.

Θυμάμαι μια σχετική συζήτηση που είχε προκύψει κάτι Χριστούγεννα στην πατροπαράδοτη σύναξη, στο σπίτι του θείου Βασίλη.

Κάποιος είπε κάτι για φυλετικές διακρίσεις.

–Στην Αμερική δεν υπάρχουν φυλετικές διακρίσεις, δήλωσε ο Μαϊήτζορ. Γι' αυτό και οι μαύροι αλωνίζουν.

–Α, εγώ δεν τους μπορώ καθόλου τους μαύρους! Πε-

τάχτηκε η γεροντοκόρη ξαδέρφη Ελευθερία, κακαρίζοντας αναίτια, κατά το συνήθειό της.

Ο θείος Βασίλης, που θεωρούσε τον εαυτό του «προοδευτικό» έκρινε πως έπρεπε να επέμβει κάνοντας επίδειξη ανοχής και κατανόησης.

–Έλα τώρα, βρε Ελευθερία, που δεν τους μπορείς! της λέει. Γιατί δεν τους μπορείς; Άνθρωποι είναι κι αυτοί.

Ο Μαίητζορ κούνησε το πολύξερο κεφάλι του πέρα-δώθε.

–Αμ δεν τους ξεύρεις τους μαύρους, Βασιλάκη, γι' αυτό τους υπερασπίζεσαι, λέει. Δεν τους έχεις ζήσει από κοντά, όπως εγώ στα States, να καταλάβεις για τι πράγμα μιλάμε.

–Ε, όχι και «πράγμα»! διαμαρτυρήθηκε χλιαρά ο «προοδευτικός».

–Πράγμα, επέμεινε ο Μαίητζορ. Περισσότερο του πιθανό φέρνουν παρά του ανθρώπου. Άκου με και μένα.

–Τουλάχιστον να ήταν λιγότερο μαύροι!..., προσφέρθηκε συμβιβαστικά η Ελευθερία. Κάτι σαν σοκολάτα τέλος πάντων, όχι αυτό το κατράμι!

Εμείς, η «νεολαία», κοιταζόμασταν αμήχανα, μην πιστεύοντας στ' αυτιά μας. Η Σοφία ήταν εκείνη που είχε τα μικρότερα αποθέματα υπομονής.

–Αν είναι όμως να σας ξελασπώνουν στους πολέμους και να σας φέρνουν μετάλλια στους Ολυμπιακούς είναι καλοί; πέταξε τη σπόντα στον Μαίητζορ.

–Μα, Σοφία μου, σ' αυτό και μόνο έχουν ταλέντο οι μαύροι, της εξήγησε υπομονετικά εκείνος. Στον αθλητισμό, στο American football και στη τζαζ, που δεν είναι βέβαια μουσική, αλλά... τέλος πάντων. Να πάρεις μαύρο εργάτη να σου κάνει δουλειά στο σπίτι θα στα κλέψει όλα και θα φύγει. Άσε που μυρίζουν κιόλας.

–Ενώ εδώ εμείς μοσχοβολάμε, επενέβη ο Μίμης. ‘Όταν μπεις στο τρόλεϋ λες: «Πού βρίσκομαι; Στις Βερσαλίες;».

–Άλλη η μυρωδιά του λευκού κι άλλη του μαύρου, είπε ο θείος. Δεν ξέρετε εσείς, δεν τους έχετε ζήσει.

–Άπαπα, εγώ τους μαύρους δεν τους μπορώ, επανέλαβε η Ελευθερία κακαρίζοντας.

Και η εποικοδομητική αυτή συζήτηση έμεινε εδώ, γιατί ο προνοητικός θείος Βασίλης φρόντισε να φέρει την τράπουλα.

–Τι θα γίνει, βρε παιδιά; Θα φιλοσοφούμε ασκόπως ή θα κάνουμε κανένα χαρτάκι, για το καλό;

–Θα γράψει η Ιστορία για όλα αυτά! δήλωσε γελώντας ο Μαίητζορ και στρώθηκε πρώτος και καλύτερος στην τσόχα.

* * *

Τον Μαίητζορ τον είχα υποτιμήσει. Νόμισα πως ήταν απλά ένα σταματημένο μυαλό, όπως όλοι οι συγγενείς της μάνας μου (ναι, ναι... με μια εξαίρεση). Λάθος! Τούτος εδώ ήταν παρασάγγας χειρότερος από τον χειρότερό τους! Αδίστακτος! Ένας στυγνός αμοραλιστής που δεν έβαζε τίποτα, αλλά τίποτα, πάνω από το δικό του όφελος.

Και να τι έκανε.

Από νωρίς, πριν η Σοφία κι εγώ τελειώσουμε το σχολείο, έλεγε –υπό μορφήν αστείου:

–Τη Σοφία μας εγώ θα την αποκαταστήσω. Και με τρόπο που θα τρίβετε τα μάτια σας! Έχουν γνώση οι φύλακες... Υπάρχουν σχέδια μεγαλεπήβολα! Μεγαλεπήβολα!

Τα μεγαλεπήβολα σχέδια λέγονταν Κλιντ Άνδριας (τουτέστιν Κλεάνθης Ανδρουτσόπουλος) και ήταν ένας κοντός, λιγδερός, μεσόκοπος ιδιοκτήτης αλυσίδας εστιατορίων στο Τσίκαγχο. Ο Μαίητζορ, που τον γυρόφερνε για προ-

σωπικό του χορηγό, τον προσκόμισε ως... υποψήφιο γαμπρό! Για τη Σοφία! Που δεν είχε κλείσει ακόμα τα δεκαοχτώ!

Όταν το ανακοίνωσε με καμάρι στη μάνα μου η πρώτη μου σκέψη ήταν να του φέρω μια καρέκλα –από τις βαριές– στο κεφάλι.

–Μα η Σοφία δεν έχει τελειώσει ακόμα το σχολείο! ανέκραξα εκτός εαυτού (αλλά συγκρατημένα).

–Ε, καλά..., δεν χάλασε ο κόσμος! απάντησε ο Μαίητζορ. Ας κλείσει η δουλειά και το τελειώνει στην Αμερική αν θέλει.

Η... «δουλειά»!!!

–Και σαν πόσων χρονών είναι ο γαμπρός; ρώτησε η μάνα μου, που –φαντάσου!– ακόμα και για κείνη το πράγμα φαινόταν τραβηγμένο.

Ο θείος έκανε μια γκριμάτσα αποδοκιμασίας.

–Ωχ καημένη Πίτσα! της κάνει. Κάτι ερωτήσεις! Τι θα πει πόσων χρονών; Ο άνθρωπος είναι πάμπλουτος. Εγώ τον υπολογίζω για πάνω από ένα εκατομμύριο ντόλαρς. Η Σοφία θα ζήσει ζωή χαρισάμενη.

–Ετών; επέμεινα εγώ τρίζοντας τα δόντια μου.

Ο Μαίητζορ ξεροκατάπιε.

–Νέος, είπε. Ούτε πενήντα.

Πενήντα!!!

Τηλεφώνησα εσπευσμένα στη Σοφία και πήγα να τη δω.

–Σε παντρολογάνε, της λέω με το καλησπέρα.

–Το ξέρω, μου λέει. Κάτι του θείου Κώστα πάλι...

–Το έχει πάρει σοβαρά.

–Ε, καλά...

–Δεν διαολίζεσαι;

–Μα δεν με πουλάνε σκλάβα. Να με παντρέψουν θέλουν οι άνθρωποι.

Είχα μείνει άναυδος.

–Δηλαδή... γουρούνι στο σακί; αναφώνησα

–Ε, καλά... Δεν είπα και το «ναι»... Να δούμε πρώτα τι μέρος του λόγου είναι...

–Α, γιατί θες και να τον δεις!!!

Με κοίταξε με κείνο το μισο-σαρδόνιο, μισο-περιπα-
χτικό της ύφους που απόπλιζε (εμένα δηλαδή)... Χαμογέλα-
σε.

–Εσύ πάλι τι ζόρι τραβάς; είπε. Εσένα πάνε να πα-
ντρέψουν; Εμένα προξενεύουν.

Σωστά.

–Εγώ;... Εγώ τι... Τι ζόρι να τραβάω;... Τίποτα... Εγώ
για σένα έλεγα...

–Εμένα μπορεί να μ' αρέσει. Πού ξέρεις;

Με δούλευε! Δεν μπορεί... Με δούλευε!

–Πενηντατόσων χρονών ερείπιο;!!! Ξέσπασα.

Ξαφνιάστηχε.

–Πόσο;...

–Συμμαθητής του πατέρα σου! φώναξα. Δεν τα 'ξερες;

Έκανε «όχι» με το κεφάλι.

–Αυτό δεν μου το είπαν, είπε.

–Στο λέω εγώ.

Έριξε το κεφάλι της στο πλάϊ και μ' ατένισε σαρκαστι-
κά.

–Βρε... μήπως ζηλεύεις;

–Καλάααα...

Αλλά είχα αλλάξει σαράντα χρώματα.

Δεν με πίστευε. Έπρεπε επισταμένως να ληφθούν άλλου είδους μέτρα.

* * *

Ο γαμπρός κατέφθασε με μια τεράστια Oldsmobile στο σπίτι της μάνας μου για να παραλάβει τον θείο. Τον είδα και θαύμασα! Ένας πίθηκος με κοστούμι! Τον κάλεσαν πάνω να τον τρατάρουν λικέρ, «για το καλό», κι έτσι βρήκα εγώ την ευκαιρία ν' αδειάσω ένα κιλό ζάχαρη, πρώτης ποιότητας, στο ντεπόζιτο της βενζίνης –νά που τα κόλπα του «Μικρού Ήρωα» έβγαιναν χρήσιμα!

Κατεβαίνουν οι δυο μπρούκληδες, κουστουμαρισμένοι στην πέννα, μέσα στην καλή χαρά, βάζουν μπροστά το αμάξι... στα είκοσι μέτρα η μηχανή κλατάρισε ενώ μαύρος καπνός έβγαινε κατά τουλούπες από το καπώ.

–Damn! αναφωνεί ο γαμπρός. Και τώρα;...

–Να πάρουμε taxi, προτείνει, πάντα ετοιμοπόλεμος, ο Μαϊήτζορ.

–Και το κάρο;

–Άστο εδώ, δεν θα το πειράξει κανείς. Στέλνουμε μετά ένα γερανό από το συνεργείο να το πάρει.

Το είχα προβλέψει.

Και είχα οργανώσει τη συνέχεια. Ήξερα κάτι παλιόπαιδα ατίθασα, κατά Μεταξουργείο μεριά. Το πώς και το γιατί είναι ολόκληρη ιστορία. Να πω μόνο ότι ο κουμανταδόρος τους ήταν ένας μάγκας ζόρικος, ονόματι Βαγγέλας, που τύγχανε να είναι ο αγαπητικός μιας φίλης μου, της Έλσας, η οποία επαγγέλλετο το αρχαιότερο των λειτουργημάτων. (Μην μπλέξουμε μ' αυτή την ιστορία τώρα γιατί θα ξημερωθούμε).

Έρχονται λοιπόν τα παλιόπαιδα, που, εκτός των άλλων δραστηριοτήτων τους, εξειδικεύονταν και στην προμήθεια μεταχειρισμένων ανταλλακτικών κι εξαρτημάτων αυτοκινήτων στα συνεργεία εκείνα που λειτουργούσαν στις παρυφές της νομιμότητας, και φιλότιμοι εργάτες όπως ήταν, σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, από την απαστράπτουσα Oldsmobile άφησαν μόνο το σασί.

Επιστρέφουν οι μπρούκληδες, βλέπουν το αυτοκίνητο καλοκαιρινό, τρελαίνονται. Αστυνομίες, ανακρίσεις επιτοπίων μαρτύρων –που δεν είχαν δει τίποτα– έρευνες... Μηδέν εις το πηλίκον.

–Δεν πειράζει, παρηγορεί ο Μαίητζορ τον μακαντάση του. Λεφτά έχεις, θα πάρεις άλλο, καλύτερο. Την υγεία μας να έχουμε.

–Μα ήταν μπραντ-νιού! διαμαρτύρεται ο Κλιντ-Κλεάνθης.

Εμένα τώρα μ' έζωναν τα φίδια. Τι να 'γινε στη «συνάντηση»; Τηλεφωνώ στη Σοφία.

–Λοιπόν;

–Τι λοιπόν;

–Τον είδες;

–Τον είδα.

–Και;...

–Εντάξει... Δίκιο είχες... Είναι κάπως... μεγάλος...

–Κάπως;!!!

–Καλά, μη φωνάζεις. Δεν περάσαμε και βέρες...

–Αλλά... το σκέφτεσαι;

–Όχι, μωρέ...

Τώρα, όταν σου βάζει η γυναίκα τρεις τελίτσες στο τέλος της πρότασης τα μαντάτα δεν είναι καλά.

–Να καταλάβω πως έπεται και συνέχεια;

–Όχι, όχι... Να, αύριο το απόγευμα μόνο... μας κάλεσε
στού «Ζόναρς»...

Μάλιστα!

Plan Β', που θα 'λεγαν και στο Αμέριχα. Τα μεγάλα
μέσα.

Πάω και πιάνω τον Βαγγέλα, που καταχάρηκε να με
δει.

–Αδερφέ, μου λέει. Ξηγιέσαι τσίλικα. Τσάκω μια δια-
κοσαρού κι άμα σκοτώσουμε το εμπόρευμα έχεις λαμβάνειν
και τα αποδέλοιπα.

–Δεν θέλω, του λέω (τσεπώνοντας το διακοσάρι). Έχω
να ζητήσω μια χάρη.

–Ναι, αμέ.

Το και το, λέω του Βαγγέλα. «Μπράβο, γιατί όχι;»
μου λέει αυτός.

Την επομένη το πρωί συνοδεύω τον Βαγγέλα, μαζί με
άλλους τρεις χτιστούς, στο «Χίλτον», όπου διέμενε ο Κλιντ-
Κλεάνθης. Που τη στιγμή εκείνη έβγαινε από την πόρτα
συμπτωματικά για να φωνάξει ταξί.

–Αυτός είναι, λέω του Βαγγέλα.

Τον πλησιάζει ο Βαγγέλας, από κοντά οι ντουλάπες κι
από πίσω εγώ, για να μη φαίνομαι.

–Ο μίστερ Κλεάνθης; ρωτάει ευγενικά ο Βαγγέλας.

–Γιες, του λέει ο άλλος σαστισμένος.

–Μπορώ να σου σπηκάρω δυο παρόλες αντριάκες;

Δεν πολυκατάλαβε ο μπρούκλης, αλλά δεν του άρεσε
και η ατμόσφαιρα.

–Βιάζομαι..., λέει του Βαγγέλα.

–Κι εγώ παρομοίως, του λέει ο Βαγγέλας. Γι' αυτό θα είμαι σύντομος. Πρόκειται για το πρόσωπο.

–Ποιο πρόσωπο; απορεί ο Κλιντ-Κλεάνθης.

–Α, δεν είσαι σωστός, στενοχωρείται ο Βαγγέλας. Το πρόσωπο, ντε... Το Σοφάκι...

–Ε;!!!

–Μαθαίνω πράγματα που με στενοχωρούν, εξηγεί ο Βαγγέλας, ευγενικά πάντα. Που πολύ με στενοχωρούν. Και δεν κάνει, καθότι έχουμε ασθενή κράση και υγείαν εύθραυστον, που λένε και οι επιστήμονες.

–Μα...

–Όχι «μα»... Πε μου ότι, με το μπαρδόν, ρε συ Βαγγέλα, λάθος γένηκε, δεν ήξερα, δεν μου 'παν, δεν άκουσα... και θα γενούμε οι καλύτεροι φίλοι. Αλλά όχι «μα».

–Μα, εγώ... δεν...

–Έτσι μπράβο! επικροτεί ο Βαγγέλας. Εσύ δεν. Δε μου λες... διαβατήριο έχεις εντάξει; Άμα και χρειαστεί δηλαδή φεύγεις και τώρα αμέσως, που λέει ο λόγος;

–Ναι, αλλά...

–Είσαι μάγκας, του λέει ο Βαγγέλας. Τσίφτης και καραμπουζουκλής και πολύ σε πάω. Πάμε τώρα παρεούλα, να φτιάξουμε τις βαλίτζες σου, μην ξεχάσουμε τίποτις απόξω και τρέχουμε μετά στα ταχυδρομεία, να στα στείλουμε συστημένα στο Αμέρικα.

–Μα...

Αλλά ο Βαγγέλας τον είχε πάρει από τον ώμο και τον πήγαινε τσουβαλάτο στο ασανσέρ ακολουθούμενος από τη συνοδεία του. Σε δέκα λεπτά ήταν πάλι κάτω, με τις βαλίτσες, ο Κλιντ-Κλεάνθης, αποσβολωμένος, πλήρωσε το λογαριασμό στη ρεσεψιόν, τα παιδιά, υποχρεωτικότητας, τον βάλαν σ' ένα ταξί κι όλοι μαζί παρέα κατέβηκαν στο Ελλη-

νικό, όπου τον έβαλαν στο πρώτο αερόπλανο για το Αμέρι-
κα και του κούνησαν το μαντήλι συγκινημένοι, ως αρμόζει
στους αποχαιρετισμούς.

Ο Μαίητζορ το φύσαγε και δεν κρύωνε.

–Μα να εξαφανιστεί, έτσι, χωρίς μια λέξη! έλεγε και ξα-
νάλεγε. Πώς του ήρθε; Έτσι, ξαφνικά!...

–Μπορεί να μην του άρεσε η νύφη, του λέω εγώ. Μπο-
ρεί να τη βρήκε... μεγάλη.

Ο Μαίητζορ με αγριοκοίταξε.

–Δεν είναι ώρα για αστεία, είπε αυστηρά. Δεν ξέρεις τι
άνθρωπο χάσαμε. Θα είχαμε λύσει όλοι το πρόβλημά μας.
Τόσα λεφτά!... Μα τι τον έπιασε;

Στη Σοφία δεν είπα τίποτα φυσικά. Τι να 'λεγα;

* * *

Ο Μαίητζορ συνέχισε «τας επαφάς» του καθ' όλη τη
διάρκεια της επταετίας, προωθώντας τις μεγαλεπήβολες
ιδέες του ζώντας –κατά έναν μυστήριο τρόπο– σαν πασάς,
χωρίς να ξοδεύει δεκάρα από την τσέπη του. Όταν έπεσε η
χούντα, πάντα προσεκτικός, φρόντισε να την κάνει πίσω,
στο Τσίκαγχο, ώσπου να ηρεμήσουν τα πράγματα και
μετά να σου τον πάλι πίσω, να προσπαθεί να τρυπώσει σε
όποιον πολιτικό συνδυασμό του καθόταν, προκειμένου να
συνεχίσει τα δικά του.

Το «People to People Program» προσαρμόστηκε ανα-
λόγως και τώρα πρότεινε για πρόεδρο τον Καραμανλή κατ'
αρχήν, τον Παπανδρέου αργότερα, ενώ ως υψηλό τοποτη-
ρητή αυτή τη φορά, μιας και μας είχε τελειώσει ο Μεγα-
λειότατος, τοποθέτησε τον εκάστοτε Πρόεδρο των ΗΠΑ!
Φυσικά Γενικός Γραμματέας παρέμεινε (ισοβίως εννοείται)
ο επίλαρχος Κ.Δ.Τ., πολιτευτής Αρκαδίας κλπ κλπ.

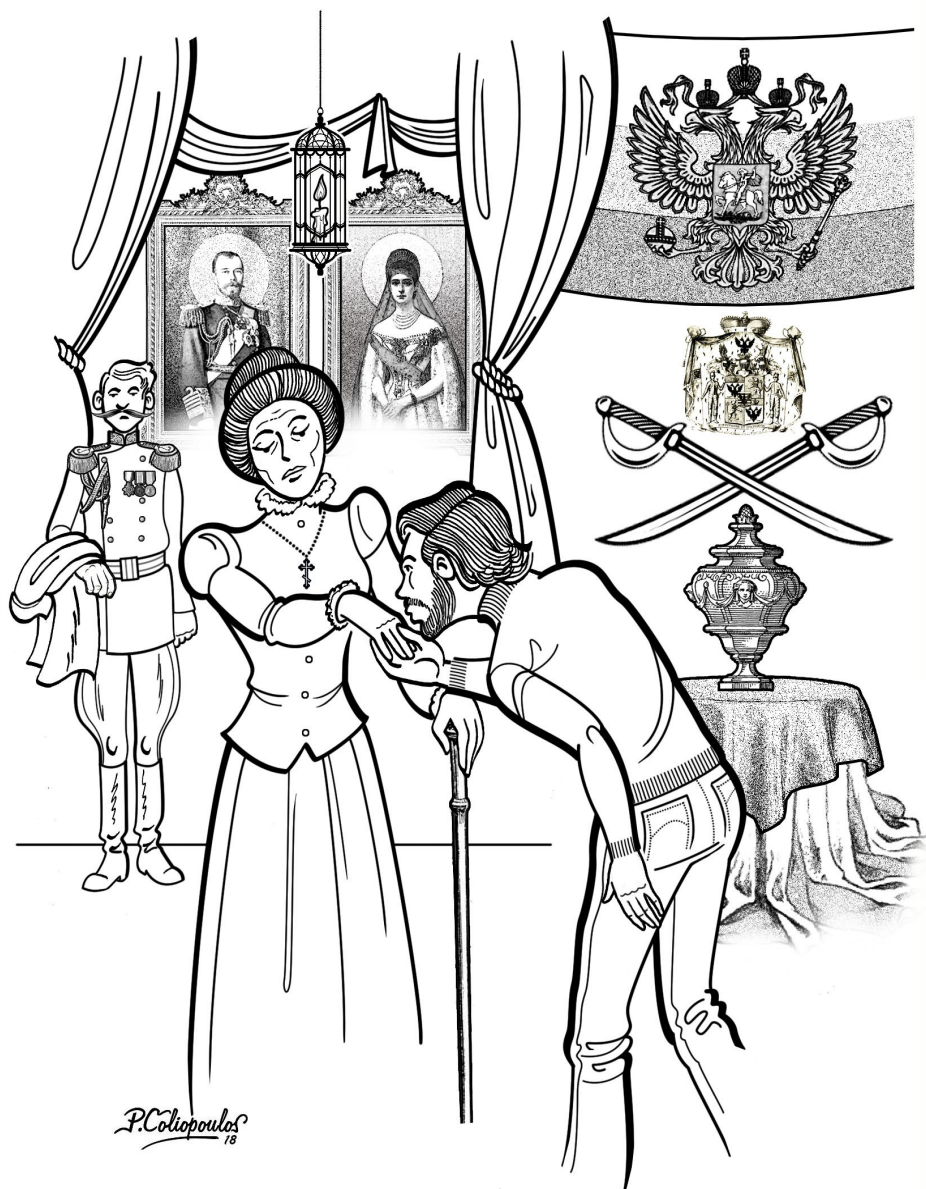
Δεν τον ξαναείδα, όπως και κανέναν άλλο από τη μητρική οικογένεια, αλλά έμαθα ότι απόνθανε, πλήρης ημερών, στην Αμερική και κηδεύτηκε με τιμές και δαπάνη της εκεί ομογένειας.

Αθάνατος!

Αντί Επιλόγου: Tante Marushka

Τη λέγαμε tante Marushka (θεία Μαρούσκα), αλλά κανείς δεν ήξερε να πει με βεβαιότητα ποιανού θεία ήταν ή έστω τι βαθμό συγγένειας είχαμε μαζί της. Ο πατέρας μου την ανέφερε συχνά όταν μιλούσε για την οικογένεια στην παλιά πατρίδα κι ό,τι ήξερα για κείνη ήταν από τις δικές του σκόρπιες και ασύνδετες διηγήσεις. Ήταν άλλωστε ο μόνος από μας που την είχε γνωρίσει.

Είχε φύγει από τη Ρωσία αμέσως σχεδόν μετά το θάνατο του άντρα της, ανώτερου αξιωματικού του Τσαρικού Στρατού, στα γεγονότα που οδήγησαν στην πτώση του καθεστώτος εκεί και στην αλλαγή που επηρέασε καταλυτικά τη μορφή που είχε ο κόσμος ως τότε. Είχε εγκατασταθεί στο Παρίσι, σ' ένα διαμέρισμα της Avenue Foch, με μοναδικό σύντροφο τον υπασπιστή του μακαρίτη που έκανε χρέη μπάτλερ, μαγείρου και οικονόμου, και τις αναμνήσεις της.

–Να μην ξεχάσεις να περάσεις να δεις την θεία Μαρούσκα, με δασκάλεψε η μάνα μου πριν φύγω για το Παρίσι, όπου (υποτίθεται) θα συνέχιζα τις σπουδές μου.

Δεν θα το ξεχνούσα, αλλά δεν θα βιαζόμουν κιόλας, μιας και είχα ένα σωρό άλλες, σημαντικότερες προτεραιότητες στην πόλη της Juliette Greco και των άφραγκων, ερωτευμένων καλλιτεχνών.

Πέρασαν μήνες τελικά πριν το αποφασίσω. Βρήκα το

τηλέφωνο, ως εκ θαύματος, ανάμεσα σε άλλα σκόρπια χαρτιά και τηλεφώνησα.

–Δα? Απάντησε μια βαριά, ανδρική φωνή.

Αν ο συνομιλητής μου δεν μιλούσε γαλλικά την είχαμε καθίσει τη βάρκα. Διστακτικά του εξήγησα ποιος ήμουν. Το όνομα δεν του έλεγε τίποτα. Τα γαλλικά του ήταν έτσι κι αλλιώς αμφιβόλου ποιότητας.

Θυμήθηκα πως οι εμιγκρέδες, φίλοι του πατέρα μου τον αποκαλούσαν «Ιβάν». Έκανα μια προσπάθεια παρουσιάζόμενος τώρα σαν Παναγιότ (sic) Ιβάνοβιτς κι αυτή τη φορά κάπως φάνηκε να με τοποθετεί στον τόπο και τον χρόνο.

–Του δοκιμαστή κινητήρων; ρώτησε και είχα την εντύπωση πως υπήρχε κάτι σαν αποδοκιμασία στη άκρη της φωνής του.

–Ντα, απάντησα εγώ ηλίθια.

–Attendez.

Μετά από λίγα λεπτά μια γυναικεία φωνή, μελωδική και συνάμα τραχιά ήρθε από την άλλη άκρη της γραμμής. Μιλούσε ρώσικα.

–Excusez-moi, je ne parle pas Russe, ομολόγησα τρακαρισμένος.

Σοχαρισμένη παύση.

–Vous ne parlez pas la langue des vos ancêtres?

–Eh... non... Je m'excuse...

Κι άλλη παύση.

–Seriez-vous grand de taille où petit? ήρθε η απροσδόκητη ερώτηση με κείνη την επιτηδευμένη (όπως μου φάνηκε κι όπως διαπίστωσα αργότερα) ρώσικη προφορά.

–Eh... plutôt grand..., ψέλλισα αμήχανος.

–Alors vous êtes un Orlov, αποφάσισε. Quand est-ce-que vous venez me voir?

Την επομένη μου άνοιξε την πόρτα του διαμερίσματος στον πέμπτο όροφο ο Μπόρις. Πιο σωστά ο υπολοχαγός Μπόρις Συμεώνοβιτς Τσερνιένσκυ, ο φύλακας-άγγελος της θείας Μαρούσκας. Ήταν ψηλός και οστεώδης, κοντά στα ογδόντα ίσως τότε, αλλά καλοστεκούμενος και ντυμένος με τη στολή του αξιωματικού των Ουσάρων –το σύνταγμα του μακαρίτη– με όλα του τα παράσημα και τις ψηλές μπότες να λάμπουν σαν καθρέφτες.

Πήρε το πανωφόρι μου και το κουτί με τις τάρτες φράουλας που είχα φέρει –μην έρθω μ’ άδεια χέρια, σαν κα-νένας χώριατος– και με οδήγησε στο σαλόνι.

Ήταν σαν να με είχαν στείλει ταξίδι στον χρόνο –προς τα πίσω!

Μασίφ έπιπλα από μαόνι, πολυθρόνες και καναπέδες ντυμένοι με σκουροπράσινο βελούδο, στην ίδια απόχρωση με τις βαριές κουρτίνες που άφηναν μόνο ένα μικρό μέρος από το φως του έξω κόσμου να φιλτράρεται, ένα μεγάλο μπρούτζινο σαμοβάρι για το τσάι σε μια γωνιά και στον μεγάλο τοίχο του βάλθους, ανάμεσα σε δυο κουρτίνες από δαμασκηνό ύφασμα, σαν αυτά που κρεμάμε στα μπαλκόνια στην Κέρκυρα το Πάσχα, η Τσαρική σημαία, με τον δι-κέφαλο αετό κεντημένο με χρυσή κλωστή. Δίπλα σ’ αυτό το κειμήλιο υπήρχε ένα σκαλιστό εικονοστάσι μ’ ένα βαρύ ασημένιο καντήλι που έκαιγε. Αντί για εικόνες αγίων τα πολυκαιρισμένα πορτραίτα του Τσάρου Νικολάου και της Τσαρίνας Αλεξάνδρας! Το τέλειο σκηνικό για να γυριστεί ταινία εποχής!

–Madame la comtesse sera avec vous prochainement, με πληροφόρησε ο ανέκφραστος Μπόρις κι εξαφανίστηκε.

Με είχε καταλάβει δέος! Ένωθα πραγματικά σαν να είχα μετατοπιστεί στον χρόνο. Κοίταζα γύρω μου σαν χα-

μένος προσπαθώντας να βρω ένα σημείο αναφοράς που να με καθησυχάζει πως εξακολουθούσα να βρίσκομαι στον 20ο αιώνα. Δεν βρήκα κανένα. Όλα εδώ μέσα ήταν από άλλοτε κι από αλλού, ακόμα και οι μυρωδιές. Δεν ήμουν καθόλου προετοιμασμένος για κάτι τέτοιο. Στους τοίχους γύρω-γύρω πορτρέτα –προγόνων, τι άλλο; Σκυθρωποί μουστακοφόροι με φανταχτερές στολές, κυρίες σοβαρές κι αγέλαστες, μια-δυο από τις οποίες ήταν πολύ όμορφες...

Ξαφνικά την προσοχή μου τράβηξε μια μεσαίου μεγέθους γκραβούρα σε κορνίζα με τζάμι, πολυκαιρισμένη, όχι πολύ καθαρή, που βρισκόταν σ' ένα τραπεζάκι κάτω από το εικονοστάσι των Αγίων Τσάρων. Ένας αγριωπός άντρας με ριχτά πυκνά μουστάκια και ατίθασα μαλλιά που ξέφευγαν από τη γούνινη παπάχα των Κοζάκων με ατένιζε αυστηρά με τα κουκουλωτά, διαπεραστικά και λίγο τρελά, όπως μου φάνηκαν, μάτια του.

–Ο προπάππος σας, ο Αλεξέϊ Σεργκέγιεβιτς Ορλώφ, άκουσα μια φωνή πίσω μου και παραλίγο ν' αναπηδήσω, γιατί δεν είχα ακούσει βήματα και σ' αυτό το μαυσωλείο δεν θα 'πρεπε ν' αποκλείει κανείς την παρουσία φαντασμάτων.

Στράφηκα με χτυποκάρδι και βρέθηκα μπροστά σε μια κυρία της παλιάς Ρωσίας, όπως τις ζωγράφιζα στο μυαλό μου. Μετρίου ύψους (προς τα πάνω, γιατί –μην ξεχνάμε– ήταν μια Ορλόβνα), στεγνή, με πλούσια γκρίζα κόμη πιασμένη ψηλά σε κώτσο κι ένα πρόσωπο που διατηρούσε ακόμα ανέπαφα ίχνη της παλιάς της ομορφιάς, ήταν ντυμένη στα μαύρα με μόνο στολίδι μια ασημένια καρφίτσα που έκλεινε τον ψηλό γιακά στο λαιμό. Βρισκόμουν μπροστά στην περίφημη tante Marushka.

Μου έτεινε το χέρι της σε μια αυτοκρατορική κίνηση και το ασπάστηκα με όλους τους κανόνες του χειροφιλήματος, μακαρίζοντας ενδόμυχα τη μαντάμ Νίνα για την επιμονή της στα θέματα ετικέτας.

–On ne baise que la main des femmes mariées, juste en effleurant les doigts avec nos lèvres. Attention! Jamais de baise-à-main à des demoiselles non-mariées, même si elles sont d'un certain age. Aussi, on prend soin, en baisant la main d'une dame de garder nos yeux pudiquement baissés pour ne pas donner l'impression de flirter. (Δεν φιλούμε ποτέ παρά το χέρι παντρεμένων γυναικών, ακουμπώντας μόλις τα χείλη μας στα δάχτυλά τους. Προσοχή! Ποτέ δεν φιλούμε το χέρι δεσποινίδων, έστω κι αν αυτές έχουν μια κάποια ηλικία. Επίσης όταν κάνουμε χειροφιλήματα στις κυρίες φροντίζουμε να έχουμε τα μάτια χαμηλωμένα με συστολή, για να μην δώσουμε την εντύπωση πως φλερτάρουμε).

Τότε δεν έδωσα σημασία, αλλά να που χρειάστηκε.

–Είστε ο γιος του Ιβάν λοιπόν, μου είπε η θεία οδηγώντας με στον αρχαίο καναπέ. Και τι σας φέρνει στο Παρίσι, νεαρέ μου κύριε;

–Σπουδάζω, μουρμούρισα ακόμα πολύ τρακαρισμένος. Ζωγραφική στη Beaux Arts και Ιστορία στη Σορβόνη.

–Α, ζωγραφική! είπε, αγνοώντας επιδεικτικά την Ιστορία. Έκτακτα! Ελπίζω μόνο να μην μας ατιμάσετε κι εσείς όπως ο πατέρας σας.

–Τι έκανε ο πατέρας μου;!!! ρώτησα κατάπληκτος.

–Εργάστηκε, ήρθε η ξερή απάντηση.

Και μου έλυσε την απορία.

Ο Μπόρις έφερε το σερβίτσιο του τσαγιού. Κινέζικη πορσελάνη σε ασημένιο δίσκο με χαραγμένους τους Τσαρικούς αετούς βεβαίως και κάτι είπε στα Ρώσικα.

–Ο Μπόρις Συμεώνοβιτς με ρωτάει αν θα σας επιτρέψω να καπνίσετε για να φέρει σταχτοδοχείο, μου εξήγησε η θεία. Βλέπετε κανείς από τους δυο μας δεν καπνίζει εδώ... Καμιά φορά μόνο ο Μπόρις ανάβει την πίπα του κρυφά, αλλά κάνω ότι δεν καταλαβαίνω.

Άντε τώρα να καπνίσεις!

–Ευχαριστώ, δεν καπνίζω, τραύλισα.

–Δεν θα σας το επέτρεπα έτσι κι αλλιώς, μου απάντησε σερβίροντας το τσαϊ από την ασημένια τσαγιέρα που είχε γεμίσει ο Μπόρις από το σαμοβάρι. Είναι μια κακή συνήθεια, ειδικά για τους νέους, που βρωμίζει τον τόπο και τους πνεύμονες.

Οπότε ξεχνάμε εντελώς το κάπνισμα.

Άρχισε να με ρωτάει για την οικογένεια και ήταν αξιοθαύμαστο πώς θυμόταν όλους αυτούς τους συγγενείς που εγώ καλά-καλά δεν γνώριζα.

Βρήκα κάποια στιγμή το κουράγιο να τη ρωτήσω για τον θρυλικό προπάππο, που τον είχε κάνει παραμύθι ο πατέρας μου. Για πρώτη φορά διέκρινα μια υποψία χαμόγελου στα αυστηρά της χαρακτηριστικά.

–Η οικογένειά μας συμπεριλαμβάνει αρκετούς... χμμμ... κάπως... εκκεντρικούς να πω;... χαρακτήρες, είπε. Ο Αλεξέϊ Σεργκέγιεβιτς ήταν αναμφισβήτητα ανάμεσα στους πιο αξιομνημόνευτους.

Μου είπε την ιστορία με τις «ατυχήσασες» κυρίες της αριστοκρατίας στον χορό του Τσάρου. Όντως οι Κοζάκοι μπήκαν έφιπποι στη σάλα και όντως τις άρπαξαν καλπάζοντας, αλλά αφού τις έκαναν μια γύρα στην αυλή του παλατιού τις επέστρεψαν αμέσως κι όχι όπως το διασκεύασε, επί το συναρπαστικότερο, ο πατέρας μου. Ωστόσο κάποιοι από τους συζύγους (που δεν είχαν την κατανόηση και το δικό μου ανοιχτό μυαλό) θύμωσαν πολύ κι απαίτησαν την άμεση παραίτηση του Αλεξέϊ –που ετέθη στη διάθεση του Τσάρου και δεν έγινε δεκτή. Έτσι ο προπάππος έφυγε από την Πετρούπολη όταν έληξε ευδοκίμως η θητεία του, πέντε χρόνια αργότερα. Άλλη ατασθαλία εδώ από τον πατέρα μου.

Το κεφάλαιο της πειρατείας ήταν ωστόσο αληθινό.

Αλλά κι εδώ τα γεγονότα είχαν Κολιοπουλοποιηθεί. Ο Αλεξέϊ δεν κατέληξε κρεμασμένος στο πλωριό άλμπουρο συνεπεία διαφωνίας στη μοιρασιά με το πλήρωμα. Το μπρίκι βούλιαξε αύτανδρο σε μια φουρτούνα στα ανοιχτά της Κύπρου. Α, ναι... και δεν λεγόταν (φυσικά) «Λαίλαψ του Καυκάσου» (!!!) αλλά «Πεκατερίνα», που ήταν το όνομα της προγιαγιάς. Α, ρε πατέρα, παραμυθά αδιόρθωτε και μυθοπλόκε!

–Του μοιάζεις αρκετά, είπε η θεία Μαρούσκα κοιτάζοντας μια εμένα και μια τη γκραβούρα του Κοζάκου. Ελπίζω όχι στον χαρακτήρα.

Δεν θέλησα να μείνω πολύ για να μην την κουράσω.

Με συνόδευσε η ίδια ως την πόρτα.

–Vous venez me voir quelquefois? με ρώτησε δίνοντάς μου το χέρι.

–Si vous me le permettez...

–Ça sera un plaisir, μου είπε χαμογελώντας πλατιά αυτή τη φορά. ДО СВИДАНИЯ.

Έφυγα έχοντας την αίσθηση πως επιστρέφω στον παρόντα χρόνο από ένα μακρινό παρελθόν. Βαδίζοντας προς τον σταθμό του μετρό, για να επιστρέψω στο γνώριμο περιβάλλον του Quartier Latin, σκεφτόμουν πως θ' αργούσα πολύ να ξαναβρεθώ σ' αυτό το μυστήριο, πνιγηρό σπίτι. Ίσως κάποια στιγμή πριν από τις θερινές διακοπές...

Δεν με ήξερα καλά. Η θεία Μαρούσκα κι ο παράξενος κόσμος της δεν έλεγαν να φύγουν από το μυαλό μου. Ήταν βλέπεις το τελευταίο νήμα που μ' ένωνε με την παλιά πατρίδα, την οποία ως τώρα γνώριζα μόνο από διηγήσεις και βιβλία. Εδώ όμως την είχα μπροστά μου ολοζώντανη. Και το αίμα φαίνεται μιλούσε κι απαιτούσε.

Κάθε δεύτερη βδομάδα τηλεφωνούσα και η βαριά φωνή του Μπόρις, πάντα ανέκφραστη κι απόμακρη, με πληροφορούσε πως:

–Madame la comtesse vous attend.

Προμηθεύομαι λοιπόν τις αναπόφευκτες πλέον tartes aux fraises, που της άρεσαν, κι έτρεχα να χωθώ στα άδυστα ενός κόσμου που με συνάρπαζε και με μάγευε.

Πίναμε ατέλειωτα φλυτζάνια μαύρο τσάϊ από το σαμοβάρι και την άκουγα έκθαμβος να διηγείται και να με ταξιδεύει σε μια εποχή κι έναν τόπο που στη συνείδησή της ισορροπούσαν ανάμεσα στην πραγματικότητα και το όνειρο.

Μου είπε πως παντρεύτηκε μικρή, ούτε δεκαεφτά χρόνων καλά-καλά, τον κατά πολύ μεγαλύτερό της συνταγματάρχη των Ουσάρων (ή κάτι τέτοιο). Από έρωτα. Έναν έρωτα τρελό και παράφορο που κράτησε ως τον θάνατό του, σε μια από τις μάχες με τους «Κόκκινους». Τρία ή τέσσερα χρόνια πρόλαβαν να ζήσουν μαζί αλλά για κείνη ήταν ολόκληρη η ζωή της.

Κάποια στιγμή αστευόθηκα μαζί της που αναφερόταν σε κείνον ως «ο μακαρίτης» ή «ο συνταγματάρχης» (ПОПΚОВНИК στα Ρώσικα). Με κοίταξε μ' ένα βλέμμα που δεν θα το ξεχάσω όσο ζω. Ένα βλέμμα θολό από τα δάκρυα, που είχε μέσα του όλη την αγάπη, όλη την απελπισία του κόσμου.

–Δεν μπορώ να προφέρω το όνομά του, είπε και η φωνή της έσπαζε. Δεν μπορώ.

Ένωσα δέος εκείνη τη στιγμή. Ένας έρωτας με ζωή τριών ετών που διαρκούσε όμως πενήντα τόσα χρόνια, παρά την τελεσίδικη απουσία ενός εκ των δύο! Πώς γίνεται; Πώς είναι δυνατόν να υπάρχουν τέτοια συναισθήματα σ' αυτή την ποιότητα, τη διάρκεια και ένταση;

Σαν να διάβασε τις σκέψεις μου πήρε το χέρι μου στο δικό της. Η πρώτη τρυφερή κίνηση που επέτρεψε στον εαυτό της.

–Ήταν για μένα ο μοναδικός άντρας στον κόσμο, είπε απλά, σαν αυτό να εξηγούσε τα πάντα. Δεν θα μπορούσε

ποτέ να υπάρξει άλλος. Ήταν ο ένας. Και ήμουν για κείνον η μία.

Το ένα κορίτσι στον κόσμο! The Holly Grail της δικής μου, προσωπικής, απελπισμένης αναζήτησης. Ήταν σοκαριστικό να το ακούς αυτό κι από έναν άλλο –και στη δική της ηλικία!

–Η γιαγιά σου η Βασιλική πέθανε έξι εβδομάδες μετά τον παππού σου, συνέχισε. Εγώ δεν είχα τη δική της τύχη.

Εξακολουθούσε να κρατάει το χέρι μου στο δικό της. Ήθελα να κλάψω, αλλά ντράπηκα. Το βλέμμα της άλλαξε. Σαν να κατάλαβε τι γινόταν μέσα μου... Έγινε τρυφερό σχεδόν.

–Κι εσύ; ρώτησε χαμηλόφωνα, σαν να μην ήθελε να μας ακούσουν τα φαντάσματα. Εσύ;

–Εγώ... ξέρω ότι υπάρχει, tante Marushka, ψιθύρισα. Θα τη βρω...

Χαμογέλασε.

–Μη σταματήσεις ποτέ να την αναζητάς, είπε. Όταν τη βρεις θα καταλάβεις.

Μου διηγήθηκε μια άλλη φορά πώς, με τη βοήθεια του πιστού Μπόρις, κατάφερε «να δραπετεύσει» από τη σπαρασσόμενη Ρωσία, στην Πολωνία αρχικά, μετά στην Τσεχοσλοβακία, στην Ελβετία και τελικά στο Παρίσι. Ευτυχώς που «ο μακαρίτης» διαβλέποντας τη θύελλα που ερχόταν προνόησε να βγάλει εγκαίρως τα κοσμήματα της οικογένειας σε μια τράπεζα της Γενεύης κι έτσι η νεαρή γυναίκα του δεν γνώρισε ποτέ τις δυσκολίες επιβίωσης που συνάντησαν οι περισσότεροι από τους Ρώσους εμιγκρέδες εκείνης της απέλπιδος εξόδου. Χωρίς την προστασία και τη φροντίδα του Μπόρις βέβαια όλα αυτά θα ήταν ανέφικτα.

Πρόσεξε την έκφρασή μου και χαμογέλασε. Έριξε μια ματιά προς την πόρτα του σαλονιού και χαμήλωσε τη φωνή της συνωμοτικά.

–Ο Μπόρις Συμεώνοβιτς ήταν πάντα ερωτευμένος μαζί μου, είπε. Νομίζω από την πρώτη στιγμή που με είδε. Φυσικά δεν εκδηλώθηκε ποτέ. Υπέφερε σιωπηρά, αλλά δεν έφυγε ποτέ από κοντά μου. Με φρόντισε και με φροντίζει χωρίς να περιμένει καμιά ανταπόδοση. Αφιέρωσε όλη του τη ζωή σε μένα.

–Ήσασταν ίσως και για κείνον το ένα κορίτσι στον κόσμο, είπα.

Κούνησε το κεφάλι της μελαγχολικά.

–Ίσως να είναι έτσι, ψιθύρισε. Γιατί δεν καταστρέφει κανείς τη ζωή του για κάτι το περαστικό κι εφήμερο. Ήταν τύχη για μένα κι ατυχία για κείνον. Όμως... δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς. Η καρδιά μου ήταν δοσμένη αλλού –για πάντα.

Κάποτε ήρθε η κουβέντα στην... «ανταρσία των μουζίκων», όπως αποκαλούσε την Οκτωβριανή Επανάσταση.

–Ήταν φυσικό επόμενο, μου είπε. Δεν θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά. Είχαμε χάσει την αίσθηση του μέτρου. Είχαμε ξεχάσει πως υπήρχαν άνθρωποι και «κάτω» από εμάς.

Σώπασε για μια στιγμή.

–Καλά μας κάνανε, είπε μετά με το βλέμμα χαμένο στο άπειρο.

Κάποια άλλη στιγμή που ήρθε πάλι εκεί η κουβέντα προφήτεψε.

–Τόσα δάκρυα, τόσο αίμα, τόσος πόνος!..., είπε. Για το τίποτα! Κάνουν τα ίδια λάθη που κάναμε κι εμείς, αλλά αλλιώς. Προσπαθούν να υποκαταστήσουν το άτομο με τη μάζα. Αλλά η μάζα δεν παράγει πολιτισμό, ποτέ. Χρειάζονται εκείνοι οι άνθρωποι, οι ξεχωριστοί, που θα τραβήξουν τους πολλούς προς τα πάνω. Αυτούς όμως οι αγράμματοι μπολσεβίκοι τους φοβούνται, τους θεωρούν απειλή και τους

εξουδετερώνουν πνίγοντάς τους στο μπούγιο, με πρόφαση μια «ισότητα» κατά πως εκείνοι την αντιλαμβάνονται. Αν δεν μπορούμε όλοι καλύτερα τότε όλοι χειρότερα. Πες μου έναν... έναν σοβιετικό που να ξεχωρίζει σήμερα στις Τέχνες... στη ζωγραφική, στη λογοτεχνία...

–Ίσως να είναι ακόμα νωρίς, είπα επιφυλακτικά. Ίσως να χρειάζεται περισσότερος χρόνος.

Κούνησε το κεφάλι της.

–Δεν υπάρχει χρόνος, είπε. Όλα αυτά θα γίνουν καπνός μέσα σε μια νύχτα.

Δεν έζησε για να το δει να συμβαίνει.

Την είδα για τελευταία φορά πριν φύγω για την Αγκόλα. Είχα μια ενοχλητική διαίσθηση ότι ένας από τους δυο μας θα έλειπε όταν αυτή η αλλοπρόσαλλη περιπέτεια τελείωνε.

Είχε μεγαλώσει και η κούραση ήταν πλέον εμφανής στα πάντα όμορφα χαρακτηριστικά της. Δεν της είπα πού πήγαινα, αλλά κατάλαβε μ' εκείνη τη διαίσθηση που τη χαρακτήριζε πως κάτι με μένα δεν πήγαινε όπως θα 'πρεπε να πάει.

–Δεν είσαι ευτυχισμένος μου είπε κοιτάζοντάς με ερευνητικά.

Δεν με ρώταγε, μου έλεγε.

–Όχι, είπα χαμηλώνοντας τα μάτια.

Πήρε το χέρι μου στο δικό της.

–Που θα πει πως δεν τη βρήκες ακόμη, είπε.

Κούνησα το κεφάλι μου πέρα-δώθε. Δεν μπορούσα να μιλήσω. Μου έσφιξε το χέρι επιτακτικά.

–Μην πάψεις ποτέ να την αναζητάς, είπε. Θα τη βρεις. Θα τη βρεις κάποια στιγμή, γιατί μόνο έτσι η ζωή σου θα αποκτήσει νόημα. Εύχομαι μόνο να μην είναι αργά.

Η προφητεία επαληθεύτηκε. Η ευχή της δεν έπιασε.
Σε βρήκα, ναι. Αλλά ήταν πάρα πολύ αργά.

ДО СВИДАНИЯ ВОЗЛЮБЛЕННАЯ

Ξεκίνησε να γράφεται για σένα τον δύσκολο χειμώνα του 2018 στην Ύδρα και τελείωσε την ακόμα πιο δύσκολη άνοιξη του ιδίου χρόνου σε μια έρημη Κέρκυρα.

